

JOANNIS HUXHAM
MEDICINÆ DOCTORIS,
REGIÆ SOCIETATIS LONDINENSIS
ET COLLEGII REGII MEDICORUM
EDIMBURGENSIS SOCII

LIBER

DE FEBRIBUS

ET ALIA OPUSCULA VARIA

CURANTE

GEORGIO CHRISTIANO REICHEL
PHILOS. ET MEDIC. DOCTORE AC FACULT.
MEDIC. LIPS. ASSESSORE.

Editio ſecunda reviſa, & emendata.

VENETIIS, MDCCLXXII

Apud LAURENTIUM BASILIUM.
Superiorum Permiſſu, ac Privilegiis.

MONITUM
BIBLIOPOLÆ VENETI.

EDitis elapſo anno meis typis Obſervationibus de Aere & Morbis Epidemicis a 1737. ad 1748. Celeberrimi Viri Joannis Huxham M. D. Regiæ Societatis Londinenſis, & Collegi Regii Medicorum Edimburgenſis Socii juxta poſtremam Londinenſem editionem anni 1752., curavi, ut in latinam linguam nitide verteretur etiam Tractatus de Febribus ejuſdem celeb. Auctoris. Cumque ad me interim delata eſſet completa Operum omnium Joannis Huxham editio Lipſienſis, cui præfuit vir clar. Georgius Chriſtianus Reichel Philoſ. & Medic. D. ac Facult. Medic. Lipſienſis Aſſeſſor,

in qua non Obſervationes tantum de Aere &c. ſed & Liber de Febribus, ac cætera Opuſcula varia addita ſunt; pergratum futurum judicavi Italis Medicis reliqua omnia, quæ mihi deerant Huxhamiana Opera, juxta Lipſienſem editionem publici juris facere, ac Domini Reichel quoque eruditiſſimam præfationem præmittere, ne quid a medicæ praxi cultoribus deſiderari poſſe videatur. Valete.

LECTORI BENEVOLO ET ÆQUO

S. D.

GEORGIUS CHRISTIANUS REICHEL.

Offero Tibi, LECTOR BENEVOLE, *virum natione Anglum, auctorem præstantissimum, naturæ indagatorem sagacissimum, medicum sapientissimum prudentissimumque,* HUXHAMUM. *Quis enim est qui vel a limine, quod ajunt, hanc artem nostram salutaverit, quem magnum illud* HUXHAMI *nomen fugiat? Quamquam vero hujus nomen fere neminem latet, ejus tamen scripta apud populares edita paucorum Germanorum in manibus versantur & rebus ibidem occurrentibus iisque eximiis carendum est plurimis. Quorum præstantiam si Tibi velim commendare, idem fecero, quod qui hederam vino suspendunt generoso & bono. Ne autem omni omnino testimonii laude destitutum & veluti indotatum hunc scriptorem emittam, audias velim, quid in commentationibus Societatis Regiæ Anglicanæ philosophicis* (*) *de observationibus ipsius de aere & morbis epidemicis judicatum sit, ubi* THOMAS STACK M. D. *& Soc. Reg. Socius ita de iis pronunciat, ut hunc de*

(*) An. 1738. Num. 451 p. 429. seq.

de morbis epidemicis librum omnium recentiorum ejusdem argumenti optimum esse censeat; & paulo post, ubi totius operis rationem methodumque, qua hæ observationes propositæ fuerunt, declaraverat, his omnibus, inquit, (loquitur autem de HUXHAMO) *morbos grassantes vel potius epidemicos, methodumque illis medendi subjungit; & simul egregias medicas observationes, tam theoreticas quam practicas de rebus novis vel minus frequentibus affert. Quemadmodum vero ejus præstantiam & scientiæ copiam non potest non admirari ac magni facere, quicunque ejus scripta cognovit, ita in primis* HUXHAMUM *nemo non æstimat, nisi qui ignorat, quanta cum solertia quantaque industria ejus observationes de aere & morbis epidemicis factæ & compositæ sint, quantoque cum judicii acumine & quam exquisita artis notitia reliqua sua monumenta conscripserit ex plurimis eruditæ antiquitatis scriptoribus, in primis* HIPPOCRATE, CELSO, ARETÆO *aliisque collegerit variisque exemplis illustraverit. Ita enim egit, ut non solus sibi saperet, sed aliorum quoque illorumque optimorum in arte salutari, virorum sententias & commemorandas & ad trutinam rationis & experientiæ exigendas arbitraretur, semper hac usus modestia, ut, licet ubique non tam scriptorum auctoritatem, quam generis humani salutem ob oculos haberet, nullius tamen merita deprimeret & vituperaret, multo magis extolleret ea atque laudaret. Cum quoque huic diligenti rerum naturalium indagatori in oppido* Plymuthi, *ad littora alti Oceani sito medicinam exercenti, plura morborum genera occurrerent rariora, ea non egregie solum descripsit, sed & methodum illis medendi accuratius tradidit. De quibus omnibus plura proferrem, nisi Te,* LECTOR BENEVOLE, *hæc ab ipso* HUXHAMO, *quam a me discere mallem. Eadem vero inprimis fuere, quæ me impellerent, ut præstantissimi hujus scriptoris libellos non ubique obvios colligerem atque conjunctim ederem; præsertim cum* KRAUSIUS *bibliopola Viennæ clarus, vir honestus & senex quoque juvandæ rei literariæ cupidus, me adi-*

res peteretque, ut omnia HUXHAMI *scripta collecta digererem, ut ipse aliquando in lucem edere posset.*

Verum plura occurrebant obstacula, quam ab initio existimaveram. Cum enim plurima ejus scripta diversis voluminibus distracta, diversisque temporibus edita, haud pauca quoque Societatis Regiæ Anglicanæ commentationibus philosophicis inserta essent, omnia illa prius colligenda & describenda erant, in quo haud parum molestiæ nobis devorandum fuit. Accedebat alia difficultas, eaque haud scio, an major, quæ ab ipsius linguæ, de qua multa pensa convertenda nobis erant, indole atque ingenio proficisceretur. Etenim partim verba occurrebant, Anglicæ linguæ, ut fit, ita propria & peculiaria, ut latinitatis usus vix admittere ea videretur, partim tota orationis forma erat ejusmodi, ut, antequam ad ipsum laborem accederemus, familiari quasi consuetudine cognoscenda & penitus imbibenda esset.

Ordo, quem in descrbendo hoc opusculo secuti sumus, hic est. Observationes de aere & morbis epidemicis præmisimus, his subjecimus librum de febribus, quem tandem opuscula varia, partim seorsim edita, partim in commentationibus philosophicis dispersa & hic collectæ excipiunt. Hic vero locus est, ut non minus favorem singularem Viri Magnifici D. D. LUDWIGII, *Patroni maxime colendi, laudibus justis extollam & gratias ei pro benevolentia ista eximia agam, qua, ut ex ejus Bibliotheca locupletissima commentationes modo commemoratæ in usus meos cederent, liberaliter indulsit; quam ut a* LECTORE BENEVOLO *magnopere petam, ut, si ipsi plura, quam hoc opusculum complectitur,* HUXHAMI *scripta nota sint, ea vel nobis indicet, vel quod ad gratum animum eo efficacius erit, nobiscum communicet.*

Atque utinam ab aliis erroribus haud majori cum difficultate cavere nobis potuissemus, quorum tamen veniam, speramus fore, ut eo facilius impetremus, cum & ipsi volentes nostroque consilio neminem lædere, errorem suum

exprobare nemini, neque in aliorum merita invehere conati ſimus. Præter ea vero idonei harum rerum arbitri eo æquius nobiſcum agent, quod per totius operis decurſum tanta negotiorum & multitudine & varietate fuimus perturbati, ut non una ſerie & juſto otio hanc telam pertexere potuerimus, ſed ſæpius filum abrumpere & intermiſſum laborem repetere fuerimus coacti.

PRÆ-

PRÆFATIO.

Bſervationum de aere & morbis epidemicis ab anno 1727. uſque ad finem anni 1737. ante decem circiter annos parvum edidi volumen; & nunc aliud ſimilium obſervationum ab anno 1738. ad finem anni 1747. promulgavi: in quo morborum tunc temporis graſſantium me aliquo modo ſcrupuloſius & accuratius diſquiſiviſſe hiſtoriam methodumque illis medendi, exiſtimo. Cæterum, cum, ſeriem obſervationum haud parum interrupiſſem, ſi peculiarem de variorum ibidem curſorie recenſitorum morborum natura & medela aggredi voluiſſem diſquiſitionem, illam hiſce operibus ſequentibus reſervavi; ex quibus ille, quem ego adhibui, cogitandi agendique modus, quantum ad febres generatim illaſque ſpeciatim recenſitas pertinet, plenius apparebit: atque ego ſpero, fore, ut commodo juniorum medicorum hæc inſerviant, cum illa opuſcula, ex larga ſatis atque diuturna enata ſint experientia, obſervationeſque maxima cum cura & diligentia fuerint factæ. Sit vero, qualis velit, eventus, hæc tanquam honeſta conamina ſinceri Patroni non artis ſolum ſuæ, ſed & omnium hominum ſuſceptum iri, mihi ipſi polliceor.

In ſequentibus operibus ſæpius ad bina iſta obſervationum reſpexi volumina, & in horum altero frequentius retuli hæc opera; ita, ut hac ratione, alterum ex altero mutuo illuſtrare, operam navarem.

Licet ubique ſemper facta & repetitam experientiam attenderim, (&, ubi ex his colligendo judicavi, ad convenientiſſimam reſpexerim analogiam), attamen meam ſcientiam & exercitationem auctoritate veterum, HIPPOCRATIS præcipue confirmavi. Quod quoque eo lubentius feci, cum, quantum utilitatis in ſtudiorum meorum & exercitationis curſu mihi attulerint, haud ignorarem; ideoque eo

respectu factum est, ut crebrior illorum usus medicis junioribus commendetur. Quamquam vero meum consilium hac in re fortasse non multum ponderis habet; spero tamen, fore, ut maximorum in scientia nostra virorum judicia inter se convenientia juste recteque considerentur.

Equidem dicere vix audeo, sine magni hujus medicinæ oraculi consultatione veterumque lectione medicum bonum esse posse neminem; id vero pronunciare non erubesco, quemlibet ita agentem medicum fieri multo meliorem; atque paucos vel nullum, qui illis non studuit, aliquam insignem in hac scientia unquam agere personam, existimo. — HIPPOCRATEM profecto verum medicinæ parentem, & sciagraphiam ab ipso adumbratam tanquam omnis veræ & solidæ medicinæ *basin* æstimarunt: illamque constanter summa veneratione dignam censuerunt omnes ejus successores, ad minimum omnes illi qui de his rebus justum ferre valebant judicium. — Cujus rei ratio manifeste hæc est, quod is naturam maxima cum cura & assiduitate disquirens non solum imitatus, sed quoque illam tam accurate sequutus fuerit, ut ejus observationes omnibus subsequentibus temporibus optime accommodatæ sint inventæ.

Non minus vero in medicina, quam in variis aliis artibus veterum studium plurimam affert utilitatem, & hoc ita esse, omnes fatentur. — Quicunque excellere cupiebat in arte poetica, sculptoria, statuaria, cæterisque, illum semper consulere oportebat veterum in ejusmodi artibus artificum opera, ut perfectissima archetypa & accuratissimos naturæ imitatores; indeque tam in arte poetica, quam in medicina illud HORATII valet consilium:

- - - - Vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.

Veteres profecto non viri erant solum magni ingenii, sed quoque maximæ diligentiæ & indefessæ applicationis (ab historicis romanis in descriptionibus magnorum eorum virorum semper demonstratur *incredibilis industria*, *diligentia singularis*;) qui oculos rebus, de quibus agere vo-

le-

lebant, conſtanter affigebant & nobis veram imaginem nudamque rerum exhibebant veritatem; quæ omni affectato ornatu atque excógitato veſtitu luxuriantis noſtræ ætatis ingenii eſt pulchrior: quanto deſcriptio eſt accuratior, tanto excellentior: Quid juvat ſimulacrum, niſi cum archetypo conveniat? — Quemadmodum naturam ipſam quo attentius contemplamur, eo magis admiramur, ſic is, qui ipſius faciei imaginem nobis exhibet veriſſimam, artifex ſemper æſtimabitur maximus. Qua in re HIPPOCRATES adeo excelluit, ut ab omnibus circumjacentibus gentibus unanimi applauſu ſit exceptus; quid? quod illi ipſi ipſum cultu proſequebantur divino; hac enim ratione tam morbis mederi, quam illos cognoſcere & deſcribere aptus reddebatur. — Quod ſi hujus methodum medici poſt illum ſtricte ſecuti eſſent, artem ſalutarem longe citius his temporibus ad majorem perfectionis gradum, quam nunc obſervatur, evectam fuiſſe, perſuaſus ſum certiſſime: quod neutiquam pari celeritate factum eſt cum variis illis magniſque inventis, quæ poſtea (hoc in primis atque præterito ſæculo) in Philoſophia naturali, anatome, *materia medica* & chemia reddita fuere. — At enim vero ut homo natura mortalis eſt, ſic fieri nequit, ut ars illum immortalem efficiat; id autem certiſſime fieri poteſt, ut illud paulo exactius & accuratius, quam nunc invenitur, ſuppleatur.

A GALENI temporibus & profecto longe ante ea, vanæ hypotheſes, novitatis cupido, methodi & ſectæ medicinæ ſæpius ejus profeſſores ad devia duxerunt & ipſis, ut errores committerent, occaſionem dederunt: atque formam iſtam adverſam nobis adhuc communem eſſe, ſatis notum eſt. Nihilo minus omnem ſobriam, veram & rationalem medicinæ exercitationem ſemper cum HIPPOCRATIS dogmatibus fuiſſe conſentaneam, eſt fatendum; ut eruditiſſimus Dr. BARKER in noviſſimo ſuo tractatu copioſe demonſtravit, ad quem pariter, ac ad Dr. GLASS egregios de ſchemate praxeos HIPPOCRATIS commentarios mitto lectores.

Tantum abeſt, ut theoriam rationalem in medicina repre-

præhendam, ut potius, illam omnis veræ & rectæ exercitationis esse basin, existimem; ast illa esse debet, ut HIPPOCRATES ait κατὰ φύσιν θεωρίαν (*) —

Quod si unquam medicina sumere debeat incrementa, id tali ratione, neque fictis hypothesibus neque temeraria atque imprudenti Charlataneria fieri oportet. Itaque diligens veterum disquisitio & plenaria legum œeonomiæ animalis cognitio, prouti a nonnullis nostrorum medicorum prudenter proponuntur, cujuslibet medici esse debet studium. — Ast plures multo promptius prorumpunt in orbem. — Magnum aliquem virum fautorem (aut, quo multo melius, magnam aliquam matronam fautricem) habere, stultum, aut parasitum inter turbam splendido cum ornatu agere, & satis imprudenti fronte esse; hæc sunt proprietates, quæ Doctoris titulum efficiunt, idque in artis contumeliam & societatis humanæ detrimentum.

CELSUS jure appellatus est HIPPOCRATES *latinus*, quoniam non minus innumera loca divino sene in sua transtulit opera, quam quod generatim ejus methodum & medicinam est secutus. Ejus latina oratio est elegantissima, ejus medicina & chirurgia mirum in modum justa. (**)

HIP-

(*) De victu acut. Sect. XLVI. Edit. Lindeni.

(**) Quanquam multum abest, ut credam, CELSUM fuisse medicinæ practicum, in consueto verborum significatu, ut ASCLEPIADES, THEMISON & CASSIUS erant; attamen illis certissime bene studuit & præcipuis ac melioribus tunc exstantibus medicinæ, in primis vero chirurgiæ scriptoribus est usus, forsan ut Philosophus, cujus labor erat sola naturæ disquisitio, more veterum sapientum, utpote de quibus CELSUS ipse ait, — „ *medendi* „ *scientia sapientiæ pars habebatur, ut & morborum cu-* „ *ratio & rerum naturæ contemplatio sub iisdem aucto-* „ *ribus nata sit, — ideoque multos ex sapientiæ professori-* „ *bus peritos ejus fuisse accepimus.* „ Atque ea propter a COLUMELLA omni jure appellatur *universæ naturæ vir*

pru-

HIPPOCRATEM tacite nemo magis est secutus, quam ARE-

---

prudens: ipse enim profecto non de medicina solum, sed & de agricoltura, morbis animalium cicurjum cæterisque scripsit.

Ipsum quoque in medicinæ & chirurgiæ exercitatione fuisse versatum, ex ejus libris *de Medicina* satis dilucide apparet, in quibus admodum ingeniose morbos methodumque illis medendi, in operationibus vero chirurgicis accuratiora & specialia præcepta de minutissimis etiam rebus in fasciarum applicatione refert; ita ut admodum probabile esse videatur, illum ipsum vere istam exercuisse, aut ad minimum talibus operationibus sæpissime adfuisse.

Præter ea materiam medicam & componendi methodum ipse optime cognovisse, videtur, & quoque sollicite singularia huc spectantia præcepta accuratamque de ponderibus descriptionem eorumque subdivisionem exhibuit, secundum quæ remedia ut componerentur, voluit.

Hujus operis præcipua momenta ex celeberrimis ipsi prægressis auctoribus illum collegisse, profecto asserere licet, — proculdubio hoc fecit; variis enim in locis suam opinionem & consilium interposuit, ita ut sæpissime auctorum adeo ab ipso amatorum HIPPOCRATIS & ASCLEPIADIS sententiæ & præceptorum contrariam assumpserit partem.

Tandem non possum quin existimem, attentum lectorem in CELSO magnum locorum numerum repertum esse, qui ipsi persuadebunt, ut credat, hunc auctorem in medicinæ & chirurgiæ exercitatione fuisse versatissimum. — Plurima illorum doctissimus D. JACOBUS GRIEVE in ejus CELSI translati retulit præfatione, & multo plura notare ut mihi licitum sit, peterem; ego vero, ne tædium pariam, evitans tantum numerum paginarum ex ALMELOVENII editione CELSI proponam, (cum qua *Patavina* a VULPIO 1722. edita in omnibus convenit) ubi loca ad

hoc

ARETÆUS (*) CAPPADOX, ita ut ipſa ejus verba ſtylumque imitatus ſit. — Cujus morborum deſcriptiones ad-

---

hoc conſilium ſpectantia inveniri poſſunt; ſi neceſſe fuiſſet, multa addere potuiſſem plura.

Pagina 4. 19. 26. 29. 30. 31. 89. 90. 91. 96. 111. 122. 129. 140. 144. 150. 152. 159. 165. 176. 181. 194. 197. 200. 204 227. 230. 233. 242. 249. 263. 271. 296. 318. 332. 338. 360. 364. 393. 405. 406. 408. 409. 416. 426. 440. 441. 446. 458. 477. 509. 512. 517. 528. 530. 546.

(*) ARETÆI ante AETIUM EMIDENUM in centuria quinta mentionem feciſſe neminem, ſatis mirandum eſt; (in libro *Euporiſta* dicto, quod DIOSCORIDI adſcribitur quidem nominatur, hunc vero tractatum verum atque genuinum hujus auctoris opus eſſe, credunt pauci): Neque GALENUS, neque CÆLIUS AURELIANUS, neque ORIBASIUS aliquam ejus fecerunt mentionem; licet tam ſingulari ratione omnes notatu dignos medicos, & antea cum ipſis viventes enumeraverint. Nihilo minus magnus admodum practicus, magnæque eruditionis & judicii vir fuiſſe, videtur ARETÆUS Qui ſatis ſingularem elegit ſtylum, dum variis verbis obſoletis, HOMERI HIPPOCRATISQUE *phraſibus* & dialecto jonica utitur; quæ eo tempore, quo ipſe ſcripſit, prorſus fere erant inuſitata: Nam, quo obſtante VOSSII effato, procul dubio haud prius quam poſt NERONIS tempora ſcripſit. — Cuncta hæc ipſum notatu dignum reddidiſſe, exiſtimandum eſſet, in primis, ſi Romæ aut in ejus vicinia medicinam exercuit; id, quod haud improbabile eſſe videtur, cum ægrotis vina *romana*, ſpeciatim *Falernianum*, *Surrentinum* & illud *Fundi* ſuaſerit.

Porro autem GALENUS & AETIUS varia ex ARCHIGENE referunt loca, quæ ſenſu, doctrina, methodo me-

admiratione ſunt dignæ medendique methodus quam maxime rationi conſentanea.

GA-

---

medendi, modoque expreſſionis plenarie cum eo, quod in ARETÆO invenitur, conveniunt. conveniunt, præter id, quod hic illa *jonica* dialecto propoſuit. Ambo hi ſimul ſingularia quædam commendant remedia, quæ vix in ullo alio reperiuntur, in primis uſus *Cantharidum* externus; qui in nullo alio ante illos auctore, CELSO excepto, occurrit.

Numne vero ARCHIGENES ſua ex ARETÆO hauſit, num vero hic ex illo?

ARCHIGENEM *Romæ* magna cum fama artem exercuiſſe ſalutarem, celeberrimum medicum & ſcriptorem fuiſſe res eſt certa, atque ut de tali loquuntur JUVENALIS, GALENUS, CÆLIUS, ORIBASIUS, AETIUS cæterique. Qui accurate a GALENO dijudicatus, nonnunquam caſtigatur, nonnunquam commendatur, nunquam vero ut merus æſtimatur compilator. — ARETÆUS e contrario a nemine, præter quam ab AETIO & PAULO ÆGINETA nominatur: quid? quod mirum eſt, cur ne in PHOTII quidem Bibliotheca reperiatur. — Hoc profecto mirabile & explicatu eſt difficile, atque facile alicui perſuadere poteſt, ut credat, ARETHEUM ſua ex ARCHIGENE deſumpſiſſe aut potius illum exſcripſiſſe, novamque formam induiſſe, dum *dictione* HIPPOCRATIS & *jonica dialecto* illa propoſuit. — Fortaſſe ARETÆUS aliquo modo ita agebat cum ARCHIGENE, prouti paulo poſt cum SORANO egit CÆLIUS AURELIANUS: Sed, ſi res ita ſe habet, ARCHIGENES multo melius ab iſto græcus, quam SORANUS a CÆLIO latinus fuit redditus (vel, ut hic loquitur, latinizatus fuit,) His præſuppoſitis, nos vina romana in ARETÆO commendata invenire, mirum eſſe haud debet, licet ipſe artem ſalutarem exerceret & quoque ſcriberet *in Cappadocia*, aut ullo alio ab urbe Roma remoto loco longiſſime. — Sed ad hæc mea me tantum ducit conjectura. Res quacunque ratione

ſe

GALENUS ab omnibus illis qui laboriosissimum & accuratissimum HIPPOCRATIS commentatorem consulere cupiunt, legi debet: utpote qui immenso pulchrarum utiliumque observationum numero in omnibus medicinæ partibus abundat, & quod præcipuum est, nobis singularem pulsus ejusque differentiæ & significationis exhibet descriptionem: illum *peripatheticis* & *periphrasi*, nimium indulgere dolendum est. Operum ejus epitomen prudentem procul dubio magno cum applausu exciperet orbis eruditus.

Quod si CELSI stylo scripsisset CÆLIUS AURELIANUS, vix satis æstimandus fuisset auctor. Cæterum ipsi non minus totam Methodicorum doctrinam, præcipue prudentis SORANI, quam quoque veterum de variis morbis sententias omnino debemus, quæ alias prorsus non ad nos pervenissent. Præter barbarismos nihilo secius ejus morborum descriptiones sunt admodum concinnæ & admirabiles.

Veterum alium quendam speciatim magis commendare vellem, isque est ALEXANDER TRALLIANUS, qui plurimis sane in rebus HIPPOCTATEM & GALENUM secutus est, & quibus generatim epitheton addit θεσοτατοι: nihilo tamen secius immensum numerum propriarum utilium observationum continet, variis ægregiis abundat remediis, & methodo vere rationali & concinna scribit.

In sequenti opere non tam ad morborum, de quibus egi, particularem methodicamque dissertationem respexi, quam potius parvam ideam atque necessarias observationes & de natura & medela eorum exhibui; hoc enim opus nimium auxisset, & vereor, ne nunc quoque hoc parum reddat fastidiosum.

Pau-

---

se habeat, ARETÆUS nobis exhibet præstantissimum opus, accuratissimas morborum descriptiones, & generatim methodum medendi convenientem admodum & rationalem; ideoque, ejus opera tam mutila ad nos pervenisse, dolendum est maxime.

Paucas aut nullas adjeci *formulas* vel *præscriptiones*, nam, ut HIPPOCRATES loquitur, is, qui morbum cognoverit, cognoſcet etiam, quid illi mederi conveniat; Quod ſi medicus ſcit, num ſtimulantia aut anodyna, relaxantia aut adſtringentia, attenuantia aut incraſſantia indicentur, is haud neſcire poterit, quo modo convenientibus ex late patente *materia medica*, qua nunc abundamus, utatur remediis. — Illum pauca quædam præſtantiſſimorum de quolibet genere ad ejus uſum ſeligere illiſque inhærere, non vero divagare oportet in immenſam *farraginem*, cui nonnulli tam avide indulgent: ita agendo brevi veras eorum virtutes & effectus cognoſcet, & facile morborum ſymptomata ab illis, quæ remediis excitata fuerunt, diſtinguere valebit. — Ego profecto & in exercitatione medicinæ privata, & in ſcriptis nonnullis in publicum editis talem rerum ita inter ſe aggregatarum vidi commixtionem, ut APPOLLINI ipſi difficile fuiſſet inventu, quemnam in finem hæc fuerint præſcripta: — Niſi vero ſæpius tales morbi *complicati* (& *contra indicantia* quoque interdum) occurrunt, quæ aliquam *combinationem* & variorum medicamentorum *commixtionem* exigant.

Parum vero *formula* quædam aut *recipe*, ſic dictum, prodeſſe poteſt. — Rhabarbari grana viginti vel triginta aliis non minus, quam dupla Ialappæ quantitas aliis alvum laxabit: Extracti *Thebaici* granum unicum, aut tincturæ guttulæ viginti tam alterum, quam doſis ejus tripla reddet ſomnolentum. Siquidem non ægrotorum ſolum conſtitutio & vitæ ratio, ſed etiam morbus ipſe in præſcribendis formulis conſiderari debent. Homo ſobrius temperans, vel qui præcipue lacte, vegetabilibus, & aqua vivit, nulla ratione talia calida fert remedia, compoſitas aquas & ſpiritus, quæ præſertim illis conveniunt, qui largo victu lautiore & liquoribus fortibus delectantur. Sed hoc clare patet, indeque concludendum eſt, nos ſemper a parva aut valde moderadata omnium generum doſi incipere, & non remedia ſolum, ſed & potum atque diætam ægrotorum prudenter ordinare, debere. Profecto enim non minus ea, quibus unciarum aut librarum pondere utimur, quam ea,

quæ

quæ ad grana aut ſcrupulos aſſumimus; nos afficere oportent. HIPPOCRATES atque veteres his præcipue in rebus maxima cum cura atque in *regimine* præſcribendo admum ſcrupuloſe verſabantur: ac hoc quoque reſpectu medici juniores bene agerent; ſi illum conſulerent. — Ad illos quod attinet; qui neque legere, neque cogitare, ſed tantum circumforaneorum more medicinam exercere & forte fortuna præſcribere cupiunt: his ſerio ſuadeo; ut ad minimum bene perpendant quintum præceptum.

INDEX CAPITUM.

CAPUT PRIMUM.

DISSERTATIO.

DISSERTATIO.

De Pleuritide, & Peripneumonia.

CAPUT PRIMUM.

INDEX OPUSCULORUM.

NOI RIFORMATORI.

Dello Studio di Padova.

Concediamo Licenza a *Lorenzo Baſegio* Stampator di *Venezia* di poter riſtampare il Libro intitolato: *Obſervationes de aere, & morbis epidemicis: De Febribus: Auct. Joannis Huxham &c.* oſſervando gli ordini ſoliti in materia di Stampe, e preſentando le Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 24. Febbraro 1771. M. V.

(Seſtabian Zuſtinian Riff.
(Alviſe Vallareſſo Riff.
(Franceſco Moroſini 2°. Kav. Proc. Riff.

Regiſtrato in Libro a Carte 89. al Num. 736.

Davidde Marcheſini Segr.

Adi 10. *Marzo* 1772.

Regiſtr. al Magiſtr. Eccell. contro la Beſtemia.

Andrea Gratarol Segr.

L I-

LIBER DE FEBRIBUS EARUMQUE VARIIS GENERIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De ſimplici, compoſita magis & inflammatoria febre.

BOERHAAVIUS, vir ille magnus, in egregiis *Aphoriſmis de cognoſcendis & curandis morbis* a ſimplicis fibræ morbis facit initium; atque ſane in qualibet ſcientia ad ſolidam aliquam perveniendi cognitionem, hæc unica eſt methodus, ut a veris illius ſcientiæ incipiamus elementis; quicquid enim eſt ſimpliciſſimum, illud facilius intelligitur quam magis compoſitum: talem diſpoſitionem naturali ordine ſequuntur methodus & perſpicuitas.

Itaque in febrium natura exploranda ſimpliciſſimam primum conſiderare, videtur eſſe convenientiſſimum. Ergo fingamus hominem tam ſolidorum, quam fluidorum ratione perfecte ſanum, violenti quodam exercitio, ut curſu aut alio ſimili adſtrictum: Quod ſi diu continuatur, ſanguinis velocitatem, frictionem & calorem valde augebit, qui naturalem inſigniter ſuperans, *ſtatus* appellatur *febrilis*. — Itaque hæc eſt febris ſimplex, nulla alia a re quam a motu ſolidorum verſus fluida horumque reactione verſus illa orta; quæ ſubito, quam primum motus aut violentum ceſſat exercitium, remittit.

Fingamus porro alium perfecte ſanum hominem aeri frigido atque humido expoſitum, quo ſingulari ratione ejus ſupprimitur perſpiratio; inde ſequetur aucta humorum quantitas & vis naturæ illam propellendi & obſtructiones removendi major; inde ſequetur habitus febrilis, qui nihilo minus ſæpius grato lectuli calore relaxante aut tali alia re naturæ conamina adjuvante, ſubito removetur.

Tertius quidam ſimiliter bonæ corporis conſtitutionis copioſe nimis vinum aut alios ſpirituoſos liquores bibit, qui humorum quantitatem augendo ſimul qualitate ſua ſtimulante ſanguinis motum augentes febrim excitant, quæ ſimili modo abſtinentiá cæteriſque ceſſat.

In quibus omnibus tantum ſimplex *Ephemera* vel brevis excitata fuit febris. — Quod ſi autem primo in caſu ita violenter agitatus & rarefactus eſt ſanguis, ut inde magno ejus *impetu* & vaſorum dilatatione nonnulli globulorum rubrorum propulſi ſint in *arterias ſeroſas*; obſtructio efformabitur inflammatoria: prouti in exterioribus cognoſcitur partibus, quando globuli rubri in *tunicæ* oculi *conjunctivæ* vaſa ſunt intruſi, per quæ ſola *lympha* aut *ſerum* tranſvehi debebat. Quando quoque præter ea ita ſanguinis increſcit velocitas & calor, ut pars ejus diſſipetur tenuiſſima; id, quod remanet, magis inſpiſſatur & minime aptum evadit, ut libera circulatione per *vaſa* vehatur *minima*; atque ſerum ipſum mutabitur in gelatinæ genus. Nam calor febris conſueto calore non multo major ſanguinis coagulabit ſerum; cujus gelatinæ conſiſtentia ratione violentiæ duratio-

rationisque caloris erit proportionata. — Itaque hinc dico mero simplici sanguinis accelerato motu febrim excitari posse inflammatoriam longius durantem atque periculosiorem. — Quando inflammatio pulmones infestat, peripneumonia; quando pleuram, pleuritis; quando cerebrum aut ejus membranas, phrenitis generatur. Ac hi morbi multo fiunt severiores, ubi ante hunc violentum sanguinis motum fibrarum magnum aderat robur sanguinisque insignis densitas & & quantitas.

Si quando in altero casu pororum obstructio & perspirationis suppressio admodum insignis est, fibræ fortes tensæ & sanguinis satis spissi major adest quantitas, febris ejusdem generis excitatur.

Si quando in tertio casu fibris tensis & sanguine viscido condensato magna vini aut alius liquoris stimulantis additur copia; utrumque & copia & velocitas sanguinis ita insigniter augeri poterit, ut febrim excitet acutam periculosam, quæ plerumque ebrietatem nimiam sequitur.

Cum vero quælibet harum causarum præcedentium singularis febrem excitare possit, ut binis aut illis tribus concurrentibus multo violentior *cæteris paribus* commoveatur febris, necesse est. Sic a nimis subitanea post vehemens exercitium refrigeratione, ut fieri solet, si corpus frigido nimis aeri exponitur & uno impetu perspiratio & sudor supprimitur, febris inflammatoria exorietur periculosior; quæ eo violentior erit si sanguis mox antea larga potuum spirituosorum copia fuit calefactus & auctus. — In transitu annotandum est, nihil efficacius crapulæ effectus malos tollere, quam si quis calore corpus fovet & diutius in lectulo se continet, ut illam pene concoquat, prouti id vocant.

Qnod si nunc proximam harum febrium causam consideramus, medendi methodus facile apparet, quæ in eo consistit, ut velocitas, quantitas, & acrimonia sanguinis, quam primum id fieri potest, imminuatur. Ast nihil tam coercet nimis rapidum sanguinis motum, quantitatem & calorem, quam ejus emissio; nam hoc modo globuli rubri *vis*que sanguinis *motrix* imminuuntur. — Sanguinis emissione usque ad animi *deliquium*, prouti GALENUS atque non-

nulli veterum medicorum in febribus inflammatoriis efficiebant, commotio sanguinis fere tota per breve temporis spatium cessat.

Sanguinis ea propter emissio profecto prima est *intentio* in curatione febrium, quæ a nimia sanguinis quantitate & nimis rapido ejus motu proveniunt; & quo diutius ea negligitur, eo viscidior & acrior redditur sanguis, cum pars ejus dissipetur fluidior, globuli rubri condensentur, & serum tantum in gradum exæstuetur, ut in gelatinæ mutetur genus. — Et cum partes salino oleosæ animales magis magisque exaltentur (id quod semper ratione intensioris & diutius durantis caloris erit proportionatum) tota massa putrida & ad usus animales inepta redditur.

Quidquid præter ea aut in ultimis vasorum *sanguinis*, aut in incipientibus *serosarum arteriarum* ramis obstructionem effecit, illud, ut magis magisque per nimis violentum sanguinis motum impingatur, aptum est. — Ita ut emissio sanguinis in omnium acutorum morborum principio neglecta, in subsequentibus febris *stadiis* nullo modo compensari possit; quando materia obstruens ita impacta hæret, & humorum crassities visciditasque tanta est, ut omnem omnium alterantium & diluentium vim eludat.

In genere quantitas sanguinis emittenda determinari debet viribus ægroti ejusque pulsu, febris magnitudine, caloris atque symptomatum vehementia, ut dolore, spirandi difficultate cæterisque. — Immo corporis quoque habitus ægroti est considerandus; sane enim, cæteris paribus, homini robusto, obeso major sanguinis copia detrahi potest, quam homini invalido, macilento. — Cæterum tutius est, ut potius minor, quam major uno impetu emittatur quantitas, cum hæc operatio tam cito, tam facile, & toties, quoties illa indicatur, repeti possit. — Quod si dolor, calor, spirandi difficultas, cæteraque post sanguinis detractionem non imminuuntur, ut plus sanguinis detrahatur, necesse esse videtur.

Hic autem medicos juniores admoneam, ne *pulsu oppresso* decipiantur, qui sæpius a nimia sanguinis copia oritur; quod ex arteriarum post sanguinis in ejusmodi casibus emissionem

ſionem liberiori & fortiori contractione apparet, ut quotidiana docet experientia. — Quando tali in re dubius hæret, digitum pulſui alterius brachii applicet, dum ægroti e vena mittitur ſanguis; atque ſi illum admodum tenuem, tremulum aut intermittentem invenit, in ipſo tempore deſiſtat; ſi vero fortius & plenius digitos ferit, ulterius cum utilitate & ſucceſſu pergere poteſt. — Sunt quidem nonnulli a naturali quadam fibrarum laxitate & defectu juſtæ elaſticitatis, qua vaſa reſpectu evacuationi proportionatim ſe contrahere deberent, ad animi deliquia admodum proni. — His ſanguis *corpore* ſupino emitti oportet, & per breve tempore ſpatium crebrius obturari poteſt orificium, quibus auxiliis magna ex parte avertere valemus animi deliquium. — Tales homines, quamquam fibras & vaſa nimis laxa gerant, ſæpius tamen fiunt plethorici, ideoque natura ſua ſanguinis detractione indigent; in primis ubi humorum volumen vim cordis ſuperare ingruit, quod plerumque in pulſu oppreſſo fieri ſolet.

Sanguinis emiſſio non ejus ſolum quantitatem & velocitatem imminuit, ſed quoque liquorum diluentium ingreſſui viam aperit. Conveniens dilutio omnibus in febribus, in ardentibus præcipue & inflammatoriis ſumme neceſſaria eſt; in his enim ſanguis nimis ſpiſſus & viſcidius particularum ejus tenuiſſimarum diſſipatione efficitur, ſerumque remanens magis magiſque aucto & continuato calore inſpiſſatur vel in gelatinam convertitur: ita ut refrigerantes, tenues, diluenteſque liquores, ad reſarciendam continuam lymphæ atque ſeri diſſipationem & ad totius maſſæ convenientem fluiditatis gradum retinendum, requirantur. — Hi generatim aceſcentis atque aliquo modo ſaponaceæ ſint indolis. Quod ad priores attinet, quoniam vere refrigerant, acrimoniæ humorum alcaleſcentis impediunt incrementum quæ alias nimia ſanguinis frictione & calore continuo augetur; nam ſalia animalia calore febrili valde exacerbantur & magis corrodentia redduntur; oleaque animalia eandem ob cauſam tandem rancida efficiuntur & maxime acria: Oleum blandiſſimum aut butyrum magno calore ſumme fiunt cauſtica. — Quod ad poſteriores pertinet, quoniam

non lentorem ſolum melius diſſolvunt, ſed & humorum mixtionem conſervant convenientiorem, cum ſalia, ſulphur & aquam intimius magis cum ſanguine uniant. Aquam ſimplicem in febribus acutis copioſe hauſtam, tam limpidam fere & inſipidam, quam erat pota fuiſſe emiſſam, perſpexi ſæpius; (quod, in tranſitu ſit dictum, ſymptoma eſt admodum periculoſum.) Aqua, ut aqua, ſeſe non unit cum liquoribus oleoſis; ita ut, ſi ſanguinis ſerum calore in gelatinam converſum, & ejus oleoſa pars a diffluente *membranæ adipoſæ* pinguedine cæteriſque exacerbata eſt, ſimplicem aquam neque bene cum ſanguine commiſceri, neque effectum præbere diluentem, haud ſit mirum. Hinc ergo commixtionis nonnullorum ſaponaceorum cum illa, qualia ſunt ſaccharum, ſyrupi, gelatinæ aut fructuum, ut ribeſiorum, rubi idæi, ceraſorum aut ſimilium, apparet neceſſitas. — Succus limonum aut aurantiorum cum pauco ſaccharo & convenienti aquæ quantitate commixtus, gratum admodum exhibet potum & ſcopo diluentis tam acidi, quam ſaponacei ſatisfacit.

Porro ex diluentium uſu non parum utilitatis redundabit & ad corporis humani humores, & ad fibras atque vaſa, quæ illa relaxare annituntur; ſi in primis aliquo modo hauriuntur calida. — Nunc nimia fibrarum tenſio, cæteraque naturaliter concomitare ſolent nimiam ſanguinis velocitatem, calorem atque denſitatem, quæ ubique adſunt, vel potius veram febris inflammatoriæ conſtituunt eſſentiam. — Quid balnea tepida externe præſtant, nemo neſcit; indeque ſubtepida diluentia interna analogum habere poſſe effectum, facile ſupponi poteſt. — His omnibus ſanguis minus rapidus, minus viſcidus, ideoque minus calidus efficitur; quæ in ardentium inflammatoriarum febrium curatione res momenti ſunt maximi. Quibus addi poteſt, vaſa capillaria obſtructa, perſpirationemque ſuppreſſam tali modo maxima ſecuritate & efficaciter reſtitui, cum humores fuerint redditi *fluidiores* & vaſcula minima permeabilia. Hoc enim bene notandum eſt, ubi copioſam dilutionem a refrigerantis & relaxantis indolis liquoribus ſequitur moderatus & univerſalis ſudor, illum plerumque eſſe criticum & bre-

vi

vi febrim fugare. Moderatum inquam sudorem; nam profusus aliquis in febrium principio neutiquam urgendus est, cum partes sanguinis educat tenuissimas & residuum nimis viscidum & ad obstructiones aptum relinquat. — Singulari vero ratione, illum in principio pleuritidis, peripneumoniæ atque variolarum pessimum præbuisse effectum, sæpius observavi. — Atque eandem ob causam profusæ alvi aut urinæ limpidæ evacuationes sunt periculosæ.

Ast methodus sudores in febrium principio excitandi est perniciosissima, si calida volatilia & alexipharmaca exhibentur remedia, ægrotus in calido continetur aere & onere stragulorum fere suffocatur; utpote quæ cuncta jam nimis violentum sanguinis motum atque calorem augent, oleumque camino addunt. Quid? quod sæpissime tantum abest, ut sudorem excitent, ut potius illum impediant, cum sanguinem nimia rapiditate commoveant, ut nullam naturalem atque ordinatam edat secretionem. — Satis cognitum est, quod quo fortior febris, eo minores sudoris, urinæ, salivæ similiumque sint excretiones.

Profecto, quando sola sanguinis aucta commotio excitare potest febrim, quicquid hanc commotionem augebit, illam prolongabit & adaugebit, quod hanc methodum & remedia efficere, satis notum est.

Itaque hac ratione vesicatoria, quæ sal acre quoddam sanguini addunt & fibras insigniter stimulant, certe minus conveniunt in principio, ad minimum in omnibus febribus ardentibus & inflammatoriis. — At quam sæpe in praxi consueta videmus, ægrotis larga satis in copia sanguinem emitti, vesicatoria applicari, & mox magnum exhiberi numerum calidorum alexipharmacorum, bolos, cardiaca cæteraque? Quod profecto sic cum ratione conveniet, ac si quis partem magni incendii prius supprimere velit & mox post: ea residuam partem extinguere anniteretur, adjecto pulvere pyrio aut vini spiritu; — aut ac si equo aspero flagella & calcaria addere velis, quem demulcere cupias: quod sane fieri solet cum vesicatoriis, ubi vis vasorum oscillatoria nimia, & fluidorum motus observatur rapidior.

Post sanguinis emissionem in febrium curatione acutarum

multum ſane præſtant ipſo in principio refrigerantia, emollientia atque laxantia clyſmata, ut indurata excrementa, frequentius in intiſtinis hærentia, educantur, & materia bilioſa acris, quæ alias, ad minimum pars ejus per vaſa lactea cæteraque reſorpta perveniet ad ſanguinis maſſam, eliminetur. Siquidem hæc in partibus pelvis & abdominis calidi & relaxantis fomenti genus exhibent, & tam a capite & præcordiis derivationem efficiunt, quam urinæ quoque excretionem juvant.

Simili ratione mite, leniens purgans ſæpius ſummæ eſt utilitatis, dum efficacius inteſtinorum canalem, a *putrida ſaburra* abſtergit. Ego vero ſemper talia ſuaderem, quæ præcipue in primas agant vias, ut *Manna*, *cremor tartari*, *ſal catharticum Glauberi*, *rhabarbarum tamarindi* & ſimilia: — omnia draſtica purgantia profecto admodum ſunt pernicioſa, & qualia erunt cunctæ aloeticæ calidæ tincturæ, pilulæ, cæteraque. — Quælibet ſane profuſa purgatio eſt periculoſa, cum partibus lymphaticis ſanguinem nimium privet & reſiduum inſpiſſet. — Quando natura hanc in viam nimis inclinare videtur, primum *rhabarbari* doſis, poſtea paucum *ſpecierum e ſcordio* cum *diacodiato* anodyno aut ſimile quid conveniet.

In febrium ardentium inflammatoriarum profecto curatione præter convenientia & juſto tempore adhibita evacuantia copioſaque diluentia refrigerantia, quibus pauca nitroſa, acidique vegetabilium ſucci ſaponacei ſunt addita, plura parum neceſſaria eſſe videntur remedia: hæc enim non ſanguini ſolum juſtum fluiditatis gradum conſervant, ſed ejus quoque proclivitatem in ſtatum putridum coercent. Dum illa copioſe exhibemus. naturam (optimam noſtram magiſtram) ſequimur tantum, quæ illa ſerio poſtulat. — Nam quantum quoque illa in febribus averſetur eſculenta, tanto avidius deſiderat potulenta; malique ominis eſt ſymptoma, ſi illud non efficit, donec ad minimum febris multum fuerit imminuta.

Quod ſi quacumque a cauſa ſupra allata febris inflammatoria invadat hominem, qui jam antea acri humorum mixtione fuit præditus, febris eo erit violentior; quoniam ſa-

lia acria ut varii stimuli agent, sanguinis motum accelerabunt, ejusque celeriorem atque majorem producent putredinem. — Hinc itaque tali in casu maxima diluendi apparet necessitas, ut dissolvantur & abluantur spicula salina irritantia, (nam nihil quam menstruum aquosum dissolvere poterit salia) & similiter remediorum peccanti acrimoniæ sua natura oppositorum. — At diluentia etiam ob causas supra propositas saponacei quid continere debent; si in primis partes sanguinis oleosæ pinguedine febris ob calorem diffluente valde fuerunt auctæ, quod haud raro in quibusdam obesioribus corporibus celerrime & mirum in modum evenire solet, quod continuo acrimonia & ranciditate augetur & quod saponaceum remedium, quo hæc cum partibus aqueis sese uniant, requirit; alias mortiferas producit obstructiones & gradum acrimoniæ summum.

Quod ad diluendi modum attinet, ægroto tam libere & tam frequenter bibere, quam ipsi placeat, permittendum existimo, neque vero urgendum esse, ut ejus ventriculum uno impetu nimia copia oneret; quod nauseam, indigestionem, flatus cum summa anxietate & vigiliis tandemque vomitum vel diarrhœam gignit.

ASCLEPIADIS praxis nulla in re magis erat monstruosa, quam ut tribus primis febrium diebus ægrotis omnia potulentorum interdiceret genera: & multum abest, ut ipse, quam dedit, observet regulam *tuto, celeriter & jucunde curandi*; cum, ut CELSUS (*) ait, *convelleret vires ægri luce vigilia, siti ingenti, sic ut ne os quidem primis diebus elui sineret*. Hæc neque a magno HIPPOCRATE didicisse, neque rationem, naturam vel experientiam ipsum docuisse, persuasus sum certissime. — Sed hic vir ex *declamatore* transformabatur in *medicum*, atque contra omnes tunc temporis medicos insurgere ausus est: reique novitas ipsum sustentabat, ut sæpius his temporibus con-

(*) De Medicina Lib. III. Cap. 4.

contingit empyricis; & ut in posterum quoque; donec maxima mundi pars stultorum sit plena; eveniet.

Diluendi modum, qui parco, & repetito haustu efficitur, optimum esse existimo. Nam eadem humorum quantitas certo in temporis spatio hausta magis a vasis absorbentibus ab ore usque ad stomachum copiose disseminatis, assugi videtur, quando illa crebrius sorbillatur, quam si plenis buccis uno impetu deglutitur; cum hac ratione crebrius & diutius vasis istis applicetur. Siquidem si parca in quantitate deglutitur, ventriculi & intestinorum actio efficacius illam intrudit in lactea & mesaraica vasa; quam si illa quasi cum liquoribus obruuntur.

Præter ea diluendi porro & relaxandi scopus fomentationibus emollientibus, calidis balneis, refrigerantibus, & lenientibus clysmatibus cæterisque juvari potest. — Brachiorum & manuum, femorum pedumque immo ipsorum hypochondriorum balnea in febribus, quæ ex inflammatoriarum sunt genere, (multum sane præstant utilitatis: (quorum egregium effectum ego ipse aliquando sum expertus:) sed *fomenti* calor corporis temperie tunc præsente haud debet esse major, id, quod facile determinari poterit ope *Thermometri*. Hac methodo non sanguis tantum per vasa absorbentia humidis repletur partibus, sed quoque reserare intendit obstructiones & universam fibrarum tunc plerumque nimis rigidarum creat relaxationem. — In corporis constitutione ficciore & strigosa quin utilitatem præbeat maximam fieri aliter non potest. Coria & vesicæ animalium ficciores nihil transmittunt; sed madefactis, per poros eorum aqua cæteraque transeunt. — Tepidi quoque liquores emollientes tunc temporis crebrius hausti primis viis, præcordiis, cæterisque fomenti relaxantis interni exhibent genus; quod præcipue in pulmonum, pleuræ, aliisque inflammationibus non parum adfert utilitatis. — Huic capiti porro tantum addere debeo, methodum hanc exercuisse veteres, qui vix alia in febribus propinabant, quam tenuia diluentia aquosa, *ptisanam*, decoctum hordei, *hydromeli*, *oxymeli*, cæteraque; ac frequenter admodum utebantur clysmatibus atque fomentis.

Cum

Cum aucta circumcurrentium humorum velocitas sua sponte excitare soleat febrim, inde quælibet causa, quæ sanguinis motum auget, augebit febrim; febris ergo vis ratione composita a viribus dependebit moventibus, hoc est, a fibris validis rigidis, a sanguine abundante denso, & variis ejusdem salibus acribus, cor & arterias ad frequentiores & vehementiores stimulantibus contractiones. — Largus persalsorum & aromaticorum usus in perfecta etiam sanitate calorem excitabit febrilem.

E contrario quo molliores & laxiores sunt fibræ, quo tenuior & purior sanguis, eo minus vehemens erit febris. — Hinc casus is est, quem *lentam* aut *nervosam* appellamus *febrim*; quæ diæta lenta, aquosa, insalubri, fructibus tenerioribus crudis, tempestate calida, humida pluviosa, animi anxietate diuturna, spirituum dejectione cæterisque generatur. — Hic itaque profecto *lentoris* vel *tenacitatis* humorum producitur genus, & causa hujus morbi est proxima; illud vero non ex indole inflammatoriorum est, (aut quod veteres phlegma phlegmonodes nuncupabant, quodve præcipue globulosæ sanguinis parti rubræ inhæret) id enim in primis in vasis serosis & lymphaticis insidet, quæ inde obstruuntur: atque a tali sanguinis statu tenaci indigente pauci progignuntur spiritus animales, eique inordinate secernuntur & distribuuntur: hinc nervosa symptomata, quæ nominantur febris. — At enim vero, cum ibi obstructiones productæ fuerint, lympha stagnans magis magisque redditur acris, quæ majorem vel minorem movet febrim, pulsus celeritate, calore vago, horroribus, cæterisque cognoscendam. — Omnes corporis humores quo diutius stagnant, eo magis fiunt corrodentes; sic femora hydropicorum tumida, licet in principio ut marmora tam frigida sint, tandem inflammatione occupantur maxima, humores tempore tam fiunt acres, ut erysipelas, vesiculas, ulcera cæteraque producant, ut haud raro in fine hydropis fuit observatum.

Cum vero sedes harum febrium præcipue in ultimis vasculis, aut seroso lymphaticis arteriis & fortasse in ipsis nervorum originibus esse videatur; & cum eas semper nimia nervorum fibrarumque flacciditas & torpor comitentur

atque

atque obſtructiones a ſanguinis circumcurrentis curſu majori ſint remotiores; non mirum eſt, ſi illæ non tam facile remediis tangantur & tam cito removeantur, quam ſi earum cauſa ſpeciatim in vaſis hæreat ſanguiferis. — Siquidem quoque illud conſiderandum eſt, nervis fibriſque non tam ſubito convenientem reſtitui tonum. — Hinc re vera videmus, hoc febrium genus & longiore indigere tempore, ut exoriatur, & multo longiore, ut curetur, quam febris conſueta inflammatoria.

Bina hæc febrium genera magna ex parte a cauſis oppoſitis dependere, ideoque illa differentia ſymptomata & effectus comitare videntur. — Itaque conſideremus ſtatum quendam febrilem intermedium, qui totam hanc rem illuſtrabit. Idcirco animum noſtrum ad febres intermittentes advertimus.

CAPUT II.

De Febribus intermittentibus.

FEbrium intermittentium cauſæ communes procatarcticæ ſunt humida, nebuloſa *atmoſphæra*, orta a ſoli humidi, paludoſi exhalatione, vel perpetua frigida, pluvioſa craſſaque tempeſtate; inde in regionibus depreſſis, paludoſis febres intermittentes obſervantur *endemicæ*, & in tali tempeſtatum ratione *epidemicæ*. Hac aeris conſtitutione fibræ nimium relaxantur, & perſpiratio conſueta ſupprimitur, quod ſubitum ſanguinis *lentorem*, lentorque obſtructiones & aliquo modo ſtagnationem in ultimis *arteriarum ſanguiferarum* ramis creat; prouti illud ex frigidis, pallidis & lividis digitis, unguibus, labiis, cæteriſque apparet, quæ proxime antecedunt incipiuntque *rigorem paroxyſmi febris intermittentis*. — Inde ſanguis ad cor repellitur, & omnes naturæ vires excitantur ad removendas obſtructiones, quæ ſubito tolluntur caloris acceſſu, ſudore, turbida urina, cæteriſque. — Paroxyſmi ſpecies febris intermitten-

tis

tis per aquæ valde frigidæ balneum excitatum cognoſcimus; pallorem puta, frigus, horrorem, ſanguinis in *arteriis cutaneis* obſtructionem & verſus cor repulſionem: vix tam cito ex balneo egredieris, cum cor, arteriæ cæteraque vim reſiſtentem præcedentis *conſtrictionis* ſuperent, & univerſalis caloris incendium gignant. Quod ſi vero homo balneum intrans debilis & aqua valde eſt frigida atque diutius ibidem moratur; non minus in balneo frigido, quam æger imbecillis in acceſſu frigoris perire poteſt, (quod plerumque fieri ſolet, ſi morbus ſit mortiferus,) cum cor vim ſuperare non valeat reſiſtentem.

Si quando fibræ ſatis ſunt fortes, *lentor* & obſtructiones non nimiæ, hoc naturæ impetu facile devincitur paroxyſmus. — Si quando autem lentor & obſtructiones ſint inſignes, fibræ fortes & rigidiores: febris caloris acceſſu valde intenditur atque facile perverſa curatione in *acutam continuam* mutatur. — Notatu profecto eſt dignum, febres nonnullas intermittentes epidemicas in nonnullis corporum conſtitutionibus febrium ardentium ſpeciem ſimulare atque poſtea quotidianæ aut tertianæ aſſumere; ac haud raro fieri ſolet, ut febris quotidiana aut tertiana in principio per medicamenta calida, qualia ſunt ſpiritus volatiles, ſpiritus ardens, piper, radix ſerpentaria cæteraque (quibus ſæpiſſime miſeri ægroti obruuntur,) in febrim inflammatoriam cum phrenitide, pleuritide aut peripneumonia conjunctam mutetur. — Ita ut ſolidorum & fluidorum conſtitutio in nonnullis febribus intermittentibus non multum ab illa inflammatoriarum febrium differre videatur. — Febres catarrhales, tempore vernali anni 1743. per totam Europam nomine *influxus* (influenza) diſſeminatas frequenter pleuriticas vel peripneumonicas factas fuiſſe, bene recordor: &, ut ſæpius fit, poſt duas aut tres dies in quotidianam aut tertianam terminabantur: cum conſtitutionum ægrotorum differentia, cæteraque ita faciem atque naturam alterarent morbi.

Nonnunquam quotidiana, ſemitertiana & tertiana febris uno eodemque tempore cum pleuritide & peripneumonia epi-

epidemice grassantur, ut in primis anno 1744. (*) contigit; — ubi frigida tempestas in quibusdam corporibus fibras ita arcte contrahebat & sanguinem usque in talem viscositatis gradum condensabat, ut refrigerio talem febrim inflammatoriam aut alia excitaret symptomata; — cum interim in hominibus laxioribus debiliorisque nervorum & fibrarum systematis & humoribus aquosis repletis vires vasorum vibrantium ita tantum afficeret & sanguinem sic exæstuaret, ut malum a deficiente perspiratione & glutinosis lentisque humoribus imminentem effectum per repetitos febris intermittentis ordinatæ removeret paroxysmos — Ita haud raro homines, quibus spirituum est lentor & corporis constitutio leucophlegmatica, usu calidorum, roborantium medicamentorum, qualia sunt chalybeata cæteraque, febri affici, perspicimus. Et hæc naturæ mutatio, si bene gubernatur, plerumque in perfectam eorum cedit sanitatem. — Quod si febrim lentam nervosam in ordinatam intermittentem mutare poteris, cito sanabis ægrotum.

Porro autem, pleuritides, peripneumonias atque inflammatorios rheumatismos tempore frigido, sicco vernali vagari, & magnum intermittentium febrium numerum subsequentibus mensibus calidioribus hos excipere, pluries vidi: cum calor fibrarum rigiditatem diminueret & sanguinis visciditatem atque densitatem resolveret: e contrario si solida magis adstricta & sanguis magis densus & viscidus fuisset redditus, febres inflammatoriæ refrigerio aut simili re excitatæ essent: quibus nunc tantum febris intermittentis creabatur morbus.

Febres intermittentes vernales ordinariæ interdum valde salutarem præstant effectum, dum sanguinis *lentorem* ejusque *morbidam* infringunt *cohæsionem*: ut atmosphæram crassam nebulosam purificat procella. Robur ineunte vere exsuscitatum & auctus naturalis æstus, aerisque siccitas rare-

(*) Vid. Observat. nostr. de aere & morbis epidem. *Martio, Aprilis, Majo*, 1744.

refaciendo attenuandoque graves & glutinofos humores ac aperiendo poros, efficiunt, ut æftate accedente febres intermittentes vernales abeant. Et probabile eft, exfufcitantem atque attenuantem veris, omnia concitantis, influxum, qui naturæ impellit vires, ut lentam ac glutinofam colluviem in quibufdam hyeme frigido humidoque infigniter collectam, removeat, cauffam aliquam, ad minimum febrium intermittentium vernali tempore crebriorum effe poffe. — Totam naturam tali anni tempore aliquam orgafmi fpeciem fubire, res eft certa; fic quoque vegetabilia rigida novam recipiunt vitam & concreti eorum fucci novo agitantur motu.

Sanguinem in febribus quotidianis magis, quam in tertianis atque in his magis quam in quartanis denfum effe & tenacem, nos docet experientia (*): ita, *ut in quotidianis*, *cæteris paribus*, proxime ad ftatum inflammatorium accedat: id quoque plerumque obfervatur, quod, fi febris intermittens ordinaria tertiana degenerat in femitertianam aut quotidianam, vel fi multo citius tempus confueti paroxyfmi redit, febris remittens aut continua mox fubfequatur. — Et hoc fæpiffime regimine admodum calido, aut præmaturo nimis corticis peruviani ufu efficitur. — Quotidianas profecto & tertianas duplicatas, (quæ, ut curfim attingam, haud raro inter fe conveniunt) in principio corticem ferre nolle, fæpiffime videmus: donec potiones falinæ, convenientia diluentia & attenuantia, atque in nonnullis fanguinis miffio, purgantia & vomitoria fuerint adhibita. — In ejufmodi profecto febribus intermittentibus citius, quam poft quatuor aut quinque ad minimum paroxyfmos, & poftquam corporibus in fanguinis plethoram valde proclivibus major aut minor fanguinis detracta fuit copia, corticem exhibere, nunquam prudentis effe medici, exiftimo; & hæc methodus fpeciatim magis in febribus intermittentibus vernis eft attendenda. — Porro

(*) Vid. Dr. *Langifch's* modern. Theory &c. Cap. V.

ro id adnotandum est, quod, quemadmodum nihil in febrium intermittentium curatione efficacius sit, quam justo tempore exhibita illaque repetita vomitoria, (prouti natura nobis demonstrat, cum hoc unicum inter perpetua ejus paroxysmorum referat molimina;) sic sanguinis emissio præcedens in corporibus sanguine plenis, præcipue si ipso in paroxysmo propinantur ista, eo reddat tutiora; id, quod frequentius optimo cum successu efficitur. — Neque hæc nova est medendi methodus; nam CELSUS suadet, *cum primum aliquis inhorruit, & ex horrere incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam subsalsam, & vomere eum cogere*. Lib. III. Cap. 12.

Itaque videmus, nonnullas febrium intermittentium species quam proxime ad statum accedere inflammatorium, & regimen frigidum, convenientem diluendi modum & interdum sanguinis non minus ad aliquem gradum emissionem, quam alias requirere evacuationes. — Ut nitrum cum cortice conjunctum per totum curationis tempus exhibeatur & ut simili modo nonnunquam ejus usus per unum alterumve diem intermittatur atque sal absinthii & succus limonum cum florum chamomillæ & corticum aurantiorum sevilianorum aut similium infusione propinetur, necesse esse, cognovi. — Quod si intermittens in continuam inflammatoriam degeneret febrim, sanguinis emissio atque moderatum purgans refrigerans illam cito ad ejus typum reducet.

Sicut vero quædam intermittentes ad degenerationem in febrem inflammatoriam sunt proclives; sic longe major numerus præcipue tempore autumnali ad mutationem in ano malas remittentes lentas, putridas, vel in lentas nervosas febres inclinat. Id haud raro contingit, ut quotidiana degeneret in tertianam, inde in quartanam & tandem in hydropem; idque in primis nonnullis fieri solet temporibus & quibusdam in locis. Hoc clare demonstrat, febres magis magisque enervari & sanguinem valde vappidum atque aquosum fieri. — Ipsæ febres tertianæ vernæ, quæ sæpius sibimet ipsæ tempestate favente medentur, nonnunquam æstate humida, pluviosa insigniter fiunt pertinaces & ægroti ad-

mo-

modum sunt proni, ut levissima data occasione iterum in illas recidant: quod singulari ratione fuit observatum æstate ista humida frigidaque anni 1734. & 1735. (*) Quibus in rebus usum jusculorum carnis quotidianum, crebrioraque balnea frigida ad avertendas recidivas magnæ utilitatis esse, cognovi. — Hiemis frigus fortassis est, quod, cum fibras contrahat, plerumque febres intermittentes tali tempestate tollat; nam, illas hieme calida & humida, est observatum, fuisse valde pertinaces.

Inconvenientes evacuationes, quæ sanguinis missione & purgatione fiunt, diæta insalubris crassorum, glutinosorumque ciborum, vappida, lentescentia potulenta, qualia sunt stagnans limosa aqua, cerevisia malæ notæ & similia has febres valde anomalas, pertinaces atque periculosas reddunt, ac, ut in malignas putridas vel lentas nervosas degenerent, sæpius efficiunt; alias illæ hydrope, ictero, aut viscerum abdominalium obstructione universali & frequenter morbis genus nervosum afficientibus terminantur. — Brevibus, quicquid vim fibrarum elasticam nimium imminuit, & sanguinis crasin attenuat, illud hæc producet incommoda; & hoc in primis fieri solet, si nebuloso frigido aere perspiratio crebrius justo interrumpitur, defectus convenientis exercitii atque crassa, lenta glutinosaque accedit diæta, ut sunt pisces, lactucæ, cucumeres aliique insigniter aquosi fructus, quæ perspirationem insigniter supprimere cognita sunt.

Itaque regiminis calidi, roborantis attenuantisque necessitatem in curatione intermittentium febrium, quibus homines laxiore corporis constitutione & sanguine raro, tenui præditi afficiuntur, clarius demonstrant hæ observationes; in primis si humida nebulosaque prævaleat atmosphæra. — Tali in rerum ratione *cortex peruvianus*, licet optimus & scrupulose sit electus, ac licet cum convenientibus alexipharmacis, qualia sunt *radix serpentariæ virginianæ*, *contrayervæ*,

* Vid. Observat. de aere & morbis epidem. Vol. I.

væ, *myrrha*, *camphora*, cæterisque sit conjunctus, sæpius tamen nihil efficit. — Post quatuor aut quinque paroxysmos chalybeata calida maximo cum successu addi possunt. — Neque vero *corticem* vel chalybeata nimis cito propinare debemus, ubi ægroto est *color faciei flavus*, *abdomen tensum*, corporisque obstipata admodum constitutio. — Quo in casu *mercurialia*, *saponacea*, *reserantia* cum *rhabarbaro*, *aloe*, *tartaro regenerato* aut *solubili* præmitti debent: quid? quod interdum satis convenienter conjungi possunt cum cortice.

Ergo ex his omnibus, quæ hac de re sunt dicta, apparet, intermittentem ordinariam tertianam inter inflammatoriam & lentam nervosam esse intermediam; atque fluidorum solidorumque constitutionem ex altera parte tantum commoveri posse, ut sanguinem ad febrim continuam inflammatoriam exæstuet; & ex altera parte tantum deprimi posse, ut effectum lentum vel lentam nervosam febrim progignat. — Inde quoque causa atque curatio talium febrium aliquo respectu ob oculos positæ esse videntur.

Cum vero quodlibet febrium genus naturæ sit conamen, quo se ipsa quacunque a re, quæ ipsi molesta est, liberare annitatur, nos ejus conaminibus modo, quem ratio & experientia suadet, semper succurrere opportet convenientissimo. At caute admodum agere debemus, idque in primis in principio, qua ratione in conaminibus adjuvandis aut cohibendis pergere velimus, donec bene naturam, quantitatem & qualitatem morbi, ægrique constitutionem consideraverimus. Quorum respectu in binas has res, in statum puta solidorum & fluidorum, diligenter inquirere, summe erit necessarium.

C A-

CAPUT III.

De solidorum statu.

OMne illud, quod corporis firmitas & robur constitutionis vocatur, origine sua clementaribus nostrorum corporum debemus staminibus; & a forti aut debili eorum textura magna ex parte nostra futura secunda vel adversa dependet valetudo. — A natura profecto quædam determinata constitutio & robur fibrarum data erant, & quælibet ab illis aberratio nominari potest morbus; quæ a debilibus parentibus, errore diætæ, exercitio & variis aliis rebus oriri potest, quæ quoque aberratio ut in praxi medica attente observetur, mallem.

Roboris justa proportio cum *flexibilitatis* gradu convenienti congruens efficit salutare illud *intermedium*, in quo perfecta consistit sanitas. Nimius rigiditatis gradus, nimis cito succos dissipare solet nutritios, & marasmo terminatur; sicut nimia vasorum laxitas illos pronos reddit ad superpondium creandum & leucophlegmatiam aut hydropem gignit. Illud fluida animalia nimium dissolvit, hoc non satis ea, quæ assumta fuerunt, assimilat.

Vasorum fortior vis elastica magno cum impetu in fluida contenta agit, atque majorem frictionem, indeque magnum calorem & constanter ac large simul partes aqueas dissipat tenuissimas, quibus globuli sanguinis in comparatione copiosiores, densiores atque compactiores; humores vero generatim redduntur viscidiores; ut ex sanguinis statu, qui semper in valde laboriosis observatur populis & quorum sanguis nunquam non talis est generis, dilucide apparet. — Quæ ubi naturæ limites insigniter superant, morbi oriuntur, qui in toto corpore sunt, & inducunt quasi febrim continuam, tandemque atrophia vel perfecto finiuntur marasmo, nisi multo citius violens inflammatorius morbus talem e vivis tollat; & a quibus ob densi, viscidi sanguinis statum, rigiditatem ac contractionem aut adstrictionem vasorum multo majore cum difficultate convalescunt,

quam alii, quibus sunt fibræ molles, sanguis simplicior, attamen fluidior. Vix enim boni quid usquam est, quo quisquam uti possit sine malo omni; rosa gerit spinas; sic quoque hæc incommoda proveniunt a sanitate perfectissima & vigore: *quanta humani generis fragilitas!*

In tali constitutione usus emollientis farinacei potus & diætæ cum frequentibus balneis subtepidis præcipue in valde sicca & frigida tempestate convenit maxime. — Si quando homo talis constitutionis corripiatur febre inflammatoria, ut pleuritide, peripneumonia aut simili, ut perpetuo magnam tepidorum, aquosorum atque emollientium diluentium copiam absorbeat, semper suadere velim; quibus auxiliis vapor calidus pulmonum partes & meatus relaxat, atque liberiorem per illos transitum sanguinis indeque faciliorem ac copiosiorem promovet exscreationem, ita, ut sanguis eodem tempore diluatur efficacissime. — Præter ea fomenta emollientia & diluentia moderate calida (non vero fervida) femoribus, pedibus, brachiis, manibus, hypochondriis & pectori sunt applicanda; quæ haud raro mirum in modum egregium edunt effectum & multo majoris utilitatis atque efficaciæ sunt, *quam magna illa difficilioris coctionis farrago officinarum, cui olim adeo inhærebant.*

Balneorum frigidorum usum præposterum strigoso corporis habitui nimisque *rigido* vidi detrimentum attulisse maximum; illa enim sunt, quæ *constrictionem* & *rigiditatem* augent. In genere observandum est, plures, qui frigido utuntur balneo, fieri tenuiores, licet robustiores reddantur atque agiliores. — Ante aliquot annos vir quidam nobilis habitu corporis tenui, macriori, ast naturali spirituum alacritate singulari constanter maximis agitatus exercitiis, & frigido frequentiorique lavacro in mari, interdum quoque ipsa tempestate valde frigida assuefactus, me consuluit: corporis ejus caro quotidie attenuabatur, tandemque debilis atque animo valde abjectus reddebatur. — Per hanc methodum fibras omnes nimium fuisse constrictas, nimiamque *lymphæ* tenuioris ipsiusque præcipue *liquidi nervosi* copiam per poros fuisse dissipatam, existimabam. Per omne enim illud temporis spatium sufficientem assumebat alimentorum

quan-

quantitatem, neque inordinariam quandam habebat sensibilem evacuationem. Humidam, relaxantem, nutrientemque imperavi diætam, balneorum frigidorum interdixi usum, tandemque ad aquas ipsum misi *Bathonianas*. — Valetudinis perfectioris, spirituum & carnis citior restitutio erat effectus. Nihil e contrario efficacius molles & laxas roborat fibras, quam balneorum frigidorum usus, hoc molles, debiles ac gibbosi infantes (rickety) mirum quasi in modum subito restituuntur. — Tempore profecto ignorantiæ, quo ejus sacerdotes erant fraudatores & plebeii stulti, varii fontes nullam aliam ob causam, quam ob puram frigidam fuerunt consecrati aquam, cujus virtutes illi miraculorum venditores Sancto quodam ab ipsis excogitato tantum adscribebant. (*)

Veterum methodicorum doctrina ratione stricti & laxi, si cum judicio adhibetur, magnam in praxi medicinæ afferre potest utilitatem; licet sane ea frequentius tam in theoria quam in praxi confundatur. De morbis autem fibrarum nimis strictarum vel nimis laxarum varias egregias effecit observationes BOERHAAVIUS, quæ utilitatem in praxi afferunt maximam. — Fibrarum species alia esse videtur, cujus nulla facta est mentio, quæ nominari potest *tenera* vel *delicata solidorum constitutio*, & quæ facillima ratione dolore aut gaudio summo afficitur; quorum vero *stamina* ita sunt tenuia, ut levissima a causa turbentur. Quod sæpissime in teneris pulchris hominibus delicatiori & admodum agili forma observatur, quibus quidem *spiritus* sunt in promtu, licet *vires* deficiant; Tales haud raro *hæmoptysi*, vel aliis *hæmorrhagiis*, tabe & *phthisi* afficiuntur *pulmonali*, indeque id oritur, quod peculiari nomine appellatur consumtio.

Brevibus nimiæ *constrictionis* vel *tensionis* solidorum malum

(*) In libri hujus translatione gallica tota hæc desideratur periodus, an fortassis ob veritatem in illa elucentem?

lum consideravimus effectum, nunc cursim videamus, quæ ab earum nimia laxitate oriantur incommoda.

Vasa debilia sufficienti parum modo in contenta agunt fluida, ea non satis *comminuunt*, eorum figuram *globosam efficiunt*, neque chyli partes *assimilant*; — ipse profecto chylus a digestionis organis, si debilia sunt, nunquam bene præparatur. — Ubi vasa justo prædita sunt tono, & quodam vigore contra alibiles, quos ex ventriculo exterisque partibus accipiunt succos, nituntur, nullæ chyli inordinatæ formæ particulæ paucis horis post pastum reperiuntur in sanguine, & in debilioribus *leucophlegmaticis* hominibus illæ nunquam vel non nisi longum post tempus in sanguinis globulos & *serum* conveniens commutantur. — Siquidem in hoc laxo habitu sanguis ipse non tantum, quantum sufficit, agitatur & vi impellitur, ut justum accipiat calorem naturalem, neque ut salinæ, sulphureæ & oleosæ partes in talem commisceantur tenuitatis gradum, qui aptus sit, ut naturæ animalis proposito inserviat; neque sanguinis globuli rubri (magnum illud vitæ sanitatisque principium) ita compingantur, atque rotundi firmique effingantur, ut requiritur. Hinc inordinaria vasorum concretio, *lentor*, vel *tenacitas seri* & *lymphæ*, defectus spirituum animalium omniumque secretionum diminutio, neque perfectio. — Quæ omnia excipiunt *cachexia*, *leucophlegmatia*, & morbi hydropici, inordinariæ intermittentes & remittentes aut illæ lentæ nervosæ febres; cum humores justi ob motus & circuitus defectum in aliquod putredinis genus degenerantes in *ultimis* stagnent *vasculis*, propter obstructiones continuo obortas ex defectu justi nisus vasorum, quæ non tantum, quantum sufficit, agitant, comminuunt & protrudunt eorum contenta.

Nunc autem omnes corporis humores stagnantes cito corrumpuntur & fiunt acres, idque tantum nonnunquam in gradum, qui febres indolis excitet pessimæ: licet enim sanguinis circuitus ob contrahentium propellentiumque vasorum debilitatem valde languidus esse possit, ille tamen sufficit, ut aliquo modo, ob acrimoniam stimulantem, febrilem efficiat calorem, tandenmque generalem putredinem

prou-

prouti *febres* comprobant *chloroticæ*, quæ sæpius fiunt perniciosissimæ. — Femorum tumores frigidi hydropici haud raro erysipelatis genere & gangræna finiuntur.

Igitur justa status solidorum consideratio non in chroninicis solum, sed in acutis quoque morbis medicis est res momenti maximi; hæc enim generatim sunt causæ, statum fluidorum peculiarem efficientes, primariæ. Exempli gratia virum constitutione robusta, fortibus atque rigidis præditum fibris, qui corpus multum exercet, sanguinem gerere densum, crassum & ad talem visciditatis gradum inclinantem, qui morbo febrili accedente excitari queat, concludere possumus naturaliter: indeque tempestivam sanguinis detractionem conveniens illis præveniendi esse auxilium; e contrario vero debilem, laxam, mollemque constitutionem alere sanguinem macrum, tenuem, aquosum, neque hujus emissionem neque largas evacuationes perferentem.

Diligens talis indagatio sub acutorum morborum initio maximam affert utilitatem, præcipue in variolis & aliis febribus exanthematicis, ita ut medentem reddat certum, utrum sanguis emittendus sit, nec ne.

Exempli gratia, viro valido, pulsu forti, violentibus variolarum symptomatibus correpto, sanguinem ante eruptionem non detrahere, vitium esset vix excusabile; nam febrim in tali corporis habitu non posse non valde exacerbari, colligere possumus; sed hominibus infirmis, laxis, nisi urgentia admodum illud imperent symptomata, sanguinem detrahere, temerarium esset. — Ast quam parum hoc in praxi vulgari perpenditur? Alii enim, dum accessio variolarum apparet levissima, more consueto, sanguinem mittunt & vomitum excitant; alii vero, ne debilitent ægrotos, tam meticulosi sunt, ut, illos, nulla morbi perniciosi habita ratione, necari inflammatione, sinant.

Quod si ægrotum antea cognovit medicus, in ejus constitutione dignoscenda parum dubius esse potest; ideoque *cum par scientia sit*, recte ait CELSUS (*), *utiliorem ta-*

(*) Præfat. sub finem.

tamen medicum esse amicum quam extraneum. Quando vero hoc non accidat, caro firma, dura, cutis arida, calor ingens, sitis, rubor, spiritus cum fervore ex naribus prorumpens, & dolor violentus, cum forti, tenso, celeri pulsu, fibrarum validarum valdeque elasticarum & febris ardentis vel inflammatoriæ satis evidentia sunt symptomata. Pulsus debilis, celer, mollis, moderatus calor aut color, mediocris sitis, urina pallida, caro & cutis mollis, sudor viscidus, non per totum corpus æqualis, inordinarius, frigidus aut profusus, cum gravitate & anxietate magis, quam severis doloribus, & cum humida, licet fortasse alba obducta crusta vel impura lingua, denotant contrarium. — Revera autem cuncta hæc melius discuntur experientia, quam proponuntur præceptis: — igitur de his rebus hæc sufficiant.

CAPUT IV.

De fluidorum statu.

Fluidorum status, qui maxima ex parte, uti in antecedentibus dictum fuit, a solidorum dependet conditione, nunc est considerandus.

Itaque primo sanguinis status est, in quo humores nimis densi sunt ac viscidi, in quo globuli sanguinis nimium abundant & intimius compacti vel condensati existunt, in quo seri globuli æquali ratione inveniuntur — breviter, in quo tota fluidorum massa nimium glutinosa & ad concretionem in formam solidam nimium est prona. — Constitutionis robustæ homines, quibus sunt fibræ fortes, qui se vehementes exercent, & plena vescuntur diæta, huic statui præcipue sunt obnoxii. — Igitur, si globuli sanguinis valde sunt densi & copiosi, atque vasa admodum valida & elastica, magnum *motus momentum* adferri debet fluidis circulantibus, ideoque magna frictio & calor major, quorum uterque sanguinis partes dissipant fluidissimas & viscidita-

tem augent: ita, ut pars residua fiat glutinosior &, quin per extremos arteriarum capillarium ramos transeat, minus apta: indeque obstructiones, inde inflammationes.

Porro magnus calor *serum* coagulare annititur; consueto febris ardentis æstu non multo major, sanguinis serum in gelatinam mutat, ut id docuit experientia. — Hinc sanguis vehementi in febre inflammatoria missus crasso glutinoso corio vel crusta, ut appellatur, obtegitur; quam in nonnullis severis pleuriticis vel rheumaticis morbis fere ad pollicem unum crassam vidi. — Hanc ita ab æstu febrili formatam fuisse, manifestum est; prima enim sanguinis missione a febris initio iste satis apparet floridus, licet densior; cum e contrario secunda, tertia aut quarta ejus detractione, quando æstus diutius duravit, majorem in modum fiat glutinosus & crassiore contegatur corio: — & sanguis profecto in genere, quo febris vehementior & homo, cui sanguis fuit detractus, est fortior, eo existit crassior & tenacior. — Atque hoc peculiarem in modum accidit in febribus, quæ vehementem dolorem habent conjunctum, quales sunt pleuritides, rheumatismi, cæteraque. — Cum enim dolor sit stimulus, qui motum, frictionem & æstum insigniter auget, hæc vehementiæ comparatione serum inspissant. — Itaque inflammatoria tenacitas in tenerrimis membranarum aliarumque partium vasculis hærens, ea nimium diducit & inflammationes majores atque dolores excitat; ita ut alterum alterius mutua fiat incitatio. Licet vero densior hic sanguinis status in sanitate magno cum corporis robore, pulsu valido firmoque & calore naturali majore sit conjunctus; febris tamen accessione is inducit valde violentia symptomata, brevi mortifera, nisi sanguinis missione, refrigerantibus, diluentibus & emollientibus potionibus & remediis hæc avertantur.

Porro autem nimia sanguinis etiam boni plenitudo jam aliquem morbi efficit gradum, ideoque athletarum εὐεξίαν periculosam pronunciat HIPOCRATES (*) atque de hujusmo-

(*) Aphorism. 3. Sect. I.

jusmodi corporis habitus hominibus eleganter ait CELSUS (*) *suspecta habere bona sua debent*. — Talis *plethora* non arterias solum sanguiferas nimium distendit, sed orificia quoque arteriarum serosarum lymphaticarumque dilatat, quibus id inducitur, ut levissima data occasione sanguinis globuli in ea intrusi obstructiones ab *errore loci*, prouti appellantur, efficiantur, inde inflammationes & disruptiones frequentiores sequuntur, in primis in cerebro & pulmonibus. — Qua in re nihil quidquam tantum affert levamen, quam sanguinis detractio, quæ, si non excedat, tantum abest, ut debiliter, ut potius ægrotum roboret, cum solida inter & fluida restituat æquilibrium. Cujus nihilo minus conservatio nonnullis in casibus & constitutionibus altioris indaginis res est; licet illud ipsa quoque cum sanitate conveniens, generatim late admodum pateat.

Quidam delicati, floridi & plethorici homines mox a minimo vitæ variæ errore afficiuntur; & quidam talis constitutionis mihi noti sunt viri, qui ratione hæmorragiæ cujusdam ordinariam experti sunt *evacuationem menstrualem*, quam *sexus delicatioris* plurimæ. — Optime progeniei & accuratissime nutritus *Gallus* ejus *athleticum statum* vix diutius, quam viginti quatuor horas perferre poterit, (**) & mirum in modum ab illo subito defatigatur. — *Quia non ultra progredi potest, retro quasi ruina quadam revolvitur*, ut de viro plethorico loquitur CELSUS. (***)

Sanguinis secundo alia constitutio vel crasis, priori illi prorsus opposita invenitur, ubi globuli sanguinis nimis pauci eique laxe nimis sunt compacti, & ubi serum nimis aquosum, vappidum & nonnunquam glutinosæ viscidæque existit indolis. Ab hoc sanguine inerti, pituitoso omnes imper-

---

(*) *Lib. II. Cap.* 2.

(**) Vid. D. BRYAN ROBINSON ond de food and Discharges of human Bodies. (de corporis humani nutritione & evacuationibus.) p. 119.

(***) Loc. cit.

perfectæ funt fecretiones, neque a natura animali tantum, quantum fufficit, participant; *bilis*, fit *iners*, fpiritus animales depreffi deficiunt, *faliva* in merum *infipidum* vertitur *mucum* & fic porro. — Hinc digeftio perturbata univerfalis, debilitas, frigus, pallor, cacochymia, hydrops, cæteraque. — Brevibus, lentus talis humorum motus, is ad minimum, qui ex defectu circulationis fanguinis juftæ oritur, ipfos humores in morbidas dejicit concretiones, cum aliis in locis vafa obftruat, & in aliis ftagnet, ubi fpontaneam contrahunt corruptionem, talem tandem efficientem acrimoniam, quæ haud raro febre valde malignæ indolis periculofique effectus finiatur; atque hoc eo magis fieri folet, quo vafa majorem fuæ elafticitatis partem & fanguis plura principia vitalia perdiderunt: — ita, ut tandem vel lentor ejus glutinofus in corde ftagnet, vel humores corrupti fabricæ animalis delicatiores & effentiales arrodant atque deftruant partes, cerebri in primis compagem, ubi naturaliter lente admodum moventur humores, vafaque ipfa ftructuræ funt tenerrimæ. — Igitur, quemadmodum nimis rapidus fanguinis curfus vafa fæpius difrumpit minima; fic humores nimium lente moti ftagnant, corrumpuntur, tandemque illa corrodunt.

Bini hi inter fe differentes fluidorum ftatus haud improprie a conftitutione nominari poffunt, cum ftatum folidorum naturaliter fequantur; ita, ut quoque fanguis copiofus, denfus femper conjunctam habeat fortem elafticam vaforum compagem, & fanguis iners aquofus relaxatum corporis habitum, ubi horum alterum a naturæ legibus aberrat, illud verum excitat morbum, atque in quocunque concurrente morbo id accidat, bene eft attendendum. (*)

CA-

(*) Febres ardentes & inflammatoriæ funt naturaliter fibrarum nimis elafticarum & rigidarum fanguinifque denfioris ac vifcidi effectus; cum lentæ & nervofæ febres a nimis laxo vaforum ftatu & fanguine inerti atque tenui oriantur. — Reperiuntur autem varii morbi, præcipue illi contagio excitati, qui utriufque funt communes.

CAPUT V.

De sanguinis resoluto & putrido statu.

PRæter hos vero porro *tertius sanguinis* reperitur *status*, cæteris istis multo periculosior; illum statum puto, qui ad *dissolutionem* & *putredinem* absque intermedio aliquo magis tendit. — Hic casus manifeste apparet in quibusdam (sic dictis) *scorbuticis*, ubi sine ullo alio singulari & evidenti morbo prægresso (nisi fortasse genere quodam lassitudinis & languoris) homines subito per summam totius corporis cutem eruptionem macularum violacei, lividi aut quoque nigri & cœrulei coloris experiuntur, & mox profusa periculosaque interdum, immo mortifera corripiuntur *hæmorrhagia*, cum, se ullo morbi genere laborare, illi ipsi aut alii vix credant. — Cujus generis exempla eveniunt plurima: plura tam apud junioris quam adultioris ætatis homines perspexi, quibus quoque haud raro subsequentem prædixi hæmorrhagiam.

Quando *feminæ* talibus eruptionibus aut *vibicibus* nigris vel cœruleis aut latis variæque figuræ maculis, contusionibus similibus laborant, istæ semper nimio *catameniorum* profluvio, nisi alia profusa accedat hæmorrhagia, erunt subjectæ. — Quid? quod, si homines alterius sexus his afficiuntur phœnomenis, illi ingentem ad sanguinis copiam ex levissimo vulnere & haud raro sine eo ex palato, naribus, intestinis aut viis urinariis emittendam sunt proclives.

Quorum hominum sanguis, si detractus fuit eam ob rationem, ut ulterior hæmorrhagiæ avertatur progressus, prouti credebatur, (quod, in transitu sit dictum, minime convenit, nisi evidentiora *plethoræ* adsint signa) semper quasi ut *merum coagulum* apparet, cum non, ut consueto modo fieri solet, in crassamentum & serum separetur, sed æqualis semicoagulata remaneat massa, quæ plerumque lividi aut obscurioris consueto est coloris, & licet nonnunquam diu florida satis perstet, semper tamen citius putrescit. — Hoc

quo-

quoque notatu dignum eſſe videtur, talium hominum ſpiritum admodum frequenter ante eruptionem magis fœtere, eorumque urinam ſæpius peſſime olere; evidentia putredinis incipientis ſigna humorum; qui, dum magis magiſque fiunt acres, tandem vaſa corrodunt. Nam hoc hæmorrhagiarum genus ſæpe hominibus contigit, qui neque ullum plethoræ ſignum, neque plenum neque valde celerem pulſum, atque parum vel nihil habitus cujusdam febrilis monſtrant, neque uſu violentis exercitii agitantur; ita ut illæ a corroſione, non a ruptura vaſorum nimia ſanguinis quantitate aut velocitate diſruptorum ſint obortæ. — In nonnullis ſane tenerioris & delicatulæ conſtitutionis corporibus nixus levior eorum tenuiora tenerioraque diſrumpet vaſa, prouti in quibuſdam obſervare licet, qui a qualibet leviſſima accedente cauſa hæmoptoe vel ſanguinis ex naribus fluxione afficiuntur; hæ vero hæmorrhagiæ raro conjunctas habent aut ipſis præcedunt lividi vel violacei coloris eruptiones, cæteraque. — Quibus in caſibus ſanguinis parca convenit detractio, qua nimius ejus ad vaſa teneriora impetus avertatur, quamquam etiam tunc non evidens adſit plethora.

Supra propoſitas hæmorrhagias plerumque ab *acri* quodam oriri *humorum ſtatu*, qui ſanguinis craſin deſtruat & ultimos arteriarum capillarium ramos corrodat, licet ſim perſuaſus, eæ tamen nonnunquam etiam eveniunt a nimis laxo contextu globulorum ſanguinis, non tantum, quantum ſufficit, actione cordis, arteriarum cæteriſque compactorum, quem ob defectum illi ſphæræ oblongæ vel inordinate formatæ moleculæ loco ordinariarum ſphærarum fiunt, ideoque majorem diametrum & naturali minus firmam accipiunt compagem. — Ex microſcopicis vero obſervationibus (illis præcipue ope microſcopii ſolaris factis,) apparet, ſanguinis globulos per minutiſſimos arteriarum ſanguiferarum ramulos tranſeuntes figuram ſuam globoſam haud raro mutare in oblongiorem, ut per hæc valde tenuia tranſire queant vaſa. — Atque haud intellectu eſt difficile, qua ratione globuli iſti leviter cohærentes in tranſitu ſuo dividantur, cum aucta congeries eorum tranſitum reddat difficiliorem. — Cum vero hæ diviſæ partes minorem habeant diametrum,

quam

quam globuli isti principales, facile introire & quoque per quosdam ductus excretorios transire atque exsudare possunt per diapedesin, ut veteres appellavere. — Hæc re vera ita fieri, ex sanguine per urinam & per alvum reddito, aliisque hæmorrhagiis apparere videtur, quæ sæpius sine ullo dolore, motu violentiore vel absque ulla vasculi cujusdam rupti suspicione accidunt. — Quid? Quod in febribus malignis & quidem ubi motus sanguinis non adeo erat fortis, sub axillis sudoris sanguinei genus (*) pluries vidi, quo fere colore vini burgundici tingebantur linteamina. — Atque hoc notatu est dignum, si hoc hæmorrhagiæ genus ex naribus provenit, illud, quod profluit, esse tenuem sanguinem ichorem, qui non, ut sanguis alias ex naribus hominum sanorum vel in febre inflammatoria profluens, & in genere crassus, lucidus & floridus reperiundus concrescit; quædam chlorosi laborantes virgines ad sanguinis ex naribns eruptionem valde inclinant, quarum vero sanguis colore suo vix juste tingit linteamina. — Petechiæ, vibices aut stigmata livida, quæ sæpius has concomitantur hæmorrhagias, demonstrant, globulos sanguinis fuisse dissolutos aut divisos & ingressos in arterias serosas, vasa exhalantia cæteraque, ubi impacti hærentes hæc excitant phænomena. — Atque ego peculiariter in nonnullis putridis, malignis febribus, flavas aut potius castanei coloris observavi petechias, valde copiosas & aliis non minus ominis mortiferi: (**) Hic sanguinis globuli in tam parvas divisi erant particulas, ut originali suo colore, quem compositæ habebant, omnino privarentur. Fortassis sudor fulignosus & urina obscuro vel nigro colore tincta, in qua subsidunt livida & quæ sæpius in febribus incidit maligni generis, oriuntur a statu globulorum sanguinis

---

(*) D. *Hodges* de Peste ait, se in illa sudorem purpureum & sanguini fere similem observasse.

(**) Vid. Observ. de aere & morb. epidem. Vol. I. Anno 1735. *Mart.* & *Aprili*, & Anno 1740. *Junio*.

guinis dissoluto & corrupto; variis temporibus fere prorsus nigra emissam fuisse urinam vidi, ex qua multum desidit & quod residui potus Coffee colori proxime accedebat. — Nonnunquam quoque obstupescimus, si ægroti faciem manusque impuras & quasi fuligne conspurcatas perspicimus, licet, ut iste purus servetur, omnem cogitationem curamque adhibuerimus.

Præterea ea sunt quædam res, quæ copulam globulorum sanguinis turbare & divisionem *globulorum sex serosorum*, quibus isti componuntur, a se ipsis multum promovere videntur; uti præ reliquis *lauri aqua* est, quæ crassamentum multo minus densum efficit & insigni ratione molliorem tenerioremque naturali reddit, atque serum rubro vel vini burgundici colore tingit, ut ex curiose tentatis *D.* NICHOLLS (*) & *D.* LANGRISH' (**) apparet experimentis. — Serpentis *Hæmorrhois* dicti ictus (***), tantam sanguinis inducit dissolutionem, ut per omnes corporis partes, per *poros* quoque ipsos erumpat, & *hæmorrhagia universali* necet. Fortasse fieri potest, ut sudoris profusi, diarrhœa, diabetes, & salivatio spontanea ortum suum trahant a dissolutionis serosorum globulorum genere. — Protractus & largior mercurii usus totam sanguinis massam ita meram aqueam mutabit colluviem.

Hic vero, uti in antecedentibus proposui, dissolutus & corruptus globulorum sanguineorum status, generatim est acrimoniæ effectus. Sal volatile oleosum cum sanguine recens emisso commixtum, destruit aut dissolvit globulos in minore, quam minutæ spatio: (****) Spiritus cornu cervi lar-

---

(*) Vid. D. MEAD of Poisons III. Edit. p. 270.
(**) Vid. ejus experimentis on Brates.
(***) Vid. LUCANUS, DIOSCORIDES, NICANDER in Theriacis, D. MEAD of Poisons.
(****) Vid. LEWENHOECK Epist. ad CHRISTOPH. WREN. Arcan. Natur.

larga assumta quantitas, producet hæmorrhagias (*); sic quoque crebrior & largior aloeticorum dosis, ut sæpius observavi, illud efficiet. — Talis sanguinis status plerumque profecto inducitur per acrimoniam diætæ, remediorum, cæteraque. — Sic sale condita & semiputrida navigantium cibaria longis in itineribus tantam humorum acrimoniam & corruptionem efficiunt, ut illos ad communes vitæ usus fere inutiles reddant, cum magnam debilitatem, languorem, vagos & capitis dolores, spiritum fœtentem, gingivas spongiosas, corrosas, maculas nigras, cœruleas & lividas, sordida, nigricantia, subfusca & fungosa ulcera, gangrænam, cæteraque producant, atque tales scorbuto laborantes sæpius febribus petechialibus, dysenteria cruenta, hæmorrhagiis cæterisque afficiantur. Quod reverendus *M.* WALTER in libro ANSONI *itinera* inscripto refert, admiratione est dignum; scilicet, sanguinem ex hominum quorundam scorbuto affectorum vulneribus cicatrice jam per viginti vel triginta annos obductis, erupisse. — Varias navigantium cohortes perfecta in sanitate iter longum iniisse vidi, quæ vero post duos aut tres menses revertentes valde morbosæ & scorbuto erant depastæ, tertia illorum pars semiputrida & prorsus ad usus deprehendebatur inutilis. — Quatuor aut quinque circiter hebdomadas iter fecerant, cum alter post alterum & deinde integræ decades corriperentur, donec tandem totius cohortis vix dimidia pars officio suo præesse posset: speciatim de classe, cui ante aliquot annos præerat MARTIN, recordor, nos uno eodemque tempore fere 1200. homines scorbuto laborantes habuisse, licet admodum sani naves conscenderent, & circiter post duodecim aut tredecim hebdomadas redirent. (**).

Qui

(*) ARBUTHNOT of Diet. p. 106.

(**) Quam ob rem dissertationem composui de scorbuto inter nautas præcavendo, quam variis cum navigantium præfectis & militum chirurgis communicavi. Deinde illam edidi

Qui corpus suum ita adsueverunt, ut copiosa volatilia, fixaque alcalina salia, species & aloetica assumant, nunquam non his morbis erunt obnoxii. — Eorum haud pauci, qui illo *mixto alcalino saponaceo* matronæ *stephens* & simul *saponis lixivio* per longum temporis spatium utuntur, in hecticum calorem, gravem scorbutum, hæmorrhagias, dysenteriam cæteraque incidunt. — Cujus rei exemplum notatu dignum nuperrime nobili cuidam viro ex provincia *Cornubiæ*, qui per aliquot annos vesicæ calculo laboraverat, contigit. — Ipsi erat naturalis corporis constitutio tenera, & lixivio illo cæterisque usus erat per nonnullas hebdomadas, donec porro ejus gingivæ insigniter spongiosæ, inflammatæ & lividæ, tandemque summe dolorosæ & ita putridæ redderentur, ut parum abfuisset, quin caro disrupta fuisset cum maxima molestia; copiosum levissima pressione effundebant sanguinem, & tenuis *ichor* sanguineus ex ipsis perpetuo effluebat. Maculæ quoque apparebant lividæ & femora ejus cruraque in primis vehementer dolentia rubicundi aut potius lividioris erant coloris, ita ut plenaria extimesceretur destructio. Qua de re me consuluit *Dom. Hingston* pharmacopæus *Penryn* vivens satis peritus, qui hunc casum retulit. — Ego vero statum humorum *alcalescentem*, putridum & sanguinis dissolutionem ex medendi via, quam persecutus erat, & symptomatibus, quibus nunc afficiebatur, cognoscens, ipsi decoctum atque extractum corticis peruviani cum elixirio vitrioli & cum diæta potionibusque subacidis suadebam; quæ subito inflammationem, tumorem sanguinisque profluvium ex gingivis tollebant, at-
que

---

edidi in commentariis, inscriptis *General Evening Post*, mense Octobri 1747. Postea iterum inserebatur istis commentariis *Gentlemans Magazin* &c. mense Octobri 1747. — Cum tandem ea, quæ proposui, ab eo tempore non sine magno successu tam inter milites, quam piratas tentata fuerint, ego vero de eorum utilitate sim persuasus certissime, ea iterum hic suasi. vid. Tom. III.

que majorem lividi pedum coloris, paucis diebus disparentis, progressum cæteraque avertebant. — Post duas aut tres circiter hebdomadas multæ rubræ ardentes pustulæ in ejus summa cute erumpentes aliquam utilitatem promittere videbantur. — Nihilo tamen minus morborum implicatione ad summam debilitatem & confirmatam hecticam perductus post quatuordecim circiter dies aut tres hebdomadas tabidus omnino moriebatur. — Cujus *ex vesica* post mortem *magnus extrahebatur calculus*, piri figura ac pondere octo unciarum & drachmæ semis. Vesicæ collo pars insedit acuminata.

Ex tentatis experimentis (*) cum urina eorum, qui lixivio isto aut remediis matronæ STEPHENS satis large usi sunt; procul dubio apparet, urinam fieri alcalicam indeque pari modo sanguinis serum, ex quo illa secernebatur. — Hoc profecto est magni ponderis argumentum; quod vim *lithontripticam* & *dissolventem* comprobat remediorum; cum illa in calculis humanis ex corpore desumptis in illisque maceratis indubium edant effectum. — Simul vero existimo, illa nobis caussas suspicionis afferre justas, fore ut effectus longiorem eorum usum consequantur periculosi, in nonnullorum præcipue corporum constitutione teneriore.

Sal volatile alcalinum cum sanguine mox e vena misso, vel potius cum sanguine ipso ex vena profluente commixtum, quo minus concrescat impedire, neque ejus separationem in crassamentum & serum, ut alias fieri solet, permittere, satis notum est; experimentum haud difficile est tentatu, & quilibet istud verum & comprobatum inveniet. Hoc pari ratione sanguis ex cruentis & scorbuto affectis corporibus missus demonstrat, atque ita quoque plurimorum hominum febre putrida petechiali laborantium sanguis mox ab initio morbi emissus.

Omnes corporis humores revera putrescunt & fiunt alcali

(*) Vid. hac de re tentata *D. Hartley*, *Rutty*. *D. Morand*, aliorumque experimenta.

cali forte, atque sanguis putridus amittit suam consistentiam, & paulo post suum colorem, dum mutatur in flavescentem nigricantemque saniem. — In quibusdam graviovioribus putridis, petechialibus febribus detractus idem demonstravit phænomenon sanguis (*) qui mox post ejus detractionem non minus, quam urina recens emissa, vere fœtidus fuit observatus: ut ita vita adhuc superstite augeretur putredo. Corporum febribus pestilentialibus, petechialibus mortuorum ingens & cita corruptio hoc simili ratione probat: talem cadaverum faciem (corpse air), prouti appellatur, citius quam in septem vel octo horis vidi, quæ mortuis corporibus consueto more in septem vel octo diebus accidit (**), atque per omnia corporis emissaria effluebat sanies putridissima; — quod, in transitu sit dictum, rationem offert, cur homines talibus febribus mortuos cito sepelire oporteat.

Venenorum varia genera, ut est speciatim *viperarum morsus*, atque variorum aliorum venenatorum animalium valde repentinam corruptionem & sanguinis dissolutionem excitant, eumque in saniem vertunt flavescentem: sic pestilentiales vapores subito sanguinis destruunt crasin, atque universalem quandam humorum ad gangrænam proclivitatem inducunt. — Quod ex frequentioribus & mortiferis hæmorrhagiis, sudoribus fœtidissimis, vomitu & dejectionibus alvinis atque subsequente generali necrosi evidentius apparet, quæ a præstantissimis autoribus in peste & pestilentialibus febribus fuerunt observata. (***) — Hæmorrhagiæ speciatim in peste haud raro sunt profusiores & pertinacio-

(*) Vid. van der *Mye* de morbis Bredanis. — *Moran* Pyretholog. Prolegom. p. 26

(**) Vid. Observ. de aere & morb. epidem. Vol. I. *Martio* 1735.

(***) Conf. in primis *Diemerbroek*, *Hodges*, & auctores libri, cui inscriptio, Traitè de la Peste, par Ordre du Roy. Paris 1744. 4to.

naciores; idque nonnumquam in peſtilentialibus petechialibuſque febribus annotavi; atque ſanguis tunc profluens non, ut alias, concreſcebat. (*) — Quæ cuncta ſanguinis acrimoniam & diſſolutionem indicant.

Variolarum contagium nonnullorum corporum conſtitutionem ſimili fere ratione afficere videtur, cum maculas, putredinem, magnaſque ſanguinis variis ex corporis partibus profuſiones, interdum quoque uno eodemque temporis momento producat. — Morbi hujus varia mihi occurrere exempla, ubi intra quatuor aut quinque dies a morbi origine maculæ purpureæ per ſummam totius corporis cutem in conſpectum prodibant & hæmorrhagiæ variis ex partibus profuſiores ex utero ſpeciatim, viis uriniferis & naribus prorumpebant; puſtulæque prorſus nigræ factæ ichorem cruentum copioſum plorabant; idque accidit ſine ullius generis ſymptomate vehementiore antegreſſo. — Ante quatuordecim circiter annos puella nobilis R-n, quinque annos nata, tali variolarum genere afficiebatur; quæ vix inſigni cum febre, dolore, ægritudine aut alio quodam ſimili erumpebant, aſt maculæ eodem temporis momento valde latæ, lividæ & nigræ apparebant. — Paucæ tantum erant variolæ, quarum variæ circa labia, interiorem malarum partem & linguam admodum nigræ factæ ſanguinem large ſatis profundebant. — Animi deliquio levi ſæpius corripiebatur & mox iterum ad ſuos luſus reverti cupiebat infans. — Tandemque ſanguinem multo floridiorem cum aliquo nigro concretoque per alvum reddebat, atque ſenſim ſenſimque nono a primo morbi impetu die placidam mortem occumbebat.

Triſtem nuperrime hujus generis caſum in juniore quadam fœmina nobili B-y vidi, quæ mox ante variolarum ingreſſum tempeſtate admodum calida, ambulando, ridendo, ſaltando cæteriſque ſeipſam defatigaverat. — *Variolarum verarum* multis millibus erat obſita, quibus magna cœ-

---

(*) Traité de la Peſte, Part. I. p. 343.

cœrulearum nigrarumque macularum interspersa erat copia, quæ in summa totius ejus corporis cute tertio a primo morbi impetu die erumpebant, ejusque femora & crura apparebant omnino purpurea; ex ejus gingivis & naribus large satis manabat sanguis, nihilo tamen minus eodem tempore magnum catameniorum profluvium sex dies stadio ordinario citius experiebatur. — Die a morbi impetu sexto moriebatur. — Pectus ejus incredibili pondere ab initio usque ad finem erat oppressum, quod maxima anxietas, animi deliquia crebriora, & pulsus celerior, formicans ac debilis comitabatur.

Nunquam sane non prognosticon est mortiferum, si quando maculæ & hæmorrhagiæ in vera variolarum eruptione apparent, & æger raro aut nunquam ad nonum morbi diem usque vitam trahit; cum sanguis sine mora in dissolutionem & putredinem ruat. Rebus sic se habentibus ex mille ægrotis, si in primis maculæ valde lividæ, nigræ & copiosæ sunt, vix unum pristinam recuperare sanitatem, sum persuasus. — Quod si quid in his deploratis casibus est faciendum, id fieri debet usu tempestivo & convenienti *acidorum*, *corticis peruviani*, & alexipharmacorum adstringentium, quæ profecto in febribus petechialibus cum hæmorrhagiis egregium edunt effectum. — *D. Mead* in elegantissimo suo tractatu de *variolis* & *morbillis*, (*) cur ab horum remediorum usu in cruentis & petechialibus variolis sperare possimus effectum expectatum, methodique illa adhibendi reddidit rationem.

Igitur hic sanguinis dissoluti status sæpissime in putridis malignis evenit febribus, a contagio frequenter obortis: interdum vero merus est effectus febris homines corripientis sanguine humoribusque acribus repletos, qui casus *scorbuti* est *maximi*. Prius simili quadam ratione ut viperarum venenum vim suam ad sanguinem vertit; posterius in sanguinis globulos agit spicularum salinarum robore, quod nunc

per

(*) Cap. III. de variolarum curationibus.

per motus febriles & ſanguinis effervefcentiam multum augetur. Sic tumor inflammatorius in hominibus, quibus bona, blanda, ſanaque eſt conſtitutio, ſuppuratione *pus bonum* & *laudabile*, in acrium autem humorum ſtatu vel *gangrænoſam ſaniem* vel *ichorem cancroſum* exhibet. Quid caloris actio & motus animalis ratione ſalium in animalium humoribus efficere poſſit, in illis, qui fame necantur, eſt perſpiciendum: quod ſi enim ſaniſſimum hominem omni cibo & potu privas, ſalia continuo magis magiſque fiunt acria: donec tandem febris, delirium cæteraque magna eorum irritatione excitentur, quæ ſubito univerſali putredine & morte terminantur. — Qua ratione putredo hæc humorum augeatur, in *ſana nutrice* cernere poteris, cujus lac horis nonnullis poſt paſtum præterlapſis album, tenue, dulce & gratum erit; ipſi per ſedecim aut octodecim horas indicas jejunium, & lac obſervabis craſſum, flavum, ſalſum & ingratum: porro illa per aliquot horas diutius abſtineat, & lac fiet obſcurius, flavum, nauſeoſum & quoque fœtidum; atque hæc cuncta eo magis incidunt, ſi fortaſſe febre quadam laborat, ita, ut loco lactis materia quædam proveniat cruenta. — Cum hæc humori maxime aceſcenti & blandiſſimo corporis humani contingant, quid bili, lymphæ cæteriſque contingere poſſe putas?

Ubi æſtus & attritus ſanguinis ſunt valde fortes, ejus putredo mirum in modum ſubito procedit. HOC ex BOERHAAVII experimento (*) cum cane tentato apparet; cum enim ille calefactam in cameram, qua panes ſacchari-ni conici exſiccantur apud depuratores ſacchari, eſſet incluſus, tota humorum maſſa paucis minutis ita corrupta fuit, ut intolerabilem ſpargeret fœtorem, & adeo diſſoluta, ut ipſa *ſaliva rubella* & terribili fœtore adeo fieret infeſta, ut vir fortis, ad hoc experimentum adhibitus, animi corriperetur deliquio.

Ani-

(*) Vid. BOERHAAVII Chemia, Tom. I. Cap. de igne Experiment. XX. Coroll. 16.

Animalium humores in putredinem & dissolutionem naturaliter ruunt, nisi impediuntur & corriguntur alimentis acidulis; diæta mere constans ex carne, piscibus, aromatibus & aqua, cito valde inducet febrim putridam. — Panis non solum est vitæ pabulum, ut nutriens, sed quoque ut succos alimentorum putrescentes per ejus qualitatem acidulam corrigens. — Hispani & Galli hic captivi immoderatam & inconsuetam carnium quantitatem edendo tali periculosa correpti sunt febri, ut ista morti traderentur plurimi. — Illius autem tam fuerunt avidi, ut carnis bolum quasi ore adhuc tenentes sæpius perirent.

Sed hæc de acrimoniæ alcalinæ generatione in sanguine sufficiant: quod supra proposui, nunc addam; scilicet quibusdam in casibus id apparere videtur, ut salia animalium alcalina tam ratione globulorum sanguinis, quam minimorum vasculorum ipsa vita adhuc superstite reddantur volatilia, corrodentia & destruentia. — Itaque, quando olea animalia insigniter exacerbantur & rancida fiunt, tunc sese cum salibus istis uniunt & valde destruentem dissolventemque efficiunt saporem, ad bilis putridæ naturam accedentem, qui cuncta corrodit & dissolvit vitæ principia.

Quemadmodum autem ex altera parte acris sanguinis status cum nimis adstrictis rigidis fibris & *lentore inflammatorio* conjunctus esse potest, sic ex altera eum *tenuioris dissoluti sanguinis status* & *debiles laxæ fibræ* comitari solent.

Fingamus pro acrimonia contagium, (nam illud simili modo agit, & incidit, ut talem se præstet,) atque nos hæc in variolis exemplis satis accommodatis invenimus comprobata: ubi morbum viscidus valde sanguinis status, febris inflammatoria summa, vehementiores dolores acuti, symptomata peripneumonica, phrenitis similiaque comitantur; interdum e contrario is observatur simul cum tenui dissoluto sanguine, cum lente repente, vel debili & celere pulsu, cum symptomatibus nervosis, tenui cruda urina, variis illisque profusis hæmorrhagiis, parvo aut nullo dolore, tumore, ægritudine aut alio simili. In priori casu febris nimium exacerbatur & ægrotum consumit; in posteriore

non sufficit febris, ut plenarie expellat & maturet pustulas, sed illæ sessiles crudæ & minus coctæ relinquuntur; unde tandem tota sanguinis massa in putridum corrodentem ichorem aut saniem ruit gangrænosam.

Alia ratione hanc rem consideremus. — Homines, quorum sanguis tenuior & acrior erat, febribus *pulmonaribus* vel pleuroperipneumonicis, quæ magno cum inflammationis gradu erant conjunctæ, affectos aliquoties vidi. — Hoc sæpius navigantibus scorbuto affectis contingit.

Annis 1740. & 1745. ingens plebis copia afficiebatur horrore, quem calor magnus, febris, spirandi difficultas, tussis pertinax laboriosa, dolor pectoris, dorsi, laterum atque haud raro capitis & temporum acutus lancinans excipiebat. His sæpius erat pulsus velox, durus, & quasi, ut ita loquar, *concentratus*; spiritus ore emittebatur fervidus & infestus, atque materia exscreata interdum erat tenuis crudaque, & interdum colore croci luteo; sed multo frequentius exspuebatur tenuis, liquida, cruenta materia, haud raro valde fœtida & nonnunquam ita acris, ut magnam raucitatem, asperæ arteriæ pectorisque ægritudinem sæpeque harum partium excoriationem efficeret. Quorum sanguis e venis missus aut colorem obscure lividum monstrabat, pellicula tenui plumbi vel viridis coloris obtegebatur, aut interdum (prima speciatim in ejus detractione) omnino erat floridus, attamen illo frigefacto fluidioris laxiorisque consistentiæ; quod singulare phænomenon sæpius admirabatur chirurgi vel pharmacopœi, qui symptomata perpendentes prorsus aliud expectabant phænomenon. Nihilo tamen minus nonnullorum hac febre affectorum detractus sanguis corio satis crasso atque tenaci obtegebatur, non, ut alias consueto more in pleuriticorum aut pleuroperipneumonicorum sanguine fieri solet, albescente flavo, sed colore ad illum *onychis* accedente, aut illo gelatina *ribesiorum rubrorum* paulo dilutiori. — Quem corii in sanguine colorem mali esse ominis, constanter observavi; idque ut puto eam ob rationem, quoniam illud non minus magnam visciditatem, quam quoque ingentem acris salis in sanguine quantitatem indicat, quod ejus globulos diffringit & in statum putridum dissolven-

ventem conjicit: diffractis enim a globulis glutine inflammatorio involutis hoc evenire videtur phænomenon. Quodsi salis volatilis alcalini quid cum sanguine hominis pleuritide summa affecti commiscetur, dum is ex vena effluat, pars crassamenti superior non parum cum eo conveniet, quod mox de sanguine retuli: atque id porro notatu est dignum, talis sanguinis serum sæpius habere *colorem sanguineum*, talem fere, qualem vinum burgundicum; & hoc profecto sero sanguinis alterius generis contingit, licet illud interdum tantum colorem obscure luteum ostendat. In urina plerumque profundi admodum & obscurioris nonnunquam coloris lividum quid plumbi colore tinctum subsidebat, illaque parca in quantitate generatim reddebatur. Levis, inæqualis & partialis sudor speciatim circa faciem & caput erumpebat, quamquam ille interdum instante mortis tempore profusus valde & colliquativus erat. Maculæ lividæ aut nigræ frequenter circa morbi statum apparebant, atque existimo, has raro aut nunquam fallaces esse mortis nuncios. Aphthæ nigræ & castanei coloris versus finem erumpentes non melioris erant præsagii. Interdum vero urens, pruriens totius corporis exanthema febrim finiebat; atque interdum illa pustularum copiosarum fœdarum & exulceratarum eruptione in nucha, humeris, & brachiis, in primis autem circa nares & labia terminabantur.

Sed de hoc genere febris peripneumonicæ & de methodo ei medendi infra pluribus agam. — In præsens tantum admoneam, eodem tempore, quo hæc peripneumonia maligna, si ita nominare licet, *Plymuthi* atque in ejus vicinia grassabatur, pleuritidem, peripneumoniam & pleuropneumoniam ubique fuisse epidemicas & quidem in genere indolis vere inflammatoriæ, quæ ventis frigidis & siccis aquilone & favonio per longum tempus spirantibus excitabantur. --- In his sanguis admodum densus & glutinosus plerumque corio crassiore albo aut flavescente obtegebatur; atque ægrotus commode & cum levamine detractionem sanguinis ad quadraginta & pluries interdum uncias perferebat: cum tamen sanguis in *febre pulmonica maligna ita esset, ut supra proposui*: &, si is insigni crusta obtegebatur, *supra me-*

memoratum monstraret phænomenon; atque ægroti post primam vel secundam sanguinis detractionem mirum in modum debilitarentur: idque sane nonnunquam maxima cum cura mea atque sollicitudine; cum tamen pulsus durus, magnum pectus opprimens pondus, laterum dolor pungens & pertinax tussis tantum mihi valere viderentur, ut illam suaderem. --- Porro licet illud, quod hi exscreabant, satis largum, crudum, tenue, vel, quod crebrius fieri solebat, saniei cruentæ simile esset, nullo tamen modo levabantur, cum e contrario primi, si large & libere exspuebant, levamine afficerentur maximo.

Porro vero notatu mihi esse videtur dignum, *uno eodemque horum binorum morborum tempore*, *contagiosam*, *putridam*, *petechialem febrem* in & circa hanc urbem admodum fuisse communem, in primis vero illa nautæ, captivi & illi, qui cum istis versabantur, afficiebantur; atque huic hominum generi solenne erat, ut *febris maligna pulmonica* inter illos sæviret. — Ita ut peripneumonia consueta inflammatoria cum febre petechiali contagiosa videretur esse conjuncta: cum sanguis *effluviis contagiosis* tali ratione, ut *salibus acribus* afficeretur, ejusque perturbaretur crasis. — Nos frequenter peripneumonias hujus generis ab acri humorum statu illorum, qui illis affecti sunt, dependentes invenire, verissimum est.

Nunc occurrunt febres, quæ lentorem inflammatorium cum majori acrimoniæ gradu conjunctum aut cum aliquo effluviorum venenatorum dissolventium genere mixtum habent. — Sæpius vero aliæ inveniuntur, in quibus summa humorum acrimonia simul cum laxo nimis vasorum statu & leviter nimis cohærentibus sanguinis globulis adest: quod haud raro in febribus petechialibus, illis in primis fieri solet, quas comitantur hæmorrhagiæ.

Hic autem historiam talis referre sit licitum, quam severissimam fuisse existimo, quam unquam homo morbo supervivens pertulit: — idque eo magis, cum speciatim methodum huic medendi proponam, quam non hoc in casu solum, sed quoque in variis aliis, natura quidem sed non gradu similibus fuisse utilissimam, sum expertus; & quam uni-

unicam illis convenientem esse, quantumvis a consueta curandi ratione differre videtur, mihi persuasum est.

Oppidi cujusdam vicini egregius chirurgus gracilis & tenera admodum corporis constitutione, sed negotiis & exercitationibus constanter agitatus, febribusque sæpius & rheumatismis scorbuticis affectus, ob refrigerium cæteraque mense Octobri anni 1741. lentæ febris quodam genere cum levi rigore, crebriore caloris rubore, pulsu celeri & debili, virium & appetitus defectu, magno pectoris pondere, & quadam spiritus trahendi difficultate corripiebatur. — Nihilo minus per quatuor vel quinque dies post hunc impetum in negotiis suis fungendis, equo vehendo, seque ipsum defatigando pergebat. Viri cujusdam nobilis in domo, ubi ægrotus meus commorabatur, ipsum inveniebam; &, cum ego illum, ut supra memoravi, deprehenderem, ut sui ipsius tempestivam & justam haberet curam, serio admonebam. — Duabus diebus post, cum virum quendam nobilem in vicinia visitaret, subito animi deliquio insigni correptus sella decidit: ipsum erigentes varias lividas & violacei coloris maculas in brachiis colloque ejus observabant. Non sine maxima difficultate transferebatur domum, licet enim tantum duo aut tria distaret milliaria, in itinere tamen crebrius animo delinquebatur. — Omni temporis momento morbus augebatur, languor cum dolore aderat summus, præcordia ejus opprimebantur maxime & in perpetuum suspirabat; — ejus spiritus nunc intolerabiliter olebat, & ex gingivis materia cruenta fœtida continuo effluebat, atque macularum lividarum, violacearum & nigrarum in summa cute non tantum ejus corporis & trunci sed & femorum apparebant multa millia.

Sanguis ex brachio ad duodecim circiter uncias ipsi detrahebatur, ast hoc nullum afferebat levamen: pectoris oppressio, suspiria, animi deliquia & anxietas tam male quam antea pergebant, quid? quod multum increscebant; — violens itaque hæmorrhagia ex ejus naribus prorumpebat; cumque hæc ex utrisque orificiis continuaret, iterum sanguis ad decem circiter uncias duodecim horis post primam detractionem emittebatur: — neque hoc ipsi ullum affe-

re-

rebat ſolatium, ſed ejus debilitatem inſigniter augebat, & anxietas, irrequies & oppreſſio, ut alias, ſine ullo etiam ſomno continuabant. Nunc non ſolum ex ejus gingivis & naribus profluebat ſanguis, ſed tuſſi quoque eum rejiciebat. — Sanguinis quidem profluvium ex naribus aliquo modo ceſſabat, ſed mirum in modum ex ejus gingivis augebatur. Simili nunc, licet lento modo ex ejus altera oculorum caruncula guttatim profluebat, & puſtulæ quædam linguæ ac partis interioris labiorum diſruptæ copioſam, cruentam tenuemque materiam emittebant.

Hæmorrhagia aliquo modo cohibita, dyſenteria cruenta, cum ſeveris excitabatur torminibus, & æger ingenti animi deliquio ſemperque irrequietus magna afficiebatur febre: ejus pulſus per ſex aut ſeptem intervalla intermittebat & tunc iterum agitabatur celerrime; ſimili modo perpetuo movebatur tremore & ſubſultu. — Per omne hoc temporis ſpatium ex una vel altera parte continuabat hæmorrhagia & alio loco cohibita in alio mox erumpebat; ita ut ejus urina admodum obſcura, immo fere nigra, ſanguine nunc tincta eſſe videretur. Mox poſt alteram ſanguinis detractionem ego vocatus ad eum currebam. — Ratione deſcripta iſtum incredibili anxietate oppreſſum, attamen a deliriis liberum inveniebam, licet varias per dies & noctes ne ullo quidem ſomno eſſet refectus; lingua ejus tota erat nigra & ſpiritum adeo intolerabiliter fœtentem emittebat, ut quoque ſpatio ſatis remoto valde moleſtus eſſet; atque ejus dejectiones adeo terribilem fœtorem nauſeoſum ſpargebant, ut ipſa ejus miniſtra, quæ illas removere volebat, vomitu & animi deliquio afficeretur.

Sanguinis nullam (neque etiam primum) emiſſam partem in craſſamentum & ſerum, uti alias fieri ſolet, fuiſſe ſeparatam, reperiebam, licet plures per horas in quiete eſſet relictus primum emiſſus ſanguis; ſed ſemi quaſi concretus colorem in ſuperficie retinebat lividum cœruleſcentem: — leviſſimo attactu dividebatur facillime, & purulentæ ſaniei, quæ ſimul pulverem in fundo fuliginoſum offerebat, quam ſanguini erat ſimilior. Sanguinis hæc pro-

flu-

fluvia in primis ex lingua, labiis & gingivis cum perpetuo tenuis cruenti ichoris stillicidio ex naribus semper pergebant; ita, ut æger a tremore tendinumque subsultu, nunquam cessantibus, atque perpetuo fere animi deliquio summe debilitaretur.

Quid in tam tristi casu erat agendum? num ipsi calida alexipharmaca, volatilia, cardiaca & vesicatoria profuissent, prouti nonnulli ejus summam debilitatem, animi deliquia, pectoris oppressionem, tremores cæteraque considerantes, putare potuissent? sed nonne hæc fuissent deleteria certissima? nonne illa ipsum certissime occidissent? cum ista acrimoniæ stimulanti addita febrim adauxissent atque crasin sanguinis, jam fere prorsus dissoluti & in *cruoris putridi* genus redacti, magis destruxissent.

Ego vero hæc perpendens atque insignem corticis peruviani utilitatem (*) in avertendo & cohibendo gangrænæ progressu ex repetitis experimentis sæpius cognoscens, post parvam rhabarbari quantitatem præmissam, illum parva in dosi cum vitrioli elixirio frequentius ægroto exhibui. — Præter ea cinnamomi aquam cum rosarum tinctura satis acidam redditam, atque ita quoque decoctum ex corticibus aurantiorum Hispanensium, rosis rubris, cinnamomo, admista pauca terra Japonica (ut vocatur) paratum ac bene acidulatum bibebat: vinum clarificatum (*Claret*) & Portugalense rubrum cum parte aquæ dimidia grati saporis causa hauriebat. Cum cortex ipsi bene conveniret, ejus usu pergebam & quantitatem ejus auctam aliqua cum parte confectionis FRACASTORII sine melle dabam, ut fluxum disentericum cohiberem; — nihilo tamen minus parvam interdum rhabarbari dosim interponebam, ut cruentam, biliosam aut saniosam materiem in intestinis fortasse hærentem vel ad illa affluentem, removerem. Tempore inter-

(*) Siquidem corticem olim cum successu in febribus petechialibus malignis anni 1735. exhibui. Vid. Observ. *de aere & morbis epidemicis* mense *Majo*.

termedio ut ipsum oryza, panatella *sagu atque gelatinâ* cornu cervi bene acidulata & pane tosto ac in vino clarificato vel vino rubro Portugalensi macerato crebrius reficerent, jubebam. Atque, ut fomenta ex aromatibus & adstringentibus parata ac vino rubro cocta toti abdomini frequenter applicarentur, imperabam.

Hac methodo indesinenter continuatâ, miser iste ægrotus, Deo juvante, ex statu universalis quasi putredinis ereptus optime restituebatur: præter id, quod per insigne temporis spatium post febrim prorsus abactam gravior aliqua superesset debilitas; & tunc quoque, cum ambulare valeret, levissima data occasione ex ejus naribus hæmorrhagiæ redirent, ejus gingivæ sanguinem lenissima frictione funderent, ejusque spiritus diu satis esset infestus. — Corticis autem peruviani, elixirii vitrioli cæterorumque usu continuato cuncta hæc prorsus cessabant: --- attamen femora & pedes multo diutius tumore afficiebantur insigniore, atque caro ejus per totum corpus adeo mollis, tenera & irritabilis remanebat, ut attactum vix ferre posset levissimum. --- Purgantia rhabarbarina, lenia stomachica chalybeata, elixirium vitrioli, aquæ pyrmontanæ cum convenientibus diureticis & moderatus corporis motus tandem omnia ista removebant symptomata; atque duobus aut tribus circiter mensibus bonum sanitatis recuperabat statum, quo adhuc gaudet.

Æstate atque autumno anni 1745. variæ tales cum hæmorrhagiis conjunctæ mihi occurrebant febres petechiales; nobilis speciatim femina ex oppido *Antony* prope Plymuthum tali febre cum iisdem fere, in casu antecedente recensitis, quamquam non adeo vehementibus symptomatibus afficiebatur. --- Post profusiorem ex naribus hæmorrhagiam ea immenso ex utero profluvio laborabat; licet ejus tempus haud instaret, ex gingivis quoque sanguis erumpebat, tandemque dysenteria accedebat cruenta: Ante sanguinis ex naribus eruptionem dura affligebatur phrenitide & insigni macularum purpurearum nigrarumque numero summa totius corporis cutis erat obtecta, quarum nonnullæ nummi argentei ad minimum erant magnitudine. ---

Me-

Methodo medendi antea proposita eam accuratissime tractabam, eaque restituebatur feliciter, licet postea ejus crura insigniter tumida essent & per longum temporis spatium quædam remaneret debilitas. --- Antea, quam ægrotam videbam, bis detrahebatur sanguis; --- primum emissum non perspexi; hunc vero admodum floridum atque divitem (*rich*, ut nominabatur) sed tenuiorem fuisse, parumque seri rubicundi exhibuisse, mihi retulit ægrotæ chirurgus, *Dominus* FREKE: secundum emissum perspexi, qui colorem monstrabat obscure nigrum & tenuiore, tenera atque viridescente obtegebatur pellicula. --- Ejus urina per totum fere febris tempus vino albo aut potius vino pomaceo erat similis, quæ diutius aeri exposita nigro tingebatur colore; nihilominus tandem subsidebat farinacea quædam & obscurioris coloris materia.

Hujus generis plerumque est febris gangrænam comitans, cum sanguinem corrumpat eumque dissolvat; saniei materia ex parte gangræna affecta, resorpta & ad sanguinis massam delata, universos humores in gangrænam pronos reddit, sanosque sanguinis globulos rubros dissolvit, inde maculæ, hemorrhagiæ, linguæ nigræ, deliria, cæteraque superveniunt. Febrim acutam, delirium, ingentem sitim, odoremque spiritus fœdum comitari gangrænam, egregie observavit CELSUS (*); quæ cuncta corruptionis sanguinis summaque acrimoniæ sunt signa. --- Exempli loco unicum tantum referam casum, quem omnino singularem varias ob rationes existimo.

Virgo Elisabeth S-th ex pago *St. Germains Cornubiæ* annos circiter viginti quinque nata, cui erat constitutio tenera & malus corporis habitus, atque cui nunquam ordinaria profluebant catamenia, diebus ultimis mensis Maji anni 1742. dolore quodam pedis dextri prope digitos & totius cruris torpore afficiebatur; qui cum de hora in horam incresceret, *Dom.* DYER chirurgus *Looensis* egregius ad-

(*) Lib. V. Cap. XXVI. §. 31.

advocatus, partem dolentem vini spiritu fricabat camphorato & quædam nervina & cardiaca ipsi exhibebat remedia. --- Cum vero hæc nihil efficerent, ex decocto calido aromatico ita parabat fomenta, ut ejus residuum cum spiritibus, theriaca cæterisque cruri & pedi applicaret, nihilominus partes subito discolores & frigidæ factæ omni carebant sensu. --- Ego accedens, ut profundius concidantur partes, jubebam, quo facto nullus emanabat sanguis, paucæ tantum sanguinis prorsus nigri sparsim & lente quidem pisi magnitudine propullulabant guttulæ; --- cutis & caro femori ante aliquot dies jam abscisso erant similes, licet hæc ante meridiem quarti a primo morbi impetu diei agerentur. --- Vesicæ apparebant nullæ, neque postea ullus ex parte concisa emittebatur fœtor, pus vel sanies. --- Corticem mox præscribebam peruvianum cum elixirio vitrioli, confectione *Raleigh* & calido acidulo julapio, quod libere sumebat, cum illa valde esset debilis. --- Post meridiem femur ejus dextrum & pudenda violentus afficiebat dolor, atque mox febris, severa tormina & profluvium cruentum excitabantur, quæ subito ipsi cum perpetuo animi deliquio & vitæ discrimine debilitatem afferebant summam.

Nocte secuta valde delirabat ægrota, lingua ejus fiebat nigra & balbutiens; pulsus cum perpetua tendinum contractione & tremore perceler & debilis intremiscebat. --- Itaque cum cortex non tam convenire quam potius nocere videretur, ipsi tincturam corticis concentratam cum decocto FRACASTORII, elixirio vitrioli cæterisque exhibebam, quæ effectum edebant multo meliorem.

In tristi harum rerum statu per tres aut quatuor dies remanebat, quilibet adstantium qualibet hora ejus mortem timebat; interea non serpebat neque unquam supra genu apparebat sphacelus, licet vehementior, totum femur afficiens, dolor in ipso præcipue ejus periosteo sedem suam habere videretur. --- Tandem linea quædam obscure livida circuli in modum in crure mox infra genu apparens, locum notabat, ubi natura mortuas a vivis partibus separare moliebatur. Hæc separationis nota quolibet die magis magisque

in

in conspectum prodibat, & ad eam promovendam omnibus propriis remediis utebatur chirurgus: quæcunque enim rationes, ut membrum abscinderetur, adessent, neque tamen ægrota, neque ejus amici illud permittere volebant. --- In deplorato tali statu, (cum mortua cruris pars a sana quotidie putredine separaretur) usque ad diem decimum quartum mensis Julii remanebat ista misera, quo escharam disruptam & separationem in genu articulo fere perfectam inveniens chirurgus, a sano femore in ipso articulo nullo fere cum dolore, absque ægrotæ consensu & fere ejus sensu crus abscindebat mortuum. --- Quo facto quotidie convalescens diæta & remediis convenientibus in statum sanitatis tolerabilem brevi tempore restituebatur ægrota.

CAPUT VI.

De differentia inter lentam nervosam & putridam, malignam febrem.

HUic febrium considerationi finem imponere non possum, quin magnæ illius differentiæ inter *putridam malignam* & *lentam nervosam febrem* faciam mentionem; defectum enim hujus distintionis in curatione sæpius maximis erroribus ansam præbuisse, certissime persuasum habeo, cum illæ quodam respectu inter se convenire videantur, licet natura sua inter se vere differant. --- Idque nunc eo lubentius suscipio, cum illam differentiam non tantum, quantum sufficiat, in dissertatione mea *de febribus lentis & nervosis*, (*) annotaverim. --- Neque ego ullum auctorem, præter D. LANGRISH, in libro quem inscripsit, *Modern Theory & Practice*, qui illud verbis effecisset expressis, novi.

Pu-

(*) Vid. Tom. I. Observ. de aere versus finem.

Putridis malignis in febribus & petechialibus *sanguinem*, *proprie sic appellatum*, affici, ex illis, quæ supra sunt proposita, satis evidens apparere, existimo; cum e contrario febres lentæ & nervosæ sedem suam præcipuam in *humoribus lymphaticis & nerveis* habere videantur. Humorum corruptio atque sanguinis dissolutio in illis summo in gradu observantur; sed lentæ & nervosæ febres in longum temporis spatium trahuntur, idque sine ullis signis putredinis insignioribus.

Porro binæ hæ inter se differentes febrium species arte, ut ita loquar, per duo valde differentia diætæ, regiminis, cæterorumque genera excitari possunt, sæpiusque illis ipsis re vera producuntur. Calida, acria, salina volatilia & aromatica alimenta & medicamenta, aer admodum æstuans cæteraque producere possunt putridam malignam: --- E contrario frigidæ, aquosæ, glutinosæ, mucilaginosæ res, ut cucumeres, melones, crudi fatui fructus, vappidi liquores, frigidus & nebulosus aer, cæteraque lentas & nervosas excitant febres.

Quod si fingere licitum esset, utrasque a contagio excitari, (quod plerumque fieri solet in febribus pestilentialibus atque petechialibus & nonnunquam etiam ita in lentis & nervosis fieri potest febribus,) actionem *effluviorum morbidorum* in illis compararem cum actione veneni viperarum, quod mox globulorum sanguinis compagem afficit & destruit, atque valde subitaneam affert corruptionem. --- Sed in his compararem cum canis rabidi *veneno*, quod lento tantum modo agit & præcipue *lympham* & *fluidum nerveum* afficere videtur, neque manifesta putredinis signa, ad minimum non prius, quam in ipso tragœdiæ fine, prodit.

Igitur cum binæ hæ febres origine sua admodum differant, inde, quin earum effectus tantum in differentibus cognoscantur symptomatibus, & valde differentem medendi methodum requirant, aliter fieri nequit. --- Nihilominus alteram cum altera misceri posse sæpiusque vere esse mixtam, pro certo habeo: scilicet, sanguinis valde acris statum cum valde debili & relaxato vasorum systemate convenire posse,

& hoc

& hoc sese non tanta cum violentia prodere, quam si vis movens & vasa ipsa fortiora atque magis elastica ac ad morbidorum acrium salium stimulum cæteraque suscipienda sint proniora, ideoque magis lente progredi, reor, licet pari ratione sit mortiferum. --- Febris subsequentis indolem, ubi causa morbi proxima est contagium, procul dubio quam maxime mutant differens fibrarum status præcedens & naturæ robur. --- Ex harum febrium descriptione accuratiore multo clarius earum apparebit indoles & differentia.

CAPUT VII.

De febribus lentis & nervosis.

A Febris lentæ & nervosæ incipio descriptione, quæ accuratissime desumpta est a plurimis, qui hujus insidiosi & periculosi hostis fuerunt victimæ. Ægrotus in principio aliquo modo fit piger, & levem persentiscit horrorem ac tremorem cum errante repentino calore & universalis languoris specie, simili illi, quæ post magnam sentitur defatigationem: hæc semper comitantur tarditas aut abjectio animi, & major vel minor capitis gravedo, dolor aut vertigo; quæ subito sequitur nausea & omnium rerum tædium sine insigni aliqua siti, haud raro vero cum vomendi conatibus, licet præter phlegma insipidum parum rejiciatur.

Etsi autem remissionis intervalla interdum per aliquot horas intercedunt, majori tamen cum vehementia, in primis versus noctem recurrunt symptomata: caput majori pondere vel vertigine afficitur, calor increscit, pulsus fit celerior ast debilis cum spiritus trahendi difficultate. — Capitis partem posteriorem sæpius afficit torpor vel dolor obtusus & frigoris sensus, atque haud raro in vertice ad suturæ coronariæ longitudinem sentitur gravis dolor; hunc illumque in capitis parte posteriore generatim comitantur

febres nervosæ illosque plerumque excipit quoddam delirium.

Quo in rerum statu sæpius per quinque aut sex dies cum languida, pallida & tristi facie permanet ægrotus, qui non adeo ægrotare videtur, neque tamen valet; inquietus & anxius est, ac licet nonnunquam admodum somnolentus & languidus sit, omni tamen plerumque destituitur somno; quamquam vero adstantibus re vera dormire videtur, prorsus tamen hoc non sentit, seque ita agere negat.

Pulsus per omne hoc temporis spatium est celer, debilis & inæqualis, nonnunquam formicans, nonnunquam per nonnulla minuta lentus, immo intermittens; atque tunc cum repentino oris rubore statim fit celerior, ac hunc fortasse mox excipit mirum in modum quietus & æqualis; & ita hæc variant. — Calor & horror quoque sunt incerti & inæquales, interdum genæ rubent, dum nares & aures frigent ac pars capitis anterior eodem tempore sudore madet frigido. — Quid? quod sæpissime fieri solet, ut insignis oris rubor & calor observetur, quum partes frigeant extremæ.

Urina plerumque est pallida & limpida, sæpius vino ad colorem vel cerevisiæ secundariæ similis, ex qua vel nihil vel parum subsidet, vel id, quod subsidet, est quædam materia lævis, furfuri similis, inæqualiter dispersa. — Lingua in principio raro aut nunquam sicca vel discolor, interdum vero tenui albicante muco est obtecta; — tandem ea quidem sæpius arida, rubra, & fissa aut corticis malorum aurantiorum colore apparet; hoc autem plerumque in ipso morbi statu aut ejus fine fieri solet; quam arida vero lingua & oris labia esse videntur, nihilo secius æger vix unquam de siti, etsi interdum de linguæ calore, conqueritur.

Circa septimum aut octavum diem vertigo, dolor aut gravedo capitis magis increscunt cum perpetuo susurro aut aurium tinnitu, qui ægrotum valde turbat & haud raro delirium excitat. Præcordiorum pondus, anxietas, languor magis urgent, ita ut ægroti vero animi afficiantur deliquio; quando se in primis erigere tentant, sudor frigidus subito in fronte & manuum dorso erumpit, (quanquam

eo.

eodem tempore genæ palmæque manuum nimio æstu ardent) & subito iterum disparet; Quod si nunc urina redditur pallidior & limpidior, simul cum tremore universali & tendinum subsultu certissime expectari potest delirium; delirium hoc raro est violentum, sed quasi mentis actionumque videtur esse confusio, cum perpetuo sibi ipsis obmurmurent & inter verba desipiant: nonnunquam tantum expergiscunt perturbati & confusi, & subito sui sunt memores, sed mox in obmurmurationem & somniculosum iterum recidunt statum.

Lingua sæpius in morbi statu, speciatim pars ejus media fit admodum arida luteo cum margine in utroque latere, atque si æger eam ex ore emittere tentat, valde tremit. — Si quando lingua eo tempore fit humidior & sputum accedit copiosius, signum semper est optimum. — Ast ubi deglutiendi difficultas, perpetui ructus vel pectoris supervenit constrictio, symptoma est valde periculosum, si præcipue hæc comitatur singultus.

Circa nonum, decimum aut undecimum diem uno impetu sæpius profusus erumpit sudor, isque in partibus corporis extremis plerumque frigidus & viscidus: dejectiones alvinæ tenuiores sæpius eliminantur; utraque vero generatim sunt colliquativa & valde debilitant. — Nihilominus cutis calida & humida in genere est salutaris, atque diarrhœa moderata sæpius delirium & ad coma proclivitatem tollit.

Nunc cito decrescit natura, partes corporis extremæ fiunt frigidæ, ungues pallidi vel lividi, pulsus arteriarum magis obstremiscit, & sub digitis repit, quam illos ferit, cum impulsus adeo debiles sint & celeres, ut vix distingui queant: licet interdum mirum in modum lentus repat & sæpissime intermittat. Ægrotus omnibus sensibus orbatus fit stupidus, acutissimo clamore & clarissimo lumine vix afficitur, licet in principio horum impressio ipsum mire excitaret. Delirium nunc profundiore finitur comate; a quo subito oritur somnus æternus. — Alvi dejectiones, urina & lacrymæ invite profluentes citam denunciant dissolutionem, prouti insignis tremor & subsultus sunt præsagia universalis convulsionis, quæ uno impetu vitæ disrumpit filum.

lum. — Hoc vel illo modo ægroti e vivis tolluntur, postquam per quatuordecim, quindecim aut sedecim dies, immo interdum multo diutius oblanguerunt.

Sub morbi finem surdi & stupidi fiunt omnes ægroti (nonnulli summe surdi), licet in principio nimis essent irritabiles, ita ut leniſſimus sonus & lucis radius eos valde afficeret. — Quidam præ timore nimio mortem accelerare videntur, ubi sub initium parum aparebat periculi; immo quidam somnum capere vix audent ob vanum timorem, ne in æternum prolabantur: & quidam ob ingentem perturbationem, anxietatem atque confusionem, quibus in somno vel experrecti irritantur. — Ubi cum aurium abscessu finitur surditas, bonum generatim est symptoma: & tale quoque observatur, quando parotis suppurat, aut pustulæ multæ circa labia & nares erumpunt.

Febrium lentarum & nervosarum maximis plurimisque symptomatibus stipatarum hæc (tædiosa quidem, sed satis accurata) est descriptio; qua symptomata eo ordine, quo naturaliter accedere solent, retuli: — atque hoc semper in quolibet morbo describendo observandum esse, existimo. — Plerumque fieri solet, ut homines nervis debilibus, habitu corporis laxo, & sanguine tenui ea afficiantur; sic quoque illi, qui magnas pertulerunt evacuationes, diuturna spirituum dispendia, immoderatas vigilias, studia, defatigationes & similia; non minus illi, qui pluribus crudis insalubribus alimentis & vappidis impuris usi sunt potulentis, vel qui diu in crasso putrido aere fuere retenti; quorum denique vigor constitutionis salivatione, crebrioribus purgationibus, venere immoderata cæterisque fuit diminutus. — Itaque manifestum esse reor, hunc morbum a solidorum statu nimis relaxato, a sanguine macro tenui, & *a lentore & depravatione* (vapidity) *humorum lymphaticorum nervosorumque* ortum trahere: — cui medendi vera hæc esse videtur methodus, quæ demulcentibus, stimulantibus, attenuantibus & convenientibus cardiacis, roborante diæta & remediis perficitur. — Ipsius morbi naturam methodum medendi demonstrare optimam, loco quodam annotavit HIPPOCRATES.

Ita-

Itaque in methodo has febres curandi tradenda nunc ponamus operam.

Aliud quoddam magni HIPPOCRATIS erat effatum, eum, qui morbi naturam cognoscit, haud quoque medendi ignorare methodum. (*) — Quemlibet ad minimum medicum decet, ut antea ægroti constitutionem & morbi indolem bene consideret, quam ipsi remedia præscribat; nam *æstimatio causæ*, ut CELSUS egregie ait, *sæpe morbum solvit*. (**) — Atque hoc nullo in casu magis opus est, quam in febribus, in quibus tempus breve & experimenta sunt periculosa: ubi morbus non magna cum violentia irruit, ibi paululum expectare & naturæ motus observare, quam nimis præcipitem esse, præstat. — Raro vero fieri solet, ut medici mox ab initio febrium lentarum vocentur; eæ profecto jam antea nimium sunt progressæ, quam isti consuluntur.

Ex hac febrium lentarum & nervosarum historia satis manifestum esse reor, insignes evacuationes (speciatim sanguinis detractionem) hominibus præcipue haud convenire, quibus naturaliter est debilis laxaque constitutio, cui tamen plerique sunt obnoxii. — Consuetam aliquam purgationem in febris hujus principio minus considerate datam mox mirum languorem, syncopem & magnam aliorum malorum symptomatum excepisse seriem, vidi: nihilo minus nonnunquam, etiam in principio necesse esse potest, ut primæ viæ leni vomitorio, rhabarbaro, manna cæterisque purgentur: quod si vero drastica exhibetis, fore ut istud vester ægrotus abominetur, vosque doleatis, credatis. — Et hic non possum, quin admoneam, lene vomitorium minore naturæ cum perturbatione dari posse, quam purgans consuetum, & id sane est salutare, immo necessarium, ubi nausea, repletio & vitium ventriculi urgent; quod sæpius in

(*) Lib. de arte sub finem.
(**) In Præfat. sub finem.

in febris hujus impetu incidit: — Clysmata ex lacte, saccharo & sale composita optimo cum successu & securitate, si natura in alvo deponenda deficit, immittuntur.

His in febribus profecto admodum conveniunt temperantia, cardiaca, diaphoretica remedia; & bene ordinata nutriens ac diluens diæta est necessaria: hæc sola prudenter ordinata multum juvabit curationem, in primis si justo tempore bene applicatis succuramus vesicatoriis, curamque debitam adhibeamus, ut, quantum fieri potest, ægrotus tam ratione corporis quam mentis servetur quietus. Istud vero annotandum est, omnia fortiora opiata plerumque valde esse perniciosa, licet ea postulare videantur somni defectus & inquietudo major. — Mitiora diaphoretica, ut pulvis Contrayervæ compositus cum pauco castoreo, croco & parva theriacæ Andromachi aut elixirii paregorici quantitate multo præstant effectum meliorem: quæ lenem moderatumque sudorem vel ad minimum auctam excitando perspirationem sanguinis atque spirituum celeritatem & tumultum compescunt, ut ea ideo tranquillus & reficiens excipiat somnus. Quando spirituum confusio & dejectio valde urgent, gummi Galbanum vel Silphium cum pauca camphora addi possunt; & in nucha, occipite aut post aures mox applicanda sunt vesicatoria: ac his omnibus durantibus seri lactis vinosi tenuis usus liberior, ptisana quædam grata vel decoctum hordei decorticati cum pauco vino mitiore sunt permittenda. Quo in casu sane ægrotus crebrius quidem bibere debet; licet non tanta copia, quanta in ardentibus vel putridis malignis febribus requiratur; tantum tamen assumat, quantum sufficit, ut dilutionis effectus promoveatur, sudor sustineatur, & sanguis loco vappidi acrisque laticis, qui perpetuo aufertur, novis & salutaribus repleatur fluidis. — Atque hoc respectu jusculum pullorum gallinaceorum tenue non minus ut alimentum quam medicamentum versus morbi inprimis decrementum utile esse, existimo; ac pari ratione tenuis cornu cervi gelatina, sagu, panatæ, pauxillo vino & succo aurantiorum Hispaniensium aut limonum additis conveniunt.

Notatu quoque est dignum, ægrotos nunquam tam bene

tie se habere, quam cum moderato sudore madescant; is enim subito caloris exacerbationem, humorum celeritatem, cæteraque removet. — Ast profusus sudor nullo unquam tempore, speciatim in principio aut incremento febris augeri, multo minus remediis fortioribus calidis, volatilibus alcalinis salibus, spiritibus cæterisque provocari debet; ex enim liquidum vitale nimium exhauriunt, ingens spirituum dejectio, tremor, tendinumque subsultus subsequuntur ac haud raro rigore, frigido viscidoque sudore, syncope aut ad coma proclivitate finiuntur. — Interdum inæqualis & singularum partium calor & rubor, cum magna anxietate, irrequie, delirio, difficultate spirandi & gravi pondere atque oppressione præcordiorum succedunt; ita, ut, aliquam adesse posse peripneumoniam, minus cautus credere queat observator: — sed hic in primis cave, ne sanguinem emittas, nam licet pulsus sit admodum celer, eum tamen valde parvum & inæqualem invenies: non pulsus solum debilis & tremulus, sed quoque pallida, aquosa & limpida urina, quæ plerumque cum istis est conjuncta, sanguinem mittere vetant. — Præcordiorum oppressionem, pondus, anxietatemque a nervorum orgasmo, non vero a peripneumonica obstructione vel inflammatione ortum trahere, ista denotant symptomata: quo in casu etsi spirandi adest difficultas, spiritus tamen non emittitur calidus, sed respirationis genus est, quod suspirando & ingemiscendo perficitur, neque tussis ibi semper est conjuncta; ita ut hæc profecto ab aliquo organorum vitalium spasmo, non vero ab inflammatione oriantur. — Atque hoc in paroxysmis hystericis satis manifestum est.

Igitur hic nervina, cardiaca remedia & vesicatoria femoribus, cruribus aut brachiis applicanda indicantur. — Ego plerumque sequenti bolo & potione salina utor.

℞. Pulv. Contrayerv. c. gr. XV. (*)
Croc. anglic. gr. iii.
Confect. Raleig. ℈j.
Syrup. Croci. q. s.
M. f. Bolus.
℞. Sal. C. C. ℈ß.
Succ. Limon. ℥iii.
Aq. alexit. simpl. ℥iß.
M. peracta effervescentia adde
Spirit. Lavend.
Syrup. Croci ana ʒiß.
M. f. Hauſt.

Hæc aut similia ut quinta, sexta vel octava hora cum julapio cardiaco temperante sumantur, jubeo; spiritus volatilis aromaticus aut fœtidus in tenuiore vino vel lactis sero cum vino pomaceo parato, aut quod quibusdam in casibus præstat, in tenui lactis sero sinapino interdum dari possunt: quæ sine ullo magno apparatu habenda neque contemnenda sunt remedia præcipue apud pauperes, Hæc torpida vasa moderate stimulant & vim eorum oscillatoriam excitant; humores attenuant, diluuntque ac tali ratione sudorem ægrotum sublevantem facile promovent, qui subito erethismum, ut veteres appellavere, tollit. — Potio salina, methodo antea proposita parata magis per cutis poros transire est apta, quam si sal absinthii additur, quod urinam magis commovet. — Cum ego potionis antea præscriptæ utilitatem in asthmaticis casibus asseram, quilibet de ejus efficacitate in his facile judicare potest.

Ut vero ad propositum redeam, hæc spirandi difficultas, anxietas & oppressio nonnunquam præcedit eruptionem miliarem, quæ sæpius septimo, nono aut undecimo hujus febris die & interdum tardius apparet: — magna sane anxie-

(*) Quando insignes tendinum tremores & subsultus adsunt, loco *Pulv. Contrayerv.* c. Moschi ℈ß. optimo cum successu utor.

xietas & præcordiorum oppressio quamlibet semper pustularum eruptionem in omnibus febrium generibus prægreditur. — Quam intempestiva & inconveniens tali in re sit sanguinis detractio, ubi maxima adhibenda est cura, ne naturæ operationes, hæ speciatim, quæ haud raro crisim efficiunt perfectam, turbentur, fugere debet neminem; lenibus e contrario cardiacis mitioribus, propriis diluentibus, similibusque sunt promovendæ; hisque interdum pauculum theriacæ Andromachi vel elixirii asthmatici addi potest; quæ non solum universalem illam ægritudinem, de qua conqueruntur, tollere solent, sed efficacius quoque diaphoresin aut sudorem moderatum lenemque promovent, quocum miliaris eruptio libere facileque prorumpit.

Ast quam utiles hi plerumque esse solent, sudores tamen profusiores raro aut nunquam, tunc quoque quando eos larga comitatur eruptio, conducunt; duas enim vel tres pustularum miliarium eruptiones, altera alteram excipiens cum largo atque diu continuato sudore vidi, ubi tamen nulla ratione levabatur ægrotus; quid? quod maximo ipsi erat detrimento, cum eum insigniter debilitaret. — Largi hi sudores plerumque profecto multo magis sunt symptomatici quam critici, & subsequens eruptio sæpius tantum est symptomatis symptoma; nam glandulæ cutis miliares valde turgidæ & post profusos sudores, in ipsa quoque perfecta sanitate, papularum efflorescentia apparent.

In tali profuso & colliquativo sudore sæpius vini generosi rubri (aliquo modo, si necesse erat, diluti) parvam quantitatem maxima dedi cum utilitate; cum moderaretur sudorem, ægrotum roboraret, & miliares papulas tunc fortasse simul præsentes juvaret. — CELSUS *vinum austerum quidem, sed tamen tenue & meraculum* suadet *in morbo cardiaco*, (*) quem febris nervosæ cum sudore colliquativo fuisse speciem, reor. — Præter ea versus morbi decrementum, ubi sudores abundantes valde debilitant,

(*) Lib. III. c. 19.

tant, parcam dosim infra præscriptæ tincturæ corticis peruviani cum croco & radice serpentariæ virginianæ exhibeo, interponendo interdum rhabarbari dosim, ut putrida ex primis viis educatur colluvies; quibus simul remissio, & intermissio, quæ frequenter in febris nervosæ decremento incidunt, distinctæ magis & manifestæ efficiuntur, atque corpus ad corticis usum præparandi commodam exhibet opportunitatem. — Ego in genere corticem circa hoc tempus cum potionibus salinis, sale absynthii succoque limonum paratis, propino, quæ eum multo reddunt efficaciorem. Quam methodum has & istas quoque cum eruptionibus miliaribus conjunctas febres reddere breviores, persuasum habeo, quæ alias nimium trahuntur ac cum periculo revertuntur. — Ægrotos per quinque aut sex hebdomadas methodo sudorifera tractatos, & post tres vel quatuor miliaris eruptionis impetus superatos, prorsus diffluentes ac in proprio sudore innatantes stragulaque sub ipsis corrumpentes in hanc febrim incidisse, pluries perspexi.

Licet moderata aliqua diarrhœa interdum versus finem hujus febris evidentem afferat utilitatem; tantum tamen abest, ut crudæ, tenues & colliquativæ dejectiones illud efficiant, ut potius ægrotum mirum in modum subito deprimant; quando sunt lividæ, aut plumbei coloris, quæcunque earum sit consistentia, periculosum semper hoc erit phænomenon.

Nulla melioris præsagii evacuatio est, quam satis copiosa salivatio sine aphthis: ubi hæc incidit & cutis moderate madet, de ægroto meo vix unquam, quam debilis & stupidus quoque esse videatur, despero: — morbi in fine profecto sæpius efficit surditas, ut ægroti multo minus, quam re vera fieri solet, persentiscere videantur; non, quod varii hac rerum in ratione mortis e manibus effugientes, omnino fiant stupidi.

In omnibus his evacuationibus plenior, reficiens & diluens necessaria requiritur nutritio, ut spiritus sustineantur, succorum quotidie deperditorum restituatur defectus & relicti corrigantur. Quando ægroti nimio torpore & stupore sunt affecti, ad illam profecto eos sæpius allicere

opus

opus est; nam hoc omnino tam necessarium est, quam medicina.

His in febribus rarissime crisis aliqua obtinetur perfecta; quibusdam in casibus tempus solum eis mederi videtur. Vix unquam concocta, sed cruda, pallida, & tenuis per totius morbi decursum est urina, atque haud raro nimium profluit; aliquando quidem post exacerbationes aut in sudore colore tingitur profundiore, sed sine eo, ut aliquid subsideat, parca emittitur in quantitate, & plerumque pinguedine quasi conspurcata.

Corporis lymphaticorum valdeque exasperatorum humorum lentorem nimium febrium lentarum & nervosarum esse caussam aliquam conjunctam mihi manifestum esse videtur: & quemadmodum serum calore febrili concretum, nunquam iterum in fluidum ad œconomiæ animalis usum aptum resolvitur, sed in acre putridum mutatur; sic quoque viscidam stagnantem lympham gradatim corruptione degenerare in putridum ichorem, qui per consueta colatoria aut artificiale quoddam emissarium eliminari debet e corpore, animo concipio. Etsi pori cutanei & ductus salivales in genere viæ sunt convenientissimæ; quædam tamen quoque pars sæpe per intestina & vias uriniferas removetur. — Licet vero hæ evacuationes interdum sint valde profusæ, has tamen non nimis cito esse cohibendas, nisi multo periculosiorem materiæ morbosæ translationem in organa vitalia efficere velis, docuit experientia: sudoris subitaneam repressionem plerumque excipit rigor convulsivus, magna irrequies, præcordiorum oppressio, syncope cæteraque; — cum nausea, stomachi vitium, colica & delirium a fortioribus adstringentibus præmature adhibitis inducantur. — Quid? quod ipsorum vesicatoriorum effectus hoc in casu non cito nimis sunt intercipiendi: quo plus enim illa in genere eliminant, eo melius est; sic quoque, si ea aliquo modo suppurant, bonum plerumque est symptoma; etsi enim hoc, humorum emitti acrimoniam, demonstrat; simul tamen naturam viribus istam expellendi pollere, comprobat: — ita ut aliud, si prius vesicatorium sanescere incipiat, alii parti applicari debeat; nam non tantum sti-

ſtimulo, ſed quoque humorum eductioni, quam efficiunt, iſta eſſe utilia, eſt adſcribendum. — Puſtulæ ardentes copioſæ ſæpiſſime in hujus febris ſtatu aut poſt eum erumpentes & haud raro ſuppurantes largeque emanantes, ſunt naturalium veſicatoriorum genus, quod putridi corrodentis ichoris perrumpit clauſtra, atque viam, qua naturæ ſit ſuccurrendum, ſatis indicat.

Itaque ut hæc breviter complectar, ubi quædam harum evacuationum eſt nimia, illa prudenter quidem moderanda, ſed non prorſus cohibenda eſt: ideoque aer frigidus, linteamina frigida, liquores frigidi aut regimen frigidum minime conveniunt. — E contrario vero allaborare, ut calidioribus cardiacis, ſalibus volatilibus alcalinis, aereque exæſtuante ſudor excitetur, iſteque foveatur, hoc profecto eſt, opprimere, non juvare ægrotum. Atque ut copioſa & crebrior albarum rubrarumque puſtularum miliarium eruptio non morbi ſolum magnitudinem (ut dicitur), ſed ſic ſæpius quoque perverſam medicorum medendi methodum oſtendit. Num melius erit factu, ſi magnam variolarum copiam per regimen valde calidum extricamus? Nihilo tamen minus hæ multo magis, quam illæ in completa critica evacuatione efficienda ſe commendant. — Ego vero ad omnes expertos provoco medicos, num unquam in variolis aut morbillis largum profuſumque ſudorem invenerint utilem: ego quidem illum ſæpiſſime reperi pernicioſiſſimum.

Qua in re fui verboſior, quoniam vulgari iſta methodo febribus miliaribus per calidiora, ſudorifera remedia & calidum regimen medendi multa millia fuiſſe trucidata, pro certo habeo. — Breviter, medicus tam in febribus miliaribus, quam in lentis & nervoſis ſine eruptionibus in id incumbere debet, ut naturæ in ſuis operationibus ſuccurrat & ſuccumbentem juvet; tali vero ratione, qualis cum generalibus œconomiæ animalis legibus convenit; ita, ut evacuationes natura languente deficientes promoveat, aut profuſiores & inordinatas temperet; ut eodem tempore curam habeat, ne ullo unquam in morbo, criſim quamdam, quæ obſervationibus propriis & longa experientia, ordinata,

ta, constans & salutaris fuit reperta, turbet, sed omni opera adjuvet. — Itaque ut exemplum hujus febris, de qua nunc egi, proferam, quando diarrhœa incidat nimis profusa, ea moderato cardiaco opiato remedio, ut theriaca Andromachi & similibus coerceri potest; quæ irritationem compescendo atque evacuationem cutaneam promovendo, fluxum istum temperant; nam moderatos, æquales facileque provenientes sudores esse salutares, semper invenimus. — Eum vero uno impetu fortioribus cohibere adstringentibus, est naturæ molimina perturbare, cum ista tam alvum quam sudorem impediant. — Quicunque vero methodum febribus lentis & nervosis medendi pleniorem addiscere cupit, ille egregium D. RICHARD MANNINGHAM consulat tractatum de *febricula* cæteraque.

CAPUT VIII.

De putridis, malignis, petechialibus febribus.

HIS nunc febrium putridarum, malignarum vel pestilentialium petechialium considerationem jungamus & tunc methodum illis medendi breviter proponere pergamus.

Summæ putridæ, malignæ & petechiales quoque febres sæpius a mera acrimonia in sanguine antea latente & febre accedente agitata oriuntur, sed febres pestilentiales & petechiales originem a contagio ducunt: ideoque omnes homines cujuslibet constitutionis afficit, eaque propter magnam symptomatum affert diversitatem. — Cum enim susceptum contagium fere simili ratione ut acrimonia agat, valde differentes edet effectus, quando illud fortem & robustam corporis constitutionem cum sanguine denso glutinoso invadit, quando in debilem laxum corporis statum cum tenui diluto sanguine & laxiori ejus globulorum crasi irruit; atque ab utrisque differunt, quando illud incidit, ubi acres adsunt humores.

At

At enim vero hæ febres in genere majore cum vehementia accedunt, quam lentæ & nervofæ, rigores, fi adfunt, funt fortes (nonnunquam fortiffimi) æftus major & permanens, in principio tamen fubitaneus, tranfiens & remittens: pulfus fortior aut durus, plerumque vero celer & debilis, licet aliquando lentus & per aliquod tempus æqualis appareat atque tunc tremulus & inæqualis. --- Capitis dolor, vertigo, naufea & vomitus mox quoque fub initio funt infigniores. --- Interdum dolor feverus fixus unum aut utraque tempora, vel unum aut utrumque latus ubi fita funt fupercilia, vel fundum orbitæ oculorum occupat. --- Oculi femper admodum magni, trifles, flavefcentes & haud raro aliquo modo inflammati apparent. Tumidum & magis pallidi quam confueti coloris effe videtur os. --- Arteriæ temporales plerumque fortius pulfant & aurium tinnitus eft valde moleftus: fic quoque in febris progreffu arteriarum carotidum fæpius vibratio oritur fortior, licet carpi pulfus fit mollior, imo quoque lentus; quod delirii imminentis fignum eft certiffimum & plerumque ab aliqua obftructione cerebri infigniore provenit.

Spirituum proftratio, debilitas atque languor mirum fæpiffime in modum fubito increfcunt, quanquam nulla incidit evacuatio, & hoc quidem fæpius fieri folet, quando arteriarum pulfus fatis fortis effe videtur. --- Spiritus plerumque non fine labore quodam trahitur & cum foni & anhelationis fpecie intercipitur, ipfeque fpiritus eft calidus atque tædiofus.

Febrium harum paucæ vel nullæ fine lumbaginis fpecie aut dorfi & lumborum dolore obveniunt; univerfalis femper languor & ægritudo fæpiufque dolor major in membris perfentifcitur. --- Interdum magnus æftus, pondus & dolor cordis afficit fcrobiculum; quæ porraceæ vel nigræ bilis vomitus & moleftus valde fingultus comitantur; id, quod rejicitur haud raro valde naufeofum fpargit fœtorem.

Quæ quidem in principio tantum alba erat lingua, quotidie fit nigrior & aridior: interdum ei eft color lividus fplendens cum puftularum obfcurarum fpecie in apice,

in-

interdum est nigerrima; & ita per pluries subsequentes durat dies; neque color hic post plurium interdum dierum spatium crisi quoque bona peracta disparet: in summo morbi incremento ista plerumque maxime arida, rigida & nigra vel obscurioris aurantiorum coloris efficitur. --- Hinc vox inarticulata & intellectu difficilis.

Sitis in febris incremento plerumque est ingens, ac vix nonnunquam restingui potest: nihilo minus nullum potus genus placet, sed omnia obveniunt amara & insipida: alio vero tempore admiratione est dignum, ægrotum nulla de siti conqueri, licet os atque lingua insigniter sint fœda & sicca; quod semper periculosum est symptoma ac phrenitide vel comate terminatur. --- Sordibus valde nigris tenacibus versus ejus statum in primis obducuntur labia atque dentes.

Febris in impetu urina sæpius cruda, pallida vappidaque est, sed in progressu colore tingitur profundiore ac frequenter lixivium forte aut *urina citrina* cum parva sanguinis quantitate tincta esse videtur, nihil in ea subsidet neque nubecula apparet, & sic per varias subsequentes continuat dies: gradatim fit obscurior, cerevisiæ saturatæ similis, coloris profundioris ac valde putride & intolerabiliter fœtet. — In febribus petechialibus sæpius urinam fere nigram valdeque fœtentem inveni; ista speciatim *Dom.* SCIRLEY nautarum chirurgi fere prorsus nigra & quod in ea desidit, fuligini erat simile: multis maculis nigris & vibicibus obtectus dysenteria cruenta & comatosa phrenitide afficiebatur, atque decimo tertio circiter die moriebatur.

Alvi dejectiones in primis versus febris incrementum aut in ejus declinatione maximam partem intolerabiliter fœtent, virides, lividæ vel nigræ sunt sæpiusque sanguinem & severa tormina habent conjuncta. Quod si istæ magis flavæ & obscuræ sunt, minus imminet periculum: summum vero, quando illæ, cujuscumque sint coloris, sine sensu profluunt. Pari ratione symptoma est pessimum, si abdomen durum, tensum & tumidum post dejectiones remanet profusiores; hoc enim plerumque inflammationem

aut destructionem intestinorum subsequitur. — Moderata diarrhœa haud raro est valde salutaris & natura interdum solam hanc viam eligere videtur, qua materiam removet morbosam.

Si quando nigræ, lividæ, viridis aut castanei coloris apparent maculæ, de malignitate dubitat nemo: quo vero floridiores sunt maculæ, eo minus metuendum est; si petechiis nigris aut violaceis color inducitur floridior, bonum est signum. — Magnæ istæ nigræ vel lividæ maculæ fere semper cum hæmorrhagia profusiore sunt conjunctæ. — Parvæ, obscuræ, castanei coloris *maculæ*, *lentiginibus* similes non minus, quam lividæ & nigræ, ostendunt periculum, licet illas raro tantum comitetur sanguinis eruptio: ingentes, frigidos, viscidosque sudores, sæpius habent conjunctos, quibus quidem, sine ægri tamen levamine, nonnunquam disparent. — Petechiarum eruptio est incerta, interdum quarto aut quinto, interdum non prius, quam undecimo die vel quoque tardius apparent. — *Vibices* vel latæ, lividæ aut obscuræ virides striæ raro prius quam versus terminum mortiferum erumpunt. — In febribus quoque malignis sæpissime occurrit exanthema morbillis simile sed profundioris ac luridi coloris, ubi cutis & pectus speciatim quasi ut marmora est variegatum; quod in genere malum est symptoma, quodque sæpius admodum funestos excepisse effectus, vidi.

Circa undecimum aut decimum quartum diem sudoribus profusioribus exortis petechiæ interdum disparent, & magna *albarum*, *miliarium pustularum* erumpit copia: raro hæc insignem aliquam attulisse utilitatem perspexi; ast, si pruriens, dolens & *rubrum* oritur *exanthema*, id plerumque ægrum insigniter relevat; hoc quoque efficiunt latæ, ardentes, aquosæ pustulæ aliquando in genis, pectore, humeris, aliisque partibus erumpentes. Pari modo *eruptio scabiosa* circa labia & nares salutarium symptomatum est certissimum, quod quo magis ardet & prurit, eo melius est. — Multo vero incertioris atque periculosioris exitus sunt sub tussi obscuriorisque coloris aphthæ: neque istæ insigniter albæ adeoque largæ, ut lardo appareant similes,

plura bona promittunt. — Has cito magna deglutiendi difficultas, dolor ac faucium, œsophagi cæterarumque partium exulceratio cum perpetuo singultu sequitur: totus denique primarum viarum canalis afficitur, dysenteria cruenta accedit, quam intestinorum excipit sphacelus; prouti id ex nigris, saniosis, cruentis, intolerabiliter fœtentibus, summeque infestis manifestum est dejectionibus.

Sæpius versus febris finem vibices aut latæ, nigræ & cœruleæ striæ, sugillationi similes in conspectum prorumpunt; quæ, si cum livore & frigore extremarum corporis partium sunt conjunctæ, certa mortis appropinquantis sunt signa; ego nigritiem usque ad medium brachii articulum fere diffusam & manus ut in mortuo frigidas unum vel alterum diem ante ægroti mortem perspexi. — Notatu dignum exemplum ante aliquot annos in matrona HOPKINS deprehendi, ad quam die morbi septimo vocabar. Stupida erat & aliquo modo delirabat, perpetuo, quasi maxima tristitia affecta, ingemiscebat, & de gravissimo pondere & oppressione pectoris conquerebatur. Pulsus erat celer, parvus, tremulus, inæqualis, & respiratio brevis, intercepta ac difficilis; per longum temporis spatium ne specie quidem somni reficiebatur, valde tamen stupida jacebat; nullo magnopere ardebat calore, licet sitis vix restingui posset; lingua non admodum arida sed subnigra apparebat, gula aliquo modo dolebat & cum difficultate deglutiebat ægrota: oculi erant torvi, fixi, & inflammati — Die octavo sudore diffluebat profusissimo, atque lingua prorsus nigra aut potius livida ac insigniter arida fiebat: versus vesperum catamenia prorumpentia immoderatius profluebant, (nutricem agebat & primum post partum iterum accedebant) sudor continuabat & male olebat. Nono die vibices, vel magnæ nigræ maculæ variis corporis in partibus proveniebant, alia speciatim in apice aliaque in dorso narium, quæ non minus, quam pustulæ magnæ fere nummi aurei magnitudine in genis colorem induebant nigrum. — Catameniorum fluxu die decimo cessante ægrota vehemente alvi dejectione afficiebatur atque insigniter intumescebat abdomen. Ejus ungues & manus valde nigræ ac marmori-

ribus observabantur frigidiores. Urina & alvus invite profluebant & sine ullo sensu usque ad undecimum jacebat diem, quo tandem moriebatur. --- Quatuordecim horis ante mortem intolerabilem spargebat odorem, licet omni, qua fieri poterat, cura pura conservaretur.

Verbum *malignum*, quod febribus additur, per plures annos magna notatum fuisse ignominia, haud ignoro, atque sæpissime, ut probabile est, ad ignorantiam obvelandam vel ad curationem extollendam fuit adhibitum ---- Profecto autem talis natura ipsa fundata est appellatio, nomen ad minimum requiritur, quo talem morbum, qualem nunc proposui, a consueta inflammatoria febre distinguamus: ipsa sane loquendi formula *febris inflammatoria*, alia quoque inveniri febris genera demonstrat. --- Parum fortasse interest, num illam putridam, malignam aut pestilentialem appellare velis; --- quando petechiæ erumpunt, quilibet illam exanthematicam aut petechialem vocat, & quando a contagio exorta est, contagiosam. --- Ego quidem de verbis contendam cum nemine, id tamen necesse est, ut aliquid habeamus, quo nostras ideas cum aliis communicare queamus, quæ ubi bene sunt definitæ, insignis quædam rixæ causa relinquitur nemini.

SYDENHAMII viri istius magni memoriam maximo in honore habeo; nihilo secius omnes febres, pestem quoque ipsam ut febres mere inflammatorias eum tractasse, profitendum est, ejusque medendi methodus magis universaliter convenit & imitanda est, cum egregie illis, quæ a lentore dependent inflammatorio, sit accommodata. — Ast in omnibus, ipsis quoque in variolis, quas in genere egregie admirandaque ratione descripsit & summo cum judicio tractavit, non est imitandus. — Procul dubio occurrunt febres, quæ aliquo modo plura, quam lanceolam, cerevisiam secundariam & purgans requirunt. Num febris lenta & nervosa ita tractari poterit? num variis cum variolarum speciebus, febribus petechialibus, miliaribus cæterisque ita agendum erit? Ad omnes expertos & rationales provoco medicos. --- Sed honore afficiatur, qui honore est dignus: regimini calido sudorifero & exæstuanti quod tunc temporis in omnibus febrium

brium speciebus adhibendi mos erat, recte se opposuit illudque rejecit, atque convenientes evacuationes ac regimen temperatum diluens, frigidum induxit: methodum omnibus febrium inflammatoriarum & ardentium speciebus convenientissimam. --- Meræ vero evacuationes & frigida aquosa diluentia non cuilibet constitutioni & omnibus febribus conducunt. --- Ast dum vitamus vitia, plerumque contraria committimus, & assumta sententia alterum aliquando ita instigare potest, ut *fere flammulam extinguat vitalem* atque alterum, ut machinam incendat, ne *deleterio miasmati* in illa concedatur locus.

Quod si febris est naturæ conamen, lædentis alicujus vel morbosæ materiæ exterminationem molientis, prouti certissime deprehenditur, inde profecto istam cohibere, non semper conveniet. --- Caloris accessus in febre tertiana lentorem humorum attenuando & obstructionem in extremis arteriarum capillarium ramis removendo, paroxysmum terminat. --- Sanguinis emissio & purgatio intempestiva eam sæpius valde protrahunt atque & anomalam & periculosam reddunt. --- Quando variolarum contagium cum sanguine communicatur, febrim excitat, quæ, si illæ mitioris sunt indolis, ipsa eruptione perfecta cito terminatur, & tunc cessat, cum febris aut naturæ conamen morbi materiam expulerit. --- Interdum vero ob profusas evacuationes, ob immoderatum timorem, spirituum abjectionem & minus conveniens regimen non tantum ei superest vigoris, quantum requiritur, ut morbum per crisin expellat convenientem; sed pustulæ pallidæ, albidæ, sessiles remanent crudæ neque consueto modo maturescunt. --- Atque hoc haud raro fieri solet in aliis exanthematicis febribus, imo in peste ipsa.

Itaque ratio, cur sanguis in principio talis febris sit detrahendus, præcipue hæc est, ut, ne febris nimium exacerbata in cerebro, pulmonibus aut aliis ad vitam necessariis partibus excitet inflammationes, præcaveamus: ad quas excitandas magna spissi & densi sanguinis copia, vehementius mota & calefacta valde inclinat. --- Sanguinis profecto emissio in morbo contagioso, qui quidem solo a con-

tagio excitatur, non indicari videtur, quoniam contagium intime cum humoribus est commixtum, & quoniam, cum parvam sanguinis quantitatem emittas, totum contagium parum imminuis, quod, seu sanguinem emittas seu relinquas vel majores vel minores edet effectus. --- Atque variolarum inoculationis experimentum nos docet, minimam materiæ variolosæ in sanguinem introductæ quantitatem excitare posse variolas: & in aliis quoque casibus, qualis est vel viperæ vel canis rabidi morsus, nobis similia occurrunt: in hoc, quod in transitu sit dictum, parvum vulnus pejus est, quam magnum dilaceratum: cum hoc veneno iterum exitum permittat liberiorem.

Si quando fermentum cum liquore aliquo fermentante intime commiscueris, fermentationem, parte aliqua liquoris ablata, non impedies: nam quælibet fermentantis liquoris pars est fermentum; sic contagium in sanguinem receptum in quamlibet ejus partem vim suam exserit. --- Refrigerando profecto, acida addendo, cæterisque fermentationem moderari poteris; atque si ea nimis est vehemens, disruptionem vasis (nimis pleni & obturati) proprium permittendo exitum impedire poteris: sic in febribus contagiosis per sanguinis detractionem, ejus quantitas diminui & nimia distensio, inflammatio, vasorumque disruptio averti ac æstus infringi potest: quæ alias vim contagii insigniter augere & totam humorum massam in merum gluten inflammatorium pervertere valebunt. --- Quod si autem ut in comparationem pergam, liquorem fermentantem nimium refrigeras & fermentationem præmature supprimis, is totus vappidus & glutinosus redditus nunquam per convenientem despumationem purificatur aut bonus vinosus fit liquor. --- Ita quoque, si contagio recepto naturæ vires sanguinis detractione cæterisque nimium infringis & ejus operationem in humoribus morbosis despumandis (ut SYDENHAMIUS loquitur) intercipis; morbum augebis, qui totam sanguinis massam in putridum ichorem aut saniem mutat. Cæterum cum sanguinis emissio materiam imminuat inflammantem, quanquam contagii scintillam non prorsus exinguat, inde, ubi fortasse quis sanguine abundat,

dat, egregie convenit. --- Nihilo tamen secius effectum suum edet infectio; atque ego quidem non minus copiosas & malignas post largiorem sanguinis detractionem vidi, quam unquam, quando illam omisi. --- Porro vero pestem, quæ primum inter febres contagiosas occupat locum, sanguinis ad minimum majorem detractionem rarissime perferre, pro certo habeto, uti ex optimæ notæ auctoribus apparet.

Huic vero capiti paucis verbis de curatione, quæ febribus, de quibus speciatim hic egimus, conveniat, additis finem imponamus. --- Primo autem id annotandum est, quod, licet febres malignæ & pestilentiales in ipso eorum impetu spiritus valde deprimant & mirandam subitaneamque debilitatem, quando in primis a contagio sint obortæ, inducant, aliqua tamen sanguinis plerumque requiratur detractio, (quid? quod in robustis, & qui sanguine abundant, sit necessaria), ut non moles solum movenda diminuatur & ipsis vasis pulsantibus contractio efficiatur liberior; sed quoque ut quælibet inflammatoria obstructio, quæ mox sub ipsum initium accedere possit, avertatur, ac ut simul moderentur attritus & æstus, qui in primis morbi diebus sæpius sunt insigniores, qui partes sanguinis salinas & sulphureas magis magisve extricant, acrimoniam augent, putrescentem humorum statum juvant & actioni morbi materiæ insigniter favent. --- Igitur hæc indicata, cum primum fieri potest, est instituenda. -- Pulsus celer, tensus, æstus acrior, magna spirandi difficultas, cordis palpitatio ac dolor capitis dorsique vehemens manifeste illam postulant. --- Licet vero rigor, qui æstum & præcordiorum oppressionem præcedit, sit insignior; minorem tamen sanguinis copiam, quam in vera peripneumonia, quæ haud raro pari modo invadit ægrotos, esse detrahendam, bene observari debet: ast subitanea debilitas & magna spirituum abjectio, tremor manuum, pallor cruditasque urinæ, cuncta hæc, si nulla tussis neque spiritus calor adest, alteram ab altera distinguunt. Siquidem hac in re eo minus quis decipi potest, quando putridæ, petechiales aut pestilentiales febres grassantur & aeris constitutio ad illas inclinat.

 --- Quo-

- Quocunque modo hoc eveniat, e vena missus mox demonstrabit differentiam sanguis; qui in febribus malignis multo laxioris texturæ & mollioris est consistentiæ (licet is satis floridus appareat) quam in pleuritide & peripneumonia: qui si prima in missione satis splendens & sine alba tenaci apparet pellicula, si is præcipue ex brachio destillat neque pleno effluit flumine, is tamen frigefactus in densum & firmum coit crassamentum. — Si quando istam alia prorsus ratione deprehendis; quocunque in casu caveto, ne fluidum vitale nimium prodigas.

Itaque, licet necesse esse possit, ut fortibus atque robustis in ipso febrium contagiosarum principio sanguinem detrahamus, febris tamen naturam sollicite attendere nos oportet, cum a contagio sit oborta, quod non minus *sanguinem*, quam præcipue *spiritus animales* afficere videtur: quod subitaneam sensuum obnubilationem, debilitatem, tremores & magnam spirituum prostrationem ipso in impetu evidenter demonstrare, existimo. --- In peste homines quasi fulmine icti subitanea morte fuerunt correpti sine ulla antegressa febre vel quoque ægritudine. --- Fieri vix potest, ut subitaneam morsus serpentis caudisonæ operationem, qui sæpius unius aut duorum minutorum spatio minore necat, & subitaneum mirumque nonnullorum odoramentorum effectum quibusdam in hominibus explicemus, quæ fere uno impetu totam naturæ œconomiam quam maxime perturbant & convellunt. --- Effluviorum electricorum roboris effectus jam satis cogniti non solum hanc corroborare videntur ideam, sed quoque modum analogum, quo hoc efficitur, ostendunt. --- Quicunque hac de re plura cognoscere avet, consulat virum illustrem D. MEAD *in introductione tertiæ editioni libri sui addita*.

Nervi vero ac spiritus animales contagii miasmate affecti non tantum, quantum sufficit, fibras musculares & vasa agitant; inde magna debilitas & nimis debilis systematis vasorum oritur impulsus: indeque aliis locis concrescit, & aliis omnino dissolvitur sanguis. --- Cordis auriculæ & ventriculi illorum, qui peste extinguuntur, sanguine grumoso amplius distenta inveniuntur, cum sanguis ad cor regurgi-

tet,

tet, quod tantis viribus non pollet, ut iſtum propellat; nihilo minus ſanguis in aliis vaſis adeo tenuis & diſſolutus apparet, ut is haud raro, qua data porta, erumpat: TIMONI (*) aliique illum in orificiis, quæ ſanguinis miſſione & ſcarificatione ſunt facta, difficulter ſupprimi, annotavere. -- Quod pari ratione interdum in conſuetis febribus petechialibus & peſtilentialibus obſervavi.

A peculiari filamentorum nervoſorum & ſubtiliſſimæ atque maxime attenuatæ fluidorum animalium partis adeo variis in hominibus differentis diſpoſitione mira illa & quidem eandem ob cauſam dependet effectuum diverſitas. -- Herbæ, floris, moſchi odor, qui ſexcentos homines reficit, in quibuſdam animi inducit deliquium. -- Effluviorum electricorum vis varios homines varia valde ratione, ad minimum vario afficit gradu; idque probabiliter non ſolum ob differentem ſpirituum animalium craſin, ſed quoque ob nervearum fibrarum tenſionem, robur cæteraque differentia: haud ſecus ac muſices chordæ differrentis longitudinis & tenſionis modo valde differente una eademque afficiuntur nota. — Id fortaſſe aliqua ex parte in peculiari nervorum & ſpirituum animalium proprietate poſitum eſſe videtur, alios peſte, variolis, cæteriſque facilius, alios nunquam infici, quamquam circa eos illis laboret magna turba.

Quacunque vero ratione ſeſe hæc habeant, contagium ſolidorum robur frangere & ſanguinem diſſolvere certum eſt; ita ut, ſi nobis injecta eſt ſuſpicio, febrim a contagio fuiſſe excitatam, caute in ſanguine emittendo ſit agendum, licet quoque ſymptomata ſatis inſigniter in principio exacerbata, ut larga ſatis quantitas detrahatur, imperare videantur. — In pleuroperipneumoniis & peripneumoniis malignis hac in re vidi crebriores atque acerbe tuli graviſſimos errores, ſpeciatim annis 1740. 1741. & 1745. — Itaque, licet quidem prima ſanguinis emiſſio admodum convenire queat, ſubſequens tamen non ita conveniet, immo erit pernicio-

(*) Vid. Comment. philoſoph. Soc. Reg. Angl. N. 374

niciosa. — Sanguis primum emissus sæpius floridus, viginti horis post detractus, plerumque lividus, niger & tenuior atque tertium lividus, dissolutus ac saniei similis apparet. — Hoc crebrius in malignis petechialibus febribus accidit: interdum sanguinis crasin ita perturbatam observavi, ut in ejus fundo pulvis niger, fuligini similis subsideret, pars vero superior aut cruor lividus aut species obscure viridis & mollioris esset gelatinæ. — Porro his in casibus pulsus sæpe post secundam sanguinis detractionem, immo nonnunquam post primam mirum in modum decrescit: ego vero hoc pluries non sine maxima cura & sollicitudine & quidem tum observavi, cum existimarem, pulsum cæteraque satis indicare, necesse esse, ut sanguis iterum detrahatur. --- Igitur jam necesse est, ut febris epidemicæ peculiarem bene attendamus naturam.

Vix ulla febris contagiosa aliquem invadit, quin ventriculum male afficiat & vomitum excitet. Cum effluvia morbi cum saliva cæterisque deglutiantur, nonne illa, aliqua ad minimum ex parte natura cooperante per vomitum adjutum abluuntur & rejiciuntur? — Cujus ope quoque aliqua biliosa, acris, putridaque colluvies, quæ forte in ventriculo hæret, educitur: quæ alias corruptione magis increscente magnam malorum symptomatum varietatem producens, morbum principalem valde augebit. --- Siquidem sine eo, ut ars succurrat, vomitu nonnunquam frustra evacuationem molitur natura, & quidem adeo vehementer, ac si conveniens emeticum & proprium abluens fuissent adhibita: quid? quod si aliquid ad vomitum promovendum assumitur, id non minus faciliorem & efficaciorem reddit, quam quoque materiam irritantem educendo vomitum ipsum supprimere valde intendit. Tunc vero hoc moderatioribus semper efficerem medicamentis, qualia sunt infusum aut decoctum ipecacuanhæ, oxymellis scillitici, cum tenui florum chamomillæ vel similium infuso. --- Mera calida aqua vomitum ciendi methodum haud comprobo, cum antea immensa ingurgitari debeat quantitas, quam vomitus excitetur, quæ nonnunquam ventriculum tantum in gradum aggravat, ut ejus robur ponderi in eo hærenti resistere nequeat,

queat, neque istud rejicere valeat: ita ut quo plus bibitur, eo minus munere suo fungi possit, atque sic nimium distentus prorsus imbecillis reddatur ventriculus, unde tristes subsequi possunt effectus. --- Ergo quocunque in casu vomitus unam aut duas mensuras haustas non sequitur, vestro digito aut penna excitate evacuationem ac omni opera cavete hanc potus ingurgitationem, quæ sæpius nimis præmature dari solet. --- Qua occasione existimo, hanc observationem, ubi ventriculus nimium distentus nulla ratione agere neque ullam rejicere valet, haud secus ac urinæ vesica nimis repleta ne guttulam urinæ reddere potest, demonstrare, *vomitum* a sola *diaphragmatis* & *musculorum abdominalium* actione non dependere, ut D. CHIRAC aliique afferunt; nam maximus eorum nixus sæpius ne speciem quidem alicujus effectus in ventriculum aut vesicam nimium repleta edit: --- In hac, ut sæpius ad catheterem confugiamus, cogimur.

Quod si post ventriculi ablutionem non cessat vomitus, parum theriacæ Andromachi cum convenienti mixtura stomachica detur, quæ ex sale absinthii, succo limonum, aqua menthæ, cæterisque componi potest, ac fomentum aromaticum, vel potius cataplasma ex speciebus aromaticis cum theriaca paratum applicetur, quæ plerumque bene succedunt, quando omnes aliæ res deficiunt.

Non ventriculus solum, sed totus intestinorum canalis sub febris initia evacuari debet; ego vero, rationem & experientiam, hoc efficiendi methodo moderatiore demonstrare necessitatem, pro certo habeo; clysmata ex lacte, saccharo & sale, laxantia ex manna, cremore tartari, sale cathartico GLAUBERI, tamarindis & rhabarbaro sunt, quæ ego præ reliquis vel sola suadeam. Ab acrioribus ac fortioribus purgantibus vidi effectus pessimos. --- Sennæ quoque usum disuadet HOFMANNUS (*). Antea proposita

(*) Vid. Opera Genevæ in fol. Tom. II. Cap. de Febribus petechial. veris pag. 84. seq.

ta mitiora & lenia emetica ac eccoprotica porro in eo præstant, ut repeti & sensim sensimque dari possint, prouti putrida biliosa colluvies primas in vias irruit. --- Tali ratione sollicitudo me non tenet, quin vomitum aut unam vel alteram alvi dejectionem promoveam, quando illud quocunque febris tempore gustu oris amaro nauseoso, ventriculi ægritudine, ructibus nidorosis fœtidis, nimia alvi obstipatione, abdomine tumido, borborygmis, doloribus vellicantibus cæterisque indicatur.

Quamquam crudos humores in principio, antequam fuerunt cocti, purgare generatim dissuadet HIPPOCRATES (*); in principiis tamen, si humores turgent atque evacuationem moliuntur, purgare comprobat: sic cholera morbus est naturæ conamen bilem acrem superabundantem removendi. --- Quod si febres putridæ malignæ autumnales a choleræ adustæ putrescentis, ut veteres appellavere, redundantia in hepatis, ventriculi cæterorumque regione exoriantur, quod sæpissime fieri solet, quando calida æstas prægressa bilem, salia & olea animalium insigniter auxit & exacuit; tunc profecto talia moderata emetica & cathartica, qualia proposui, mox in principiis sunt adhibenda.

Bilis partes procul dubio in omnibus putridis malignis & petechialibus febribus nimium præ aliis dominantur. --- Fellis vesica ductusque biliferi semper in illis nigra & viridi bile repleta inveniuntur, qui morbo pestilentiali fuerunt necati; sic quoque ventriculus duodenum, cæteraque. (**) --- Quod si nunc putrida hæc bilis non educitur, ista magis magisque corrumpitur, & magnam anxietatem, ventriculi ægritudinem, dolorem cæteraque excitat, atque resorpta & ad sanguinem delata mala inducit infinita, genus nervosum valde irritat, crasin sanguinis destruit & lympham in arrodentem pervertit ichorem. --- Itaque ubi

(*) Aphorism. 22. Sect. I. & Lib. de humoribus.
(**) Vid. Traitè de la Peste: Paris 1744. 418.

ubi ejus redundantiæ ſigna adſunt, eam ſine mora vomitu aut purgatione, prouti natura hoc indicat, evacuare oportet. --- Summo aliquando cum gaudio his putridis in febribus mox poſt vomitus acceſſum vel unam alteramve alvi dejectionem perſpexi mutationem, qua mirum in modum levabatur ægrotus; ubi anxietas incredibilis, præcordiorum pondus, continua nauſea, ructus atque ſingultus præcedebant. Linguæ impuritas ſumma, nauſea & pondus ventriculi, cum guſtu nauſeoſo amaro, horribili, fœtente & inviſo ſpiritu atque ructibus rationem ventriculi declarant atque dejectiones intollerabiliter fœtentes, nigræ, bilioſæ hujus evacuationis & neceſſitatem & utilitatem indicant. --- Quod ſi venenum aliquod in ventriculo aut inteſtinis hæret, de neceſſitate illud ut primum fieri poteſt educendi nulli profecto dubitabimus; atqui bilis ſane putrida minus parum eſt pernicioſa, quam actuale venenum. Circa harum febrium ſtatum aut ſeptimum inter & decimum quartum diem natura propria ex voluntate per vomitum vel quod crebrius fit, per alvum laxam putrida iſta bilioſa colluvie ſe liberare, molitur; atqui ejus conſuetæ operationes ſemper arte ſunt adjuvandæ; ego quidem pro rerum ratione generatim die octavo aut nono moderatum exhibeo laxans, niſi quædam eruptio appareat, vel ſudor quidam bonus hoc interdicat. --- Uſque ad hoc tempus raro ullum purgans præter mannam, cremorem tartari aut ſimilia in ipſo principio adhibeo (in primis ſi mihi morbum magis a contagio quam putrida a ſaburra ortum eſſe, enata ſit ſuſpicio) nihilo minus clyſma emolliens, laxans quolibet ſecundo aut tertio die, prouti ratio id poſtulat, injicere jubeo. --- Laxans hoc toties de tempore in tempus repeto, quoties id ſymptomata indicant atque ejus operatione durante ægroto meo cardiaca diæta conveniente potu & medicamentis ſuccurro. --- Qua ratione non ſolum congeriem & increſcentem corruptionem hujus putridæ bilioſæ materiæ in primis viis, ſed ejus quoque reſorptionem & tranſitum in ſanguinem præcaveo; atque pari modo ulterior morboſæ materiæ effuſio in inteſtinorum canalem excitatur indeque ex corpore eliminatur. Quam moderatam

pur-

purgandi methodum circa hoc tempus his in febribus per plures annos summe utilem inveni; sed in purgantia ex *aloe*, *scamonio* & *colocynthide* parata increpo: quæ in tali putrido, dissoluto, acri sanguinis statu sunt venena, non medicamenta: & quicunque illis tali in casu utitur, is cerebri sui intestina, si ipsi talia ibidem sunt, purget. --- Nimis sæpe profecto sine istis fortioribus stimulantibus vires suas nimium intendit natura & ruit in profusam diarrhœam vel dysenteriam subito mortiferam, nisi refrænetur; --- hoc vero plerumque incidit, si materia biliosa corrupta nimis diu, ut eo magis putrescat in intestinis fovetur; atque his præveniendi, ut istam ex eis conveniente tempore ac justis intervallis expellamus, via est optima. --- Quod si nobis talis immoderata minatur evacuatio, ad convenientia adstringentia, alexipharmaca, theriacam Andromachi, Confect. Fracastorii, tincturam rosarum, vinum rubrum cum cinnamomo coctum confugere debemus; ast præter hæc omnia, si casus valde urget, clysmate adstringente ex confect. Fracastorii, vel theriaca Andromachi cum parva decocti tormentillæ, rosarum rubrarum aut terræ japonicæ quantitate parato succurrere oportet. --- Quorum vero usus non parum requirit prudentiæ; nam diarrhœam criticam præmature supprimere, semper est periculosum; atque ego quidem, hoc nunquam faciendum esse sine eo, ut una aut altera rhabarbari præmittatur dosis, existimo. --- Antea, quam huic paragrapho finem impono, non possum, quin annotem, me diarrhœam, licet eam in statu aut declinatione harum febrium sæpissime criticam & salutarem invenerim, generatim tamen in ipso principio deprehendisse noxiam: si ea in primis valde tenuis, serosa & profusa est. --- Nihil sane magis, diarrhœam salutarem esse, demonstrat, quam si bonus sudor moderatus vel calidus cutis mador istam comitantur.

Quamquam natura sæpius materiam morbi in febribus putridis malignis vomitu & alvo eliminare annititur; ejus tamen magis constans & maximum per cutis poros observatur conamen. --- Me nunquam harum febrium aliquam cognovisse, quæ perfecte judicata aut sublata sit, donec

ma-

major aut minor eruperit sudor, sancte assero. --- Quando is moderatus, calidus & æqualis per totum corpus diffunditur, & is est, qui bonus appellatur; quando is circa morbi statum accedit, & pulsus paulo ante liberior, mollior & tranquillior sit atque eo durante ita manet; semper est salutaris: --- ast, si sudor profusior, frigidus, viscidus & inæqualis circa caput & pectus tantum provenit, multo plura ab ipso timenda, quam speranda sunt. --- Si quando sudores in principio erumpunt profusi, ii sunt plerumque perniciosi, si speciatim superveniat rigor.

Cum vero sudores sint utiliores, qui magis naturæ, quam artis ope excitantur; inde isti nunquam nimis cito aut nimis fortiter sunt extricandi vehementioribus medicamentis, regimine, cæterisque; illum juvare & fovere sufficit uberioribus subacidis diluentibus, moderatis cardiacis atque diaphoreticis; quæ præcipue salia diluunt & abluunt, acrimoniam temperant & majus putredinis incrementum ac sanguinis dissolutionem impediunt, tonumque solidorum conservant & roborant.

Cum autem homines valde differentis constitutionis tam quoad fluida, quam quoad solida morbis afficiantur contagiosis, inde pro varia rerum ratione differens requiritur medendi methodus; illi, quibus sunt fibræ fortes, atque sanguis uberior densus, non talibus calidis indigent medicamentis qualibus debiles & phlegmaticos juvare opus est. Nihilo minus id in genere est annotandum, quod, cum sanguis reliquique humores in febribus pestilentialibus & petechialibus ad dissolutionem, stagnationem ac putredinem inclinent, talis methodus, quæ vim vasorum contrahentem tuetur & putredinis progressum avertit, sit necessaria: vegetabilia & quoque mineralia convenientem in modum præparata acida huic consilio maxime inserviunt; & illi in primis conveniunt subastringentia alexipharmaca. --- Salium autem atque spirituum alcalinovolatilium usum valde esse periculosum, pro certo habeo: cum ea procul dubio statum humorum putrescentem augeant eousque ut plura irritamenta ad citiorem incitent destructionem: -- siquidem, largiorem horum usum sine ullius contagii accessu, in

per-

perfectissima quoque sanitate corruptionem ac dissolutionem sanguinis, atque talem febris speciem excitare, compertum habemus. --- Fortasse miasmata pestilentialia ipsa nihil aliud sunt, quam salia animalia summe volatilia & attenuata: --- febres pestilentiales a putridis cadaverum exhalationibus post prælia, oppugnationes cæteraque exortæ hoc ostendere videntur.

Quæ nunc de salibus alcalino volatilibus proposui, me ad usus vesicatoriorum his in febribus promiscui ducunt considerationem; utpote quæ his in casibus periculosis tanquam certissima *spei anchora* a quibusdam æstimantur: hæc vero sæpius nimis præpostero & minus conveniente modo, in principio præcipue, ubi febris increscit, neque ullo indiget stimulante, applicari existimo; cantharidum enim actio non tantum solam cutim, sed totum quoque nervorum & vasorum afficit systema: Igitur, quando irritatio & impulsus jam sunt nimii, ut plerumque harum febrium in principio fieri solet, ea certe sine ullo applicantur judicio. Siquidem harum muscarum salia simili fere ratione ut salia alcalina volatilia vim suam exserunt, & profecto dissolutionem, indeque sanguinis putredinem promovent. --- Naturam nonnunquam incitamento indigere posse, imo sæpe versus harum febrium imprimis declinationem indigere, res est certissima; quando solida torpent, circulatio languescit, spiritus sunt effœti, & comate corripitur æger; tunc vesicatoria sunt applicanda & utilitatem præstant eximiam, quocunque febris tempore talis symptomatum accedit series. --- Ast in rerum antea propositarum ratione effectus valde perniciosos nimis præposteram eorum applicationem subsecutos esse, vidi sæpissime, quales sunt pertinax pervigilium, delirium, urinæ suppressio, tremores, subsultus, cæteraque. Qua de re, ut antea juniores medici, quam liberaliores sint cum *salutari hac severitate*, BAGLIVIUM *de usu & abusu vesicantium* consulant, auctor suasorque sim: istumque eo melius intellecturi sunt, si antea ejus *tractatum de fibra motrice* & BELLINUM de *stimulis* perlegerint. --- Quibus porro addatur, quod, ubi quædam in affectibus acutis cuti imponantur vesicatoria,

ria, æger ferum lactis, emulfionem, aut alium quendam fubacidum & demulcentem largiter bibere debeat liquorem: nifi fere tanta ab hoc remedio, quanta ab ipfo morbo, tolerare velit.

Camphoræ, magnæ, iftius cantharidum acrimoniæ correctricis ut mentionem injiciam, jure expectari poteft; atque hoc confilio illa frequentius utor, cum, nihil *fpicula* falium quam hoc fumme *fubtile*, *volatile*, *vegetabile fulphur* efficacius obtundere, bene cognitum habeam; immo mercurii quoque præparationes hac multo redduntur mitiores. — Aft in his putridis petechialibus febribus eam multo præftantiorem ob finem, diaphorefin vel lenem fudorem promovendum, convenire exiftimo, qui in univerfum talibus in cafibus maxime invenitur falutaris: nihil vero profecto hoc magis, quam camphora efficit, quæ eo magis præftat, cum non tantum, quantum alcalino volatilia falia & fpiritus ardentes excitet calorem. — Siquidem ejus anodyna & demulcens qualitas in erethifmo pacando & fpirituum tranquillitate atque blando fomno inducendo, quando opiata nihil juvant, immo tumultus celeritatemque augent, eam multo reddit utiliorem. — Quæ profecto cum opiato quodam conjuncta fudoriferum in rerum natura eft minus fallax; atque *elixirium afthmaticum* vel *paregoricum* non folum ob hanc, fed alias quoque ob rationes medicamentum eft præftantiffimum. Quod fi vero unquam his in febribus dantur opiata, ea parca quantitate dari debent pro dofi, quæ toties, quoties indicatur, repetatur; *theriaca Andromachi*, *mitridatium*, *diafcordium* & *elixir paregoricum* procul dubio funt optima. Camphora interim hoc laborat vitio, quod ftomacho valde difpliceat, quando autem in vini aceto calido diffolvitur (vel potius cum eo mifcetur intimius) ad normam *julapii e camphora*, tunc eo facilius perfertur & eft medicamentum eximium, quod in febribus putridis malignis atque in pefte ipfa egregie convenit: ab omnibus enim fere medicis in morbis peftilentialibus maxime commendantur & camphora & vini acetum. Utrifque maxima cum utilitate in pefte *Marfilia-*

na cæterisque usi sunt medici *Galli*, atque HEINISIO (*) ob utilitatem, quam in peste *Veronensi* beneficio medicamenti, cujus basis erat camphora, præstitit, erecta fuit statua.

Itaque cum acida & subadstringentia in febribus putridis malignis & petechialibus exhibere, simus obstricti, ut sanguinis crasin & vasorum tonum conservemus, majoremque humorum putredinem præveniamus; inde diaphoretica (quorum præcipuum est camphora) cum illis jungi debent, ut libera perspiratio aut sudor moderatus foveatur, quem illa retardare inclinant: hoc omnino cum veterum medendi methodo convenit, qui alexipharmaca cum adstringentibus in antidotorum compositionibus commiscebant, prouti videre est in *Andromachi theriaca*, *mitridatho*, cæterisque. — Ea hoc respectu magis convenire, habeo persuasum. — Hæc antiquitatis applausu fuerunt excepta, & sunt procul dubio medicamenta eximia (quando illis rite utimur) licet varia tam quod ad quantitatem, quam ad qualitatem, in illis deprehendantur superflua. — *Alumen* & *nucem myristicam* in aliis febribus, præter intermittentes, si parca in primis *camphora* & *crocus* cum eis junguntur, cum utilitate dari, haud ignoro.

Liceat mihi, sequentem corticis peruviani præparationem hic inserere, qua bono cum successu per aliquot annos non solum in intermittentibus & lentis nervosisque febribus, sed quoque in putridis, pestilentialibus & petechialibus, speciatim in eorum decremento usus sum; & licet quidem sæpius remissio valde esset obscura, optatum tamen edidit effectum. — Quod si vero ægroti alvus obstipata vel ejus abdomen inflatum & tumidum sit, dosin aliquam rhabarbari, mannæ aut similium præmitto.

℞. Cort.

(*) Vid. ETMULLER opera, Tom. II. de peste p. 426. edit. Francof. 1697. fol.

℞. *Cort. Peruv. opt. pulv.* ℥ii
Flaved. Aurant. Hispan. ℥i ß
Rad. Serpent. Virgin. ʒiii
Croc. anglic. ℈iiii
Coccinel. ℈ii
Spir. Vini Gallici. ℥xx
F. Infusio clausa per dies aliquot (tres saltem quatuorve) deinde coletur.

Hujus medicamenti ʒi usque ad ℥ß quarta, sexta aut octava hora cum decem, quindecim aut viginti guttulis elixirii vitrioli aliqua conveniente potione vel vino diluti exhibeo. — Quod ut hac ratione tanquam officinale medicamentum paratum & promptum servetur, jubeo, atque ut admodum salutare ad experimenta cum eo capienda aliis commendo. — Quod quoque interdum in intermittentibus, ubi corticem in substantia vel ejus decoctum difficile fert ægrotus, convenire satis scio: & hoc sæpe medicamenti auget præstantiam, quando id, quod in forma solida displicet, in fluida propinari possit: ideoque ubi hoc convenienti efficacique ratione fieri potest, illud fiat. — Antea proposita compositio solida roborat, majorem sanguinis dissolutionem & corruptionem avertit, tandemque ejus crasin restituit; — atque hoc sine eo, ut cutis pori nimium claudantur, efficitur, quod tamen cortex in substantia nimis frequenter efficit. — Id enim annotandum est, quod, licet sudores nimium profusi in his (&, ut credo, in omnibus febribus) sint noxii, lenes tamen, mites & moderati semper, in statu in primis & declinatione propriis largisque diluentibus, alimentis liquidis, cæterisque promoveri debeant. — Nam cum hæ febres haud raro longius trahantur, reficiens sane potus & diæta necessario requiruntur, quibus deficientibus ægrotus certe supprimitur. — Hoc illoque supra proposito respectu, quin *vinum generosum rubrum*, ut præstantissimum a natura datum cardiacum subadstringens, & quo arte vix melius quidquam præparari potest, commendem, facere non possum. — Ego vero, istud nonnunquam in statu & multo

F 2 fre-

frequentius in declinatione febrium putridarum malignarum; quando in primis ſucco aurantiorum hiſpanienſium aut limonum acidulum redditur, utilitatem afferre maximam, certo certius ſum perſuaſus. — Aromatibus quoque quibuſdam, qualia ſunt cinnamomum, cortices aurantiorum hiſpanienſium, roſæ rubræ, aut aliis ſimilibus indicatis impraegnari & paucæ quædam elixirii vitrioli guttulæ addi poſſunt. — Ego quidem cum ASCLEPIADE (*) *utilitatem vini æquari vix cum deorum potentia* non loquar; id tamen procul dubio non in vita communi ſolum, ſed quoque in medicina admirandam præſtat utilitatem. — Vinum album *Rhenanum* aut *Gallicum* aqua dilutum potionem variis in febrium ſpeciebus exhibet admodum ſalutarem & vinum generoſum pomaceum his parum eſt inferius. — Atque ut antea propoſui, bonum vetuſtum rubrum vinum eſt egregium julapium ſubadſtringens cardiacum. — *Aſiaticæ* aliæque gentes, ubi morbi peſtilentiales ſunt ſolemniores quam apud nos, limonum ſucco his in febribus majorem efficaciam, quam maxime celebrato alexipharmaco tribuunt. In his non minus, quam pluribus aliis in rebus fieri ſolet, ut arte quæramus, quod provida natura multo melius & efficacius nobis offert; ſi modo nobis tanta & diligentia & ſagacitas eſſet, ut illud cognoſcere illoque uti poſſemus. — Ego vero non poſſum, quin hic profitear, me exiſtimare, partem medicinæ diæteticam nondum ita, ut meretur, eſſe pertractatam. — Quam naturæ convenientiſſimam medendi viam nobis demonſtrare pro certo habeo, licet profecto minus ſit pompoſa, quam boli alexipharmaci, potiones febrifugæ & cardiaca julapia.

Cum vero ſequentem diſſertationem præcedentem doctrinam plenius illuſtraturam & confirmaturam eſſe putem, eam huic nunc ſubjungam.

D I S-

(*) Conf. PLINII *Hiſtor. natural.* ex Edit. HARDUIN. Pariſ. 1723. fol. Tom. II. p. 301.

DISSERTATIO

De Variolis.

UNius ejusdemque morbi varii effectus in varia solidorum & fluidorum constitutione nullo in casu magis, quam in variolis sunt evidentes. — Primo enim, quando varioloso contagio homines fibris tensis, fortibus & sanguine uberiori denso præditi afficiuntur, vehemens plerumque febris accedit inflammatoria; ubi interdum pulmones, interdum cerebrum, interdum fauces & aliæ partes insigniter inflammantur, & sanguis in detractione occurrit valde crassus & inflammatus; atque interdum ejus detractionem repetere cogimur, nisi ægrotum phrenitide violenta abripi aut peripneumonica inflammatione jugulari velimus. — Hic pulsus est rapidus, plenus, tensus; respiratio calida, brevis & laboriosa; æstus acrior & urina colore profundiore tincta; sitis ingens, lingua arida & impura; capitis, dorsi, lumborum, crurumque dolor acutissimus. — Symptomatibus talibus præsentibus ipsa in peste aut profecto quocunque alio in morbo sanguinem detraxerim, ne periculum a sanguinis diathesi inflammatoria, nulla contagii habita ratione, oriatur maximum.

Nullo vero modo sanguinis emissionis usum promiscuum, adeo frequenter in omni variolarum impetu adhibitum, comprobare possum. — Secundo enim hic morbus interdum cum consuetis febris lentæ & nervosæ symptomatibus accedit & ægroti sæpius diu animo sunt demisso (drooping) ut vulgo dicitur; febris est lenta, spiritus abjecti, pulsus debilis, celer & tremulus, os pallidum & languescens, urina cruda & tenuis, nulla sitis ingens, nullus æstus major, continua capitis vertigo & gravitas cum tremore, nausea perpetua & vomendi conatus, universalis inquietudo, languor, debilitas, cæteraque. Hujus generis symptomata per septem octoque dies durantia tandemque variolis finita vidi; quæ semper fere pejorem aliquam earum speciem pallidas, crudas, depressas & sessiles prænunciant, quæ ne-

que bene erumpunt, neque mitius maturescunt, sed depressæ & flaccidæ remanent, vel in magnas aqueas confluunt vesicas tenui & crudo ichore repletas, atque ita usque ipsum ad finem perdurantes: donec istæ in ore colorem lividum, pallescentem cadaverosum mutent in fœdam, nigram, valdeque adhærentem crustam, si ægrotus tam diu vitam trahit & tunc temporis generatim eæ fiunt mortiferæ.

Tertio variolas interdum febris quædam maligna aut petechialis comitatur, ubi sanguinis crasis omnino dissolvitur, nigræ lividæque apparent maculæ, hæmmorrhagiæ accedunt, & pustulæ mox post eruptionem nigræ gangrænosæ & cruentæ fiunt, idque sæpissime fieri solet, quando variolæ paucæ sunt & discretæ. — Ergo hic tria differentia febris genera ab una contagii specie excitata deprehendimus, atque ut in medendi methodo non minus febris singularis, quam peculiaris morbi contagiosi indolis rationem habeamus, officii ratio postulat.

Itaque ex his videre est, quam perversa sit generalis ista opinio tam de calido, quam de frigido regimine in omnibus omnium variolarum speciebus adhibendo. — Interdum SYDENHAMII, interdum MORTONI convenire potest methodus. — Breviter, quilibet casus singularis singularem requirit methodum, atque medici attenti est, ut ejus judicium justa harum rerum dispositione declaret.

Licet variolarum contagium eandem morbi speciem excitet, morbus tamen ipse gradu admodum differt. — Unum idemque contagium in una eademque domo, familia aut pago sæpius valde differentes variolarum producit species; aliæ erunt valde benignæ & discretæ, aliæ valde malignæ & periculosæ. — Innumera occurrunt exempla, ubi primus benigna admodum specie, hunc vero excipiens confluente, maligna & mortifera afficitur: hæc quotidiana docet experientia; nihilo minus, dum hæc cuncta fiunt, & pessima in specie intermedia benignissimarum incidunt exempla. — Ita ut omnis in eo conveniat demonstratio, constitutionem singulorum ægrotorum multum mutare subsequentem morbum. — Atque hoc in omni fieri solet casu:

sic

ſic enim conſueta quædam ſcabies in alio ſuppurat & pertinax efficit ulcus, in alio ingens dilaceratum vulnus vix ulla vel nulla cum difficultate ſanatur. — Phlegmone vulgaris in alio reſolvitur aut bene ſuppurat, in alio fit gangrænosa, ſcirrhoſa vel canceroſa.

Variolarum contagium non ſemper febrim, ad minimum inſignem aliquem in gradum excitat, licet variolas afferat: nam plurimi infantes & adultioris quoque ætatis homines iis via naturali tam mitem in modum laboraverunt, ut neque febris ſenſibus evidens adeſſet, neque ulla re tam ante illas, quam per totum earum decurſum male afficerentur. — Variolarum pus ſæpius illorum cutim inficit, qui iſtis jam laborarunt, cum multas puſtulas excitet, quæ illis variolarum omnino ſunt ſimiles, cum tam diu perdurent & æquali ratione matureſcant, ſed ſine ulla febre. — Quod illis ſæpiſſime contingit, quibus res eſt cum hominibus hoc morbo affectis, in primis vero illis, quorum cutis eſt mollis & tenerior. — In his contagium tantum glandulas cutaneas cæteraque, non vero ſanguinem afficit, quem olim ita mutaverunt variolæ, ut poſtea id nunquam ſuſcipiat. — Peculiares quædam deprehenduntur conſtitutiones, quæ nunquam hunc morbum ſuſcipiunt; quidam enim homines nullo unquam tempore variolis affliguntur, licet frequenter eas tractent, & quoque hominibus eis laborantibus ſuccurrant. Nutricem vetulam & pharmacopœum cognoſco, qui per plures annos magno hominum numero in variolis auxilio fuerunt, nihilo tamen minus nunquam iſtis fuerunt affecti. Quid? quod quidam, ut earum contagio afficerentur, ægrotantium hypocauſta ſedulo, ſed fruſtra viſitavere; — at enim vero quidam iſtorum hominum nonnullis menſibus aut annis poſt variolis fuerunt affecti. — Variolarum pus per inoculationem non quemlibet inficit; atque pus ex uno eodemque homine deſumptum varias variolas in variis hominibus, varioſque febris gradus excitare, ſatis compertum habemus. — Itaque ex his omnibus, ſtatum ſanguinis & humorum indolem præcedentem multum & ad quantitatem & ad qualitatem variolarum determinandam conferre, manifeſtum eſt. —

Non, quod miasmata contagiosa multo pejoris & efficacioris indolis alio tempore aut alia aeris temperie esse nequeant; atque re vera in rerum natura ita fieri, deprehendimus. --- Sed idem illud peculiaris aeris statui proprium esse videtur, ut alia aliaque ratione solida & fluida afficiat, quæ ea aliis alisque febribus reddat obnoxia; --- aliam enim athmosphæræ constitutionem ad febres inflammatorias, aliam ad febres lentas & nervosas, remittentes, intermittentes cæteraque, ac aliam ad putridas, malignas aut petechiales excitandas pronam invenimus. --- Igitur quando contagium cum una vel altera constitutione accedit & cum illa simul agit, unam vel alteram variolarum vel potius febris cum variolis excitabit speciem. --- Nam haud raro profecto, pertinacem admodum febrim paucas quidem valdeque discretas, ast malæ indolis comitari variolas, deprehendimus. --- Ego quidem, consuetam aliquam febrim epidemicam manifeste simul cum variolis accessisse & contagium variolarum solum variasse morbum, vel potius, febrim epidemicam simul cum variolis unum idemque subjectum affecisse, sæpius observavi. --- Quod sæpissime annis 1740. 1741. 1745. incidit; in quibus febris violenta epidemica ex pestilentialium genere his præcipue locis inter *nautas*, *milites* & *captivos* (speciatim horum annorum posteriori) sæviebat, ubi plerumque symptomata febris malignæ cum variolis conjunctæ occurrebant evidentiora, ideoque istis insigniter erant mortifera; cum e contrario hominum plurimi locis vicinis, quibus nullum cum nosocomiis erat commercium, aliasque satis valebant, specie afficerentur benigniori. --- Atque febris hæc maligna probabiliter a pessimo corporis habitu scorbutico, vitæ ratione, carcere, cæterisque, quibus ista hominum turba erat subjecta, dependebat: --- quamquam, febrim anni 1740. (*) alius fuisse originis, existimo.

In-

(*) Vid. hujus historiam, Observ. nostr. de aere & morbis epidem. Vol. II. mens. *Junio* 1740.

Inde videri posset, si peculiarem quandam sanguinis atque humorum indolem conservare aut excitare possemus, vis quoque contagii eludi posse: & hoc sane quorundam fuit assertum, quod tamen infirmo admodum inniti talo existimo. --- Peculiares quasdam corticis peruviani & mercurii præparationes, ut antidota, admodum salutares esse, quidam putaverunt, & quædam mihi nota sunt exempla, quæ, ut istis assentiar, me pronum reddunt: sed mihi vix ita satisfaciunt, ut eas suadeam vel iis accedam.

Unum idemque profecto medicamentum varia in constitutione varios edit effectus, & temere ageret, qui corticem & roborantia cardiaca cuidam fibris fortibus & rigidis ac sanguine densiori viscido prædito ut *prophylacticum* aut *præparans* dare velit; licet ista in statu vasorum debili & laxo ac tenui aquoso sanguine magnam utilitatem afferre possint. --- Num mercurialia in nimis laxe cohærenti & dissoluto sanguinis statu conveniant? --- Quidam sane mali effectus ab usu eorum obvenerunt, speciatim petechiæ, hæmorrhagiæ, & profusæ diarrhœæ in subsequentibus variolis, licet, ea pro rerum ratione alias salutaria esse posse, haud ignorem. --- Itaque, ut brevibus omnia complectar, quicquid hac in re ratione effici poterit, id eo respectu fieri debet, ut quicquid in quadam constitutione vitio quodam peccat, corrigatur & quicquid deficit, addatur; ita, ut ea vel contra morbi impetum muniatur, vel præparetur, ut isti melius resistat, si eo jam correpta est. --- Fortasse brevis hæc admonitio illorum inprimis consideratione non prorsus erit indigna, qui præparationi & tractationi hominum, quos inoculare volunt, præsunt.

Quod si homines variolarum contagium via naturali recipientes, justo modo præparentur, multo majorem numerum eis mitiori ratione affici, persuasum habeo: procul enim dubio pejor variolarum species sæpius a nimia sanguinis copia, humoribus acribus, aut magno impuræ materiæ pondere in primis viis hærente oritur; & haud raro, ut primum contagium fuit susceptum in diæta, corporis motu, cæterisque committuntur errores, qui sæpius in fine effe-

effectum edunt mortiferum. --- Ab his illi, quibus variolæ sunt inoculatæ, præcaventur & præcaveri debent, indeque hujus operationis optatus dependet successus. --- Non quod benigna variolarum species, a qua *pus variolosum* est desumptum & parva admodum materiæ inficientis quantitas per insitionem recepta aliquid ad morbi benignitatem quadam ex parte conferre nequeat. --- Hac in re fortasse totum inoculationis consistit negotium, si id quoque simul perpendere volumus, quod ea tantum in junioribus, intrepidis & perfecte sanis adhibeatur. --- Cæterum innumera prostant exempla, quæ optatum hujus methodi evincunt successum & utilitatem; & licet quoque adversariis præjudicia contra hanc mota concedamus, variolarum tamen via naturali obortarum periculum ad minimum decies, quam in hac, erit majus.

Itaque, quando & ratione & bono cum successu variolis mederi volumus, tam ægrotorum quam aeris constitutionis peculiaris habenda est ratio, idque profecto opus est in omnibus aliis morbis epidemicis.

Primo enim robusta & vegeta constitutio viscidioribus ac densioribus prædita est humoribus atque rubro, globulari & compactiore abundat sanguine; indeque naturaliter majori febri & graviori inflammationi est obnoxia, quam homines fibris laxioribus & sanguine tenui aquoso præditi; illamque ob causam omni in casu melius evacuationes & sanguinis præcipue detractionem perfert.

Igitur in illis prudentis medici est, in variolarum impetu aliquam sanguinis partem detrahere, &, si symptomata increscant, id repetere. Pulsus plenus, tensus, celeriter tremens, ingens calor, respiratio calida & difficilis; oris color nimius, oculorum rubor, phrenitis cæteraque id in primis requirunt: capitis dolor acutus, oculorum inflammatio, & arteriarum temporalium carotidumque tremor, cerebri aut ejus meningum denotant inflammationem; quam cito satis removere, vix nimium esse poteris sollicitus. --- Post sanguinis convenientem quantitatem ex brachio detractam, ejus in pede emissio generatim effectum præstat mirandum & exoptatum.

San-

Sanguinis emiſſio talibus in caſibus vix eruptionem, ad minimum ultra juſtum ejus terminum non retardat. --- Ubi ſanguis ſpiritúſque valde agitati ejus circulationem ſumme rapidam reddunt, natura eo magis perturbata, nulla ordinata via materiam morboſam expellere, multo minus concoquere, aut quoque conſuetas naturales efficere valet ſecretiones; --- in conſuetis febribus ardentibus atque inflammatoriis haud raro ſanguinem iterum iterumque emittere antea eris coactus, quam ullum evocare poteris ſudorem. --- Siquidem in omnibus eruptionibus criticis, ad minimum in illis, quæ ſalutares ſunt, quædam concoctio eſt neceſſaria; ideoque mox ante aut in ipſa eruptione urina magis aut minus deſidit & febris remittit. --- Quando omnia nimis ſunt agitata & variolæ nimis cito, ſæpius intra triginta horas expelluntur, febris continuat, eventus fere ſemper eſt mortiferus. --- Neque ſanguinis detractio hac rerum in ratione naturæ vires infringet; ſed cum fluidi vitalis motus nimis vehementes compeſcat & ordinatam magis ſpirituum animalium ſecretionem efficiat, iſtas magis juvabit, immo in ejus operatione ſuccurret.

Sanguinis ex pede detractionem, ſatis notum eſt, admodum efficacem efficere revulſionem a capite & pectore, quas partes tantum, quantum fieri poteſt, contra hujus morbi violentiam defendere debemus. --- Atque hoc conſilio, ut pedes & femora calida aqua vel lacte & aqua per aliquot minuta bis aut ter de die ante eruptionem vel in ipſa foveantur, ſuadere velim: ac pari ratione *cataplaſmata ex pane & lacte, rapis coctis* vel ſimilibus parata pedibus applicaverim. --- Qua medendi methodo per plures annos cum ſucceſſu uſus ſum, & quam ſpeciatim brevi quadam in Diſſertatione de variolis anomalis, quæ his locis 1724. & 1725. (*) graſſabantur, propoſui. --- Hæc majorem ſanguinis quantitatem verſus partes inferiores ali-

li-

(*) Vid. Philoſophical Tranſactions N. 390. & hic recuſam vid. p. 232.

liciunt, ideoque caput & pectus levant, & cum majorem sanguinis copiam detrahant, inde quoque majorem variolosæ materiæ copiam ad has partes amandare debent, &, quod maximi est momenti, eruptionem in eis sublevant; quibus imminuitur quantitas, quæ alias in capite cæterisque partibus erumpere potuisset: præter ea relaxans calidorum balneorum qualitas simul sanguinis impetum compescit eumque aliqua ratione diluit. Variolarum ingentem numerum, quando hac utimur methodo, in femoribus & pedibus erumpere ac in eis interdum cataplasmatum applicatione dolores excitari severiores, res est certissima. --- Pustularum in capite, collo & pectore copia est, quæ adeo juste extimescetur: consuetum oris & capitis erysipelas, quam artuum inferiorum multo profecto est periculosius. --- Itaque caput nunquam nimio fovendum est calore, sed id, ubi in primis densis obsitum est pilis, tondere ante eruptionem oportet; quo non caput solum redditur frigidius & cavetur, ne pustulis nimium obruatur, sed præter ea quoque varia tristia in morbi progressu avertuntur symptomata.

Quod si vero febris nihilo secius exacerbaretur, & eruptio ratione haud ordinaria procederet, ut non minus femora & pedes, quam manus & brachia, quid? quod ipse corporis truncus balneo foveatur, auctor suasorque sim. --- Quod adhibendi pluries sese mihi obtulit occasio in infantibus, quibus *balneorum frigidorum* usu ob rachiticos morbos cutis naturali densior & durior reddita erat, quod eruptionem probabiliter ultra justum terminum retardat. In quorum altero, (qui nunc fortem vegetumque virum agit nobilem) haud prius, quam die sexto apparebant variolæ, licet in principio febre afficeretur vehementiore; & tunc, post balneum ex aqua & lacte pectori applicatum, variolæ quidem benigniores, quamquam satis copiosæ erumpebant. --- Balneo hac ratione corpus fovere, non caput & pectus solum sublevat, sed & materiam ad externas corporis partes allicit, ejusque eruptionem in summa cute promovet, quibus partes internæ & ad vitam magis necessariæ hujus morbi violentiæ minus efficiuntur obnoxiæ:

va-

variolarum pustulas in pulmonibus, abdominis visceribus, cæterisque effectum edidisse mortiferum, nimis crebro fuit deprehensum. -- Hæc vero non prorsus nova est methodus; RHAZES (*) enim, ut ægroti *balnei vaporis* specie ad eruptionem levandam foveantur, suadet.

Interdum fortes & plethorici magna spirituum dejectione, universali debilitate, conjuncta cum tardo atque suppresso pulsu in ipso variolarum accessu corripiuntur; quæ medicos minus expertos, num sanguinem emittere debeant, dubios reddit; quamquam hic pari ratione necessarium sit, nihilque ægrotum citius juvet, si præcipue hæc maxima ex parte a morbi metu & terrore ortum trahant: quod sæpissime fieri solet in hominibus adultis, qui, in transitu sit dictum, optime perferre possunt sanguinis detractionem, nisi senectute propius absint. Non enim contagium ipsum tantum spiritus fortasse animales præ reliquis afficit, sed magnus quoque metus & inquietudo ita naturæ vires disturbat & debilitat, ut cor & vasa contrahentia multo minore vi fluida propellant contenta; inde ordinariæ excretiones, speciatim illæ, quæ maximi sunt momenti, fluidi nervei & perspirationis insigniter imminuuntur, ita ut inde moles movenda augeatur & vis motrix diminuatur. — Itaque si sanguinis aucti pars quædam hac rerum in ratione detrahitur, id tandem virium motricium compensat augmentum. — Siquidem si viscidorum humorum pars aliqua detrahitur, illud, quod remanet, eo facilius attenuatur & magis aptum redditur, ut principium agens, seu spiritus animales justa quantitate exhibeat. — Igitur aliquis sanguis tali in casu tam cito, quam fieri potest, sed non nimis larga quantitate & uno impetu detrahi debet. — Magis profecto conducit, sanguinis detractionem repetere, si necesse est, ad minimum orificium nonnunquam occludere, nisi ægroto supino aut reclinato detrahatur sanguis.

Por-

(*) Vid. RHAZES de variolis & morbillis Cap. VI. ex edit. MEAD.

Porro vero, quando timor immoderatus & spirituum dejectio cum morbo occurrunt, tunc sane, ut quoque in ipso morbi initio aliquid, quod indolis est cardiacæ & id interdum quidem ut non adeo parca exhibeatur manu, necesse est. Ergo, quando sanguinis quantitas superabundans detracta est, tali excitante eo majori cum utilitate & successu uti possumus, atque ab illis effectus sæpius vidi eximios, quando pustulæ ob metum ægroti insignem & spirituum oppressionem in cute quasi sepultæ latebant & per duas aut tres dies vix ullo modo elevabantur. — Ego quidem *regimen calidum* in variolarum præcipue accessu non adeo probo; in tali autem casu id adhibendum atque vesicatoria ad contractilem vasorum vim quiescentem excitandam applicanda esse, haud ignoro, aut morbo certissime supprimitur ægrotus. — In genere vero vesicatoriorum usum in variolis præmaturum non commendo, nisi maximam habeamus rationem verendi, ne lingua, fauces & narium viæ pari modo ut aliæ istis valde infestentur: si quando morbus irruit cum raucitate, dolore vel magno æstu oris faucium que atque insigniter acri rheumatismo aut narium obstructione, frequenti sternutatione & tussi irritante, hæc expectanda sunt, nisi tempestivis avertantur vesicatoriis, quæ sæpius inveni valde salutaria. — Crebrior sternutatio & oris nariumque fluxio demonstrant, *membranam Schneiderianam*, commune harum viarum velamen, insigniter affici atque ab illis revulsionem indicari; nam paucæ tantum pustulæ in faucibus & naribus periculosiores sunt, quam centum in summa cute: dolor ingens & spirandi deglutiendique difficultas sunt certissimi effectus in primis versus morbi finem, qui sæpissime ægrotum jugulant, nisi gragarismatibus, injectionibus cæterisque diligentius succurras. — Nonnunquam ad has partes talem vehementem inveni affluxum, ut salivationem etiam in principio excitaret profusiorem, quæ ægrotum perpetuo vigilem retinebat, labia, linguam & fauces corio privabat ac adeo insignes excitabat dolores, ut ægroto omnem adimeret somnum & potus, alimentorum, cæterorumque deglutitionem omnino efficeret intolerabilem: hic, ut nuchæ, post aures, aliisque par-

partibus citius applicentur vesicatoria, quam maxime est necessarium.

Secundo vero, quando homines fibris laxis, debilibus & tenui macroque sanguine præditi, aut qui paulo antea magnas perpessi sunt evacuationes, variolis infestantur, cave, ne lanceolam applices, si ægroti vitam servare velis. — His generatim est os pallidum, triste, pulsus debilis, celer, tremulus, ingens spirituum dejectio, cum urina pallida, cruda, turbida vel limpida, horror & æstus alternant, parum sitiunt, neque magno de dolore, sed de perpetuo languore, ventriculi ægritudine, vertigine, cæterisque conqueruntur. Hic vinum canariense & crocum simul cum aliquo mitiori cardiaco aut nervino medicamento, serum lactis cum vino canariensi paratum, aquam cum vino aut simile quid convenire, reor. — Quæ vero cuncta sine largiore dosi salium & spirituum alcalino volatilium, radice sepentariæ virginianæ, spiritu vini, vino meraciore cæterisque sunt danda. — At enim vero satis largam vini quantitatem in lentis quibusdam & abjectis casibus maxima cum utilitate datam fuisse, vidi: ita quoque tali rerum in ratione vesicatoria & stimulantia cataplasmata pedibus applicari possunt; non adeo convenire videntur balnea.

Singulare quoddam est remedium, quod eruptionem variolarum in hoc lento & languescente casu promovet, quando pustulæ ratione haud ordinaria ad consuetum tempus erumpunt, sed cum exigua vel nulla elevatione & colore minore in cute quasi sepultæ hærent, & hoc est *leni emetico* excitatus *vomitus*. — Quem fere semper hoc in morbo sponte molitur natura, atque nos sequi debere ejus indicationem, existimo; hoc enim non materiæ morbi pars solum, quæ ventriculum afficit, sed quoque illa colluvies lenta, putrida, quæ in eo, hepate, fellea vesica, cæterisque fuit collecta, rejicitur. — Vomitus actionem perspirationem per cutim, sudorem & pustulas expellere, cognitum est omnibus. —— Vomitu sanguinem nimium in cerebrum impelli, his objici, haud ignoro; indeque is in variolarum principio minus conducit; atque ego quoque, si in plethorica constitutione ante sanguinis missionem exhibetur,

betur, consentio; quid? quod ex usu eorum perverso terribilia vidi symptomata. ---- Ast perpendamus, naturam semper, sine artis aliquo irritamento, in illum inclinare & fere perpetua, licet sæpius frustranea ad ventriculum evacuandum adhibere conamina: nunc, nos ejus motus adjuvando & convenienti diluente ejus conaminibus succurrendo, molimina insigniter promovere posse, vomitumque ipsum eo citius cessare; res est certissima; atque, vomitum post eruptionem perfectam prorsus disparere, hanc ipsam autem hoc modo eo magis fuisse promotam, notatu est dignum. --- Pedibus mox post emetica ob rationes facile cognoscendas applicaverim cataplasmata.

Emetica porro plerumque bonum hunc edunt effectum, ut aliquas alvi dejectiones moveant, quibus intestina a duris crassisque scybalis aut putridis biliosis contentis liberantur; quod si hoc non incidat, mox clysma emolliens laxansque est injiciendum: atque quibusdam in casibus moderatum, lene & refrigerans catharticum ex manna, cremore tartari, sale GLAUBERI aut rhabarbaro requiritur: si quoque diarrhœa urget, unam vel alteram rhabarbari dosim dare oportet.

Aeris constitutio differens differentes effectus in sanis eoque magis in ægrotis & debilibus, indeque etiam in morbis edit. --- Aliam atmosphæræ constitutionem progressum morborum epidemicorum, speciatim variolarum promovere, aliam vero retardare, diu jam observatum est; quæ variolæ alio tempore in angulo oppidi vel civitatis remotiori inguunt, & subito totam infestant; alio vero in ejus intimo oriuntur, mox tamen cessant. --- Pestis ipsa aeris mutatione a calido humidoque in frigidum & siccum plerumque cohibetur. --- Sanguinis status ipse a prægressa & præsente aeris constitutione multum dependet, atque contagium varios effectus in vario sanguinis statu præbuisse, experientia docuit. --- Itaque aeris constitutionis præcedentis & præsentis justa consideratio non parum habet momenti in nostra medendi methodo.

Cum aer continuo frigidus siccus fibras fortes valdeque elasticas & sanguinem densum ac viscidum efficiat; ægro-

tos

tos tali in constitutione, cæteris paribus, multo magis & melius sanguinis perferre posse detractionem, quam in calida, humida, relaxante aeris temperie, quilibet ratione facile consequi potest; eosque magis diluente, emolliente atque antiphlogistico potu, diæta & remediis indigere: cum e contrario in hac multo magis cardiaca, subadstringentia & antiputredinosa requirantur.

Tempestate admodum frigida & sicca, prouti quoque valde calida & arida homines variolis laborantes multo minus, quam aeris constitutione opposita exspuere, res est certa; ita ut athmosphæra valde sicca omnia convenientia, sanguinem diluentia & salivationem, huic morbo adeo necessariam & salutarem, promoventia adhibere debeamus remedia: --- interim hæc quadam tempestate & quibusdam in hominibus nimis profusa & noxia est; inprimis, opinor, tempestate frigida, humida, relaxante & in hominibus morbis catarrhalibus obnoxiis. --- Salivationem nonnunquam adeo præmature incipientem & adeo immoderate continuantem vidi, ut tandem communia, linguæ, oris & faucium integumenta abraderentur, quibus dolor efficiebatur admodum acutus, somnum & deglutitionem impediens atque ægrotum perpetuo excrucians. --- Ideoque *salivationem prœmaturam*, speciatim profusam valdeque acrem, semper detestor.

Quemadmodum alia aeris constitutio salivationem, quæ sufficit, impedit, alia nimiam eamque acriorem excitat: sic catharrhalis epidemicus affectus alio tempore tantum tenuem, mitem & insipidum mucum; alio profusum acrem nares, labia, fauces cæteraque corrodentem evacuat ichorem. --- Talis atmosphæræ constitutio, quæ ægrotos ad nimiam salivationem proclives reddit, probabiliter quoque aliqua ex parte crudas illas, *crystallinas* & *indigestas variolas* excitare poterit, quæ sæpissime nobis occurrunt. Humida enim nebulosa frigidaque tempestas non solum vim vasorum contrahentem relaxat: & sanguinem vaporibus frigidis nitrosis replet; sed præter ea etiam perspirationem insigniter impedit; unde acris serosa colluvies accumulatur, & tali præcipue tempestate fieri solet, ut hæc

variolarum dominetur species; prouti parva illa, verrucosa, nigra species cum parca vel nulla salivatione ventis aquilonibus per longum temporis spatium flantibus, valde calida vel valde frigida siccaque tempestate admodum frequenter observatur. --- Nonne nobis varii regiminis necessitatem in varia tempestate hæc demonstrat observatio?

Variolæ hæ *crystallinæ* aut *lymphaticæ* nunquam bene maturescunt, sed materia manet cruda tandemque fit merus aqueus ichor, ac eæ plurimis in locis confluunt & admodum largas effingunt vesicas; quæ denique disruptæ omnia corrodunt & totum ægrotum exulcerant, ita ut lepori corio privato appareat similis. --- Quosdam in talem tabis speciem intra viginti vel triginta dies incidisse vidi; humores acres exsudantes continuo ab illis distillabant, donec tandem duplici sensu dissolverentur. --- Cujus tenuis crudæque materiæ magna pars sæpius iterum absorpta ad sanguinem perfertur & insignem pustularum flaccidarum, vacuarum vel *siliquosarum*, ut dicitur, relinquit copiam. Quod terribiles in scenam producit morbos & tragœdiam iterum ludit, quæ plerumque mortifera finitur catastrophe; rigores convulsivi, febres peripneumonicæ, delirium, dysenteria, syncope cæteraque sunt communes pedissequæ. --- Nihilo minus, si diarrhœa moderata aut urina copiosa profundius tincta subsidente ea aufertur, ægrotus sæpius convalescit; quod si vero dejectiones alvi nigræ, cruentæ aut saniosæ accedunt, eæ generatim intestinorum destructionem indicant, si in primis abdomen est tumidum, dolens & tensum. — Atque micturitio aut perpetuus urinam emittendi conatus sine aliqua ejus insigni evacuatione, nisi a vesicatoriis ortum trahat, symptoma est pessimum. --- Si quando largus sudor unquam in variolis est salutaris, is in hac est specie; atque me eum variis temporibus maxime invenisse utilem, existimo.

In his *crudis*, *ichorosis* & *coctione difficilibus variolis* & *profuso ptyalismo*, ubi cutis pustulæque pallidæ vel luridæ, pulsus debilis, urina tenuis, aquea & cruda sunt, calidiora medicamenta requiruntur: qualia sunt *pulvis contrayerv. comp. myrrha*, *moschus crocus*, *camphora*, *theria-*

riaca, *mithridatium*, *confectio cardiaca*. Quæ in pustulis elevandis & materia concoquenda admodum sunt salutariæ & cum sero lactis cum vino canariensi parato, *decocto rubicundo*, julapio testaceo, aut *cyatho potus caffee*, cui interdum parum lactis tenuis affundendum, deglutiri possunt, quem potum caffee per totum variolarum decursum plures hausisse ægrotos sine ullo malo, immo cum exoptato effectu cognovi; cum is evidenter irritantem vexantemque tussim, acri ista tenuique destillatione (rheum) excitatam, compescat.

Igitur hic procul dubio opiata sollicite indicantur, & *theriaca*, *elixirium paregoricum*, vel *tinctura thebaica* cum *diacodio* sæpius; ast tali dosi sunt danda; quæ ægrotum quietum, haud vero stupidum reddit; quæ profecto opiata exhibendi omnibus in febribus methodus est tutissima & quoque efficacissima: licet enim unica dosis largior mox magis somnum inducere possit, multo tamen minus reficit; at, si hoc non efficit, delirium fere semper subsequitur aut diuturnus continuus stupor. --- Quolibet in casu largæ ejus doses magnam relaxationem & universalem efficiunt debilitatem, quas nihil quam nova post aliquod temporis spatium dosis aut calidum cardiacum levat: effectu cum *liquoribus* conveniunt *spirituosis*, qui temporarium furorem aut stuporem excitantes debilitate universali; tremore & maxima spirituum dejectione finiuntur. --- Siquidem nemo prædicere potest, qualem peculiaris opii dosis in peculiari homine edet effectum, donec illa usus sit: aliis adeo peculiaris est constitutio, ut parva admodum dosi insigniter afficiantur; alii e contrario simili fere robore & constitutione præditi quadruplam quantitatem multo minore cum effectu sumunt. --- Aliis convenit *diacodium*, qui *opium* perferre nequeunt; ita ut prudentis medici sit, moderata ad minimum vel parva opii dosi incipere.

Nihilo tamen minus, missa hac cautela, nulla dantur remedia, quæ tam efficaciter humores tenues acres inspissent, eorum irritationem & defluxum avertant & pustulas maturent, quam opiata convenienti ratione data. --- Profecto, quando copiosæ adsunt pustulæ, sine eis parum effi-

cere valemus, in primis versus morbi statum, ubi istæ valde dolent. --- At enim vero tunc quoque, quando salivatio insigniter viscida & difficilis est, nos istis admodum caute uti atque *gummi ammoniacum*, *oxymel squilliticum* cæteraque cum eis conjungere debemus.

Neque in his lymphaticis aut crystallinis pustulis vesicatoriis est parcendum, quæ præter alios bonos effectus, acribus humoribus exitum parant morbosis, eandemque ob rationem latas pustulas, quæ ab earum confluxu oriuntur, lanceola aperire oportet. --- Pus cum acu aurea emittere, ut AVICENNA (*) auctor est, magis juvat quam prodest. Peragas vero hoc quacunque ratione velis, fœdior cicatrix tunc efficitur, si naturæ permittitur: hic autem periculum plus, quam hæc valet consideratio; nam materia ista corrodens interdum omnia corrumpit & præter id aliquid semper ab ea absorptum in sanguinem perfertur.

Itaque ego, ut cum medicamentis alexipharmacis propria quædam diuretica, qualia sunt *nitrum*, *sal succini*, spiritus nitri dulcis, & similia conjungantur, suaserim. Nam largum urinæ effluxum aliarum evacuationum defectum felicissime compensavisse, observavi: &, si hoc incidit, quando salivatio cessat atque os subsidet, semper est salutare: & cum hæc ita occurrant, tantum, quantum fieri potest, promoveri debent: &, ut urinam sæpius emittat, admonendus est ægrotus, qua in re multum juvat, si is in genua erigitur. Dum enim in lectulo recumbit, sæpius ipsi neque stimulus neque vires eam emittendi sunt; quam tamen, ut primum erectus est, larga quantitate reddit.

Materia tenuis, acris, variolosa ad intestina & sæpius quidem valde violenta ratione transferri creberrime solet. --- Innumera in variolis prostant exempla, ubi ægroti vitam critica quædam servavit diarrhœa; natura ipsa quoque in

(*) Vid. Canon. medic. Lib. IV. Cap. de Variolis p. 66. Edit. PLEMPII.

in infantibus hanc evacuationem in locum salivationis substituit in adultis. --- Itaque, ne eam præmature nimis unquam cohibeamus, esse debemus solliciti, & tunc quoque quando profusa est; id non prius tentandum est, quam unam vel alteram rhabarbari dosin præmiserimus; & tunc sane convenientibus adstringentibus opiatis, *decoct. rubicund.*, *decoct. Fracastorii*, *tinct. rosar.* cæterisque uti debemus; & quando quoque omnia ista frustra adhibita fuerint; clysma cum *diascordio* vel *theriaca* nimium coercebit fluxum. In genere vero eam tantum in earum præcipue statu aut post eum moderari debemus, nihilo secius cura habenda est, ut ægroto, fluxu durante, convenienti roborante, subadstringente diæta succurramus.

In variolis crudis, crystallinis neque acida mineralia neque vegetabilia unquam magnam attulisse utilitatem observavi, in *parvis* vero, *nigris*, *confluentibus cum petechiis conjunctis* valde inveni salutaria; in quibus humorum putredo in genere multo major esse videtur, & pustularum quoque pus saniei simile multo magis fœtet, quam in *crystallinis*, quarum ichor interdum parvum vel prorsus nullum spargit fœtorem. --- Quamquam fortasse ex quatuor ægrotis hac parvarum, nigrarum, confluentium variolarum specie laborantibus vix unus (&, quando maculas nigras, urinam cruentam & alias hæmorrhagias habent conjunctas, ex millibus vix unus) convalescit, interdum tamen, quando petechiæ copiosæ & variolæ admodum nigræ, parvæ & confluentes, immo interdum cum aliqua hæmorrhagia fuerunt conjunctæ, acidis mineralibus, alexipharmacis adstringentibus & medicamentis ex cortice peruviano paratis res gestæ sunt maximæ. — Quædam, ubi tali rerum ratione sanitas hac methodo fuit restituta, mihi nota sunt exempla; sed ne unum quidem morbum unquam supervixisse, inveni, qui urinam emittebat cruentam, nisi, eam ab usu cantharidum provenisse, manifestum erat. — Cum autem hæc variolarum species diu duret & ægrotus (si istam tandem superat,) per aliquot dies intra limites quasi vitæ & mortis contineatur; supra proposita medicamenta non solum necessaria sunt, sed ipsi quoque largiore & conveniente *analeptico*

G 3 & *an-*

& *antipsetico* potu & diæta in ultimo in primis stadio est succurrendum; donec tandem ut serpens, emblema recuperatæ salutis, exuvias nigras relinquens in novam vitam & vigorem proserpat: atque ego sane quosdam vidi casus, qui magis resurrectioni quam valetudinis recuperationi videbantur esse similes.

Quando ego usum corticis peruviani in quibusdam variolarum speciebus suadeo, eum experientia & auctoritate edoctus commendo, cui vero hæc non faciunt satis, hac de re consulat virum magnum *Dr.* MEAD (*), Prof. MONRO (**), & *Dr.* WALL. (***) — Ego quidem plerumque cum *tinctura corticis alexipharmaca*, supra proposita, bene acidulata cum vitrioli elixirio initium facio; & postea ad ejus decoctum aut extractum progredior. — Sed serio admonere mihi sit licitum, ne aliquid horum detur, quando spirandi difficultas, alvus obstipata atque abdomen durum & tumidum est, donec ad minimum hæc remota fuerint symptomata. — Tincturam corticis alexipharmacam in variolis speciatim lymphaticis utilem esse, his addendum est, eaque mox post plenariam eruptionem dari debet, ut tantum, quantum fieri potest, aliquis maturationis gradus promoveatur; corticem in saniosis ulceribus plerumque aliquam laudabilem puris coctionem efficere, certa res est. — MORTONUS (****) non in declinatione solum, sed & ipsa variolarum maturatione durante, si quando remissionem deprehendebat & quidem tertia aut quarta quaque hora ad drachmæ quantitatem corticem exhibebat; atque hoc a variis aliis eximiis medicis ante plures annos fuisse exercitatum, compertum habeo.

Sed hujus morbi maxima difficultas & periculum præcipue

pue

(*) De variolis & morbillis, p. 45.
(**) Medical Essays, Vol. V. p. 102.
(***) Philosophical Transactions, N. 486.
(****) De variolis Cap. IX. p. 250.

pue in ſtatu aut mutatione variolarum oritur (quæ in aliis ſpeciebus citius, in aliis tardius incidit, quo benigniores variolæ, eo ſemper citius); nam licet omnia uſque ad hoc tempus bene proceſſerint, nunc (ſeptimum puta, nonum aut undecimum ab eruptione diem) mutatione miranda & terribilibus ſymptomatibus obſtupeſcimus. Oris tumor uno impetu collabaſcit, ſalivatio ſubito ceſſat, puſtulæ fiunt flaccidæ, interſtitia lurido & cinereo colore palleſcunt; rigor exoritur, febris cum magna ſpirandi difficultate, languore & ægritudine ſuccedit; perpetua anxietas, tremor, ſubſultus tendinum, animi deliquium cæteraque ſubito ſequuntur. — Talis expectanda eſt mutatio, quando puſtulæ admodum copioſæ primo, ſecundo vel tertio morbi die erumpunt; quando poſt plenariam eruptionem non bene repletæ, rotundæ & juſte acuminatæ ſunt, ſed planæ & latæ fiunt, aut in medio foveam vel maculam nigram gerunt; quando eas baſis rubicunda haud circumdat & hæc livida vel obſcurioris coloris apparet: — quando præter ea urina continuat aut pallida, cruda & tenuis fit, & *arteriæ carotides* ac *temporales* magis tremunt, non parum imminet periculi. — Itaque his in rebus ſingulari prorſus ratione ægrotum ſumma cum diligentia attendere debet medicus; nam res de vita & morte paucis horis agitur: — atque, licet in morbo, qui tantæ ſymptomatum varietati, ut variolæ, eſt obnoxius, vix ulla certa definiri poſſit norma; monita tamen ſequentia fortaſſe non prorſus erunt inutilia.

Primo, quando manuum tumor non conſueta ratione oris tumorem excipit, & pedum tumor iſtum manuum, hoc recte malum putatur ſymptoma; nam hæc eſt ordinata & critica humorum morboſorum ad has partes translatio, quæ plerumque accidit, quando ſalivatio imminuitur & os ſubſidet. Ego ubi harum rerum ratio urget, epiſpaſtica *metacarpo* & *pedum condylis* paulo ante applicare ſuaſerim, quam tumoris ipſius ad has partes acceſſum expectamus; hæc enim non ſolum humores ad eas certius attrahunt, ſed eis quoque exitum parant; atque cataplaſmatum emollientium vel fotuum applicationem ad has partes

aliquando vesicatoria præcedere debere, existimo, cum ea criticos hos humores alliciant. — BAGLIVIUS (*) ait, se spongias decocto emollienti imbutas magno cum successu applicasse. — Interdum profecto natura proprio instinctu materiam morbosam tanta cum vehementia ad partes corporis extremas propellit, ut inflammationem insignem, tumorem & dolorem excitet acutissimum; quæ nihil tam efficaciter levat, quam fomenta emollientia, partes relaxando & poros aperiendo.

Methodi antecedentis ante viginti circiter annos (**) auctor suasorque fui, & ab eo tempore ea in exemplis innumeris maxima usus sum cum utilitate. — Tumorum criticorum præmaturum recessum semper periculosi sequuntur effectus, ut consueta quoque comprobat podagra; ita ut haud raro eam cataplasmatibus acribus fixam reddere cogamur. — In casu præcedente vesicatoria non materiam morbosam solum attrahunt, sed quoque eliminant. Sæpius *cataplasmatibus* addo *cantharides*; & nostris temporibus quosdam eximios medicos in casibus periculosis vesicatoria plantis pedum applicare, reperio.

Secundo: quando æstus, capitis dolor, nausea & pondus ventriculi, magna irrequies aut stupor circa sextum aut octavum eruptionis diem oriuntur, alvo obstipata, clysma vulgare ex lacte saccharo & sale applicatum raro prompti auxilii spem fallit; atque hoc in primis requiritur, quando frequentius, frustra tamen alvum deponere cogitur æger. Excrementa enim calore longaque retentione indurata in colon & rectum intruduntur; ubi inferior aortæ pars, vasa iliaca vesicæque collum compressa liberiorem sanguinis descensum ad partes inferiores impediunt, unde caput & pectus eo obruuntur: porro iis supprimitur urina, neque fla-

(*) Vid. Opera Lugduni 1710. capit. de variolis & morbillis p. 61.

(**) Vid. Philosophical. Transactions N. 390. & hic Opusc. III.

ſtatus, neque fœces, neque aqua prius evacuari poſſunt, quam excrementa indurata mollita, & inteſtina relaxata, lubricata, atque ad eorum munus conveniente clyſmate fuerint irritata. — Equidem raro, ut ægroti mei, ſpeciatim homines juniores, inſignem in modum alvo obſtipentur, permitto; in genere enim, ut clyſma emolliens, ſi neceſſarium, quolibet altero, tertio aut quarto die ab ipſo initio injiciatur, jubeo, donec ad uſum lenis purgantis accedam; quæ ægrotum magis frigidum conſervando uſum anodynorum ſalubriorem & efficaciorem reddunt: ſæpius enim hæc parvum vel nullum antea edunt effectum, quam abdomen fuit purgatum vel ad coma pronum reddunt ægrotum.

Tertio: Nihilo minus anodyna fere ſemper conveniunt, immo neceſſaria ſunt in variolis, ſpeciatim in criſi aut verſus eam; quæ, ſi quoque nihil aliud, quam doloris ab inflammatione in cute & puſtulis excitati mitigationem efficerent, requiruntur: nam cum una puſtula tanta afferat incommoda, quanta decem efficient millia? Interim dolor & ægritudo, de quibus conqueruntur ægri, in genere bonum eſt ſymptoma: Id certe peſſimum eſt, ſi neque cutis neque puſtulæ inflammantur aut dolent: hoc enim magnam virium vitæ inopiam, circulationis juſtæ in vaſculis extremis capillaribus defectum & univerſalem torporem prodit. — Porro his addere mihi ſit licitum, verſus ſtatum in primis opiata eaque largiori doſi mox ante noctem, quam exacerbatio accedit, eſſe danda & neceſſitate exigente eſſe repetenda. — Diacodium hoc in caſu raro, niſi in infantibus ſufficit. — Anodynorum doſis ante noctem præcipue, qua criſin expectamus, ſemper augenda eſt idque eam ob rationem, ut compeſcatur tumultus, qui plerumque nocte inſtante accedit; nam nox, ut HIPPOCRATES obſervavit (*), ante criſin in omnibus febribus gravis eſt. Quando febre & calore majore afficitur æger,

(*) Aphoriſm. 13. Sect. II.

æger, opium cum aliquo *acido* aut *potione* salina dandum esse, bonum judico ; quando vero debilis est & languet, cum theriaca aut quodam alexipharmaco.

Quarto : quodam febre secundaria appropinquante pulsus deprehenditur celer, durus & fortis, arteriæ carotides valde tremunt, calor exacerbatur, spirandi difficultas & dolor capitis acutus adest, phrenitis oritur vel major vel minor; sine mora sanguis est detrahendus, alias brevi tempore casus erit irreparabilis. — Qua rerum in ratione sanguinem emissum valde viscidum & tanto corio, quanto in gravissima pleuritide esse obtectum, notatu est dignum : hoc ab inflammatorio statu insigni, ab ophthalmia, angina, peripneumonia, rheumatismo, & quæ plerumque subsequitur, inflammatione externa pendere, satis est manifestum.

Quinto vero ; si e contrario pulsus est debilis, ægrotus languet, pustulæ & interstitia pallida, rugosa & flaccida sunt, ac partes corporis extremæ frigidæ & viscidæ occurrunt; vix nimis multa dari possunt calida medicamenta potus cæteraque, neque vesicatoria satis crebro applicari queunt; in tali rerum ratione satis largam vini calidi quantitatem miro cum successu fuisse datam, vidi.

Sexto : circa stadii variolarum tertii finem salivatio plerumque magis minuitur & materia sæpius adeo crassa & glutinosa fieri solet, ut maxima tum difficultate exscreetur, &, nisi per convenientia gargarismata, injectiones cæteraque abstergatur, omni fere temporis minuto minetur suffocationem. — Nulla gargarismata hoc in casu mihi nota sunt meliora, quam quæ parantur ex *vino pomaceo* & *melle*, vel *vini aceto*, *aqua* & *melle*, vel *oxymelle squillitico* cum *pauco nitro* aut *sale ammoniaco crudo*. Sinapi quoque cum utilitate in gargarismatibus coqui potest, quando stimulans requiritur fortius. — Acida vegetabilia magis sunt saponacea & abstergunt, quam spiritus vitrioli; licet crebrius adhibeatur. — Interdum cuncta hæc minus sunt efficacia, & nihil præter vomitorium actuale juvat; hoc in casu SYDENHAMIUS vomitum cum vino benedicto ad ℥ i ß excitabat. — Prostant multo mitiora,

sed

ſed æqualiter efficacia : immo oxymel ſquilliticum frequentius datum haud raro bene ſuccedit, cum moderatum moveat vomitum & tam exſcreationem, quam reſpirationem juvet. — Siquidem & hac porro utilitate præſtat, ut urinam & alvum moveat, quæ ſæpius hoc morbi tempore deficiunt: ſed, ſi caſus urget, is decocto aut infuſo Ipecacuanhæ eſt accelerandus. Variis temporibus non ſine modeſtia his uti auſus ſum, cum nihil, niſi ad hæc refugere, ſupereſſet, iſtiſque ægrotum evidenter ex mortis periculo eripui, licet id non ſine famæ meæ fieret periculo maximo : interdum vero profecto & æger & fama perierunt. — At enim vero nunquam non CELSI ſententiæ ſubſcribam, melius eſſe, ancipiti uti medicamento, quam nullo. — Haud raro quoque incidit, ut lingua & fauces craſſiore, adhærente, alba vel caſtanei coloris pellicula tectæ deprehendantur, ita ut ſemicoctæ videantur; atque œſophagus ac aſpera arteria illis ſint ſimilia : quæ neque vomitorio, neque gargariſmate neque ulla alia re removeri poterit, cum, nullam in glandulis harum partium fieri ſecretionem, oſtendat.

Muci oris, faucium aliarumque partium tenacitas ſæpe a liberioris potus defectu per totum morbi decurſum pendet. — Cum tamen neceſſario requiratur, ut ſanguis diluatur, ſalivatio juvetur, puſtulæ repleantur, acria ſalia morboſa abſtergantur & vaſa magis ſalutaribus referciantur fluidis: alimenta ipſa hoc in morbo ſint, immo præcipue eſſe debent liquida; cum ſolida maxima ex parte neque ad palatum ſint, neque deglutiri poſſint. — In variolis nigris confluentibus bibendum aut moriendum eſt: — tenue acidulatum lactis ſerum, decoctum luſitan. avenæ decorticatæ aut aqua cum vino rhenano vel pauco vino gallico albo, vinum pomaceum & aqua aut ſimilia ſunt convenientiſſima: atque ſi vel petechiæ vel hæmorrhagiæ apparent, tinctura roſarum aut vinum rubrum clarificatum cum aqua bene acidulatum præſtant.

Septimo autem: quod ſi incruſtatio perfecta eſt, & ſalivatio imminuitur, ut aliam quandam evacuationem promoveamus, curam habere debemus; nunc enim nihil per habi-

bi-

bitum externum expellitur, parum vel nihil nunc per incrustatam, squamosam cutim transpirat, quæ corpus ut lorica, aut potius ob ejus effectum, ut indusium HERCULIS venenatum circumdat; nam his non perspiratio solum valde impeditur, sed & pus ac sanies limitibus suis coercetur, quæ de hora in horam magis magisque putrescunt & continuo resorpta atque ad sanguinem delata motum excitant & febrim secundariam augent.

Quod si salivationem sustinere & justum urinæ bene coctæ effluxum hac in periodo promovere valemus, res satis tolerabiliter procedunt: haud raro vero utrumque subito deficit, & maximo in periculo versatur æger. — Qua in re has evacuationes renovandi cura habenda est maxima; plura mox applicanda sunt vesicatoria & clysma emolliens atque relaxans injiciendum: pari modo mixturis exscreationem juvantibus, ex oxymelle squillitico, gummi ammoniaco cæterisque paratis, frequentius uti debemus.

Porro quoque non parum prodest, si hoc morbi tempore ægroti mutantur linteamina, quæ nunc impurissima, rigidiora & fœtida facta, ipsi ægroto maxime sunt molesta: — Siquidem ea aerem conclavis magis polluunt, & adeo ineptum ad respirationem reddunt, ut istum quoque vix homo perferre possit sanissimus: quid? quod is non respirationem solum accellerat, sed ipsa quoque hujus venenatæ mephitis miasmata continuo iterum per vasa inhalantia, pulmones cæteraque ad sanguinem deveniunt, eumque magis corrumpunt. Quantum ægroti aeris conclavium mutatione, fores & fenestras prudenti ratione aperiendo & linteamina fœtida mutando reficiantur, mirum sane est visu: — novam vivunt vitam, ut ipsi verbis exprimunt; aer enim liberior est vitæ cibus. — Aerem talem putridum limitibus, ægrotumque in eis coercere, certissime est pestiferum. — Absurda methodus, qua nosocomii genus in aliquo domus conclavi efficitur, quod duobus, tribus vel pluribus ægrotis repletur, curationis ratio est pessima, illudque manifeste fuisse mortiferum, sæpius cognovi: — alterius fœtor, suspiria & clamor disturbant & offendunt alterum; raro fieri solet, ut omnes simul obdormiscant, sed

sæ-

sæpissime ita in vigiliis retinentur; vivere cum malis ejusmodi conturbernalibus, vita est pessima. — Quicquid autem opponitur, nullum ex commutandis ægrotis enascitur periculum, si cura habetur, ut hoc sedulo in bene calefactis & siccis linteaminibus fiat; ast ridicula est opinio, qua indusia virorum fœminarumque antea per duodecim vel viginti quatuor horas aliis hominibus calefiunt; quam eis ægroti induantur. — Nonne ea sine eo calida & sicca reddi possunt? Nonne perspiratio & sudor sanissimi quoque hominis ea humida & impura efficiet?

Sed de his hæc sufficiant: ad evacuationis considerationem revertens huic capiti quibusdam observationibus de purgatione in febre variolarum secundaria finem imponam.

Quod si salivatio rite procedit, pustulæ elevatæ bene maturescunt, oris, manuum & pedum tumor justo tempore accedit, ægroti quiete dormiunt & spiritum libere trahunt, omnia sunt salva, ac natura suum opus perficere satis valet, eaque conveniente ratione juvanda, non vero disturbanda est. — Ego quoque tunc clysmatibus abstineo, licet ægroto per quosdam dies alvus sit obstipata, donec tandem incrustatio perfecta est; & tunc ea conveniunt, ut viam præparent purgantibus sequentibus, quæ tunc procul dubio sunt necessaria.

Sæpius autem, immo fere semper in cohærentibus & confluentibus variolis fieri solet, ut in hac periodo aut ante eam major vel minor febris secundaria, eaque partim a materiæ ex internis & externis pustulis resorptione, partim a suppressa perspiratione, & partim a putrida canalis intestinorum colluvie oriatur: quæ sane insignis sit necesse est, cum procul dubio materiæ morbosæ oris, faucium cæterisque glandulis secretæ pars deglutiatur & multo major intestinorum, ductus biliarii cæterisque glandulis secerni debeat copia, quæ in intestinis colligitur: nam cum multo minus, quam consueto modo fieri solet, per cutim transeat, eo major humorum quantitas ad intestina pervenire debet: siquidem satis cognitum est axioma, quod, quo magis altera evacuatio imminuatur, eo magis altera augeatur, & sic quoque, quod peculiaris quidam cutim inter & intestina sit

con-

consensus: quibus omnibus pari ratione materia ex variolarum pustulis in ventriculo & intestinis fortasse hærentium additur. — Ita ut magna materiæ valde putridæ copia primis viis inesse debeat, quæ magis magisque vi sua virulenta augetur, quo diutius ibidem hæret, & continuo iterum per vasa intestinorum absorbentia in sanguinem perfertur & sic igni oleum additur, quam natura per eandem viam aliqua ad minimum ex parte expellere molitur. — Itaque numne ista ibidem reliquenda, an vero educenda est? In promptu est responsum. — Proprio plerumque instinctu hoc natura molitur maxima cum utilitate in adultis & semper fere in infantibus, quibus diarrhœa loco salivationis in adultis esse videtur. — Igitur nonne hoc satis indicat, quomodo tali rerum ratione ipsam juvare debeamus? Ac profecto, quam terribiliter fœtentes, putridas & copiosas hoc in morbo observamus dejectiones, post clysmatis injectionem & in primis post purgantia in ipso statu aut declinatione data? Immo hæc corruptionis materies in intestinis hærens & de die in diem magis putrescens tandem ita redditur acris, ut ea ipsa corrodat; ad minimum ea ita irritat, ut veram diarrhœam aut dysenteriam excitet, quam quidam, ne leni cathartico moveatur, adeo inepte timent.

Porro vero, quando natura neque proprio conatu, neque artis auxiliis humores morbosos a translatione ad partes magis vitales retinere valet, sed ob infelicem ad illas translationem, ejus oneri succumbere videtur; ut a subitaneo oris manuumque tumoris recessu, præmatura salivationis suppressione aut similibus fieri solet; nonne materiam lædentem per aliud emissarium, speciatim per intestina removere, necessarium esse videtur, quæ multo facilius & certius quam cutis pori, viæ uriniferæ aut ductus salivales ad excretionem incitantur? — Re vera, si salivatio naturaliter cessat, mea sententia convenire videtur, ut alia hujus loco promoveatur evacuatio: & si clysmate vel leni purgante utimur, nimiam evacuationem opiato quodam facile cohibere possumus.

Cui curationis rationi objecerunt & objici potest, eam no-

noxios humores ab externo corporis habitu ad vitales partes allicere. — Sed ad hæc respondeo, has purgationem præcipue magis defendere; si incrustatio perfecta & materia morbosa concocta est, ad minimum tantum, quantum unquam fieri potest; (justa enim coctio aut maturatio nunquam in lymphaticarum variolarum specie est expectanda); eam in primis necessariam esse; quando infausta materiæ morbosæ metastasis jam accessit, & neque salutariter neque facile aliis removeri potest remediis; eam loco evacuationis criticæ suppressæ substitui, naturamque ipsam moliri; quid? quod requirere harum viarum evacuationem; nullam aliam, quam hanc inveniri methodum, putridam intestinorum eliminandi colluviem, quæ febrim alit secundariam; atque ubicunque magna impuræ corruptæque materiæ adest quantitas in primis viis, febrim sequi; quod verminosæ, biliosæ febres testantur, quibus nulla ratione quam purgando aut vomendo mederi possumus; quemlibet tandem necessitatem in fine variolarum purgandi concedere; alias abscessus, induratas glandulas, impura ulcera, ossa cariosa, pulmones corrosos vel febrim hecticam depascentem certissime succedere.

Cum vero purgantia in febre variolarum secundaria commendem; ego quidem semper, ut lenissima refrigerantia sub initio dentur, suadere velim: *drastica* purgantia, *scammoniata*, *aloetica* certissime minus conveniunt, antequam febris fere tota cessat; tunc profecto quædam fortiora purgantia (quibus semper aliquid ex calomelano addo) sunt adhibenda. Fortiorum purgantium in principio usum imprudentem, post purgantia conveniens anodynum haud dare; neque operatione durante ægroto justis auxiliis succurrere, sæpius pessimos edidisse effectus, persuasum habeo; alvum vero ea ratione, quam proposui, in febre secundaria purgare, admodum esse salutare, pro certo habeo, ejusque exoptati successus plura vidi exempla.

DIS-

DISSERTATIO DE PLEURITIDE ET PERIPNEUMONIA.

CAPUT PRIMUM.

De ventorum tempestatumque vi hos morbos progignendi.

CUM pleuritides atque peripneumoniæ adeo consuetæ sint, & semper fuerint, de illis latius quam de ullo alio morbo acuto egit HIPPOCRATES; cujus observationes deprehenduntur accuratissimæ & accommodatissimæ, atque, ut ab omnibus medicis diligentius perlegantur, maximæ sunt dignæ. — Quarum quædam est, frigidum ventum aquilonem excitare pectoris, costarum & pulmonum morbos; (*) atque hoc verum & constans omnibus ejus successoribus fuit compertum. — Non quod nullæ pleuritides & peripneumoniæ aliis aeris constitutionibus sæpius observentur, cum hæc haud raro aliis febribus acutis superveniant: id tamen certum est, hos binos morbos multo occurrere frequentiores, si sicca frigidaque tempestas & venti aquilones & subsolani per insigne temporis spatium continuaverunt.

Ventorum frigidorum siccorum satis patentes in corpus humanum effectus in eo consistunt, ut ejus totum externum habitum constringant, cutim magis exsiccent & corrugent, poros occludant & perspirationem imminuant, vel ad

(*) Aphorism. 5. Sect. II.

ad minimum tantum permittant, ut pars humorum evaporet tenuior. Itaque fragore ficco totum fibrarum fyftema magis firmum, forte & elafticum, & vis vaforum contenta fluida propellendi magis redditur robufta, unde circulatio vividior, æftus major fpiritus & agilitas; quibus fanguinis globuli magis condenfantur, compinguntur & numero augentur, totaque humorum maffa ad majorem tenacitatis gradum efficitur proclivior. — Quibus addi poteft, aerem frigidum ficcum, qui femper fere gravior & magis elafticus eft, majori preffione in corpus humanum cum ejus frigida & ficca qualitate in progignendis majoribus effectibus cooperari. — Sanguinem, cæteris paribus, durante tali atmofphæræ conftitutione conftanter denfiorem & vifcidiorem, quam diuturniore humida calidaque tempeftate occurrere, facta probant; — atque homines afthmaticis morbis affectos durantibus ventis aquilonalibus plura perferre, patet omnibus.

Nihilo minus omnes hi effectus cum perfectiffima fanitate convenire poffunt & plerumque conveniunt; indeque CELSUS (*) (licet morbos frigido aquilone excitatos referat) *fanum tamen*, ait, *corpus fpiffat & mobilius & expeditius reddit.*

Aft proh dolor! adeo fragilis eft mortalium conditio, ut fummæ fanitatis ad graviffimos morbos fit tranfitus facillimus admodumque confuetus: nam fanguis ifte ruber, fpiffus, denfus fortibus vegetifque vafis agitatus facillime in tantum vifciditatis gradum mutatur, ut minus aptus reddatur ad tranfgreffum per ultimos arteriarum ramos: unde obftructiones indeque haud difficulter inflammationes; idque in primis ab aliquo diætæ vel exercitii vitio, a fuppreffa perfpiratione, vel fubitanea quadam aeris temperiei oriuntur commutatione, quæ humores in genere multo citius rarefacere, quam vafa quædam peculiaria relaxare poteft. — Inde, quod in tranfitu fit dictum, dolores membro-

(*) Lib. II. Cap. I.

brorum olim fractorum; cicatricum vetustorum vulnerum; callosarum concretionum in pedum digitis cæterisque (ubi vasa minora capacitate imminuta tunicis reddita sunt rigidiora) subitanea tempestatis mutatione in procellosam, humidam, & calidam sævire; observatum est; quos nihil citius removet, quam fomentum emolliens, quo vasa distenduntur & relaxantur: — Quælibet vetula clavos dolentes fomento abluere suadebit. — Atque hæc methodus quoque admodum est salutaris in laterum dolore, qui sæpius post pleuritidem vel peripneumoniam per plures annos remanet & a præternaturali vasorum coarctatione morbi prægressi, & pulmonum ad pleuram adhæsione pendet: qui quoque interdum ob insignem sanguinis rarefactionem, tempestatis variationem, cæteraque morbum denuo affert, atque ægrotum ab eo tempore frequentioribus recidivis semper reddit obnoxium.

Omnes quidem homines, sanguine viscidiore & fibris rigidis præditos, omnibus morborum inflammatoriorum generibus quacunque in tempestate esse obnoxios, pro certo habemus: nihilo tamen secius aliæ aëris constitutiones aliis non solum magis sunt aptæ ad hunc sanguinem inflammatorium progignendum, sed & partes peculiares ad inflammationes magis pronas reddunt. Quod si enim aer valde frigidus habitum externum constringit, cutim corrugat & poros claudit, sanguinis copia consueta major in partes internas magis vitales, speciatim in pulmones impellitur, qui lata internæ superficiei (illam totius cutis multum superantis) expansione præditi, a natura dati sunt, ut cuti in sanguinis humoribus superfluis, acribus & vapidis exhalandis succurrant; ideoque poris cutis quodam modo occlusis, cutaneæ excretionis defectum compensare debet pulmonum exhalatio. — Atque re ipsa deprehendimus, pulmones mox a refrigerio, majore vel minore tussi, larga tenuioris materiæ defluentis excretione & quidem haud raro severiorem in modum affici. — Quod si vero aer frigidus pari ratione continuo ad pulmones accedit, internam eorum membranam corrugat, ductus excretorios claudit, & ita nimii a perspiratione collecti ponderis exhalationem &

ex-

expirationem, ut ita loquar, impedit. — Quibus addi poteſt, aerem majore ejus frigoris gradu & propiore ad ſanguinem in pulmonum veſiculis & cellulis acceſſu, eum congelare, ad minimum inſigniter condenſare poſſe: aerem ſumme frigidum perfectam ac ſubitaneam ſanguinis ſtagnationem effeciſſe in pulmonibus & fere uno impetu necaſſe, varia proſtant exempla. Ventos admodum frigidos manuum, brachiorum atque oris cutim ita afficere & contrahere, ut aſpera, fiſſa & dolens reddatur, ſæpius occurrit; cur eum pari modo teneriorem delicatioremque aſperæ arteriæ, bronchiorum, cæterorumque membranam afficere, negemus? Tuſſis profecto, raucitas & ægritudo, quas in ejuſmodi frigidæ atmoſphæræ inſpiratione perſentiſcimus, hoc re vera ita fieri, oſtendunt. Haud raro pharynx atque larynx ſævis frigidis ventis ita affliguntur, ut violentas inflammationes, tumores cæteraque ſuſtinere debeant.

Itaque haud difficile eſt intellectu, ubi quantitas conſueta major ſanguinis denſi viſcidique in pulmones impellitur, & quando vaſa pulmonum ipſa inordinate conſtringuntur, ductuſque excretorii ac orificia glandularum, aſperæ arteriæ, bronchiorum cæteraque inſigniter obſtruuntur, inflammationes peripneumonicas facilius generari debere.

Porro vero ſanguis valde viſcidus, naturalis diuturnioris, ſiccæ, frigidæ conſtitutionis aeris effectus, non ſolum ad inflammationes in genere & ſpeciatim ad morbos peripneumonicos, ſed quoque ad pleuriticos corpora reddit prona. Cum enim arteriæ, in partibus membranaceis diſperſæ, valde ſint tenues; inde naturaliter ſanguine denſo viſcido facillime obſtrui poſſunt: indeque tali tempeſtate rheumatiſmi admodum ſunt conſueti, cum partes muſculorum membranaceæ a viſcido lentore inflammentur. — Pleura vero eſt membrana admodum late expanſa & infinito tenuiſſimarum arteriarum numero ac ramis obſita intercoſtalibus, qui, cum fere angulis rectis ex aorta oriantur, hac ratione eo magis viſcidam ſuſcipiunt ſanguinis partem, ut leviorem, (cum gravior ab axe magnæ arteriæ propius tranſcurrat) indeque obſtructionibus ab inflammatorio lentore inſigniter ſunt obnoxii: atque pari ratione res ſe ha-

 bent

bent in musculis intercostalibus & costarum periosteo: quæ sanguinem aliqua ex parte ad minimum a simili arteriarum distributione accipiunt.

Hinc non minus pleuritides, quam peripneumoniæ quam maxime frequentes aut epidemicæ frigida siccaque tempestate inveniuntur; & in montuosis frigidis regionibus aquiloni magis expositis, plerumque sunt endemicæ. Morbi profecto pleuritici, proprie sic dicti, apti sunt ad peripneumonicos excitandos, & quoque sæpissime excitant, idque illas ob rationes, de quibus infra sum disputaturus. — Hinc fieri solet, ut plures pleuritides cum symptomatibus peripneumonicis conjunctæ, quam veræ eæque exquisitæ pleuritides nobis occurrant: atque morbum hunc complicatum proprio nomine *pleuropneumoniam* appellant recentiores.

Cum bini hi morbi adeo crebro conjuncti deprehendantur, non minus veteres, quam recentiorum plurimi eos omnino confuderunt, utrisque indriscriminatim una eademque adscribentes symptomata; profecto autem tam sede quam symptomatibus bini hi vere differunt morbi. — Veteres sane, ut CÆLIUS AURELIANUS refert, (*) opinionibus varias in partes trahebantur, siquidem sedem pleuritidis affirmabant esse affectum vel perpessionem pleuræ proprie sic dictæ, alii pulmonum eorumque membranarum: quarum opinionum cujuslibet inter recentiores quoque exstiterunt defensores. — Igitur spero, fore, ut sequentia monita eorum naturam methodumque eis medendi clarius exponant.

C A-

(*) Lib. II. Cap. XVI.

CAPUT II.

De peripneumonia & pleuroperipneumonia.

PEripneumonia latiſſimo verbi ſignificatu eſt morbus vel origine proprius, vel ex aliis ortus & adeo conſuetus, ut ejus naturam quilibet diligenter diſquirere debeat medicus; cum is præcipui cujuſdam vitæ organi ſit affectus morboſus, ſæpiſſime maximum comitetur vitæ periculum, & variam pro variis ejus ſtudiis requirat tractationem. — Siquidem hujus morbi valde differentes occurrunt gradus, vel potius ſpecies dicendæ, quæ ſingularem attentionem & peculiarem cuilibet accommodatam poſtulant medendi methodum.

Peripneumonia enim orta a violenta pulmonum inflammatione, a ſanguine valde viſcido denſo pulmonum bronchiorumque arterias plurimas obſtruente excitata, eſt morbus prorſus differens & admodum differentem ab ea requirit tractationem, ubi pulmones a lenta, viſcida, pituitoſa obſtruuntur materia; ut in eo caſu, quem recentiores peripneumoniam notham nuncupant ſcriptores, fieri ſolet. — Atque hæc iterum methodo ab illa prorſus diverſa tractari debet, quæ in iſta a tenuis acris materiæ defluxu ad pulmones dependente convenit. Nihilo minus quædam generalia ſymptomata omnibus his ſunt communia, ſpeciatim pectoris pondus, reſpiratio brevis & difficilis, tuſſis, & major vel minor febris: quæ pauca ſymptomata nobis obvenientia generali quidem vocabulo appellantur peripneumonia, licet natura ſua admodum differant & diverſe tractari debeant. — In *primo* enim *caſu* matura, larga & repetita ſanguinis emiſſio neceſſario requiritur, ut quantitas & impetus ſanguinis nimis rapidi imminuatur, cui fortiora refrigerantia, relaxantia, diluentia medicamenta & diæta addantur. — In *altero* ipſis in principiis quidem ſanguis detrahi poteſt, ut ulterior lentoris obſtruentis avertatur impactio & convenientibus incidentibus, diluentibus attenuantibus detur locus; quod ſi vero ad lanceolam ni-

mis eris promptus, ægri, non morbi vires infringes, qui attenuantia, abstergentia, expectorantia, lenia vomitoria & convenientia purgantia ac liberiorem vesicatoriorum usum requirit; quæ ego in priori casu omnino noxia esse, existimo, nisi versus morbi finem, ubi illa nonnunquam sunt necessaria. — Sanguinis quoque emissionem postulat *tertius casus*, ut inflammationis cohibeatur progressus; hic autem humida, lubricans ac demulcens methodus, cum quibusdam propriis & frequentibus opiatis dosi moderata datis, exigitur, quæ in *altero casu* prorsus essent deleteria.

Ita quoque in una eademque peripneumoniæ specie variorum stadiorum variorumque symptomatum conjunctorum magna habenda est ratio. Licet enim in principio severæ cujusdam pulmonum inflammationis larga, repetitaque sanguinis emissio quam maxime sit necessaria; si tamen post alteram vel tertiam sanguinis detractionem bene coctam ac sanguine tinctam materiam exscreat, a continuata hujus generis evacuatione desistendum est, alias absque necessitate debilitatur ægrotus & sæpius in ejus detrimentum maximum omnino supprimitur excreatio. — At enim vero, si insignis floridi ac spumantis sanguinis copia exscreatur; plus sanguinis est detrahendum, tussis temperantibus opiatis, ut *diacodio* & similibus compescenda atque *acida* convenientia cum leniter refrigerantibus incrassantibus satis largiter sunt danda: e contrario, quando tenuis glutinosa, obscuri coloris materia exscreatur, hoc plerumque majoris malignitatis, sanguinisque in putrido dissolvente statu versantis est signum, neque ulla ratione largam ejus permittit emissionem. — Breviter morbus hic omnino differt, quando inflammatio ingruit, quando materia obstruens est concocta vel vere suppurat.

De hac vero re specialius agendum est. — Quod si homo mox antea perfecte sanus, post violentum motum, errorem diætæ, aut severum refrigerium, magno afficiatur horrore, quem æstus ardens, major pectoris oppressio & gravitas cum valde difficili, celeri & calida respiratione ac majore vel minore tussi excipit, mox ex late patente orificio satis larga quan[illegible] detrahendus est sanguis: quo

fortior & sanguine abundantior est homo, eo largior emittenda est quantitas, ita tamen, ut, si deliquium animi, sudor frigidus in fronte aut ore, oscitatio & similia appareant, fluxus cohibeatur; quæ cuncta magna ex parte haud raro præcaventur, si homini supino detrahitur sanguis. — In genere homines crassi obesi non tam bene, quam macri & musculosi sanguinis perferunt emissionem, cum neque sanguinis globulari parte rubra, neque tam elasticis vasis sint præditi. — Porro ætas & hominis statura sunt perpendendæ; tantum ex nano, quantum ex gigante detrahere, absurdum esset, licet uterque sua natura sit fortis; quo quis vel pueritia vel senectute propius abest, eo minus ad illam est aptus, licet nonnunquam in utrisque requiratur.

Ante febres corpora fieri graviora, indeque sanguine magis abundare, observavit SANCTORIUS; atque *rigores* sanguinis viscidum, quod in extremis arteriarum capillarium finibus stagnat, ostendunt: (ungues quoque, labia cæteraque cum palleant & liveant, idem arguere videntur,) & lentor hic increscens naturaliter perspirationem diminuet & humorum quantitatem augebit. — Quo major generatim in impetu est rigor & horror, eo violentior subsequitur febris; atque hoc aliqua ratione in sanguine detrahendo nos instruit, cum post diu durantem & violentum rigorem, magnam febrim & viscidiorem sanguinis statum expectare debeamus.

Si quando symptomata post primam sanguinis emissionem non mitigantur, post octo, decem aut duodecim horas, immo quoque citius, si symptomata magis exacerbantur; plus sanguinis est detrahendum, atque hoc repeti debet, si febris, oppressio, anxietas & spirandi difficultas augentur vel æquali severitate continuant: in primis si sanguis detractus firmior & densior apparet, vel tenaci flavescente crusta aut corio, ut dicitur, obtegitur; quod quidem sæpius haud prius quam secunda aut tertia sanguinis detractione in conspectum venit, licet symptomata summam indicent inflammationem. — Haud raro quoque hoc contingit, si parvo ex orificio sanguinis in brachio destil-

lat, fascia nimis est adstricta, aut cutis super venæ orificium ducitur: quorum aliquo impeditur, quin pleno flumine effluat sanguis.

Densæ hujus crustæ phænomenon in sanguine ac pulsus fortis & durus sanguinem detrahere jubent, donec ad minimum liberior & facilior reddatur respiratio. — Quod si vero crassamentum aut massa concreta laxioris sit texturæ neque crusta tenaci obtecta, & pulsus remittere, tremere aut debilior & tenuior fieri videatur sanguinis detractione, ut ea desistamus aliaque relevandi methodo utamur, tempus adest. — Tenera cœrulea sanguinis pellicula, cui proxime subjicitur mollioris viridescentis gelatinæ genus, (si cruor ipse lividus, tenuis & laxus, serumque turbidum, rubicundum aut viride est,) laxioris sanguinis crasis magnæque acrimoniæ sunt signa, quæ, ut larga detrahatur quantitas, non permittunt. — Quid? quod sanguis quoque floridior, tenuior & laxior, qui per aliquod temporis spatium repositus parum vel nullum secernit serum, quas speciosumvis hominibus minus expertis videri possit, nulla ratione sanguinem bonum, ut illi credunt, sistit: sed in genere, speciatim vero in hoc morbo, admodum insignem, ad putridum valdeque acrem statum prodit progressum; quod si enim spiritus cornu cervi, aut sal ammoniacum cum sanguine ex vena profluente sanissimi hominis commiscetur, florido isto colore semper tingitur, atque parum vel nullum segregatur serum, quam diu etiam reponatur, sed perpetuo laxum & quasi semifluidum remanet. — Cornu cervi spiritum frequentius largaque quantitate datum sanguinem dissolvere & profusas excitare hæmorrhagias notatu est dignum; quam observationem ut omnes illi, qui eo nimis frequenter & liberius utuntur, bene perpendant, necesse esse existimo.

Fortis, frequens, celer in peripneumoniis pulsus semper plurem sanguinis detractionem suadet, ad minimum donec quoddam spirandi levamen aut liberior materiæ notæ bonæ obtineatur exscreatio. — Haud raro autem contingit, ut pulsus in ipsis principiis obscurus & oppressus, inordinatus, tardus & nonnunquam intermittens videatur, ut ægrotus

eodem tempore de magna debilitate atque oppreſſione conqueratur, quæ quidem omnia ſanguinis detractione interdicere videntur; pectoris tamen gravitas, ſpirandi difficultas, anxietas major & æſtus circa præcordia ſentitus, eam aperte poſtulant. — Cuncta hæc ſæpe juniores vexant medicos. — Quibus vero perpendendum eſſet, talem ſubitaneum virium, ſpirituum pulſuſque defectum ortum ſuum non a ſanguinis inopia trahere, cum, morbi per aliquot horas aut per unum alterumve diem durationem liquidum vitale inſigni ratione exhauſiſſe, vix aſſeri queat. — Tali profecto in caſu non ſanguinis defectus, ſed nimia ejus copia præcipua horum ſymptomatum eſt cauſa. — Humoribus enim aggravata & ultra juſtum tonum diſtenta vaſa ſánguiſera tanto vigore, quantum ſufficit, agere nequeunt. — Æquilibrio ſolida inter & fluida non ſatis conſervato, vaſa moventia ſanguinem vi conveniente propellere minus valent; pari fere ratione, ut nimium ſyringæ embolo oppoſitum pondus ejus liberam impedit actionem.

Hinc profecto ſubitanea ob juſtæ circulationis ſanguinis atque convenientis ex eo ſecretionis defectum, ſpirituum ſubſequitur inopia, indeque ad ſtagnationes, concretiones & ingentem triſtium ſymptomatum ſeriem, mortemque ipſam proclivitas, niſi mature tanta ſanguinis, quanta ſufficit, detractione avertatur; quæ ſanguinis quantitatem nimiam imminuendo inter ſolida & fluida æquilibrium & muſculoſis elaſticis liberam reſtituit actionem canalibus, quæ nunc iterum majorem vim in humores contentos exſerunt, & circulationem magis æquali & conſtanti ratione incitant: quæ omnia in id annituntur, ut nimis craſſum & viſcidum ſanguinem attenuent, atque ad ſecretionem ſpirituum animalium magis reddant aptum, qui deinde cordis vaſorumque actionem augent. — Ita ut tali in caſu ſanguinis emiſio tantum abſit, ut debilitet, ut potius naturæ vires excitet; prouti ſemper in ſanguinis detractione hominum plethoricorum pulſu oppreſſo, ut proprio nuncupatur nomine, laborantium manifeſtum eſt, quorum pulſus ſanguinis emiſſione conſtanter deprehenditur excitatus.

In quibuſdam violentioribus peripneumoniis, ubi utrique

pul-

pulmonum lobi insigniter inflammantur & obstruuntur, mox summa accedit debilitas, quam incredibilis anxietas & oppressio pectoris, pulsus valde tenuis, debilis & tremens, extremarum corporis partium frigus cum viscido, frigido, inæquali sudore comitantur, oculi sunt torvi, fixi & inflammati, os inflatum & fere lividum; atque hæc cuncta subito excipit stupor, delirium: & quosdam (licet profecto paucos) vidi, ubi perfecta incideret paraplegia.

Qui casus sane est tristissimus, non vero a sanguinis inopia, sed ab ejus justi circuitus & distributionis pendens defectu: cum enim plurimi pulmonum arteriarum rami insigniter obstruantur & quo minus a dextro cordis ventriculo ad sinistrum pervenire possit, impeditur, ita ut arteria aorta ejusque rami non tantum sanguinem, quantum ad communia vitæ munera exsequenda sufficit, accipiant; inde cito plenaria obstructio & subitanea mors subsequitur. — Dissectiones hanc rem ita se habere, demonstraverunt, cum pulmones sanguine concreto, rubro, duro omnino repleti & carni quasi similes vel potius colore & substantia hepatis atque adeo ponderosi deprehensi fuerint, ut particula eorum abscissa ac aquæ injecta fundum peteret (*) — Quod si quid hoc in casu deplorando effici potest, illud fieri debet matura & mox tentata sanguinis emissione, alias paucis horis res erunt prorsus irreparabiles. — Post sanguinis uno eodemque tempore emissionem ex utrisque brachiis, si convenienti tempore facta est, mirum exoptatumque vidi effectum.

At enim vero nonnullæ extant peripneumoniæ species, quæ nulla ratione largam sanguinis sustineant detractionem, ut quidam indubitatæ fidei annotaverunt scriptores medici. --- Ego vero idem illud in variis peripneumoniis epidemicis vertente anno 1745. & ineunte anno

(*) Vid. HOFMANN Opera. T. II. Sect. II. Cap. de febribus peripneumonicis. Obs. I.

no 1746. (*) observavi; quibus temporibus peripneumonia grassabatur epidemica, in qua post alteram (& interdum quoque post unicam) sanguinis emissionem pulsus & vires ægroti mirum in modum prosternebantur; & quæ in febris mutabatur speciem nervosæ, cum qua magni tremores, tendinum subsultus, profusi sudores, aut diarrhœa atra biliosa cum lingua nigra, comate vel delirio erat conjuncta; quamquam in principio pulsus plenus & celeriter tremens, dolor, tussis & oppressio ita urgere videbantur, ut sanguinis emissionem quam maxime indicarent. --- Quo in casu raro sanguis aliqua insigni crusta obtectus, sed plerumque floridus, *laxioris* tamen *mollioris que consistentiæ vel coloris obscurioris* & *tenuiore*, *cærulea aut viridescente incrustatus pellicula* occurrebat, sub qua *tenuis viridescens gelatina* & in fundo *obscure lividus* hærebat *cruor*. --- Interdum quidem crusta erat crassior & tenacior, sed *colore pallide rubicundo*, *baccis corni* vel *dilutæ ribesiorum* rubrorum *gelatinæ* simili. --- Quod phænomenon sæpius in veris pleuroperipneumoniis observavi. --- Si quando ego talem laxum dissolutum video sanguinem, in consilio plus sanguinis emittendi semper caute versor, in primis si post ejus detractionem pulsum vel quoque ægrotum magis languentem deprehendo, etsi oppressio, pondus vel quoque dolor id requirere videntur. --- Pari observationis genere LANCISIUS & post eum BAGLIVIUS, a continuanda sanguinis missione abstinendum esse, si nulla in eo secundum emisso appareat crusta tenax, caute admonent: *In pleuritide, peripneumonia, & hujusmodi inflammatoriis pulmonum morbis, si in sanguine e vena secta extracto non appareat in superficie crusta alba, quæ necessario apparere debet, pessimum, --- si vero in altera sanguinis missione incipiat apparere, bonum: contra si in secunda ne quidem apparebit, abstineto statim*

(*) Vid. Observ. nostr. de aere & morb. epidem.

tim a sanguinis missione, aliter interficies ægrotantem (*) --- Ego quoque cum BAGLIVIO tam in priore, quam posteriore prædictionis parte, sanguinem in principio febrium pulmonicarum detractum floridum pessimi semper esse ominis, consentio; id enim, vel sanguinis crasin maxime perturbatam & dissolutam esse, vel crassum inflammatorium sanguinem in pulmonum arteriis impactum hærere, neque aliquid præter tenuiorem & maxime serosam partem transire & ad cordis ventriculum sinistrum pervenire posse, ostendit.

Nihilo minus facere non possum, quin annotem, interdum quidem in peripneumonia & pleropneumonia primum & secundum quoque emissum sanguinem nulla crusta obtectum apparere, tertium tamen fore valde tenacem, idque præcipue fieri, quando in brachio destillat, neque pleno flumine profluit sanguis; tunc vero & hoc observandum est, quod sanguis hic, licet appareat floridus, frigidus tamen redditus, sit densior & tenacior; cum e contrario in casu supra relato, sanguis quidem satis floridus, laxioris tamen molliorisque esset contextus, neque unquam in ordinatum, firmum coiret crassamentum. --- Tale laxioris, dissoluti & floridi sanguinis genus sæpius hominibus navigantibus in principio anni 1746. (**) detrahebatur, eumque semper comitabantur pessima, sæpiusque mortifera symptomata. --- Tales malignæ peripneumoniæ sæpissime profecto *nautis* post longa itinera & hominibus scorbuto insigni affectis, contingunt. --- Qui primo præ reliquis difficulter & brevibus intervallis spiritum trahunt, languescunt & levissimo motu debilitantur, ac vagis transientibus horroribus, æstu, & totius corporis doloribus afficiuntur; febris cum magno præcordiorum pondere, brevi, im-

(*) Vid. BAGLIVII Opera Lugduni 1710. 4to Cap. de Pleuritide p. 37.

(**) Vid. Observ. nostr. de aere & morbis epidemicis. Mense *Januario, Februario & Martio.*

importuna, ficca tuffi, pulfu celeriore, tenui & molliore, quam in peripneumoniis inflammatoriis confuefcit, fudoribus vifcidis inæqualibus, & perpetua inquietudine atque anxietate fuccedit; tandem *tenuem*, *glutinofam*, *cruentam* aut *obfcurioris coloris* ac frequenter *infenfiffimi odoris materiam* rejicere incipiunt; præterea iftis rubrarum, caftanei coloris, lividarum vel nigrarum petechiarum accedit eruptio. Urinæ color plerumque eft obfcure niger, vel *igneus lixiviofus*, *haud fecus ac fi parva fanguinis quantitas in ea fit diffoluta*; in hac parva quantitate emiffa nihil defidit; in illa vero nonnunquam occurrit larga livida hypoftafis, nonnunquam nihil aliud, quam materia furfuri fimilis hinc illincque eft difperfa. — Cum hæc fymptomata maximo crafis fanguinis difturbatæ atque acrimoniæ humorum fummæ fint argumento; fanguinis detractio largior non facile prodeft, licet fæpius imprudenter fufcipiatur.

Quamquam in febribus pulmonicis fi in fanguine fatis tenax & craffa apparet crufta, in genere non malum eft fymptoma; quando tamen ejus tenacitas infignior & color fumme luteus aut pallide plumbeus eft, periculum fubeft, lentoremque imflammatorium fumme exacerbatum effe, ejus refolutionem vel attenuationem perdifficulter fieri & vix ullam cum ullo diluente fumto permittere commixtionem, ea demonftrat. — Quod ex forma inæquali, quam fanguinis craffamentum poft largas & frequentes fanguinis emiffiones in violentis pleuriticis aut peripneumonicis febribus effingit, & cui vel figura globularis vel potius lata fphærica eft, apparere videtur; tunc enim fanguinis placentam in magna tenuioris & nonnunquam prorfus limpidi feri quantitate innatare deprehenditur; cum ejus fuperficies vel crufta concava & contracta fere adeo tenax ut corium fit, & tota maffa ad carnis firmitatem & duritiem propius accedat. — Cum vero hoc in cafu magna partis fanguinis globularis copia per ejus repetitam emiffionem detrahitur, craffamentum quidem quantitate diminuitur, femper tamen infignem vifciditatem retinet morbofam, & cum ejus globuli admodum fint denfi, alter alterum fortius attrahit, prouti ex ipfius craffamenti figura & confiftentia apparet:

ac

ac licet in comparatione serum usu diluentium largiore multum fuerit auctum; ex ejus tamen tenuitate atque limpitudine, ea cum globulari & sulphurea vel oleosa sanguinis parte neque bene mixta neque unita esse, manifestum est. Quid? quod aquea diluentia larga quantitate his in febribus hausta, tam limpida & insipida quam aqua per urinam fuisse reddit (*) aut profusioribus sudoribus erupisse, sæpius fuit observatum; quod neque ullo modo cum sanguine proprie sic dicto convenienter misceantur, neque ullo modo vim suam in ejus salinas & sulphureas exserant partes; quæ compositione firmissima diluentium eludunt efficaciam. Quod aliquoties in pleuroperipneumonia vidi, ubi post quartam aut quintam sanguinis emissionem tam violenter ut antea continuabat dolor & pars sanguinis globularis ita erat diminuta, ut crassamentum vix sextam totius sanguinis voluminis partem efficeret, tanta tamen firmitate, quanta carnis frustum, erat præditum. — Qui casus plerumque sunt mortiferi.

Si quando post alteram vel tertiam sanguinis emissionem, immo si post primam ægrotus materiam coctam, flavescentem sanguine leviter tinctam libere exscreare incipit, & si in primis spiritus liberius, quam plerumque fieri solet, trahitur, ab illa abstineto: alias sine ratione debilitatur ægrotus, immo ipsius maximum in detrimentum prorsus supprimitur exscreatio, qua tamen natura nunc morbum ut per crisin convenientissimam & accommodatum colatorium abigere molitur; cum materia obstruens in extremis arteriarum bronchialium & pulmonicarum finibus ita cocta, resoluta vel digesta sit, ut libere in vesicularum bronchialium cæterarumque partium cava transire & sic ex trachea tussi & excreatione rejici queat; unde ultimi harum

(*) Urinam, quæ post potum cito redditur in pleuriticis & peripneumonicis malam esse, observavit HIPPOCRATES Coac. prænot. Sect. V. Edit. LINDENI p. 581.

...teriarum rami iterum aperiuntur & sanguinis circuitus per pulmones tandem juste restauratur.

Ex arteriis bronchialibus in tracheæ ejusque ramorum cava hic existere viam, manifestum est; nam oleosus ille mucus, qui in statu naturali internam asperæ arteriæ ejusque ramorum membranam illinit & lubricat; ab arteriis secernitur bronchialibus. — Atque, aquam, serum cæteraque ex arteriis pulmonalibus libere in vesicularum bronchiorumque cava transire, æque compertum habemus: ut ex RUYSCHII & Doct. HALESII accuratissime tentatis apparet experimentis. — Quemadmodum enim re vera arteriæ bronchiales & pulmonales per differentes ramos innumeris junguntur anastomosibus; sic quoque arteriæ pulmonum pari ratione cohærere possunt cum bronchiis. — Itaque si materia obstruens juste satis cocta & attenuata, vasaque ita sunt dilatata, ut liberum permittant transitum; ea in bronchiorum cava delata exscreatione tandem ex pulmonibus ejicitur. — Quarum arteriarum ramos laterales vel serosos ita dilatari posse, ut nonnunquam & quidem satis libere globuli sanguinis rubri in bronchiorum cava per eos transire queant, manifestum esse videtur, prouti id speciatim in illis, qui sanguinem exscreant, videre est, quod, ut GALENUS & veteres reliqui appellaverunt, fieri solet per *diapedesin*; quasdam enim hæmoptyses non a vasorum ruptura oriri, pro certo habendum esse existimo, cum ne ullus quidem dolor, materia purulenta, vel simile quid eas præcedat, subsequatur aut comitetur.

Quod si vero hæc vascula pulmonum minora ita apta redduntur, ut facile dilatari possint, ea minus a lentore inflammatorio perferunt, quam si valde rigida & elastica sunt: ut plerumque robustis atque laboriosis contingit, qui ut HIPPOCRATES (*) observavit, pectoris & pulmonum inflammationibus magis sunt obnoxii & fortius ab istis

(*) Coac. prænot. 29. Lib. II. Cap. XVI. de pleuritide, edit. DURETI.

iſtis affliguntur. — Atque hoc profecto quotidiana comprobat experientia; pari quoque modo ſequens hujus magni medicinæ parentis obſervatio ratione laudabilis exſcreationis ſupra a me relatæ, ſe habet. „ Αἵματι δὲ ξυμ-
„ μεμιγμένον μὴ πολλῷ πτύελον ξανθὸν, ἐν τοῖσι περιπλευ-
„ μονικοῖσιν, ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νόσου πτυόμενον περιεςικὸν (*) καὶ
„ κάρτα ὠφελέει (*Sputum autem flavum, ſanguine permixtum non multo, ſi in pulmonis inflammatione, in principio morbi rejiciatur, ſalutare eſt & valde prodeſt:*) HIPPOCRATES *Prognoſt.* Atque profecto ipſæ fœminæ ægrotis ſuccurrentes in quibuſdam epidemicis pleuropneumoniis & peripneumoniis obſervavere, omnes illos, qui ſanguinem excreant, bene ſe habere. — Nihilo minus tantum abeſt, ut hoc ſemper cum veritate conveniat, niſi materia ita, ut ſupra propoſui, deprehendatur: ubicunque enim vel valde ſpumeſcens vel ſincerus floridus, vel niger & aliqua ex parte coagulatus ſpongioſus & hepatis colorem referens exſcreatur ſanguis, longe alia res eſt: cum is, nullam materiæ obſtruenti parem reſolutionem aut coctionem factam eſſe commonſtret: ſed, cum altius radices egerit & vis cordis impellens ſit vehementior, quædam vaſa fuiſſe diſrupta & ſanguinem ex eis in pulmonum cava profluentem ita exſcreari. — Quod ſi enim majores in quibuſdam pulmonum partibus ſunt inductæ obſtructiones, ſanguis majori copia & aucta rapiditate per vaſa pervia tranſprimatur neceſſe eſt; quæ ea propter nimium diſtenta, ſæpius diſrumpuntur & ſanguinem in bronchiorum cava & interdum in intimas veſicularum cellulas infundunt. — Qui ſanguis ſtatim rejectus exſcreatione floridus & ſpumoſus apparet, neque ullam infert noxam majorem; ſed, magna ejus parte plerumque in pulmonibus remanente, & veſiculas replente aereas, illarumque vaſa comprimente ſangui-

(*) Ita cum FOESIO legendum legendum eſſe pro περιεκτικὸν, autumo, cum magis ad ſenſum & dictionem accedat HIPPOCRATIS.

guifera, maxima oritur calamitas; quibus spirandi difficultas multum augetur & sanguinis per pulmones insigniter impeditur circulatio. --- Siquidem is, cum difficillime ex his minoribus vesicularum cellulis eliciatur, ibi diutius hærens magis magisque putrescit, donec tandem in saniem corrodentem mutatus ipsam pulmonum substantiam destruit: Sed hac de re pluribus agam in sequentibus.

Cum omnis pulmonum inflammatio vel ægrotum, ob impeditum sanguinis per illos transgressum subito jugulet, vel suppuratione, gangræna aut scirrho terminetur, nisi cito materia obstruens bene resolvatur, aut coquatur; omnem adhibere debemus operam, ut justæ sanguinis quantitatis detractione, ut primum fieri potest, inflammationem diminuamus & auferamus; quando enim fortasse jam formatur abscessus, tunc sanguinis nullam affert utilitatem detractio. — Quid? quod si phlegmone jam longius est progressa, quam ut resolvi possit, sanguinis sane emissio nocet, cum operationem naturæ se a materia obstruente laudabili suppuratione liberandi, retardet: tali enim ratione, ut diutius stagnet materia & magis magisque reddatur acris, efficitur; quæ tandem partes vicinas afficiens multo majorem excitat abscessum, quam antea factum fuisset, si natura propriis suis moliminibus esset relicta: immo interdum evidenti gangræna & interdum pertinaci scirrho finitur, qui breve, quod superest, vitæ spatium reddit miserrimum.

Sanguinis in vera peripneumonia detractionem post quartum vel quintum diem parum ad suppurationem avertendam, conferre, generatim annotaverunt medici; omnis enim phlegmone eo tempore suppurare incipit, nisi antea sit resoluta: hoc in primis eo magis & citius talibus partibus, quales sunt pulmones, eveniet, qui ab omni latere calore humido teguntur, & propius absunt a corde, quod vim suam perpetuo & fortiter in inflammatoriam obstructionem exserit. — Ita ut, si symptomata peripneumonica magna cum violentia per quatuor, quinque aut plures subsequentes dies perdurant, abscessus aut plenaria destru-

ctio recte metuantur, parumque utilitatis a sanguinis detractione continuata sit sperandum.

At enim vero, si dolor, qui per satis longum temporis spatium cessavit, cum violentia redit, aut aliam pectoris partem afficit, hoc inflammationis denuo excitatæ est indicium; quæ non minus, quam in priori, licet non tanto in gradu sanguinis poscit detractionem: nam hic impetus accessorius ejusdem omnino indolis & in eodem est organo, ut prior, indeque eandem methodum, ejus progressum & mala avertendi majora, requirit. Ægroti vires, & pulsus, doloris violentia & spirandi difficultas sunt præcipua, quæ quantitatem determinare debent: sic quoque sanguinis color & habitus atque seri quantitas & qualitas sunt considerandæ. Ego quidem interdum die a primo morbi impetu nono vel decimo sanguinem emittere jussi, & hunc tam viscidum, quam illum secundo aut tertio die emissum inveni, idque eo magis, si lanceola non timide demittebatur; sed crassamentum, licet tenacitate sua excederet, multum tamen in comparatione seri erat diminutum.

Exscreationem antea quidem liberam & copiosam, ut primum alter iste impetus & dolor cum aliqua violentia accedit, prorsus cessare vel maxima cum difficultate peragi, plerumque observatur; cum doloris violentia, ut satis juste expandatur thorax & pulmonum, pectoris & abdominis musculi tanta vi, quanta ad materiam ejiciendam requiritur, agant, non permittat: haud mentionem faciam, inflammatione justam muci lubricantis impediri secretionem, quæ naturaliter ad inungendam tracheæ bronchiorumque membranam internam & ad evacuationem materiæ cujuscumque in eis contentæ juvandam secerni debet. — Atque inflammatione sanguinis detractione remota exscreationem redire facilem & liberam, re ipsa deprehenditur.

Igitur, licet in peripneumonia & pleuropneumonia nostrum in primis sit, sanguinis detractione ante diem quintum efficere evacuationem; novo tamen violenti doloris, spirandi difficultatis & suppressæ exscreationis in impetu ite-

iterum haud secus ac in novo morbo (*) maxima vero cum cautione & temperantia incipere debemus; cum omnis recidiva his præcipue in casibus sit periculosa, ægrotus quotidie magis debilitetur & eo minus ullam sanguinis insignem perferre valeat evacuationem. Hanc quoque ob rationem, quocunque leni dolore accedente ad sanguinis detractionem confugere, minus prudenter agitur: dolor enim major vel minor sæpius febre prorsus cessante speciatim post pleuropneumoniam per longum temporis spatium, continuat: *debet prius cessare febris, & postea dolor affecti lateris*, ait BAGLIVIUS (**). Sanguinis autem detractio in primis minus convenit, quando copiosa laudabilis materiæ expectoratio satis facile procedit, etsi ista sanguine leviter tincta semper continuare debet; cujus rationem supra indicavi; scilicet, resolutionem & coctionem materiæ inflammationis novæ indicat. Immo eandem ob rationem cavendum est, ne materia ista sanguine leviter tincta cohibeatur, licet sæpe imprudenter præscribantur & inepte adhibeantur adstringentia: ast hoc efficiunt ii, qui parum ad naturæ operationes & multo minus ad HIPPOCRATEM, magnum ejus interpretem, attenderunt. — Dubio procul magis convenit, ut dolor & tussis importunitas lenioribus opiatis, temperantibus, molientibus, demulcentibus & leniter expectorantibus subleventur.

Sanguinis detractionis ratione in morbis pulmonum bina tantum sunt addenda. — Primum est, sanguinis ex vena saphæna vel pede emissionem minus talibus in casibus in usu esse quam quis ob ipsarum rerum rationem & experientiam certam de ejus in sanguinis ex pulmonibus exscreatione præstantia credere possit; equidem, postquam conveniens sanguinis quantitas ex brachio fuit detracta, hanc convenire puto: eam ut admodum salutarem jam ante

---

(*) HIPPOCRATES *Anaxioni* die octavo sanguinem detrahebat, quoniam dolor perdurabat, neque is exscreabat. Lib. III. Epidem.

(**) Lib. cit. in Cap. de pleuritide.

te aliquot sæcula suasit ALEXANDER TRALLIANUS (*) — Alterum est, si pulsus & vires ægroti sanguinis ex vena majori emissionem haud permittere videntur, tussis tamen oppressa, laboriosa, dolens, atque suffocatio valde urgent; tunc sanguinis ope cucurbitularum in axillis aliisque corporis partibus cum utilitate fieri detractionem, sæpiusque eximium non minus in pectoris, quam quoque capitis morbis afferri levamen, etsi ratio non ubivis obvia neque adeo facilis sit demonstratu. Interim, majorem sanguinis hoc modo detracti arteriarum esse partem; — usumque vesicatoriorum, fonticulorum, setaceorum & quoque cucurbitularum his partibus applicatarum in tussi asthmatica & defluxu in pulmones cæterisque satis esse cognitum, est perpendendum; indeque satis apparere videtur, revulsionem atque evacuationem, hac ratione factam in pulmonum inflammationibus valde salutarem esse posse & quoque ipso in eventu esse.

Quamquam sanguinis detractio in omni pulmonum inflammatione quodammodo quam maxime est necessaria & nonnunquam quoque tempestive adhibita plenariam præstat curationem, generatim tamen variis aliis quoque indicationibus respondet: etenim tam febris, quam peculiaris inflammatio refrigerans diluensque regimen, nitrosa ac relaxantia medicamenta simul cum aere libero moderate frigido, atque, quantum fieri potest, requiem & animi & corporis requirunt. Aliquam sanguinis viscidi, obstruentis, inflammatorii partem detrahere, parum prodest, nisi residuum ejus refrigeretur, diluatur & attenuetur, ac generatio lentoris inflammatorii major nitrosis attenuantibus, refrigerantibus saponaceis medicamentis, diluentibus, relaxantibus, emollientibusque potionibus, emulsionibus, cæterisque avertatur; quæ calidum regimen, calida medicamenta, calidus aer, corporis motus major & animi agita-

ta-

(*) Cap. VII. p. 94. ex Editione ROB. STEFANI, Lutetiæ 1548. fol.

ſtatio multum augere ſolent. Hominibus paroxyſmo aſthmatico affectis, ut corpus ſitu quieto ſervent, & aerem frigidum inſpirent, opus eſt, alias eis ſuffocationis imminet periculum: quanto magis autem hoc neceſſe erit, ſi non vaſa pulmonum ſolum inſigniter ſunt obſtructa, ſed quoque ipſa eorum ſubſtantia eſt inflammata? — Conclave clauſum, parvum, humile parum hominibus febre aliqua affectis, multo minus vero illis peripneumonia laborantibus convenit, ut haud raro inter inferioris generis artifices obſervavi, quorum nonnunquam duæ vel fortaſſe tres ſimul in una domo vivunt familiæ. — Nulli febris ſpeciei, quam peripneumonicæ magis convenit, quid quod magis neceſſarium eſt CELSI conſilium, *in amplo conclavi tenendus æger*. (*) — Quod ſi vero tale vitari nequeat conclave, id certe frequenter, aſt prudenter aere renovandum eſt.

Paucæ vel nullæ peripneumoniæ, vel pleuropneumoniæ ſine libera & copioſa exſcreatione bene terminantur; hæc enim eſt criſis horum morborum naturalis, ut HIPPOCRATES omneſque acutiores annotaverunt medici & materiæ morboſæ obſtruentis exſcreationis defectum convenientis maxime periculoſum pronunciaverunt, αἱ ξηραὶ τῶν πλευριτίδων ἄπτυστοι χαλεπώταται, (**) — & iterum in *Prognoſticis*, peſſimum, ait, ſymptoma eſt, quando μηδὲν ἀνακαθαίρεται ἀλλὰ πλήρης ἐὼν ζέῃ ἐν τῷ φάρυγγι. (***) — Quo citior, facilior & largior materiæ coctæ exſcreatio accedit; eo melius eſt. — In genere quidem ea in principiis cruda & tenuis eſt, ſed brevi, ſi res rite procedunt, colorem albidum, flavum induit & meliorem oſtendit coctionem, ac circa tertium diem ea plerumque ſtrias ſanguineas habet intermixtas, vel ſanguis ita cum iſta eſt unitus, ut ſanguineum referat colorem, *flavo rubeſcentem*, ut

(*) Lib. III. Cap. VII.
(**) Coac. Prænot. 3. Cap. XVI. edit. DURETI.
(***) Sect. XIII. edit. LINDEN.

ut BAGLIVIUS (*) eum appellat, vel dictione HIPPOCRATIS πτύελον ὕφαιμον. — Cujus materiæ species multum levaminis respirationi, dolori & pectoris oppressioni affert & morbum generatim septem diebus terminat.

Nihil vero magis efficaciter (materiam impactam attenuando & resolvendo) excreationem promovet, quam libera & crebrior refrigerantium, relaxantium leniterque saponaceorum diluentium potatio, qualia sunt tenue lactis serum, ptisana ex hordeo, liquiritia, ficubus cæterisque parata, decoctum vel potius infusio herbarum pectoralium, ut hederæ terrestris, capillorum veneris, bardanæ, hyssopi, cæterarumque. — Quæ succo limonum aut aurantiorum hispaniensium leniter acidulæ reddi debent: — quod si res quædam magis abstergens requiritur, istis potus generibus mel addi potest: sapo quidem mirabilis, naturalis, cardiacus, ex recentiorum vero materia medica fere expulsus, quo modo & cur hoc factum sit, nescio; licet enim uni purgationem & tormina excitet, a millibus tamen perfertur, atque ipsa quoque tormina excitandi & purgandi qualitas coctione facile corrigi potest. — His in casibus oxymelle & mulso utebatur HIPPOCRATES, & meram aquam bibere dissuadet, cum neque tussi conducat, neque expectorationem promoveat: (**) — Quorum quædam vel omnia calide hausta superiori consilio egregie respondent, si crebro, parva tamen copia hauriuntur, vel potius quasi perpetuo sorbentur: hac enim ratione plus relaxantis & resolventis vaporis in ipsos pulmones inspiratur & magis per vasa eorum bibula probabiliter absorbetur: ita ut tali modo relaxatio & dilutio duplici ratione promoveatur indeque reddatur efficacior. Haustus admodum largi uno impetu haud sunt sumendi; ii enim ventriculum onerant, coctionem impediunt, & flatus generant, ac diaphragma ni-

(*) Libr. cit. Cap. de pleuritide.

(**) De Victu in morb. acut. Sect. XXX. edit. LINDEN.

nimium expandunt, quæ magnam ſpirandi efficiunt difficultatem: — quam ob rem, ut his in morbis ex lagena, cui parvum ſit orificium, bibatur, ſuadet HIPPOCRATES (*) eam probabiliter ob rationem, ut partim liquor & vapor diutius conſerventur calidi, partim ut minus uno tempore bibatur, atque ut ſic vapor ore & naribus attrahatur copioſior. — Cæterum, ut ad exſcreationem promovendam, ſine qua moritur ægrotus, libere bibatur, ubique ſuadet (**): — varia quoque potus genera hunc in finem proponit, in primis vero aquam cum hordeo coctam, mel cum aqua, oxymel & vini acetum cum aqua commendat.

Potus iſti & vapores relaxantes ac emollientes peculiarem in modum, quando exſcreatio difficilior & tenacior eſt, ac ſimul quoque illis ſunt neceſſarii, quibus corporis habitus eſt ſtrictior & fibræ rigidiores, quales generatim ſunt homines duriore labore exercitati, & calida ſiccaque conſtitutione præditi. — Cum enim aerem valde ſiccum, vel calidus ſit vel frigidus, liberam & copioſam impedire exſcreationem, deprehendatur; inde humidus & calidus (***) eam promovere debet, quoniam vaſa relaxat, & ſic nimis viſcidos humores aliquo modo attenuat. — Fervidas potiones ad obſtructiones pulmonum reſolvendas multis commendat BAGLIVIUS (****): ego vero caloris mo-

(*) Μὴ ψυχρὸν, ὀλίγον δὲ ἐκ βομβυλίου εὐρυστόμου: ita enim legendum eſt, aut tantum βομβυλίου, ut omnes commentatores conſentiunt, Lib. III. de morb. Sect. XXIV. ed. LINDEN. Vid. GALENUS, EROTIANUS, & FOESIUS, de verbo βομβύλιος.

(**) Lib. I. de morbis Sect. XXVI. --- De locis in homine Sect. XXX. XXXII. edit. LINDEN. & plurimis aliis in locis.

(***) Neque potus frigidus, neque aer frigidus, ARETÆUS inquit, in pleuritide conducunt.

(****) Loc. cit.

moderatum gradum tam ad resolutionem, quam ad relaxationem magis convenire existimo. — Fomenta enim nimis calida externis partibus applicata humores spissiores reddere & cutim corrugare, ac inflammatis partibus minus convenire, observatum fuit. — Vapores quoque prouti rerum postulat ratio, magis vel minus stimulantes effici possunt. — Ego quidem ipse aceti vaporem in peripneumoniis malignis non parum attulisse utilitatis, sum expertus. Varia medicamentorum alia genera procul dubio in forma vaporis maxima cum utilitate adhiberi possunt: aceti camphora referti vapor variis in casibus remedium est haud spernendum.

HIPPOCRATES atque veteres in pulmonum morbis exscreationis necessitatem adeo urgebant, ut non solum remediis antea propositis eam promovere anniterentur, sed quoque in casibus difficilioribus multo efficacioribus uterentur expectorantibus: (*) hordei cremorem cum melle aut oleo, oxymel, hyssopum, rutam, galbanum, sinapi, piper, silphium, (**) quæ erant mitiora; in casibus desperatis helleborum album, (***) elaterium, ἄνθος χαλκοῦ suadebant; atque profecto ille desperatus esse debet, qui ea nostris temporibus comprobare velit; cum vero isti istis temporibus aliis carerent, desperatis in morbis desperata adhibenda erant remedia. — Nobis materia medica patet multo amplior, & rebus uti possumus multo mitioris indolis. — Ego vero variis temporibus in peripneumoniis magno cum successu dedi vomitorium, quando exscreatio subi-

---

(*) Ἰσχυρότατα ἀνακχρεμπτήρια φάρμακα (fortissima exscreatoria medicamenta), HIPPOCR. de Locis in homine. Sect. XXX. edit. LINDEN.

(**) HIPPOCRATES Lib. III. de morbis Sect. XVIII. XXV. edit. LINDEN. & alibi passim; & ARETÆUS ea ipsa in pleuritide & peripneumonia suadet.

(***) HIPPOCRATES Lib. III. de morbis Sect. XVII. edit. LINDEN.

bito suppressa & spirandi difficultas aucta erat ; hoc vero antea non tentavi , quam conveniens sanguinis quantitas detracta & febri violentia imminuta fuerat : ast hoc in casu parum ad vomitum promovendum est superbibendum. Hac ratione oxymel squilliticum sæpius admodum est utile & ejus virtutes in morbis asthmaticis levandis satis sunt notæ : quod convenienti dosi datum non leniter solum vomitum excitat , sed quoque eximium refrigerans , attenuans, salutare eccoproticum ac diureticum est optimum: quod procul dubio oxymelle simplici multum præstat , & cum oleosis emollientibus medicamentis ita commisceri poterit , ut maxime saluta[illegible] & mitius fiat exscreans . — Quando humidiora , demulcentia & lubricantia indicantur medicamenta , consuetus spermatis ceti linctus , oleum amygdalarum dulcium , vel oleum lini frigide expressum cum althææ, papaveris erratici syrupo diacodio vel similia indicationi respondent. — Quando vero oleosa displicent, seminum cydoniorum aut seminis lini mucilago cum rob sambuci , aut ribesiorum nigrorum , vel cum eorum aut papaveris syrupo admodum salutaris est & grata. — Nitrum refrigerans istud , valdeque necessarium attenuans quam commodissime harum compositionum cuidam additur, & fortasse camphora hac methodo data, minime est nauseosa. — Cura vero habenda est maxima , ne fortiora in peripneumoniarum principiis exhibeantur exscreantia , donec convenienti sanguinis detractione cæterisque sanguinis impetus & febris sint mitigata ; alias inflammationem & suffocationis augebunt periculum , atque id , quod ad rejectionem erat præparatum , ipso in effectu impediunt : materia enim antea coquenda quam exscreanda est. --- Sic quoque in usu talium exscreantium , qualia sunt oxymel squilliticum, oleosa medicamenta , mixturæ gummosæ & decocta pectoralia observandum est , ne eis insignis alvi excitetur purgatio , quæ certissime exscreationem supprimit , indeque vita periclitetur æger.

Etsi libera materiæ coctæ exscreatio in peripneumoniarum & pleuropneumoniarum curatione maxime sit salutaris, eaque semper adjuvanda sit, quædam tamen exscrea-

tio-

tionis species pessimi sunt ominis. --- Id præcipue admodum malum est signum, si multum sanguinis sinceri floridi aut spumosi rejicitur, atque ita quoque istud pronunciaverunt HIPPOCRATES & ARETÆUS; licet uterque materiam coctam, quæ sanguine tincta exscreatur, valde extollat. Ille condemnat πτύελον λίην αἱματῶδες, (*) hic δίαιμον ἐυθηρὸν σφόδρα, quid? quod ARETÆUS ἐστὶ, inquit, τὸ δίαιμον τῶν ἄλλων κάκιον (**), egoque ipsorum sententiis, ob rationem supra allatam, subscribo; sanguis enim iste recens, spumosus ex arteriarum ruptura in pulmonibus, non vero ab obstructionis inflammatoriæ resolutione provenit. Si quando vero in pulmonibus disrumpantur arteriæ, sanguis in bronchiorum cava effunditur, idque nonnunquam tanta copia, ut, nisi mox rejiciatur, subitaneam afferat suffocationem: sed more magis consueto is in pulmonum cellulis hæret, atque interdum in intimis pulmonum recessibus disrumpuntur vasa, quorum quidem sanguinis recentis & floridi pars cito, exspui potest, major vero in ultimis ramis & cellularibus bronchiorum interstitiis remanere solet, quæ pulmones obstruit, vasa sanguifera vicina comprimit, tandem putrescit & omnia corrodit: Hinc subitanea suffocatio, vomica periculosa, vel gangræna statim sæpius subsequuntur. --- Itaque materia hæc extra vasa hærens partim quidem sub saniei cruentæ, partim sub lividæ & nigræ concretionis forma exscreari potest, hoc tamen plerumque tanta cum difficultate & tussi adeo violenta fieri solet, ut ipsa profusio ex vasis augeatur; hæc vero generatim adeo imperfecta fiunt, ut plurimum in pulmonibus remaneat & effectus edat pessimos. Quam ob causam HIPPOCRATES (***) talem ex-

(*) Coac. Prænot. 17. Lib. II. Cap. XVI. de Pleuritide, ex edit. DURETI.

(**) Cap. de Pulmonaria.

(***) Prognostic. --- Coac. Prænot. 45. Cap. de Pleuritide, ex edit. DURETI.

exſcreationis ſpeciem pronunciat periculoſiſſimam : & hoc profecto valde conſuetum deſtructionis imminentis aut quoque jam effectæ eſt ſignum . --- Ante aliquot annos me materiam in fine peripneumoniæ ab aliquo viro , nomine CLARK, navis mercatoriæ hujus civitatis gubernatore exſcreatam vidiſſe , reminiſcor, quæ accurate ſplenis cocti fruſtulis vel potius ſpongiæ erat ſimilis: morbi die decimo nono moriebatur. Quæ BAGLIVII (*) prognoſtico ex DODONÆO deſumpto reſpondent: *qui ſpuunt ſanguinem nigrum poroſum (**) ad inſtar ſpongiæ, iis pars aliqua ſphacelo correpta eſt in pulmone & omnes pereunt* :

Itaque ut primum talis ſanguinis floridi apparet exſcreatio, mox talem ſanguinis quantitatem, qualem ægroti vires permittunt, emittere jubeo : ut nimis rapidus ſanguinis motus compeſcatur, inflammatio minuatur , & quantum fieri poteſt , major ſanguinis in pulmonum veſiculas & cellulas avertatur profuſio, quæ ibidem infinita excitat mala . — Quod ſi hæmoptyſis continuat, ſanguinis miſſio ex ſaphæna valde utilis deprehenditur. --- Præter hanc vero, ſi inſignior occurrit hæmoptyſis, emulſiones refrigerantes, nitroſa, demulcentia, mucilaginoſa medicamenta, acida vegetabilia & mineralia quoque requiruntur : decoctum papaveris rubri , bardanæ & ficuum cum elixirio vitrioli acidulum redditum egregium his in caſibus exhibet potum ; --- atque ut tuſſis violentia diacodio , linctu tenuiore aut ſimili aliquo mitigetur, navanda eſt opera. --- Ego vero adſtringentia fortiora & largas opiatorum doſes prorſus improbo, cum ſæpiſſime, eorum imprudentem uſum in tali rerum ratione magnam orthopnœam & terribilia attuliſſe ſymptomata, cognoverim : etenim ſanguis extra vaſa hærens aliquando exſcreari debet, aut nunquam

(*) Vid. BAGLIVII Opera Lugduni 1710. 4to p. 87.
(**) Αἵματος θρόμβους μεγάλους. HIPPOCRATES Lib. III. de Morbis Sect. XIX. edit. LINDEN.

quam convalescit æger; quod vero sine majore vel minore tussi, qua is evocatur, fieri nequit. --- Post talem peripneumoniæ speciem admodum insignia accessisse apostemata, aliquoties vidi, ubi per plures dies, immo per plures hebdomadas febri supervixit æger.

Licet plerumque in febribus pulmonicis morbosum prævaleat *viscidum*, non paucæ tamen occurrunt, ubi acris præ aliis dominetur *tenuitas*. --- Atque quemadmodum in ophthalmiis interdum ut gluten, adeo crassum, interdum ut aquam, adeo tenuem & ut lixivium, adeo acrem materiæ observamus defluxum, ipsam genarum cutem, prouti destillat, corrodentem; sic materia in nonnullis peripneumoniis exscreata summe tenuis & cruda ac ejus defluxus adeo est acer, ut tracheam cæteraque cute privet, atque tussim perpetuam valdeque violentam excitet.

Humores tenues, acres in febribus catarrhalibus haud raro symptomata peripneumonica generant, cum constantem irritationem & pulmonum agitationem efficiant; atque pari ratione non parva mala a violentioribus oboriuntur concussionibus, frequentiore excitatis sternutatione, quæ tales acres plerumque comitatur catarrhos, interdum adeo virulentos, ut nares inflamment & ipsis in labiis pustulas excitent. --- Magnus medicinæ parens in admirandis prognosticis id valde periculosum pronunciavit, si peripneumonicos morbos præcedunt aut eis superveniunt catarrhi & sternutatio. --- Dolores severos peripneumonicos postquam per insigne temporis spatium prorsus cessaverunt, sternutationis impetu mox iterum excitatos fuisse, aliquando vidi.

In tali *peripneumonia catarrhali*, ut ita dicam, non magna sanguinis requiritur detractio; interim tamen in principio nonnihil sanguinis est detrahendum, ut præsens ad inflammationem proclivitas minuatur & futura symptomata mala præcaveantur. Sic quoque vesicatoria citius sunt applicanda, ut defluxus materiæ acris avertatur & evocetur; atque tunc quoque lenia conveniunt purgantia, ut serosa eliminetur colluvies. In scriptis HIPPOCRATIS

TIS

TIS (*) auctor libri secundi de morbis in pulmonum erysipelate purgare suadet, quando exscreatio copiosa & tenuis est: atque ego sæpius in his peripneumoniis catarrhalibus purgantium bonum expertus sum effectum, licet ea in illis, quas materiæ coctæ laudabilis comitatur exscreatio, omnino noceant. Potus multo minor in his peripneumoniis, quam in specie sicca requiritur; nihilo minus ptisana aliqua pectoralis demulcens ad humorum acrimoniam temperandam conducit, & calida cum quibusdam mitioribus diaphoreticis est sumenda ad sudores laudabiles facilius promovendos: quo in casu caffee & gratus & conveniens est potus. Pari ratione lenia quædam opiata, qualia sunt diacodium aut elixirium asthmaticum ad tussim mitigandam non larga, sed sæpius repetita dosi requiruntur; cum quibus conjungi possunt sperma ceti, myrrha, olibanum & camphora, utpote quæ tenues catarrhales humores reddunt spissiores & eorum imminuunt irritationem; quæ, ut HIPPOCRATES (**) ait, peripneumonias cæteraque excitat, quæ ut primum materiæ defluxus fit crassior & coctus apparet, subito cessant.

Ominis vero multo pejoris hac tenui est livida ista, glutinosa & saniei similis, frequenter vini rubri fecibus æqualis, interdum nigrior, & interdum valde fœtens exscreatio; hæc enim vel a pulmonum statu gangrænoso, vel sanguinis crasis per majorem acrimoniam destructione pendet; qui casus sæpe in hominibus scorbuto graviter affectis obvenit: cujus rei plura haud ita pridem inter nautas post longos cursus exploratorios & expeditiones India in occidentali nobis occurrebant exempla. — Ex hominibus tali peripneumonia laborantibus detractus sanguis statum ejus dissolutum putridum monstrabat; crassamentum erat laxum & tenue, serum turbidum & rubicundum: lingua ni-

(*) Sect. LIII. edit. LINDEN.
(**) De veteri medicina, Sect. XXXIII. edit. LINDEN.

nigra & dentes crassis obscurisque sordibus obducti, respiratio infensa & urina colore obscuriore aut nigro tincta fœtidaque, quæ in genere observabantur, magnam humorum indicabant corruptionem; & maculæ nigræ aut dysenteria cruenta, quæ sæpius quinto, sexto aut septimo apparebant die, multo magis hoc comprobabant. — Quantum pulsus & ægroti vires post sanguinis detractionem talibus in casibus diminuerentur, mirum erat: interdum non sine maximo metu & sollicitudine magnam anxietatem, animi deliquium, sudorem frigidum & pulsum intermittentem tardum citius succedentem observabam, licet febris ipsius in principio hoc fieret & pulsus antea fortis & acceleratus videretur. — Hæc quoque in pleuroperipneumoniis, ubi dolor lateris vehemens, oppressio pectoris magna & tussis insignis erant, vidi; alias enim illud, quod peripneumoniam adesse ostendebat, merum febris malignæ fuisse symptoma, credere quis potuisset. — Quas peripneumonias putridas alteram sanguinis emissionem nunquam bono cum successu, immo raro primam pertulisse, nisi pulsus adesset fortis & tensus pro certo habeo. (§) — Quando ego, num sanguinem detraherem, dubius hærebam, scarificationem & cucurbitulas interdum cum successu applicabam, etsi uno alterove in casu effusio ex cute concisa valde erat profusa, neque prius prorsus cohiberi poterat, quam exspirabat æger.

Itaque hic quædam putredini resistentia medicamenta pectoralia requiruntur decoctum ex ficubus, bardana & papavere rubro cum succo aurantiorum Hispaniensium vel limonum primum & postea Gas sulphuris, aut elixirio vitrioli bene acidulatum redditum valde convenit. — Nitrum, olibanum, myrrha, sulphuris flores, & bolus cum conserva lujulæ, rob sambuci, aut ribesiorum, mucilagine seminum cydoniorum & syrupo rubi idæi dari possunt:

vi-

(*) Vid. Observ. nostr. de aere & morb. epidem. mense *Jan. & Febr.* 1746.

vini acetum camphora saturatum cum sambuci & rubi syrupo egregium quoque est medicamentum; quorum cochlear unum vel alterum interdum est exhibendum. Vinum pomaceum bonæ notæ, vinum & aqua cum succo aurantiorum Hispaniensium, vel limonum calide haustum, exscreationem, si deficit, promovet & acrimoniam alcalinam corrigit. --- Rosarum tinctura cum floribus papaveris rubri inordinatum tenuis cruenti ichoris defluxum temperat; nihilo minus sæpius oxymel squilliticum & aqua cinnamomi. fort. ad materiam evocandam necessaria sunt, si in trachea stridor insignis & spirandi difficultas, magnam in pulmonibus adesse quantitatem arguunt; at enim vero sæpe tussis importunitas & violentia elixirio asthmatico, diacodio, cæterisque est compescenda. Sagu, panata, cornu cervi gelatina, poma tosta, decocti hordei cremor, aut avena decorticata cum pauco vino & limonum succo parva copia sed sæpius data ad ægrotum sustinendum sunt necessaria: fraga, rubi fructus, ribesia & cerasa interdum cum successu concedi possunt. Neque hæc medendi methodus nova est: nam in pleuritidum curatione anni temporis fructus, ut ficus, cæteraque suadet ARETÆUS (*) atque idem, in alimentis, recte ait, (**) medicamenta ponentur, quin immo in alimentis medicamenta sunt. --- In parte diæretica fui verbosior; nam ut breviter me expediam, in eo, ut convenienti ratione vires ægroti conserventur, & tempus prorogetur, donec humorum acrimonia correcta & pulmones a putrida exonerati sint colluvie, cardo rei verti videtur; in fine ad minimum omnia a bene præscripta dependent diæta; ubi panis tostus & vinum rubrum portugalense aqua dilutum, cocta cum corticibus aurantiorum sevilianorum, macis aut cinnamomo beneque acidulata miram præstant utilitatem. --- Raro hoc in casu

sa-

(*) De curatione pleuritidis.

(**) Ε'ν τροφῆ γὰρ κέαται τὰ φάρμακα, ἀτὰρ καὶ τὰ φάρμακα ἐν τροφῆ; ibid.

salutaria inveni vesicatoria, sæpius profecto noxia, cum magis arrodant & magnam tenuis cruentæ materiæ emittant copiam & interdum partium excitent destructionem.

Exscreatio tenuis flava, croco quasi tincta aliud febrium pneumonicarum malum est symptoma; cum vel lentorem pulmonum inflammatorium arteriis tenaciter inhærere, atque nihil, quam serosam & tenuiorem sanguinis partem per illas transprimi, indicet, vel, totam sanguinis massam a dissolutione proxime abesse, illiusque partes biliosas maxime exacerbari, omniaque in universalem ruere putredinem, demonstret. --- In febribus etiam valde putridis lac, sudor, cæteraque luteo tinguntur colore, atque sanguis stagnans putredine & dissolutione hoc semper obtinet phænomenon. --- HIPPOCRATES quidem istam exscreationem, ubi saliva cum flava ista materia magis est mixta (*) (aut mixtionem flavæ & albæ intimiorem) laudat; tunc tamen sinceram flavam salivam ξανθὸν ἄκρητον (**) periculosum pronunciat; atque hoc ita esse constanter reperitur, & plerumque cum tussi conjungitur violenta ac maxima exscreatur cum difficultate: siquidem eam haud raro excipit hæmoptysis ex vasis disruptis exorta; & hoc in primis incidit, quando lingua valde rubra, arida, impura & splendens cum pustularum lividarum specie in radice apparet (***); quod, in transitu sit dictum, malum omnibus in febrium speciebus est symptoma. --- Unde tenuis ista biliosa casus supra propositi exscreatio proveniat, in curatione sollicite est distinguendum, quam ob rationem pulsum, sanguinis statum, & corporis constitutio-

---

(*) Τὸ ξανθὸν ξυμμεμιγμένον ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ. Prognostic. Sect. XIII. edit. LINDEN.

(**) Ibid.

(***) Πομφόλυξ ὑποπέλιος in lingua periculosum & sanguinis sputo præcedere; pronunciat HIPPOCRATES, Coac. Prænot. 6. Cap. de pleuritide.

tionem attente confiderare oportet : variis enim a caufis admodum variæ oboriri folent indicationes.

Hanc de exfcreatione in febribus pulmonicis confiderationem cum fequentibus magni HIPPOCRATIS finiam obfervationibus. — „ Materia in peripneumonia & pleu„ ritide cito & facile rejici debet; color ejus flavus cum „ faliva bene commixtus, vel materia cocta flava aliquo „ quidem, fed non nimio fit tincta fanguine. --- Si quan„ do hoc in morbi principio incidit, id valde falutare eft; „ non vero ita, fi ufque ad feptimum diem retardatur. „ --- Si magna adeffe videtur materiæ quantitas & ftridor „ in pectore auditur, nihil tamen exfcreatur, peffimum. „ Omni in cafu quidem, fi nihil exfpuitur, periculum im„ minet; fi vero illud, quod exfcreatur, valde vifcidum, „ parcum, globulofum vel fpongiofum eft, nocet. Sputum „ fincerum, flavum, minus mixtum malum eft; fi valde „ cruentum aut lividum, periculofum; in primis fi hoc „ phænomenon citius accedit; illud vero, quod prorfus ni„ grum, omnium eft peffimum: fic quoque malum fignum „ eft, fi viride (ἰῶδες). Quicquid magna cum difficulta„ te, tuffi violenta nulloque cum doloris & oppreffionis „ levamine exfcreatur, cafum effe malum, demonftrat. „ Videantur Coacæ prænotiones 13. 14. 15. 17. 18. edit. DURETI Cap. de pleuritide, comparatæ cum prognofticis HIPPOCRATIS: qui, exfcreatio cocta, ait, puri bono, (*) non tenui & glutinofo, neque magis flavo, cruento, viridi aut livido eft fimilis: in quolibet profecto abfceffu aut ulcere tales colores peffimi funt ominis, cum gradum acrimoniæ denotent majorem.

Quod fi autem inflammatoriæ pulmonum obftructionis refolutio aut coctio accidit, non pars folum in bronchiorum cava impellitur & ita exfcreatur, fed pars quoque in venas adhærentes tranfit, indeque cum reliquo fanguine ope

(*) Πέπονα δὲ ἐςὶ τὰ μὲν πτύελα, ὁκόταν γένηται ὅμοια τῷ πύῳ. De victu acut. Sect. LIII. edit. LINDEN.

ope communis circuitus commovetur, donec tandem partim per urinam crassam, turbidam larga quantitate eliminetur, in qua, id quod desidit, copiosum rubrum vel flavum est, & in morbis peripneumonicis semper bona prænunciat, partim quoque per biliosas alvi dejectiones evacuetur. — Quam crassam, subsidentem, rubicundam urinam in pleuritide securum esse signum (*) eamque, si crassa & copiosa sit, auferre peripneumonias (**) observavit HIPPOCRATES. — Qui coctam hanc urinam ita describit, ut habeat ὑποστάσιας ὑπερύθρους ὀκυῖον ὄροβος, (***) hoc est, pallidi lateritii sedimenti species, ut dicitur. — Ast recte quoque annotat, si ista ex crassa circa quartum diem tenuis fit, symptoma esse pessimum; (****) — atque profecto ita omni morbi tempore est, quam diu febris insignis continuat.

Nihil urinam & alvum magis efficaciter promovet, quam clysmata emollientia, laxativa, cum ea fomenti species & omnibus abdominis partibus lene sint stimulans, atque non urinam sólum & alvum, sed flatus quoque evacuent, quibus sæpe abdomen & diaphragma distendentibus respiratio redditur difficilior. — Siquidem si crassa excrementa inferiorem aortæ partem & superiorem iliacarum comprimunt, nimium sanguinis versus superiora in primis versus pectus regurgitat, quod inflammationem, oppressionem, cæteraque auget. — Quam ob rem HIPPOCRATES (*) tribus primis diebus, præcipue in febribus peripneumonicis, clysmata suadet refrigerantia; (**) atque ARETÆUS inquit, si haud commode sanguinem detrahe-

(*) Coac. Prænot. 586. edit. FOESII.
(**) De victu acut. Sect. LIII. edit. LINDEN.
(***) Ibid.
(****) Coac. Prænot. 53. Cap. de pleuritide. — 20. Cap. de urinis, edit. DURETI.
(*) De affect. Sect. VIII. edit. LINDEN.
(**) De victu acut. Sect. LII. edit. ead.

here possumus, acre quibusdam in casibus injiciendum est clysma: (*) — Interim omni cura in id incumbendum est, ne profusior excitetur diarrhœa, quæ sine eo, ut morbum levet, exscreationem supprimet; atque hoc respectu, malum, magnum ait medicinæ oraculum, (**) est symptoma quando id pleuritide & peripneumonia affectis contingit; quoniam, si magnus humorum defluxus adest versus inferiora, superiora fiunt arida, sputum cessat, & moritur æger; (***) ita ut alvus non nimis adstricta sit, quod febrim augebit, neque nimis laxa, ne sputum & vires ægroti deficiant. (****) — HIPPOCRATI hæc est medicina, eamque esse tam rationalem, quam ullam aliam recentiorum pro certo habeo. — Sed pergamus.

Interdum ad partes inferiores critice transfertur materia morbosa, phlegmonem, abscessus, erysipelatosos vel œdematosos tumores, ulcera cæteraque excitans; in primis in hominibus olim inflatis aut ulceratis cruribus affectis, de quibus, in fine morborum peripneumonicorum maximo cum pectoris levamine intumescere iterum sæpiusque exulcerari, notum est. Pulmones subito affici, si ulcera in pedibus sicca fiunt, res est satis cognita; sic quoque hydropici harum partium tumores tibialibus interstrictis, fasciis cæterisque repressi statim affectus producunt asthmaticos: quæ cuncta consensum istum naturalem pectus inter & partes inferiores atque mutuo morbis affici posse, satis probant. Qua de re in morbis severis pulmonum ut humores balneis tepidis, vesicatoriis cæterisque ad pedes deriventur, rationi consentaneum esse videtur; & re ipsa profecto hoc bono cum successu fuit adhibitum. Quam crebro, podagræ ad

(*) De curatione pulmonar.
(**) HIPPOCRATES Aphorism. 16. Sect. I.
(***) Lib. III. de morbis Sect. XVII. edit. LINDEN.
(****) Vid. Observ. nostr. de aere & morb. epidem.

ad pulmones metastasin acrioribus applicatis cataplasmatibus revulsione ad pedes facta subito fuisse revelatam, deprehendimus? ubi periculum imminet magnum, omnia sunt tentanda. — Quando vesicatoria pedibus in pulmonum morbis applicata, severius suppurant, plerumque magnum afferunt levamen; sæpe vero sanantur difficillime. — Quod in primis annis 1740. 1741. 1746. 1747. (*) notatu erat dignum. — Ego vero tunc, si vesicatoriorum exulceratorum subito supprimebatur evacuatio, non tussim solum atque spirandi difficultatem revertisse, sed quoque interdum insignes alvi dejectiones, & interdum profusiores mox accessisse sudores, observavi: ita ut non paucis in casibus vel dolore & ingenti vesicatoriorum evacuatione prosterneretur, vel diarrhœa aut sudore colliquativo deperderetur æger: quam scenam mortiferam frequenter terminabant aphtæ terribiles. — Quæ probabiliter ab acrimonia lymphæ & seri oriebantur majori, quæ febre prægressa quasi in gelatinam mutata & nunc dissoluta in putridi ichoris speciem convertebantur, (quando enim serum calore concrescit, status ejus proximus est liquamen putridum, vel dissolutio): neque hoc tantum dejectionibus & sudoribus profusioribus eliminatur, sed & aliis viis pari ratione sibi exitum parat, prouti id fieri solet urina impura, acri, turbida, eruptionibus pustularum, tumoribus vehementissime dolentibus, vesicis aqueis excruciantibus & corrodentibus variis corporis in partibus, quales sunt axillæ, brachia, dorsum, pectus cæteraque. — Ex hujus generis observationibus veteres, (qui semper sollicite in id incumbebant, ut naturam sequerentur, ejusque conaminibus succurrerent) acria epithemata, ut sal, sinapi cæteraque pectori, dorso & axillis in pulmonum affectibus applicasse videntur. — Magnum inter pulmones & cutim intercedere consensum res est verissima, prouti ex scabie, variolis, morbillis cæterisque retropressis manifestum est, quæ statim pe-

(*) Vid. Observ. de aere & morb. epidem.

pectus affligunt. — Quam ob rem convenienti sanguinis copia detracta his partibus vesicatoria in primis versus febrium peripneumonicarum declinationem applicare, methodus medendi videtur esse rationalis.

Quamquam varias has se relevandi methodos in morbis peripneumonicis eligit natura, ejus tamen proprium & consuetum conamen est exscreatio; & donec hæc bene procedat, ejus conamen quidem juvare, nunquam vero interrumpere debemus; quod violenta purgatio, sudor & similia procul dubio efficiunt: — Ita ut reliqua ista antea proposita, tantummodo naturæ diverticula esse videantur, & tunc materia morbosa tantum fortius per ea transprimatur, quando via regia vel clausa est vel valde molesta.

CAPUT III.

De peripneumonia notha.

AD inflammatoriæ vel veræ peripneumoniæ naturam ejusque curationem omnia supra relata pertinent; deprehenditur tamen morbus SYDHENAMIO præcipue auctoribusque recentioribus nomine peripneumoniæ nothæ annotatus, in quo tamen, licet pectoris oppressio gravior, spirandi difficultas major, & tussis valde importuna atque nonnunquam violenta adsit, (quæ cuncta pulmones insigniter esse affectos satis denotant) febris tamen parva & æstus exiguus nonnunquam vix percipi potest, pulsus aut celer, debilis & mollis, aut tardus & oppressus, nunquam durus & tensus est. — Ita ut, cum hic morbus valde differentia & fere prorsus contraria symptomata ratione illorum, quæ certo respectu in peripneumonia vera adsunt, monstret; rationi consentaneum sit, ut assumamus, ea a valde differentibus causis excitari, valdeque differentem medendi methodum requirere. Atque revera videmus, peripneumoniam spuriam plerumque senes & phlegmaticos, debiles & laxos, obesos & crassos invadere, eamque ma-

gis tempestate humida, impura, nebulosa & hyemis tempore grassari; cum e contrario peripneumonia vera generatim in robustos, vegetos, & agiles irruat & creberrime tempestate frigida, sicca, aquilone durante & barometro altam stationem tenente occurrat. — Ergo bini hi morbi tantum inter se, quantum febris ardens a lenta & nervosa, differre videntur, aut tantum, quantum angina inflammatoria ab illa, quæ sola catarrhalis est, aut a mero excitatur seroso defluxu, differt. — Atque acris ejusmodi serosa colluvies ad pulmones pervenire, in illis & inter ejus intimos recessus & cava vesicularum cellularumque diffundi, magnam oppressionem & aliquam in arteriis pulmonicis & bronchialibus obstructionem efficere & ita ordinatum sanguinis per pulmones circuitum impedire potest. Cæterum & rubor a calore ortus crebrior, pulsus celerior & inæqualis, anxietas & pectoris gravitas, dolor & vertigo capitis, linguæ impuritas, ceteraque habitum quemdam febrilem satis indicant.

Ut brevibus omnia complectar, morbus hic a lentore sanguinis pituitoso & lymphæ serique conditione glutinosa ortum suum trahere videtur; quæ ob perspirationem suppressam cæteraque multum abundantia & æstu febrili aut subitanea humorum agitatione commota in pulmones largius, quam ut per illos transire queant, impelluntur, (nam viscidi humores nunquam tam libere per arteriarum transeunt extrema, quam tenuiores & fluidiores); unde ii magis magisque coacervati, magis etiam magisque pulmonum vasa obstruunt, donec tandem stagnatio sequatur mortifera & ipsa accedat mors — Quod exemplis singulari ratione illustratum videmus, quando artificialem, ut ita loquar, excitamus peripneumoniam. Scilicet virgo chlorosi leucophlegmatica laborans, (ubi talis lenta viscida pituita, qualem supra proposui, præ reliquis dominatur) insigni & diu continuato exercitio agitetur, pulmones ejus tandem repleti ita aggravantur, ut ingente spirandi difficultate, immo plenaria quoque corripiatur suffocatione. — Quod re vera aliquoties accidit, quando exercitium nimium fuit auctum. — Sic quoque mentio esset facienda, talem sangui-

guinis atque humorum lentorem pituitosum non tantam ſpirituum animalium præbere quantitatem, quanta ad vaſa impellenda ſufficiat, ut juſtam ſanguinis promoveant circulationem.

Cum vero variis ſtatus intermedii inter peripneumoniam violentam inflammatoriam & hanc nunc propoſitam deprehendantur, nulla fundata & diſtincta dari poteſt medendi methodus; quoniam affectus peripneumonici mox pertractandi, nonnunquam magis, nonnunquam minus ad ſtatum inclinare poſſunt inflammatorium.

Nam morbus eſt œconomiæ animalis perturbatio, quæ his vel illis peculiaribus diſtinguitur ſymptomatibus & hoc vel illo nuncupatur nomine; quilibet vero morbus peculiaris in quolibet homine individuo a medico ei medente non ratione nominis, ſed ratione naturæ, cauſarum & ſymptomatum peculiaris morbi in peculiari quodam homine conſiderandus eſt. — Itaque ſi magnam pectoris oppreſſionem & ægritudinem, ſpirandi difficultatem, tuſſim, cæteraque cum pleno, forti, celeri aut valde tenſo & duro aliquo pulſu in homine forti & vigente invenio, hæc ſufficiunt, ut multo liberius & crebrius ſanguinem emittam, quam ſi oppreſſionem, tuſſim cæteraque non adeo rapidus & fortis aut celer & tenſus comitatur pulſus: ſi in primis homini affecto debilem, laxam vel phlegmaticam eſſe conſtitutionem antea cognovi.

Ita ut, ſi pulſus debilis & lentus, æſtus minor vel naturali non multo major, urina pallida & cruda cæteraque ſic occurrant, admodum cautus in ægroti pulmonici ſanguine detrahendo eſſe debeam, quamquam pondus & oppreſſio pectoris valde urgere poſſint. --- Atque, ſi fortaſſe homini peripneumonia ſpuria laboranti detrahitur ſanguis, is aut laxus, tenuis & floridus, aut, quod more magis conſueto fieri ſolet, obſcure lividus, neque corio craſſo & viſcido, ut in conſuetis pulmonum inflammationibus, obtectus apparet. — Ac, ægrotum ſubito proſterni, multoque fieri debiliorem poſt talem evacuationem, notatu eſt dignum, quamquam is tunc temporis quod ad anxietatem & præcordiorum pondus relevari videatur: cum enim ſan-

guinis detractio hoc speciatim in casu naturæ vires debilitet, & actionem solidorum & fluidorum infringat; inde lentor morbosus, continens morbi causam, augetur. — Qua de re SYDENHAM ipse ita erat persuasus, ut peculiari admoneret ratione, ne sanguinis in peripneumonia notha repetatur detractio, in hominibus speciatim, quibus habitus corporis sit crassior & qui ætatis florem superaverint (*): etsi ipse credebat, se morbi materiam tam efficaciter per venæ incisionem, quam per tracheam ipsam evacuare posse. (**) — Præter ea febres consuetas catarrhales, quæ serosa colluvie abundant, multoque minus peripneumoniam notham, quæ viscida cumulata est pituita, sanguinis largiorem haud perferre detractionem, inter omnes constat.

Quemadmodum vero altera ex parte sanguinis detractione his in morbis, sic ex altera medicamentis calidioribus & stimulantibus in morbi principiis maxima cum cautione utendum est; alias non pectoris oppressio solum multum augetur, sed facile quoque ad coma excitatur proclivitas. Lentoris enim morbosi ad cerebri vasa nimia impelli copia & ibidem sic ut in pulmonibus acervari potest; atque hoc ita fieri, ex vertigine, dolore & gravitate capitis, quæ plerumque cum peripneumonia conjuncta sunt, manifestum est: cum enim liberior humorum descensus ex capite nimia pulmonum repletione & in illis stagnatione insigniter impediatur; inde cordis ventriculus dexter sanguinem non satis propellere, neque alium libere recipere potest.

Itaque in hujus generis morborum curatione magna cum circumspectione agere debemus, utpote qui semper periculosi & sæpius mortiferi sunt, idque eo magis, cum symptomata in principio mitiora tam ægrotum, quam minus cautum vel minus expertum medicum facile in neglectum aut

(*) Vid. SYDENHAMI Opera Lugd. Batav. 1741. Cap. de peripneumonia notha.

(**) Ibid. Cap. de Pleuritide.

aut perversam curandi rationem inducere queant. Ego quidem aliquoties vidi, eam pro mero hypochondriaco fuisse assumtam affectu, ubi vero paucarum horarum spatium errorem commonstravit mortiferum. — Ast, quando laboriosa & perpetua raucitas, magna anxietas & constans præcordiorum oppressio, comatis alicujus symptomata, extremæ corporis partes frigidæ, ungues & os obscuri vel lividi coloris accedunt; nisi periculum imminens perspicit, ægroto stupidior esse debet medicus.

Sanguinis vero majorem vel minorem in principio detrahendam esse copiam, in genere existimo: sed, ut SYDENHAM bene annotavit (*), operatione durante in lecto recumbat æger, qua ratione animi deliquium, alias haud difficulter accedens, averti potest. — Hoc enim non pondus solum nimium & vasorum distentio imminuitur, sed & potui tali & medicamentis, qualibus in ipsa curatione opus est, datur locus: quod vero ad emissionem sanguinis repetendam pertinet, nos cautos esse & sanguinis statum, pulsus & ægroti vires antea bene considerare oportet, quam eam suadeamus. Quod procul dubio nonnunquam necesse est. — Sæpius in paroxysmis asthmaticis, ubi nulla observatur febris, sanguinis detractionem repetere cogimur. — Sanguinis emissionem excipiant mitia attenuantia, saponacea medicamenta, tenuis, diluens, detergens potus & vesicatoriorum applicatio: infusum herbarum incidentium, detergentium, pectoralium, quales sunt hedera terrestris, hyssopus, pulegium, liquiritia, aut tenue lactis serum sinapinum melle dulcificatum & limonibus acre redditum, pro potu ordinario conveniunt. — Aliqua quidem hoc in morbo necessaria est dilutio, licet non tanta esse debeat, quanta in peripneumonia vera, neque profecto eam siti majore exigit natura; cum vero lentor hoc in morbo præ-

(*) Lib. cit. cap. de peripneumonia notha.

prævalens eo facilius calidis quibusdam liquoribus aquosis resolvatur, quidam procul dubio conveniunt.

Cum peripneumoniam notham plerumque crebriores vomendi conatus comitentur, id nobis rationem, hac via naturæ succurrendum esse, satis dilucide demonstrare existimo; atque hoc respectu sæpius, sanguine aliquo antea detracto, bonum leniorum vomitoriorum sum expertus effectum. — Oxymellis squillitici aut vini ipecacuanhæ cochlear unum vel alterum cum aliquo haustu seri lactis sinapini aut simili sufficiunt: cujusque vero liquoris copia haud bibenda est largior. — Quibus non pituita solum lenta ex ventriculo & pulmonibus evocatur, sed toto quoque vasorum systemate concutiendo generalis humorum attenuatio & fluiditas promovetur, & alvi dejectio vel sudor plerumque subsequitur.

Pleuritidum cæterorumque morborum insignes curationes cum aqua antimonii benedicta, de quibus se jactat RULANDUS (*) aliique, a qualitate emetica maxime dependebant: & *pulvis Cartusianorum* famosus (**) aut *kermes mineralis* talem insignem in pleuritide, peripneumoniis & aliis in pectus defluxionibus auctoritatem maxima ad minimum ex parte ob mitiorem, quem efficit vomendi conatum nanciscebatur. — In febribus procul dubio catarrhalibus & peripneumoniis pituitosis *exoptatum* edidit effectum: ast horum alterum in peripneumoniis inflammatoriis vel pleuritide, sine prævia sanguinis emissione exhibere, omnino imprudens, periculosum & empiricum est.

Liceat mihi illius, quod ante aliquot annos proposui, hic mentionem facere, & quod hoc est, omnium quidem antimonii præparationum, quas unquam adhibui (& varias sane adhibui) mea opinione optimam esse vinum benedi-

(*) Vid. MART. RULANDI curat. empiric. passim.

(**) Vid. Memoires de l'Academie Rojale des sciences, ann. 1720.

nedictum, vel vitri antimonii infusum cum vino. (*) — Cum hoc omnibus antimonii virtutibus sit præditum, mirum est, cur aliud quærere velimus. Quo largiori dosi dato, ut forti emetico uti, & paucis guttulis, ut merum perspirationem promovens exhibere poteris. — Quo vomitum excitare, alvum movere & sudorem extricare valebis; — a decem ad quindecim vel viginti guttulas datum attenuans, alterans, diaphoreticum & diureticum est; paulo plures alvum leniter movent, & largiorem dosin vomitum efficere majorem, fugit neminem: quæ plura num alia præstare potest antimonii præparatio? Id enim hic in solutis principiis, ut loquuntur chemici, vel prope dixerim, effluviis, maxime attenuatum, & cum menstruo intimius & convenientissime mixtum deprehenditur: quod per flexuosos minutissimorum vasorum mæandros transire illosque afficere valet, nihilo tamen minus satis potenter magnum alimentarium stimulat canalem. — Vulgares solidæ antimonii præparationes vel meram præbent calcem inertem, vel in suis operationibus valde sunt incertæ, nonnunquam valde fortes, nonnunquam diu in ventriculo & intestinis hærentes symptomata excitant pertinaciora; cum e contrario istud celeriter agat & celeriter quoque transeat. — Est istud profecto attenuans & aperiens mirabile, quod vix decimam partem caloris ut salia alkalina volatilia excitat, atque plurimis in casibus, in primis vero in morbis, de quibus nunc agimus, & tutius est, & efficacius. — Breviter hoc magis catholici meretur nomen, quam ullum aliud remediorum nostrorum jactatorum, quæ in toto terrarum orbe magnis empiricis vel abjectissimis circumforaneis magna verborum pompa diffunduntur. — Id sane peritis manibus exhibitum magnos edet effectus. — Medendi quorundam methodus meticulosa, lenta,

(*) Vid. Observ. de aere & morb. epidem. Vol. I. anno 1137. in principio mensis Decembris ubi *Essentia antimonii* nuncupatur. Hic in Opusculis variis Observ. de antimonio.

na, insipida fere tam periculosa est, quam aliorum temeraria nullaque ratione excusanda empirica. Tempus & opportunitatem nunquam reparabilem sæpius illi amittunt; dum hi temerario quodam impetu vos uno temporis momento ad inferos mittant.

Neque vesicatoria in peripneumonia notha sunt negligenda, cum non minus ob proprietatem stimulantem & attenuantem, quam, quod colluviei morbosæ partem evacant, sint salutaria: in principio largius quoddam nuchæ est applicandum, & cruribus aut femoribus imposita, capiti ac pectori sæpius afferunt levamen, quando aliæ spem nostram fallunt methodi. Cum vero hoc in morbo sæpius incidat, ut membra torpeant & frigida reddantur, quod pessimum est symptoma, ea prius bene sunt fricanda, quam vesicatoria imponantur, atque tunc pannis *flanel* dictis involvenda, (quod, in transitu sit dictum, in febribus lentis & nervosis sæpius requiritur;) hoc enim vesicatoriorum in vesica elevanda irritationem & evacuationem subsequentem magis promovet.

Si quando comatis cujusdam symptomata & respirandi difficultas post sanguinis emissionem remanent, majorem sanguinis copiam, nuchæ axillarumque scarificatione & cucurbitularum applicatione detrahere poteris, ubi venæ sectionem iterum tentare nolles; atque hoc mirum sæpius exoptatumque edit effectum: in casu valde periculoso loco scarificato imponenda sunt vesicatoria.

Alvi dejectiones frequentes hoc profecto in morbo sunt salutares. Ut quolibet altero die post unam alteramque sanguinis emissionem alvus ducatur, suadet SYDENHAM (*), hoc vero in utroque respectu nimium excedere, existimo: licet enim sanguinis detractio & alvi quoque purgatio in principiis necessariæ esse possint; illam tamen repetere rarissime convenit, & hæc maxima cum cautione tentari debet, si in primis repetenda est. Nam in animi de-

(*) L. c. Cap. de peripneumonia notha.

deliquium & ſudores frigidos cæteraque proclivis eſt æger, niſi convenientem in modum durante operatione ſuſtineatur; quod profecto facile effici poteſt; ut vero hoc præſtetur, in plurimis ſane talibus caſibus majora quam cerevifia ſecundaria, & avenæ decorticatæ juſculum requiruntur. — Harum binarum evacuationum reſpectu aliquid eſt obſervandum, quod hoc eſt: ſi ægrotus materiam coctam copioſam exſcreat quod haud raro in hac quoque peripneumonia fieri ſolet, neque hæc neque illa convenit; ac laxantia clyſmata, vel mitiora eccoprotica ſola, ad minimum donec copioſa perdurat exſcreatio, ſunt danda; & tenue lactis ſerum ſinapinum, hydromel vel pectorale decoctum ſimul cum parca vini albi mitis quantitate exhiberi debent, ut ea promoveatur. — Variis in locis hydromel & vinum dulce ac aquoſum in pleuritide & peripneumonia ad exſcreationem promovendam ſuadet HIPPOCRATES. (*) Quo in caſu diuretica, ſi nobis, ut illis ſuccurrere poſſimus, contingit, admodum ſunt ſalutaria, quando in primis prævidemus, nos urinam turbidam, hypoſtaticam promovere poſſe: re vera autem hoc in morbo parum ab urina tam quoad criſin, quam quoad prognoſin dependere videtur, præter id, quod urina tenuis, pallida vel limpida ſemper mala ſit in pulmonum morbis.

Nitrum, ſperma ceti, cinabaris, crocus, pulvis contrayervæ, camphora, ſpiritus volatilis oleoſus, lac ammoniacum, & oxymel ſquilliticum, decocta ex ficubus, radice liquiritiæ & enulæ parata his in morbis materiæ medicæ ſunt partes convenientiſſimæ. Potiones ſalinæ ex ſale aut ſpiritu cornu cervi & ſucco limonum aut aceto vini deſtillato compoſitæ admodum ſunt ſalutares: cum exſcreationem juvent, ſpirandi difficultatem levent & plerumque ſudorem aut urinam commoveant. — Opiata vero, oleoſa & mucilaginoſa medicamenta ſunt noxia, non minus quo-

que

(*) Οἶνος γλυκὺς καὶ ὑδαρὴς. Lib. III. de morb. Sect. XXIV. edit. LINDEN.

que valde stimulantia & volatilia præmature data, licet hæc interdum versus finem bonum edant effectum. — Ast varius æstus, febris, & difficultatis spirandi gradus, pulsus & sanguinis constitutio, aliaque hæc comitantia symptomata tantum determinare possunt, qua ratione & quem in gradum attenuantibus & calidis aut istis frigidioris indolis medicamentis uti possimus.

CAPUT IV.

De Pleuritide.

PEctoris in latere violens dolor febrem acutam comitem habens plerumque nominatur pleuritis; & vel a musculorum intercostalium, costarum periostei, vel pleuræ ipsius inflammatione oritur: hæc profecto strictius loquendo vera tantum est pleuritis, illæ rheumatismi inflammatorii sunt species, & nuncupantur nothæ vel spuriæ pleuritides. — Cum nihilo minus hæ, si violentiores sunt, respirationem insigniter afficiant, plerumque multo pejoribus malis, quam aliarum corporis partium rheumatici dolores stipantur, & peculiarem attentionem ac citiorem remotionem postulant.

Cum enim doloris vehementia justam thoracis expansionem impediat, respiratio proxime affici debet, hinc pulmones non satis inflantur, sanguis ex arteriis pulmonicis non libere iu venas pulmonicas & sic in sinistrum cordis ventriculum transire potest: unde congestio & aliqua sanguinis stagnatio in pulmonibus efficitur. — Cum vero ventriculus cordis dexter perpetuo majorem sanguinis copiam in arterias pulmonum impellat, ejus rami magis magisque distenduntur, donec tandem ita turgeant, ut arteriarum bronchialium ramos comprimant & obstruant: & sic haud raro ex vera vel notha pleuritide pulmonum inflammatio aut perfecta peripneumonia infertur, si in primis sanguis est viscidior. — Quicquid enim liberam in & expirationem in-

interrumpit, illud ſane hæc excitare valet. — Sic ſæpius peripneumoniam excitat angina, cum liberior aeris tranſitus per glottidem ad pulmones obſtruatur. — Colicas flatulentas & ſpaſmodicas, per aliquod temporis ſpatium durantes ſæpius excipere pleuritides & peripneumonias refert FRIDERICUS HOFFMANNUS (*): cum dolores, ſpaſmi & flatus liberam diaphragmatis actionem impediant; — & ita aliqua ex parte, ut is ait, juſtum ſanguinis tranſitum per viſcera abdominis intercipiant, quibus nimia ejus copia in pulmones, pleuram cæteraque impellitur. — Fortior corporis conſtrictio & compreſſio ad ſtaturam formoſiorem reddendam, plures pulchras virgines effecit hæmoptoicas, ipſarumque pulmones, plenam & facilem inſpirationem impediendo, devaſtavit. — Coſta fracta, vel mera quoque pectoris contuſio ſæpiſſime hæmoptyſin, tuſſim cæteraque infert. — Profecto, ſi quidam muſculorum illorum, qui reſpirationi præcipue inſerviunt, valde affligitur, ſymptomata excitari poſſunt peripneumonica. — Viri cujuſdam junioris caſum refert D. MERY (**), qui tendine pectoralis majoris vulnerato ſtatim difficultate ſpirandi admodum inſigni & febre acuta corripiebatur. — Breviter omnia dolorum genera in pectore & ſpeciatim in pleuritide peculiarem in modum ſunt periculoſa; cum ordinatam & liberam reſpirationem valde interrumpendo majorem vel minorem ad peripneumoniam excitandam ſint apta. — Atque hæc eſt ratio, cur multo plures febres pleuriticæ cum peripneumonicis ſymptomatibus conjunctæ, quam veræ & perfectæ occurrant pleuritides: ubi dolorem pectoris ſeveriorem febris acuta, pectoris oppreſſio, tuſſis, ſpirandi difficultas, exſcreatio aut ſanguinis ſputum comitan-

---

(*) Vid. Opera, Genevæ 1748. fol. Tom. IV. Conſult. Cent. II. Sect. III. Caſ. XIII.

(**) Memoires de l' Academie Roiale des ſciences. ann. 1713.

tantur; tunc semper casus iste adest, qui proprie nominatur pleuroperipneumonia. — Interdum quidem incidit, ut in peripneumoniæ accessu lateris cesset dolor, quod evenire potest, quando pulmonum infarctus ita insignis est, ut parum sanguinis ex cordis ventriculo dextro ad sinistrum transeat & aorta vix ad partem dimidiam eo repleatur: ita, ut naturæ vires ob ejus defectum deficientes, in universalem stagnationem fiant proclives, & ægrotus sensibus quasi destituatur, vel, ut ARETÆUS (*) loquitur, de nulla re conqueratur, licet pulsus intermittat & extremæ corporis partes algeant. Varia talia vidi exempla. — Ante quatuor circiter annos nauta quidam, nomine *Cam*, circa nonum pleuroperipneumoniæ diem & fere viginti quatuor horis ante mortem perfecta corripiebatur paraplegia. — Itaque, si dolor in pleuritide subito cessat, spirandi tamen difficultas & pectoris oppressio adhuc continuat aut increscit, symptoma est mortiferum. — Atque aphorismus iste est verissimus; a pleuritide peripneumonia malum. (**) Pleuritidis vero indoles & effectus ex sequenti consideratione clarius apparebunt.

Primo: Pleura inflammata externæ pulmonum membranæ facile adglutinari atque in ea propagari potest inflammatio; & hoc eo facilius eveniet, quando vel natura vel morbo cohæsio aliqua antea fuit effecta: hinc illi, qui aliquando pleuroperipneumonia laborarunt, postea similibus morbis sæpius sunt obnoxii: cum callositas, ut ita dicam, concretione effecta vasa pleuræ sanguifera constringat, & ita ea, ut in posterum sanguine viscido facilius obstruantur, reddit proclivia. — Non mentionem majoris aut minoris faciamus impedimenti, quod adhæsione pulmonum ad pleuram plenæ & liberæ infertur respirationi.

Secundo: Cum externa pulmonum membrana pleuræ ipsius sola sit continuatio, inde ex alia in aliam pleuræ par-

(*) De pulmonaria.
(**) HIPPOCRATES Aphorism. XI. Sect. VII.

partem & quidem eam ipsam pulmones proxime investientem diffundi potest: ea enim per insigne spatium dispergi potest, haud secus ac parvam oculorum maculam inflammatam subito in universalem totius bulbi, palpebrarum, cæterarumque oculi partium inflammationem dispersam videmus. --- Siquidem membranam hanc pulmonum primum afficere potest inflammatio, & tunc tandem dolor pleuritico omnino similis excitatur, licet interna thoracis membrana vel pleura non sit affecta. — Ego vero opinioni experientissimi HOFFMANNI (*) hoc ita sæpissime fieri, lubenter accedo.

Tertio: Mediastinum ipsum est tantum pleuræ duplicatura & ejus pars aliqua inflammatione corripi aut in eam propagari potest; quo in casu acutiores sub sterno aut inter scapulas sentiuntur dolores; hoc interdum occurrit, & in genere magnum periculum habet conjunctum. — Pleuritidis dorsalis & HIPPOCRATES (**) & ARETÆUS (***) mentionem fecerunt, in qua dolor cum orthopnœa, tussi & difficiliori parcaque exscreatione a spina versus sternum excurrebat. — Hoc casus propositus esse videtur. — Interdum dolor in partibus anterioribus & directe sub sterno, ubi mediastinum cum eo cohæret, deprehenditur, atque in eventu ea in parte deprehensa fuerunt apostemata. — Quando dolor profundius in pectore hærere videtut, & magnum pondus, anxietas, cordis palpitatio & perpetua quasi ad tussim excitandam proclivitas adsunt, pericardium (cujus externa quoque membrana a pleura exoritur) plerumque inflammatum est. — Ubi dolor per totum pectus, magna cum oppressione & perpetuis hinc atque illinc lancinantibus & pungentibus cruciatibus est dispersus, non mediastinum solum, sed & membrana utriusque pulmonum lobi

(*) Vid. Opera.
(**) Lib. III. de morbis, Sect. XXI. edit. LINDEN.
(***) Cap. de pleuritide.

lobi externa inflammata esse videtur: magna spirandi difficultas, oppressio, & anxietas, perpetua tussis, & constans erectum sedendi desiderium, hunc adesse casum ostendunt: ac hoc non minus periculosum est, quam pericardii inflammatio. — Mediastini, pericardii & pulmonum membranarum inflammatio illud esse videtur, quod pulmonum erysipelas appellaverunt veteres; HIPPOCRATES id describit ut febrim acutam cum magno in anteriore pectoris parte dorsoque dolore, cum majore pondere, repletionem mentiente & tussi sicca. (*)

Quarto: Diaphragmatis membrana superior simili modo a pleura oritur, & vel primum, vel deinde ab inflammatione pleuræ inflammari potest; & hoc sane crebrius, quam quis credat, accidit. — Quæ dicitur paraphrenitis & febrim valde acutam, dolorem admodum violentum ab inferioribus costis versus ultimas dorsi vertebras extensum, brevem, convulsivam, singultuosam respirationem, magnam anxietatem & inquietudinem, tussim siccam, singultum & delirium conjuncta habet; qualibet speciatim sub inspiratione insignis sentitur dolor, qui se a cordis scrobiculo usque ad ipsos lumbos extendit; hypochondriorum latus affectum introrsum & sursum versus costas trahitur (**), & abdomen vix ita respiratione movetur, ut sensibus percipi possit, sed in ispirationis nixu quasi doloris violentia fixum manet & convulsum.

Itaque aliqua hujus late expansæ membranæ parte inflammata, pleuritidis progignitur species, in qua pulmones ipsi ob *situm continuum & contiguum*, *cohæsionem* vel *sympathiam* subito insigniter afficiuntur. — Quid? quod pulmones non minus mediastino & diaphragmati adhærere possunt, & vere adhærentes deprehenduntur, quam pleuræ vulgo sic dictæ. — Quod si vero pulmones nulli pleuræ par-

(*) Lib. I. de morbis, Sect. XIII. edit. LINDEN.
(**) Si septum transversum perculsum est, præcordia sursum contrahuntur. CELSUS Lib. V. Cap. XXVI.

parti adhæreant, hujus inflammationi peripneumonica supervenire possunt symptomata, siquidem obstaculum & impedimentum ordinatæ respirationi oppositum sanguinis per pulmones circuitum justum insigniter interrumpet. — Quæ cuncta aliquo respectu de insigniore musculorum intercostalium aut periostei costarum inflammatione dici possunt. — In his quidem casibus symptomata peripneumonica non statim accedere possunt, neque plerumque citius, quam post duos, tres aut quatuor dies solent; cum vero dolor inflammatorius justam thoracis expansionem & sufficientem pulmonum inflationem impediat, hi tandem tali modo insigniter afficiuntur.

Igitur cum hæc cuncta sæpissime febrium pleuriticarum sint pedissequæ, ut in vera & spuria pleuritide tam cito, quam fieri potest, larga repetitaque sanguinis detractione, refrigerantibus nitrosis medicamentis, potu, fomentis, opiatis, cæterisque inflammationem tollamus, operam navare debemus. --- Breviter, casus hic pertractandus est ut *mera membranarum musculorum* vel *periostei inflammatio*; quando vero pectoris oppressio, tussis, exscreatio, cæteraque accedunt, hæc non minus, quam lateris dolor, aliaque sunt attendenda.

Atque cur hæc omnia adeo religiose & accurate descripserim, ratio hæc est, ut natura, status & differentia morborum pectoris & pulmonum eo facilius cognoscantur & in curatione distinguantur: etenim, excreantia, oleosos linctus, & pectoralia in mera musculorum pectoris vel pleuræ inflammatione exhibere, licet quoque levis tussis symptomatica & aliqua spirandi difficultas in ipso speciatim febris accessu eam comitetur, non parum esset absurdum; cum e contrario tempestiva sanguinis detractio & regimen conveniens morbum cito removere potuissent. --- Ex altera parte, tantum in sanguinis detractione & fomentis subsistere, si pulmones vel mox in principio vel deinde majorem in modum afficiuntur, foret iniquum.

Pleuritidis in veram & spuriam distinctio in rerum natura vere est fundata, & in curatione attendi meretur: quod si enim musculi intercostales soli sunt inflammati, multo plura a topicorum applicatione, qualia sunt fomen-

ta, cataplasmata, vesicatoria, cucurbitulæ & similia, sunt speranda, quam si lateris dolor a pleuræ aut externæ pulmonum membranæ inflammatione dependet. --- Ægritudo ab attactu percepta, dolor corpore in affecto latere jacente & præcipue in profundiore inspiratione sentitus, tumor & rubor, qui nonnunquam in parte affecta apparent hanc ab interna pleuritide distinguunt.

Porro laterum occurrunt dolores & quidem severiores, qui ab acri irritante defluxu in pectoris musculos & costarum periosteum excitantur; & qui multo citius topicorum applicatione, medicamentis demulcentibus & convenientibus purgantibus cedunt, quam sanguinis detractioni, quæ in tali casu non adeo necessaria est, nisi plethoram, quæ fortasse adest, imminuere velis. — Ubi enim illi ab acribus ortum trahunt humoribus, sanguinem iterum & sæpius nullo alio consilio detrahes, quam ut ægrotum debilites. --- Num sanguinis emissio pertinaci scorbuto aut doloribus medetur venereis? sic fortasse, ut dolorem a dente exeso vel a spina carne infixa excitatum mitigat.

Pectoris laterumque dolores vagos rheumaticos aut ab inflatione excitatos a veris pleuriticis bene distinguebant veteres. HIPPOCRATES illos propria loquendi formula nuncupat ἀλγήματα ἰσχνῶς ἑστηκότα ἄσημα (*), & in eis sanguinem emittere vetat: quibus isti fomentis, purgantibus cæterisque, non vero sanguinis detractione mederi annitebantur: cum e contrario inflammatio pectoris fixa, contorta (systrophica) ut commentatores eam nuncupant, semper sanguinis detractionem postulat. — Atque in rerum eventu nos quoque deprehendimus, dolores vagos, scorbuticos & rheumaticos multo melius purgantibus, fomentis, diaphoreticis & demulcentibus medicamentis, quam san-

(*) Dolores tenues, vagi *absque veris symptomatibus pleuriticis*: Coac. prænot. 491. edit. FOESII. — Quæ cum admonitione adversus sanguinis detractionem conferenda sunt: in fine Lib. 2. Coac. prænot. DURET.

sanguinis missione tolli. — Quorum quidam nihil profecto, quam mercurialia, antimonialia, anodyna emplastra, cucurbitulas aut vesicatoria permittunt, & quidam tantum tempore, patientia & exercitiis tolluntur. Si quando dolores in fundo thoracis, in hypochondriis aut infra diaphragma cum borborygmis conjuncti & tumidum abdomen adsunt; clysmata procul dubio & purgantia conveniunt: nihilo tamen minus hi dolores interdum sunt acutiores & ob intestinorum inflationem sæpius spirandi difficultatem habent conjunctam, qui vero, ut ARETÆUS observavit, valde improprie appellantur pleuritici. — Sæpius, tales querelas mox post clysmatum usum vel paucas alvi dejectiones non sine maxima illorum admiratione, qui ignorabant causam, disparuisse vidi. — Quo in casu sanguinis missio inflationem & dolores semper auget. — Quæ omnia HIPPOCRATIS doctrinæ & rei veritati sunt consentanea: magnus enim medicinæ dictator expressis verbis dicit, quando dolor infra septum transversum & abdomen tumidum est, leniter helleboro nigro, pelio, silphioque purgare oportet, quibus cuminum anethum cæteraque addantur, ut simul cum excrementis expellantur flatus (*).

In omnibus vero his casibus pulsus, febris gradus, lingua, doloris sedes & respirationis modus medicis prudentibus satis dilucide demonstrant, quæ rerum ratio & quid faciendum sit. — Quod si thoracis dolor violentus, pulsus durus, tensus & celer, ac febris major sit, dolores, si inprimis rigor præcedit, pronunciari possunt pleuritici. — Cum rigore fere semper veri morbi accedunt pleuritici & pulsus valde durus & tensus est similis chordæ vibranti: dolores sunt acriores, pungentes & fixi neque ut illi ab inflatione tendentes & varii, neque ut rheumatici incerti, lati & vagi. — Pulsus durities est partis alicujus membranaceæ inflammatæ signum aliquod pathognomoni-

(*) HIPPOCRATES de victu acutorum. Sect. XIII; edit. LINDENI.

cum maximum: itaque si dolores sub sterno hærent, aut a dorsi spina versus sternum excurrunt, ex pulsu intenso percipere poteris inflammatum esse mediastinum. — Cum pulmones, ut Aretæus ait (*), dolorem non percipiant (ad minimum multo minus percipiunt), vomica sæpius in illis generatur sine majore eam comitante dolore. Cujuscunque organi membranæ multo majore præditæ sunt sensu, quam id, quod parenchyma appellatur, sic ureteres magis quam renes, membranæ cerebri, magis quam ipsum cerebrum. — Ergo pulsus durities, & doloris violentia præcipua esse possunt signa diagnostica in morbis thoracis & maxime sanguinis missionem cæteraque determinant. — Doloris sedem non ita, ut quidam cupiunt, attendendam esse existimo: cum enim quælibet pleuræ pars, musculi intercostales, aut costarum periosteum inflammari possint; qualibet thoracis in parte persentisci potest dolor, ego quidem tam circa costas spurias, quam in quacunque alia parte dolores vidi severiores. HIPPOCRATES ejusque commentatores sanguinis detractionem tunc in primis convenire, demonstrarunt, quando dolor versus claviculas & axillas ascendit; mea vero opinione, si quacunque alia in parte severior est dolor, ista pari ratione est necessaria. — Dolor in paraphrenitide est valde exiguus, nihilo minus vix eam aliquid acrius, quam hæc urget. Quando pectoralis major & serratus anticus minor inflammatur, fieri aliter non potest, quam ut dolor ad axillam excurrat, cum tendines ab ejus articulatione propius inserantur: quod haud raro occurrit in pleuritide spuria, quæ tunc sanguinis detractione & fomentis efficacissime levatur; eadem vero requiruntur, si musculi intercostales aut costarum periosteum inflammatione afficiuntur.

Quamquam quidam laterum dolores a pleuriticis valde differre possunt, & multo minus sanguinis detractionem re-

(*) Cap. de Pulmonaria.

requirunt; ea tamen numquam est negligenda, si in primis isti respirationem insigniter impediunt: alias eos pessimi semper excipiunt effectus, cujus rei illustre aliquod exemplum sequens sistit historia.

Circa diem nativitatis Christi anni 1728. vir quidam nobilis D. T-ll, honestus & sobrius, quadraginta circiter annos natus, corporis quidem habitu tenui, sed vivido agilique, dolore in dextro latere afficiebatur & paululum febricitabat: adeo tenuis erat dolor, ut ne domi quidem se teneret. Nihilo minus sanguine detracto pauca quædam a suo chirurgo data sumebat. -- Cum vero de die in diem dolor increfceret, tribus septimanis vel mense uno post primum impetum me consulebat. --- Ego vero illum hectico calore, tussi brevi & spirandi difficultate, a dolore lateris, ut ipse affirmabat, tantum excitata, laborantem deprehendebam: parum idque cum difficultate exscreabat, & quod interdum sanguine nunc leviter erat tinctum. --- Ut sanguis detraheretur & mixturam oleosam exscreantem, lac ammoniacum, oxymel squilliticum, salinas potiones & decocta sumeret pectoralia, jubebam, atque ipsi regimen refrigerans ac diluens præscribebam. Quibus auxiliis paucis diebus post largam purulentæ, cruentæ & fœtidæ materiæ, ex lobi pulmonum sinistri vomica provenientis copiam, exscreare incipiebat; nam ægritudinem ibidem sentiebat atque ex loco quodam sterni lateris sinistri & quidem versus thoracis fundum provenire materiam ajebat. --- Tandem parum valde neque cruentum exscreabat; tussis quotidie imminuebatur neque ullum pondus insigne in ejus pectore remanebat; decoctum quoque pectorale balsamicum ex cortice peruviano calorem ejus & sudores auferebat; ita ut spe fretus valetudinis ejus recuperationem propius abesse crederem. --- Omnibus autem his exoptatis symptomatibus irritis dolor lateris dextri perpetuo continuabat & isto quidem in loco, quem primum occupaverat; quid? quod subito tanta violentia increfcebat, ut quoque sanguinis detractionem iterum iterumque repetitam necessariam esse, putarem; sic quoque fomenta emollientia atque anodynum emplastrum ex opio, camphora & emplastro e cymino ap-

plicare jubebam: atque, cum hæc nullum afferrent levamen, parti ipsi scarificatæ imponebam cucurbitulas. --- Oleum autem & opera erant perdita, dolor enim quotidie augebatur, neque ulla res, præter opiata repetita levamen ullum aut somnum afferebat. --- Tandem pars ipsa magnopere intumescebat & signa formati abscessus evidenter apparebant, in quo ea propter qualibet methodo convenienti promovendo, operam ponebam. --- Paucis diebus post ex illo a chirurgo inciso ingens purulentæ materiæ effluebat copia, ita ut aliquam ejus partem ex cavitate thoracis ipsius provenire existimaremus. --- Facta uberiore exploratione duæ costæ exesæ atque nigræ ac duo loci penetrantes: alter quintam & sextam costarum verarum (quæ cariosæ erant) & alter inter quartam & quintam ab inferioribus numerando, deprehendebantur. --- Tandem summe debilitatus & febre hectica emaciatus vivis interesse desinebat die 29. Martii 1729.

Corpore examinato musculi quidam inrercostales, serrati antici majoris aliqua & obliqui descendentis suprema pars apparebant nigræ & sphacelo infectæ, & apostema ipsum usque ad dorsi fere spinam extendebatur: pleuræ pars inferior prorsus nigra & eo in loco lividum erat diaphragma. Apertura superior penetrabat usque in dextrum pulmonum lobum, ubi partium vicinarum insigne spatium in pus erat conversum. --- In lobo sinistro callositatis satis late extensæ occurrebat species, ubi probabiliter hærebat vomica; ac a vertebris propius insignis tumor ovo gallinæ turcicæ major & aliquo modo jam suppurans deprehendebatur: quædam alia quoque minora aderant tubercula, quorum alia duriora & fere lapidea, alia suppurantia pure erant repleta. --- Pulmonum lobus uterque maxime morbosus & quibusdam in locis omnino apparebat lividus. --- Uterque plurimis in locis pleuræ firmiter adhærebat, aliæ harum adhæsionum erant satis largiter extensæ, aliæ specie ligamenti fibrosi efficiebantur. --- Thoracis in cavitate dextra circiter mensura dimidia materiæ valde fœtidæ & obscurioris coloris inveniebatur.

Nobilis hujus viri pulmones probabiliter obstructione qua-

quadam antea erant affecti, quam dolor in ejus latere accedebat, quod interdum tussi sicca brevi esset obnoxius: humores vero acres in costas & musculos intercostales irruentes, liberamque respirationem impedientes, non parum ad ejus pulmonum obstructionem atque suppurationem contulisse, persuasum habeo; & quoniam tali rerum ratione justa thoracis expansio impediebatur, pulmonum ad minimum augeri poterat cum pleura cohæsio.

Antea vero, quam huic capiti finem impono, pauca quædam de pleuritidis inflammatoriæ curatione addam: in hac dubio procul sanguinis major vel minor detractio maxime necessaria eaque quibuscunque aliis auxiliis est præmittenda: ægroti vires, pulsus & febris, doloris violentia spirandique difficultas ejus determinare debent quantitatem. --- Quibus autem addendum est, sanguinis quoque qualitatem attente esse considerandam; densus enim & viscidus sanguis non minus globulorum rubrorum abundantiam, quam æque ejus proclivitatem in inflammationem, ac ægrotum necessitate urgente commode largam eamque repetitam sustinere posse sanguinis detractionem, indicat.

Bene quoque perpendendum est, quælibet pleuræ cæterarumque partium inflammatio, quæ tempestiva sanguinis emissione non imminuitur, aut diluentibus antiphlogisticis emollientibus potionibus & medicamentis non resolvitur, abscessu aut gangræna ut terminetur, necesse esse. Siquidem pleuritides istæ diutius durantes plerumque peripneumonica excitant symptomata; ideoque de inflammatione quam celerrime tollenda vix satis esse possumus solliciti: dolor enim inde exortus respirationem & idcirco justam per pulmones circulationem sanguinis valde turbat; qui inde jam multo viscidior (& qui proximam ipsius pleuræ inflammationis exhibet occasionem) magis redditur aptus ad stagnationem in ultimis pulmonalium aut bronchialium arteriarum ramis, quam si tenuior sit fluidiorque. Quæ ratio est, cur laterum dolores ab inflammatione multo frequentius, quam a mero acri defluxu aut simili re dependentes, peripneumonias excitent. --- Igitur veritati maxime

me est consentaneum CELSI effatum (*) *remedium est magni & recentis doloris, sanguis missus*; & quæ subjungit, parimodo sunt vera, *at si vetustior casus est, serum id auxilium est.*

Mox post sanguinis detractionem clysma emolliens, alvo in primis obstipata est injiciendum, quo non intestina solum duris excrementis & flatibus liberantur, sed major quoque sanguinis copia ad aortam descendentem & vasa iliaca derivatur atque utraque ratione partes levat superiores. HIPPOCRATES (**) ubique in pleuritidum principiis clysmata suadet & caute egregiam istam admonitionem exhibet, nos neque alvum nimis adstrictam, ne febris augeatur, neque nimis fusam, ne vires & spiritus deficiant, permittere debere (***).

Quo facto pars dolens decocto ex semine lini, fœnugræci, floribus chamomillæ cum aqua & lacte parato foveatur. — Quæ quidem medendi veterum erat methodus; HIPPOCRATES, inquit (****), fomenta & mox a principio & postea sunt applicanda, ut dolor resolvatur pleuriticus: hæc tam sicca, quam humida constanter in pleuritide suadet. — Ego quidem, quando repetita sanguinis detractione nullum afferebatur levamen, ea optimo cum successu applicata fuisse vidi. — Dolor isque inflammatorius præcipue semper a fibris nimium tensis ortum trahit, quem fomenta emollientia illas relaxando, tollunt. Omnibus vero rebus siccis calidisque in dolore pectoris inflammatorio aut lateris multum præfero humida fomenta aut cataplasmata: diuturniorem siccorum fomentorum usum dissuadet ipse HIPPOCRATES (*****) atque versus crisin ea, quæ

(*) Libr. IV. Cap. VI.
(**) De victu acutor. Sect. LII.
(***) Lib. III. de morbis. Sect. XVII.
(****) De victu acutor. Sect. XI, XII. edit. LINDEN.
(*****) Ibid. Sect. XII.

quæ ex humidis sunt, commendat (*). — *Cum paululum*, ait CELSUS (**) *inflammatio se remisit, siccis & calidis fomentis uti oportet. Ab his transitus ad malagmata est.* Ego vero plerumque anodynum emplastrum ex opii drachma una camphoræ scrupulo uno & emplastro de cymino compositum post convenientia adhibita fomenta, (semper autem primum adhibeo fomenta humida), optimo cum successu applico. — Verum in rationibus valde periculosis, abdomini quoque, inguibus, cæterisque partibus applicanda sunt fomenta, quæ nimiam fibrarum adstrictionem generatim imminuendo sanguinis impetum infringunt. — Multo efficaciora erunt balnea emollientia, si illis convenientem in modum uti possumus; ea dorsi, laterum & pectoris dolores levare, ait HIPPOCRATES: quorum eximii in colicis atque nephriticis paroxismis effectus nos incitare debent, ut eis in valde violenta atque pertinaci pleuritide & paraphrenitide utamur. — Calidorum applicatione materiam coqui & exscreationem promoveri, credebant veteres; hoc certo certius efficiunt, dum dolorem mitigant & musculis intercostalibus cæterisque partibus majorem thoracem expandendi contrahendique ac materiam evocandi conciliant libertatem: ideo, ut in pleuropneumoniis hoc quoque respectu maxime sint salutaria, necesse est.

Hæc mox excipiant medicamenta nitrosa, quibus jungatur regimen diluens, emolliens, refrigerans. Lactis serum tenue, decoctum hordei & papaveris rubri, emulsiones & similia, consilio, quo potum exhibemus, respondent; ac nitrum non minus sanguinem refrigerat, quam attenuat: his jungenda sunt mitia anodyna, quæ, prouti se offert occasio, repeti possunt: elixirium paregoricum & diacodium mihi videntur aptissima; quibus ceti sperma, oleum animale mite, relaxans, valde penetrans neque tamen exæstuans

(*) Lib. III: de morbis Sect. XXIII.
(**) Lib. IV. Cap. 6.

æstuans est addendum: & quando fibrarum rigiditas sit major, olea vegetabilia refrigerantia, ut seminis lini, amygdalarum dulcium, bono cum successu dari possunt. Pleuritidis in curatione methodum emollientem atque relaxantem indicari, ex his manifestum est. Scilicet homines robusti & laboriosi fibris rigidioribus & constitutione corporis sicciore præditi huic morbo magis sunt obnoxii & magis ab illo afficiuntur, isque præter ea tempestate frigida & sicca in primis sævit.

Doloris violentia procul dubio post sanguinis detractionem opiatorum exigit usum, quæ prudenter interposita profecto sunt valde salutaria. -- Cum enim dolor sit stimulus, quo sanguinis circulus acceleratur, sanguis ipse exæstuatur, & & plus naturaliter justo ad partem dolentem derivatur; inde eo inflammatio ipsa augeri debet. — Spina carni infixa aliquam excitat & in vicinis partibus inflammationem. — Porro si tussis pertinax, ut in pleuroperipneumoniis, adest, diacodio aut similibus est mitiganda; alias nimia agitatione, quam commovet, ipsam inflammationem augebit. — In horum usu maxima profecto opus esse & cautione & prudentia, negandum non est; ideo quilibet antea, quam ad eorum usum accedit, in animum revocare debet, lanceola nec timide nec parce utendum esse, si dolor urgeat, pulsus durus, celer & tensus sit ac febris deprehendatur major. -- Quid nonnunquam in pleuritide & peripneumonia effici possit & debeat, si quando maxima irruant cum violentia, sequentia commonstrant exempla.

Quatuor circiter ante annos vir quidam nobilis, fortis, plethoricus, quadraginta circiter annos natus, febre & violento lateris dolore corripiebatur; ipsi mox ad sexdecim vel octodecim uncias detrahebatur sanguis. — Quo facto diminuebatur dolor. — Surgebat & igni in conclavi fumo repleto assidens vini pomacei frigidi fere quartam mensuræ partem bibebat, rigore afficiebatur insigni, quem febris major, dolor in latere & pectore ingens, magna spirandi difficultas, delirium & talis tussis excipiebant, qualem vix unquam audivi, maxima, terribilis & haud cessans, qua

ma-

magna ſanguinis recentis, ſpumantis evocabatur quantitas. Quæ me impellebant, ut intra viginti quatuor horarum ſpatium ter ſanguinem detraherem & intra hoc breve temporis ſpatium *ſeptem laudani ſolidi grana præter uncias binas vel tres diacodii* exhiberem;.. atque his, his ſolis inquam (nam alia adhibere nolebat) iſte fortaſſe reſtituebatur. — Quod ſane ſingulare prorſus eſt exemplum. — Sed ſupra propoſitam medendi methodum valde ſalutarem ac efficaciſſimam eſſe, plurimis in caſibus ſum expertus; eamque immenſum in modum plus præſtare, exiſtimo, quam ſanguis hirci, priapus tauri, aliæque HELMONTII nugæ, quæ adeo in *archæo* compeſcendo & *pleura fuerente* (*) pacanda extolluntur; nihilo tamen ſecius, maxima cum vehementia & bile acriori in GALENI filios ejuſque ſcholam ob methodum pleuritidem ſanguinis miſſione curandi invehit.

In pleuritide epidemica variis temporibus moderatum ſudorem poſt tertium in primis aut quartum diem admodum fuiſſe ſalutarem, vidi; atque hanc ob rationem ſæpius nitro cæteriſque addidi camphoram, quæ cum parca elixirii paregorici doſi conjuncta & in ſero lactis tenui calido aut ptiſana data rare aut nunquam fallunt, quin huic intentioni reſpondeant. — Frigida humidaque in tempeſtate & hominibus antea catarrhalibus vel rheumaticis frigidis affectibus obnoxiis hæc methodus admodum convenit, ſi juſta ſanguinis quantitas antea fuit detracta; talibus in caſibus quoque lenia conducunt purgantia. — Ægrotos affectibus pleuriticis laborantes quibuſdam in aeris conſtitutionibus, in primis tempeſtate humida nebuloſa continuata majorem ſanguinis detractionem haud perferre, ex optimis conſtat obſervationibus: eos ſanguinis detractionem multo meliore cum ſucceſſu & minore cum damno ſuſtinere frigido ſiccoque vere, quam humida æſtate aut pluvioſo autumno, generatim deprehenditur. Quid? quod occurrunt quædam pleuritides, ad minimum vulgo ſic dictæ, quæ parcam vel nul-

(*) Vid. HELMONT. pleura furens.

nullam sanguinis emissionem permittant, in quibus lateris dolor merum symptoma, non morbus ipse esse videatur; sic ægritudo & dolores febres putridas malignas, variolas, cæterosque morbos præcedentes aut comitantes proprie non sunt rheumatici sed mere symptomatici. -- Igitur tales dolores ab acrimonia, non inflammatione oriuntur, eisque medentur diluentia, diaphoretica, eccoprotia, vesicatoria cæteraque non sanguinis missio, quam suscipere veteres, ubi bilis (quo nomine acrimoniam intelligunt) præ aliis dominatur, vetant.

Popolum *Romanum* atque *Athenienses* non tam commode quam *Hellespontum* inhabitantes sanguinis detractionem in pleuritide & peripneumonia sustinere, observavit ASCLEPIADES (*); cum illi his a meridie propius in calidiore & humidiore aere vivant, hi vero frigidioribus sicciori busque ventis aquiloni & favonio magis sint expositi: eandem observationem ratione populi *Parisini* frigidiore in regione viventis & incolarum partis *Galliæ* meridionalis, qui a meridie propius calidiores inhabitant regiones, effecit HOTLERIUS (**). Equidem in regione arctioribus limitibus inclusa morbum quendam epidemicum, qui in depressis calidis locis mari propioribus tantum febrim lenem catarrhalem excitavit & vix ullam sanguinis detractionem postulavit, in vicinis frigidis atque elatioribus locis conjunctum fuisse cum severis pleuroperipneumonicis symptomatibus, ac non parcam sanguinis exegisse emissionem pluries annotavi. -- Solidorum fluidorumque constitutio ipsa procul dubio ratione diversi inhabitantium situs insigniter differt. -- Itaque, ut breviter omnia complectar, his tandem hoc mihi liceat addere corollarium, in morborum curatione non peculiarem solum morbi epidemici naturam considerare, sed tempestatis quoque ac ægrotorum constitutionis habere debemus rationem.

OPUS-

(*) Vid. CEL. AURULIANUS Lib. II. Cap. XXII. de morbis acutis & chronicis Amst. 1722.

(**) HOLLERIUS in Aphorism. II. HIPPOCRATIS Sect. I.

OPUSCULA
VARIA.

I.

PARTIUM GENITALIUM IN MULIERE STRUCTURA PRÆTERNATURALIS.

EX EPISTOLA.

Viri doctissimi JOANNIS HUXHAM *M. D. ad* JACOBUM JURIN. *R. S. Secr.* (*).

A. B. de parochia *Lanteglass* in comitatu *Cornubiæ*, prope *Fovvye* oppidum, annos nata XXIII. nupta fuit cuidam nautæ robusto, tandemque prægnans, sibi partium male conformatarum conscia, opem imploravit chirurgicam. Sibi accersitum esse voluit Dominum BONNET de *Fovvye* oppido, & artis chirurgicæ & obstetriciæ peritissimum. Ille vero perspecto denudato corpore sequentia observavit.

Lo-

(*) Vid. Philosophical Transactions. Ann. 1723. N. 379. p. 409.

Loco umbilici, in medio abdomine, paululum vero inferius, prominet maſſa quædam ſpongioſa, carnis quaſi offam præ ſe ferens, abdomini tranſverſe incumbens, magnitudinis fere ovi gallinacei, longa autem tres digitos: ex hac duo erumpunt meatus urinarii exiles, qui urinam perpetim exſtillant, quam neque vel retinere vel ejaculare poteſt: hinc veſicam, (ſi quæ adſint) ſphinctere caruiſſe concludendum. Spongioſa hæc molliſque maſſa, urinæ acrimonia corroſa, tactum fere refugit molliſſimum, adeo ut incurvata obambulare coacta ſit, ad dolorem a veſtibus impreſſum evitandum, eamque tenuiſſimis linteis involvere. Hanc quidam maſſam funem fuiſſe umbilicalem male a partu abſciſſum, male dein curatum, exiſtimo; ne vel minima enim umbilici, niſi hic, apparent veſtigia; quid quod & urina per urachum pervium, & in duos forſan tubulos diviſum, vel ſaltem per canales duos proprios, effluit. Priori potius credo opinioni; quia dantur hiſtoriæ urinam per umbilicum in adultis etiam excretam fuiſſe atteſtantes. (*)

Hanc infra offam ſubintrat vaginæ foramen, ab offa diſtans breviſſimo ſpatio: ex hoc effluxere catamenia, per hoc etiam gravida facta fuit mulier, haud magnam vero tempore coitus percepit voluptatem; ſumma enim penis glans in hoc orificium vix fuit intromiſſa, multo minus ipſa virga. In hoc foramen digitum ægre introduxit chirurgus, eo ſcilicet animo, ut ipſum uteri collum exploraret, quod tamen ne vel tactu percepit, plane autem deprehendit membranam craſſam hocce orificium ab altero inferiore, jam deſcribendo, ſeparantem.

Eo fere ipſo loco, ſuperius verum paululum, ubi in mulieribus rite conformatis adeſt foſſa magna, inventum fuiſſe foramen alterum oblongum, ne vel minimi digiti apicem altius admittens, recto inteſtino uti poſt partum ob-

(*) Vid. Hiſt. de l' Academie Royale des ſciences. An. 1701.

observatum fuit, pervium (quod a sectione fortasse accidit :) nullus autem hic occurit sphincter : inferius vero rectum intestinum, more solito , cum sphinctere circumdato terminatur.

Orificium hoc oblongum ab orificio vaginæ , abdomine maxime tumente, duos saltem digitos transversos distitit , inter quæ membrana descripta intervenit ab interiore parte , hujusce vero fissuræ oblongæ quasi labiorum coalitio exterius e superiore foraminis parte.

Nulla hic clitoris, hic nulla ossium pubis adfuere vestigia, nisi , quasi apophyses breviores ex utriusque ossis ilii parte inferiore protuberantes , ossium pubis rudimenta dixisses. Hic fuit ante partum rerum status.

Die 18 Julii 1722. hora noctis undecima advocatus est BONNET chirurgus, ut parturienti opem ferret. Perpensis omnibus , fœtum invenit vaginæ orificium infra dilapsum, quem muliere decumbente superiora versus propellere frustra adnixus est, ob fortissimos fœtus motus & gravissimos matris dolores , cui etiam jam supervenere convulsiones, syncope, cæteraque . Vaginæ autem orificium vix ac ne vix quidem dilatatum, ita ut, illi jamjam moriendum esse, fuerit omnium expectatio.

In hoc miserrimo rerum statu, misericordia & humanitate adductus chirurgus, posthabuit omnino , quid vel ignarus vulgus, vel invidus hic garriret aut hic : anceps experiendum esse remedium potius , quam nullum apud se statuit, morte aliter citissimo ingruente pede.

Parentibus periculosissimum rerum statum enarravit, nil nisi a sectione expectandum, ancipitem prædixit eventum. Annuentibus hujus miserrimæ matre , & adstantibus , in orificium oblongum inferius scalpellum chirurgicum introduxit, & uno ictu coalitionem labiorum hujusce orificii & membranam separantem divisit : hinc in unum coivere & orificium vaginæ & oblongum inferius . Jam digitis facilis introitus , orificium uteri internum attrectavit : dilatavit paululum , caput inde sensit infantis : quid plura (Fœtus ori intruso digito, puellulam vivam, probe formatam, mirantibus maxime adstantibus, demum extraxit, quæ & ad-

M 2 huc

huc & viget & valet; uti etiam & ipſa mater, quamquam poſt puerperium febre graviter colluctata eſt.

Jam a partu prolapſu ipſius uteri divexatur, quo prolabente nec per horas 8. decimaque reducto, eum dein, ſi fortius intrudas, exiliunt e meatibus urinariis deſcriptis rivuli duo ad pedis ſaltem diſtantiam; argumentum ſane cyſtidis cujuſdam urinam excipientis; aliter re vera ſuſpicatus eſſem meatus iſtos duos urinarios ipſorum ureterum fuiſſe orificia, hic terminantia.

Quærat fortaſſe curioſior aliquis, quo forte modo gravida facta fuit muliercula noſtra?

Illi reſponderim, penis intruſionem ad prolem concipiendam haud abſolute eſſe neceſſariam, ſeminis autem intra vaginam ejaculationem quam maxime. (*)

Hujus rei narrationem tibi citius tranſmiſiſſem, ni diu, fruſtra autem hactenus, mulieris alteram graviditatem expectaſſemus, quum per ſat longum tempus a puerperio cum marito cohabitaverit.

Figura addita repræſentat mulierem gravidam, AA ſpongioſam aſſimulat quaſi carnis maſſam, quam partem fuiſſe chordæ umbilicalis autumno, magnitudinis fere ovi gallinacei, tres vero digitos longam. Ex hac duo erumpunt fiſtulæ urinariæ bb, quæ urinam perpetim exſtillant, nec ex ullo alio orificio redditur urina.

c Orificium vaginæ, cloacæ galli gallinacei quam ſimillimum, ſpiſſo quaſi ſepto circumdatum: per hoc effluxere ἔμμηνια, per hoc etiam gravida facta mulier. Hoc orificium, dum perpeſſa fuit mulier graviſſimos partus dolores, nullo fere modo dilatatum fuit, quamquam anus ipſe, ob vehementiſſimas muſculorum abdominis cæterarumque partium contractiones, maxime hiaret.

d Locum indicat, ubi inventum fuit foramen oblongum, mi-

(*) Vid. Hiſtoire de l'Acad. Royale des ſciences 1712. vid. etiam MAURICEAU.

minimi digiti apicem vix admittens. In hoc, tempore puerperii, chirurgus introduxit ſcalpellum chirurgicum, idque ab hoc in orificium ſuperius adegit: ita ut jam a partu dehiſcat monſtruoſum, horrendum, informe, ingens foramen.

Orificium ſuperius traſverſum ab inferiore oblongo (appropinquante partu) duos fere digitos diſtitit. Ex hoc magno hiatu ipſius uteri prolapſum ſæpiſſime nunc patitur. Ex loco etiam, ubi adfuit olim orificium inferius, jam a puerperio, partim excretæ ſunt fœces alvinæ: hoc vero ante partum minime obſervatum fuit, ita ut a ſectione forte acciderit.

Orificium hoc oblongum paulo altius, quam par eſt, in figura deſignatur.

e Anum repræſentat paulo magis antrorſum, quam in aliis poſitum: per hoc maxima ſecum pars egeritur. Pudendum hoc, quale quale, eſt non denſe crinitum. (*)

II.

(*) Hujus notatu dignæ hiſtoriæ aliam deſcriptionem, cum jam relata ſatis convenientem, attamen paulo pleniorem qui cognoſcere avet, evolvat eaſdem commentationes philoſophicas Anno 1724. Num. 384. p. 142. ubi GUILIELMUS OLAVER eandem deſcriptionem chirurgi, qui feminæ iſti tempore partus auxilio fuit, refert.

II.

OBSERVATIONES DUÆ RARIORES.

EX LITTERIS,

Viri doctissimi JOANNIS HUXHAM, *M. D. ad* JACOBUM JURIN. *R. S. Secr.* (*)

OBSERVATIO I.

Ingens Omentum.

VEterani cujusdam militis uxor dolore colico & vomitu diu laboraverat, quibus supervenit ventris tumor durus, qui auctus indies magnam in molem increvit. Jam evomuntur omnia, bilis atra, sincera, tandem & ipsæ fæces alvinæ. Dolor vero persæpe immanis in sinistro præsertim hypochondrio solus, catharctica, enemata, anodyna, plurima pharmacopœio COLLINS abhibentur; incassum omnia; permanet dolor, increscit usque tumor, digitorum pressui haud magis cedens, quam si lignum fuisset.

Ex hocce tumore plura quasi tubera enata sunt, quorum unum alterumve caput puerile, alia pugnum virilem, magnitudine æquabant; eminebat autem maximum in sinistro hypochondrio, ubi gravissimum persensit dolorem, ita ut sæpius exclamaverit, se voluisse tumorem ibidem loci

(**) Vid. Philosophical Transactions Anno 1724. Num. 382. p. 60.

loci fore perfossum. Increscente tumore facta est valde dyspnoica. Tanta tamque atrocia per menses fere 14 perpessa fuerat mulier, cum tandem grata venit morborum requies, mors.

Mihi enarravit casum pharmacopola, rogavit insuper, ut viscera inciso abdomine inspicerem, quod cum alio medico feci perlubens.

Nudato cadavere montosum observavimus ventrem; reliquum vero corpus summa macie confectum. Secto abdomine in conspectum se dedit ingens quasi sebi massa (nisi quod colore fuit minus alba) totum ventris cavum adimplens, ita ut nec ventriculus, nec jecur, neque intestina apparerent ulla; adhæserat enim omentum hoc enorme peritonæo pluribus in locis, in utroque præsertim hypochondrio, ubi & latior & firmior fuit cohærentia.

Secto autem in modum crucis peritonæo & ab omento separato, conspeximus illum in pelvim fere detrusum, omentum etiam toti jecinoris cavo annexum, ventriculum hac mole oppressum, uti & duodenum, colon & jejunum: cum adiposo renum involucro (sinistro præcipue) connexum & quasi confusum fuit; adeo ut colon, altius paulo quam in rectum desinit, sebo hocce concreto fuit penitus involutum, hinc fecibus præclusum iter, hinc illæ lachrymæ, hinc dolores illi sævissimi, quibus ante mortem excruciata fuerat mulier; & ut hic obiter notem, per plures dies ante mortem nec sua sponte, nec vel clysmatibus acerrimis irritata alvus dejecerat ullas.

His lustratis ingens separavimus omentum a iecore, ventriculo, scirrhoso pancreate, intestinis, tandem & a mesenterio, & ab interna peritonæi lamina renibus instrata. Splen fuit hac massa quodam modo demersus, contractior & quasi coriaceus. Hunc quasi sebi montem exemi denique & per famulum nostrum domum misi: erat autem animus, omentum hoc morbidum accuratius perspiciendi, cum jam enim advesperasceret, deficit opportunitas.

Pendebat omentum hocce ℔ XVI. $\frac{1}{2}$ Avoird. nec tamen abstulimus unam saltem alteramve libram partibus

adhærentem. Pondus hercle maximum! Si consideremus ex obesiore homine omentum vix libras pendere tres, majus certe inveni antehac nunquam, quamquam & secui & dissecta vidi plurima hominum cadavera. Fateor equidem longe majus a GREGORIO HORSTIO in suis observationibus memoratum fuisse, majus etiam in Ephemeridibus German. ann. x. veruntamen hoc quoque monstrum monstris annumerari merito debet.

Hujus & in extima parte, nec non in interiore substantia, plura observavi vasa sanguifera, eaque certe maxime dilatata, quorum aliqua penna anserina majora, aliqua vero quasi in aneurismatibus terminantia. Ex horum aneurismatum (si ita dicam) maximo uncias circiter sex nigricantis sanguinis extraxi cum quibusdam grumis albidioribus; anne adipis particulæ a venis epiploicis absorptæ atque morbo congelatæ?

Ex plurimis lobis conflari mihi videbatur massa hæcce, sibi invicem arcte hærentibus; aliquos tamen separavi, quorum pauci pomo minori fuere magnitudine æquales, forma haud absimiles. Media hujus pars, cætera durior, cultro haud facile cedebat.

In isthoc cadavere sequentia etiam fuere observatu digniora. Inferior hepatis pars in scirrhum abierat. Ex vesica fellea plures exemi calculos, carbonem fossilem colore referentes, friabiles, aquam innatantes, quos bilem haud improprie nominares splendidam; his quippe quum inerant plurimæ particulæ micantes, haud dubio salinæ.

Mesenterii glandulæ fuere scirrhosæ, immo quædam in substantiam pene lapideam induratæ. Intestina tenuia fuere inflammata, colon cum cœco fere totum gangræna correptum, etiam processus ipse vermicularis.

Ren uterque fuit sanus satis; dexter autem emisit ureteres duos; cum vero renem dissecuissem, percepi facile, quid esset in caussa, cur ureter hic fuit duplex. Renis enim pulvis septo quodam fuit divisa, digitum tranversum crasso, ejusdemque perfecte substantiæ cum reliquo renis parenchymate.

Hic

Hic fuit ren quasi duplex, cui duplex pelvis, ureterque duplex.

Erant in imo abdomine seri subscruenti libræ quasi duæ.

Malum hoc immedicabile penitus visum est, nisi quis morbi principiis obstitisset.

OBSERVATIO II.

Salivæ color insolitus.

DOminus FOX, quadragenarius, gracilis, biliosus, per mensem unum alterumque elanguerat, nausea, ictero & doloribus colicis vexatus: tandem ex epoto largiter vinino pomaceo vehementissimo colices paroxysmo correptus me consulit. Vomitabat omnia, urinæ parum reddebat coloris lixivii, quæ sedimenti plurimum deponebat subviridis.

Ego statim illi potionem ex ipecacuanha emeticam propinari jubeo infuso dein. C. Bened. affatim hausto plurima viscosa, biliosa, rejecit: tum enemate terebinth. injecto alvus terve respondit. Ex sumpta mistura anodyna vomitus & tormina comprimuntur; jam de languore summo & abdominis distentione conquestio; paulo etiam post recrudescit dolor. Bolum præscripsi ex Jalap. ʒj. Calomel. gr. VIII. Spec. Diambr. gr. VI. Laudan. solid. gr. I. Syrup. de Sp. Cerv. q. s. quamprimum sumend. cum Tinct. sacr. ℥ji. Hinc omnia pacata. Post horas 12. ter fundit alvus perliquida, biliosa. Ex sumpto dein haustu anodyno nox tranquilla. Mane de dolore & faucium tumore queribundus crassa, subfusca expuebat; mox abunde effluit saliva colore viridissima, bili porraceæ quam simillima, nisi quod tenuior. Perduravit fluxus hic salivæ viridis horas quasi 40. quo tempore sputavit, quantum vix caperent sextarii duo: ad flavedinem dein vergebat color fluoris eo usque dum ad instar solutionis Gutt. Gambæ evasit: quantitas autem aucta potius, quam diminuta.

Per-

Perstitit & hicce color per horas etiam quadraginta, dein sensim pellucida facta est saliva, atque subito, uti oborta est, evanuit penitus salivatio.

Intra biennii spatium bis terve in icterum inciderat ante hujus morbi accessionem. Decem abhinc annis maxima salivatio sponte erumpens hunc ipsum hominem in summum vitæ discrimen intulerat; salvus autem evasit ope doctissimi expertissimique Medici D. D. PYNE. Tunc vero temporis ne vel mercurii hilum sumserat, nec ullo modo fuerat colorata saliva.

In hac historia observatu haud indigna quædam occurrunt. Salivatio nempe sponte exsuscitas, vel ex tantillo forsan Calomel. excitata. Calomel. autem probe paratum novi, quippe qui plurimas ejusdem doses, quarum aliquas ad scrupulum integrum exhiberi jusseram, ne vel minimo sequente salivationis signo.

Occurrit porro, quantum ego saltem scio, salivæ inauditus color. Saliva viridi ita penitus tincti erant dentes & fauces, quasi ærugine obducti fuissent: permansit dentium color viridis quatuordecim post diebus, quam convaluit.

Notandum præter ea fluxum hunc salivæ fuisse criticum, quo judicatus est & icterus & colicus morbus; ab incepitante enim salivatione ne vel minimus dolor ventris & color cutis subviridis sensim evanuit, urinam etiam reddidit copiosius, sed subnigram. Ille vero, qui ante hunc fluxum valde languidus fuit & jam quasi moribundus, maximam salivæ evacuationem εὐφόρως φέρει.

Serum ictericorum tinctum esse bile omnibus notum est; nec alicui forsitan videatur magis mirandum, serum flavum posse per glandulas salivales excerni quam per serosa cutis vascula, quod tamen ictero laborantibus contigisse sæpius observavimus, admoto prius epispastico: de urina biliosa nihil dicam. Unde vero color salivæ viridis haud ita facile dictu. Hujus opinor ego causam procatarcticam esse pomacei vini potationem.

Bili si miscueris acidum color oritur viridis. Hinc torminosæ infantum dejectiones virides, lacte in ventriculo

ace-

acescente. Hinc porracea bilis. Ponamus jam acidum pomaceum a venis lacteis vel a mesaraicis forsan, absorptum seroque sanguinis bilioso permixtum: quid eveniret inde? Credo equidem flavi seri coloris in viridem permutatio. Profiteor hercle, acida quæcunque a vi corporis vitali in alcalinam naturam mutantur, etiam ipsum vitrioli acidum: languescentibus autem viribus, concoctione læsa, lympha effœta facta & inerte bile, queis adde sanguinem tardius circulantem, acida parum subacta, nec in primis viis, nec in ipso sanguine, acidam exuunt naturam. Hoc testantur acidi debilium sudores, acidusque in ore sapor a febribus inflammatoriis convalescentium, quibus ad restinguendam febrem largius fuerat exhibitus acidus potus. Sæpius certe memini me vinum pomaceum largiter potasse brevique urinam ipsissimum potus odorem spirantem reddidisse. Curabam nuperrime mulierem summa hæmorrhagia, durante diu, correptam, cui inter cætera plurimum fuerat exhibitum Elix. Vitriol. Mynsichit. cessavit tandem hæmorrhagia, debilis autem inde reddita mulier incidit in leves spasmos, artuumque dolores, ventris tormina diarrhæa comitante plures excrevit alvus dejectiones viridissimas, stercoris vaccini simillimas, talesque per plures dies, quamquam Rhabarbarum fuerat ter exhibitum ad expurgandas acidi particulas, intestinis adhærentes. Hic sal acidus sanguini immistus, post dies plures iterum e sanguine per intestina rejectus est, vi vitæ nullo fere modo subactus.

Microscopio olim observavit LEEWENHOECKIUS, quod chyli sales acidi a bile retundantur & comminuantur quum vero in jecore subsistat obstructa bilis, integris viribus vasa lactea permeat acidum. In ægroto autem nostro bilem obstructam fuisse, patuit inde, quod alvus fuerat compressior, & feces ante vomitum medicamento commotum reddidit albidas.

Hypothesis fortasse nostra illustrabitur magis, si perpendamus, unde oriatur virginum καχεξία color herbeus (ut cum PLAUTO loquar.) His enim fructus immaturi, acetum atque id genus alia, summæ sunt cupediæ, vitiatis autem concoctionis organis, parum immutata sanguini

mi-

miscentur, bilemque & sanguinem obruunt acido. Hinc glandulæ obstructæ, hinc facies ex viridi pallida, tumor hinc hydropicus; atque quod non levis est momenti jecur scirrhosum ex chlorosi præmortuarum sæpe inventum fuit viride. Jam paucis restat dicendum, unde colori salivæ viridi successit color flavus, quod inde factum arbitror, quia post acidum a sanguine partim ablegatum, partim & a motu sanguinis, ob cardiaca exhibita, aucto destructum, superfuit solum superflua bilis sanguine expellenda, quod & brevi secessit, reseratis bilis poris & per patulos salivæ ductus mirandum in modum excreta.

III.

DISSERTATIO BREVIS DE VARIOLIS EPIDEMICIS ANOMALIS,

Plymuthi mense Augusti 1724. incipientibus & usque ad mensem Junii 1725. continuantibus.

Auctore eruditissimo atque ingeniosissimo D.D. HUXHAM, *Medico Plymuthi.* (*)

MOrbi hujus symptomata consueta variolas præcedebant; sed dolores membrorum dorsique in genere consuetis erant severiores, sic quoque nausea & vomitus. Co-

(*) Vid. Philosophical Transactions, anno 1725. Num. 390. p. 379.

Colicis doloribus corripiebantur plurimi, quibus eruptione vel uno alterove injecto clysmate, cui mite anodynum erat additum, liberabantur: alvi dejectiones plerumque proveniebant biliosæ.

Interdum incidit, ut ante & in ipsa eruptione symptomata non adeo severa esse viderentur, nihilo vero secius variolæ evadebant confluentes atque in morbi statu fiebant mortiferæ. Pustulæ erant valde parvæ, neque, ut fieri solet, repletæ; uno aut altero vero die post eruptionem in medio collapsæ & depressæ apparebant. Hoc etiam observabam in illo discretarum genere. In quibusdam hominibus breviore tempore quam viginti quatuor horæ ab eorum impetu in conspectum prodibant: quando istæ tam cito erumpebant, semper ex genere erant confluentium, uti plerumque observatur. Eruptionem comitabatur sternutatio prodigiosa, in primis in infantibus. Perspexi infantem (*) quinque circiter annos natum, qui indesinenter triginta horis diutius sternutabat, neque hoc alio, quam anodynorum auxilio mitigari poterat. Variolis laborabat confluentibus atque decimo tertio die moriebatur infans. In quibusdam in & post pustularum eruptionem intolerabilis accedebat pruritus; hoc quoque infanti mox nominato contingebat, & in genere malum erat symptoma: cum hoc magnam materiæ morbosæ prodibat acrimoniam.

In paucis quibusdam die uno vel altero, postquam eruptio perfecta esse videbatur, in variolarum interstitiis variæ apparebant pustulæ miliares, quarum aliæ rubore obscuro, aliæ vero sero limpido erant repletæ. Quæ nunquam, ut secundarius variolarum proventus, prouti interdum observavi, raro efficere solent, suppuratione maturescebant; neque tam copiosæ erant. Quamquam hoc in genere malum sit symptoma, attamen in puella septem anno-

(*) COCKEYS infans.

norum (*), febrim atque delirium post hanc eruptionem prorsus cessasse urinamque mox subsedisse, perspexi.

Nonnulli purpura abundabant; petechiæ in interstitiis variolarum in ipsa eruptione apparebant, atque pustulæ ipsæ luridum ostendebant colorem: in nonnullis haud prius se manifestabat purpura, quam tempore maturationis. Cæterum hominem (**) obsitum his maculis hac constitutione durante nosco, qui morbum hunc superabat; alii vero quinto aut sexto die moriebantur, alii usque ad decimum undecimum languescentes peribant.

Suppuratione durante variolæ admodum subsedebant, & cohærentium genus basi ejus insigniter dilatabatur; ita, ut, licet sæpius post eruptionem satis distinctæ esse viderentur, nunc inter se confluerent. Sæpius macula in centro pustularum in conspectum veniebat purpurea, quæ pedetentim dilatata fiebat nigrior. Sic interstitia quoque interdum pallidum, interdum lividum induebant colorem. Ominis symptomata pessimi! Pustulæ macula ista purpurea haud insignitæ, nulla obtegebantur incrustatione lutea, sed color ejus apparebat lividus, cinereus, & gradatim mutabatur in obscuro nigram crustam.

Quæ constanter comitare solet variolarum confluentium maturationem, salivatio in nonnullis admodum parca, in nonnullis omnino erat nulla, cum satis parva materiæ insigniter viscidæ quantitas, injectione gargarismatum soluta exscrearetur: Binos homines adultos & plures infantes variolarum genere confluentium laborantes curabam, qui neque salivam expuerent, neque alvinis dejectionibus, nisi ipsis lenia exhibita erant cathartica, levabantur, & tamen morbum superabant. Id re vera rarum admodum erat, ut occurrerent infantes, ista salutari affecti diarrhœa, de qua SYDENHAMIUS aliique recte existimant, illam salivatio-

(*) Virgo nomine SPURRET.
(**) Domini LANG'S filius.

tionem hominum ætate adultiorum supplere. Nonnulli juniorum infantum e contrario per morbi decursum salivam insignem emittebant. In duobus infantibus, (*) altero septem annos nato, prius nulla quam post decimum tertium accedebat diem, & tunc tam profusa & tam diu continuabat, ut maxima cum difficultate illam primo purgantibus, & tunc cortice peruviano, adstringentibus cæterisque cohiberem. Equidem horum junioribus Calomelani grana IV. exhibueram, antea vero jam erat purgata.

Ubi tumor faciei & colli valde durus, dolens & tensus cum magno arteriarum carotidum pulsu & parca aut nulla conjunctus erat salivatione, ibi in statu morbi generatim delirabat ægrotus. Quæ symptomata sæpius existebant mortifera. Illorum glandulæ maxillares & parotides, qui sanitatem recuperabant, per insigne temporis spatium post plenariam variolarum desquamationem (quæ tamen satis lenta procedebat,) tumidæ remanebant & induratæ, neque hi prius evanescere volebant tumores, quam post repetitas purgationes, easque cum calomelano, cæterisque.

Procul dubio hi tumores oriebantur a materia admodum viscida, has glandulas obstruente, faciei tumorem indurante, salivæ fluxum, & aliqua ratione circulationem per carotides externas impediente: quibus ex causis, cum plus sanguinis per internas impellatur, inflammatio cerebri & delirium aliqua ex parte excitari potest; & dum hoc quoque incidit, quando sanguis materia acri ex pustulis resorpta scatet, delirium tali in morbi stadio multo periculosius reddit, quam in ipso apparatu, ubi illud fere consueto incidere solet more. In hac rerum ratione, sanguinis emissio, clysmata emollientia, eccoprotica, diluentia copiosiora omnino sunt necessaria.

Qua occasione hæc moveri potest quæstio; utrum in salivatione valde viscida & deficiente, tumore faciei duro & ten-

(*) D. WALLIS puerulus, & D. COLLIER'S filia.

tenso, quædam mercurialia (qualis est juste præparatum Calomel.) cum utilitate in ipso quoque maturationis statu dari possint, nec ne? (Sæpius cinnabarim bono exhibui cum successu). Varia prostant exempla, quæ talem medendi methodum comprobare videntur; mihique tantum unica objectio materialis contra istam est nota, quæ hæc est. Mercurii pondus motum sanguinis augendo ut febrim quoque augeat, necesse est; ast profecto calomel. post incrustationem, ubi febris subsistebat secundaria, sine ullius mali effectus genere; potius dicam, exoptato cum successu exhibui.

Nihil tam certe viscidos tenacesque humores resolvit quam hoc, si cum copiosis diluentibus liquoribus conjungitur, nihilque ita illos, ut per convenientia eliminentur colatoria, præparat. Quod enim ad oxymel squilliticum, injectiones similiaque in deficiente salivatione attinet, illud sane vomitu interdum irritat glandulas membranæ Schneiderianæ, ut se liberent a contentis; injectiones tantum ductuum salivalium detergunt orificia; præter hos vix alium certum edunt effectum; siquidem materia viscida obstruens in intima glandularum parte & quoque ipso in sanguine hæret.

Methodus hæc speciatim tali variolarum generi convenire videtur, quale nunc describam, in quo omnis, quam quis mente concipere potest, valde viscidi humorum status occurrebat indicatio. Sanguis e vena emissus semper, & præcipue in morbi statu quam maxime erat viscidus. Sæpius parca vel nulla aderat salivatio: quæ in genere summe erat glutinosa: ita ut, sæpius materiam cum digitis ex ægrotorum ore detergere, opportebat nutrices: & sine largissimo potu ea subito cessabat. Diarrhœa admodum raro in infantibus accedebat. Cito exsiccabantur vesicatoria. Urinam cruentam, durante hac constitutione, emissam fuisse, percepi a nemine. Ubi triste hoc accidit symptoma, sanguinis crasis dissoluta esse videtur, (ut bene observavit LISTERUS) e coutrario, sanguinem nimis compacta & viscida diathesi relata arguunt symptomata.

Humorum status iste, durante hac constitutione aliqua

ex

ex parte ad minimum dependere potuit ab ſingulari tempeſtatis ſiccitate & ventis continuo fere a ſeptentrione & oriente venientibus, qui menſibus Octobris, Novembris, Februarii & tandem Martii apud nos obſervabantur. Januarii a medio uſque ad Aprilis medium tempeſtas erat ſiccior, quam cognitum erat hac in regione nemini, ubi profecto in genere pluvia magis continua, quam in plurimis Angliæ locis decidere ſolet; ſiquidem pluvioſa tempeſtate ſatis famoſum eſt Plymuthum.

Notatu digna hæc aereæ temperiei mutatio procul dubio ſingularem aliquem in corpore humano edere debuit effectum; cum ventus ſatis frigidus, ut tenuior ſanguinis pars tantum perſpiratione abeat, permittat; neque in tali tempeſtate corpus multos humores diluentes ex aere imbibat (ut KEILIUS obſervavit). Hinc liquores diluentes copioſe bibendi patet neceſſitas, qui cum in hoc morbo ſemper conveniant, ita eo magis, ſi iſte tali tempeſtate eveniat, ſumme ſunt neceſſarii. Atque, methodum *D.* ANDRY'S, qua balnea ex aqua calida & lacte aut lacte calido ante eruptionem inſtruit, variis ex rationibus in tali aeris conſtitutione convenire, exiſtimo. Nulla, præter eam; non uſui eſſe, contra iſtam moveri poterit objectio.

Subſolano per ſeptem vel octo dies menſibus Octobris & Novembris ſummo cum impetu flante & mox poſt illum, ægrotos fere omnes, quos tunc variolis laborantes vidi, vix ſalivæ fluxum perſenſiſſe, ſpeciatim obſervabam. In primis vero homo adultus, (*) variolis confluentibus ſevere admodum affectus, per totius morbi decurſum ne guttulam quidem exſpuebat; Die 18. violenta corripiebatur pleuritide, ſed ſanguinis levabatur miſſione. Sanguis adeo erat viſcidus, ut vix unquam viderim. Notatum fuit a LANCISIO, homines morbis pectoris affectos parum valde

(*) BETTY BODDY.

de exspuere, quando frigidi, sicci venti ab oriente veniunt; & hoc est, quod observavi frequentius: atque hac ex ratione apparere videtur, cur tali tempestate quidam asthmatici in genere paroxysmo sint obnoxii.

Manuum tumor non tam consueta ratione faciei detumescentiam, durante hac constitutione, excipiebat, quam in aliis variolis observavi epidemicis. Quidam admodum parvo vel potius nullo prorsus afficiebantur tumore. Crurum pedumque tumor prius accedebat rarissime, quam donec ægrotus erectus sederet, & tunc quoque dolore afficiebantur istæ partes majore.

Sæpius hanc rem animo perpendi, utrum iste manuum tumor, qui istam faciei subsequitur, aliqua ex parte ab ultima inflammatione & suppuratione pustularum his in partibus dependeat: cum dolor & inflammatio stimulum humores ad partem dolentem allicientem efficiant. Ac speciatim observari potest, dolorem manuum brachiorumque plerumque illo tempore evenire, quando salivatio cessare incipit: ita ut manuum tumor, aliqua ratione succedaneum quid salivationis esse, probet.

Ubivis obvia est observatio, brachiorum manuumque pustulas uno vel altero die tardius, quam istas faciei, & illas femorum pedumque tardissime inflammari maturarique, quæ quoque crurum tumorem istum manuum excipere, esse potest ratio. Eo magis huic opinioni subscripsi; quo sæpius insignem manuum tumorem, (cum pustulæ valde dolerent & inflammatæ essent) istumque in discretarum genere, ubi parcæ vel nullæ in facie aderant, observavi. In genere, quo magis tumor dolet, eo magis ejus intumescit margo: indeque sequitur, ut tumor partis in comparatione a dolore pustularum earumque numero dependeat.

His ex causis, ego usum epispasticorum circa carpum applicatorum paulo ante, quam tempus, quo tumorem manuum accedere debere expectamus (in primis si symptomata adsint urgentia) urgerem, cum illa sint stimuli, a quibus non humorum solum attenuatio & ad partes derivatio dependeat, sed quoque illos evacuet & ita conve-

veniens materiæ morbofæ antea ope falivationis (nunc aliqua ex parte fuppreffæ) ejectæ ; præbeat colatorium .

Nuchæ applicata veficatoria fæpius fummos colli dolores & deglutiendi leniunt difficultatem , quæ interdum ægrotum tertio variolarum ftadio afficiunt graviffime ; cum per alias vias deriverit humores. Quid ? quod nonnulli , quibus citius applicata funt veficatoria , & ut infigniter fuppurarent , continuabantur , minore tumore minoreque affecti fuerant falivatione ; quam in comparatione cum morbi vehementia convenire videretur fine ullo tamen ægroti damno : cum veficatorii effluxus falivationes defectum fuppleret . Igitur rationi quoque confentaneum effe videtur , ut , quando humoris noxii translationem ad manus expectamus, id , quod natura ipfa molitur , in ejus fluxu ibidem promovendo & exitum efficiendo operam ponamus .

Quam utiles hujus indolis fint evacuationes , ante aliquot annos in cafu feminæ cujufdam , cujus curam fimul cum digno , eruditoque hujus civitatis medico *D.* SEYMOUR habebam , cognofcendi occafio fefe mihi obtulit ; ubi per prodigiofam veficatoriorum nuchæ , auribus & brachiis applicatorum evacuationem, non minus quoque per copiofum urinæ fluxum efficiebatur, ut neque tumore neque falivatione per totum variolarum confluentium valdeque periculofarum decurfum afficeretur , nihilo tamen fecius iterum reftituebatur .

Quilibet in praxi verfatus , materiæ morbofæ translationem ab alia in aliam partem utilitatem fæpius attuliffe maximam , ubi in primis ejus adfuit evacuatio , obfervare debuit . (Omnes quidem evacuationes criticæ hujus fane funt indolis .) Ego vero exiftimo , quoties non abfceffus , apoftema aut femorum tumor evidens febrim determinandi fuit remedium ? Hoc in me ipfo ante aliquot annos Lutetiæ Parifiorum fum expertus ; cum febre violenta , inflammatoria cum delirio laborans die nono verfus noctem infigni dolore manuum brachiorumque corriperer , quo fentito , confilio duorum virorum dignorum facultatis , adhuc viventium , qui tunc temporis ftudiorum meorum focii ,

 apud

apud me vigilias agebant, manus per longum temporis spatium aquæ immergebam calidæ. Brevi tempore meæ manus intumescebant, & quatuor vel quinque horarum spatio & delirium meum & febris prorsus cessabat, licet & manuum tumor & dolor aliquamdiu remanerent.

Itaque si quibusdam in casibus natura tam inconsuetas se a morbis liberandi eligat methodos, quanto magis in promovendis ejus operationibus in morbo esse debemus, ubi metastasis materiæ morbosæ ad manus & pedes in genere consueta & salutaris est.

Hoc respectu procul dubio BAGLIVIUS jubet, ut spongiæ decocto calido emollienti imbutæ manibus pedibusque in variolis applicentur; atque hoc, ait, magno fecisse cum successu. Ego vero non minorem perspexi a vesicatoriis brachiis cruribusque applicatis; ast tunc quoque ægrotis imperabam, ut copiose tenue lactis serum aut simile biberent, quod maxima ex parte cantharidum acrimoniam tollebat.

Antea vero, quam huic paragrapho finem impono, delirium variolarum eruptionem comitans cataplasmatum emollientium applicationem ad pedes, in primis in infantibus insigniter levari, quin referam, facere non possum. Hoc profecto est, quod plerumque consueta ratione applicare soleo, quando in morbi principio consilium a me petitur, atque illud variis in casibus materiam variolosam ad hanc viam derivandi fuisse remedium, me credendi rationem habuisse existimo; &, cum eruptionem in inferioribus partibus multo efficeret copiosiorem, inde facies & pectus experiebantur minorem, quam alias contingere potuisse, mihi metuendi supererat ratio.

Magna pedum teneritas, quæ post istorum applicationem accidere solet, nullius momenti est incommodum, in comparatione utilitatis ex illis expectandæ, & ita quoque sunt dolores lancinantes sæpius post usum cataplasmatum femora afficientes: non dicam, illos potius utilitatis ab eorum usu exortæ esse argumentum.

In confluentium genere circa duodecimum aut decimum tertium diem generatim accedebat micturitio & dysuria, &

tunc

tunc quidem, quando nulla applicata erant veficatoria. Si quando larga turbidæ urinæ fubfequebatur copia, illam cito excipiebat urina, in qua multum fubfidebat: fi quando autem illa tenuis & limpida erat, parvaque in quantitate emittebatur, delirium, tremor, tendinum fubfultus aliaque convulfiva fymptomata cito fubfequebantur.

Nullum fymptoma in harum variolarum mutatione tam certo erat mortiferum, quam delirium, & (quod ego femper mali ominis in ftatu omnis generis febrium exanthematicarum effe fymptoma exiftimo) dyfpnœa vel anhelofa refpiratio: quod fi fanguinem, quam primum illa apparebant, emittebamus, ægrotum noftrum fervabamus: quo autem intermiffo paucis horis damnum accedebat irreparabile.

Hominibus his variolis afflictis valde erat commune, ut octo vel decem puftulæ inter fe confluerent, & magnam veficam materia limpida, cruda repletam efficerent, quæ per aliquot dies poft incruftationem ita remanebat. In puella quadam, (*) quæ moriebatur, fub iftis veficis obfervabam deftructionem (mortifications). Neceffe effe putabam, ut materia ifta, quam primum fieri poffit, ope lanceolæ vel acus emittatur, ne exulceratio (ut fieri folebat, fi fibi relinquebantur) excitaretur; atque non poffum, quin, hoc convenire, exiftimem, idque eo magis, cum materiæ tenuitas facile efficiat, ut in maffam fanguinis abforbeatur, & quo diutius relinquatur, eo reddatur acrior, fiquidem illa nullam permittat concoctionem.

In duobus ægrotis, varias puftulas fanie cruenta repletas obfervabam, quorum alterum (**) morbum tam facile fuperare, maxime mirabar, licet quoque genere laborabat confluentium.

Def-

(*) Virgo BOOSE.
(**) D. BASS'S infans.

N 3

Desquamatio admodum erat lenta, cum crusta nigra per varios dies; quid? quod hebdomadas post earum mutationem adhærerent, dum magna purulentæ materiæ copia sub illis hærens emanabat. Quæ admodum fœdas relinquebant cicatrices. Quo in casu nullius rei applicatio effectum mihi videtur edidisse meliorem, quam crebriora ex lacte calido, vel aqua & lacte partibus applicata fomenta; quæ salia acria diluunt, illa abluunt, & cutim leniunt: Oleosa linimenta poros obstruendo, sæpius nocent.

In uno alterove casu sub faciei manuumque crustis secedentibus pustulas repullulascentes observavi. Quod speciatim in puero accidit, qui maculis purpureis iterum obtegebatur. Hæ erant distinctæ, licet illæ summo in gradu essent confluentes.

Nihil tam certo post sanguinis emissionem (si indicabatur) mitigabat & tollebat febrim secundariam, quam mitiora cathartica; qualia sunt rhabarbarum, manna, tartarus, infusum sennæ similiaque. Calida scammoniata, aloetica purgantia non adeo convenire videntur, ad minimum si initium ab illis ducere velis. Hæc decimo, undecimo, duodecimo vel decimo tertio die exhibebam, quando pulsum ægroti celerem, calorem febrilem, linguam siccam, capitis dolorem, irrequiem, anxietatem, & alia febris putridæ symptomata deprehendebam. Quorum uno vel altero semel vel bis repetito, calomelanum exhibui & post istud purgavi. Hæc nostra erat methodus generalis illaque utilissima.

Non possum, quin existimem, mundum doctissimo *D.* FREINDIO reliquisque viris, qui nostræ Facultatis sunt ornamento, gratias debere maximas, quod hanc methodum introduxerint in ejusque favorem scripserint. In praxeos meæ principiis ego MORTONI auctoritate fretus, corticem exhibui peruvianum, ut febrim cohiberem secundariam; in primis, quando illam (ut sæpissime fieri solet) evidenter intermittentem inveniebam; ast, illum meæ expectationi ullo modo cum successu respondisse, vix dicere possum: Non, quin post proprias purgationes, cortex admo-

mo-

modum conveniat in extinguenda ad hecticam sanguinis proclivitatem quæ sæpius variolas consequitur, cui, si frigidum regimen & lac asininum (nisi illud idiosyncrasia vetat) conjungantur, nos fortasse tantum quantum in viribus est medicinæ, præstitimus.

Methodo hac tempestive purgandi in cohærentibus & confluentibus variolis, nonnullos ab maxime imminente periculo servatos perspexi, quorum restitutio potius resurrectioni similis esse videbatur.

Quæ profecto unica primas vias purificandi est ratio, quippe quæ fœtidarum acriumque impuritatum a glandulis intestinorum secretarum pondere replentur, de quibus, durante morbi hujus decursu ab eorum officio recedere, judicari nequit: idque eo magis, cum cutis pori eo tempore per pustularum incrustationem admodum obstipentur, inde intestinorum glandulas potius plus, quam consueto modo secernere, ut credamus, rationi consentaneum est; siquidem in medicina sententia est assumta, ut alterius evacuationis imminutio alterius sit augmentum; in primis ubi talis peculiaris, qualis cutim inter & intestina observatur consensus.

Quod si hæc ita sunt, excrementa per hebdomadam aut diutius retenta, pondereque suo magnam comprimentia arteriam, sanguinis liberiorem ad inferiores partes transitum impediunt, & ita illo obruitur cerebrum. Hinc ista deliria, coma, cæteraque, quæ tam frequenter hoc morbi in stadio imminent. Num porro mente concipere possumus, putrida sanguinis nunc putridi recrementa conjuncta fortasse cum variolarum internarum pure, & aliquam partem morbosæ materiæ per faucium glandulas secretæ & per occasionem deglutitæ additam gerentia non magnopere nocere debere, quando in intestinis relinquuntur? ubi magis magisque reddita acria, (prouti quoque succorum nostrorum maxime balsamicorum sese manifestat natura, si illi extra circulationis aream hærentes perpetuo corporis calori exponuntur) chylum aut liquores haustos contaminant, resorpta ad sanguinis massam deferuntur & ita efficitur pa-

bulum ipsius febris, quam natura per ipsam hanc viam; aliqua ad minimum ex parte expellere tentabat.

Ac re vera quam insigniter infensas, fœtidas, largasque dejectiones hoc in morbo post clysmatum usus & magis in primis post purgationes observamus? in statu puta aut declinatione: Ita ut hæc valde putrida materia diu in intestinis hærens & ita magis magisque inscrescens, tandem tam fiat virulenta, ut illa corrodat & ipsam illam afferat diarrhœam aut dysenteriam, quam frustra timebant, ne excitaretur leni carthartico; siquidem facile semper fieri poterit, (si necesse sit) ejus vim infringamus leni opiato cæterisque.

Quoties non deprehendimus, hecticum calorem a primarum viarum cacochymia, in primis in infantibus oriri? quo in casu, parva rhabarbari dosis aut parvum stomachum leniter purgans plus efficere potest, ut in febrim removeatur proclivitas, quam tota corticis libra. Illud sane satis crebro fieri solet, ut cognoscamus, corticem ipsum in ejus usus principio leniter purgare; atque, quibusdam in casibus meliorem ita edere effectum, pro certo habeo. Nonne, quasdam febres intermittentes unico justo tempore exhibito vomitorio curatas fuisse, vidimus? Atque hoc effectum esse non per meram aliquam concussionem & agitationem vasorum sanguiferorum, generis nervosi cæterorumque, neque ita ut attenuantia agendo, sed per saburræ febriles paroxysmos alentis ex ventriculo expulsionem; ac hoc peculiari magis ratione manifestum est, in febribus repletioni ventriculi haud raro supervenientibus. Inde, parvam interdum corticis quantitatem post vomitorium plus valere, quam multo majorem ante illud exhibitam, apparet. Itaque si in primis viis putrida hæret materia, quæ aliqua ad minimum ex parte febrim alit secundariam, cur non aliquo leni vomitorio vel purgante, prouti præcipue convenire judicatur, in ea removenda operam ponamus?

Cui medendi methodo objecerunt & objici potest, eam a peripheria ad centrum allicere noxios humores: ast responsum redditum fuit, purgationes potius peculiari modo de-

defendendas esse, cum incrustatio inchoatata & materia nimis sit spissa, quin absorberi possit.

Quod si neque propria vi, neque artis auxilio valeat natura, ut materiam coerceat morbosam, ne ad partes feratur vitales, sed per ejus infelicem translationem hujus ponderi succumbere videtur, uti post subitaneum tumoris faciei & manuum regressum; post præmaturam salivæ fluxus aut similis rei suppressionem fieri solet; nonne necesse esse videtur, ut materiam infensam per illud quoddam emissarium eliminandi operam adhibeamus? ut in præsenti casu per intestina, quæ multo facilius, quam cutis pori, viæ uriniferæ, vel ductus salivales ad evacuationem stimulantur.

Quando salivæ fluxus naturaliter cessat, (mea quidem opinione) profecto necessarium esse videtur, ut alia quædam loco hujus promoveatur evacuatio. Quo tempore cardiaca vel alexipharmaca medicamenta nullo modo huic methodo (si necesse est) sunt contraria. Hanc viam in infantibus eligit natura, quibus plerumque moderata diarrhœa maxime est utilis, cum eam salivationi adultorum hominum feliciter substituat.

Quam necessarium interdum sit, materiam acrem in intestinis hærentem & quidem in medio ipsius suppurationis evacuare, sequens evincet historia.

Ante tres circiter menses hominem (*) triginta circiter annorum variolis laborantem curabam. Incidit, ut quarto ab eruptione die colica violenta biliosa, cui antea fuerat obnoxius, affligeretur; qua in summum vitæ periculum redigebatur. Variolæ ejus collabascebant & non minus pallescebant, quam interstitia: pulsus erat quam maxime languidus & prodigiosus tremor viscido cum sudore conjunctus afficiebat ægrotum. Ut ipsi bina injicerentur clysmata, alterum mox post altero reddito, jubebam: cæte-

---

(*) Thom. HODGE.

terum Laudan. solid. gr. ß. Croc. anglic. gr. iv. Theriac. Andromach. ℨß. quarta vel sexta quaque hora cum julapio testaceo deglutienda præscribebam. Laudano ter assumpto per totam noctem bene dormiebat. Tempore matutino pustulas rotundas, floridas & turgidas deprehendebam. Morbum vir superabat, licet nonnullis diebus post ejus mutationem colicis iterum corriperetur doloribus, quibus post purgationem calomelano cæterisque & opiatorum usu cito liberabatur. Ante & post eruptionem de magna spirandi difficultate cum importuna brevi tussi & dolore sub sterno violento hic conquerebatur æger; quam ob rem ut unciæ sexdecim emitterentur sanguinis, qui valde erat viscidus, imperabam.

Adultorum hominum, quibus infortunium contigit, ut hoc afficerentur morbo, moriebantur plurimi; quorum in numero erat matrona quædam nobilis septuaginta & duorum annorum; homini tantorum annorum inconsuetus sane vitæ exitus.

Harum vero variolarum virus singulari ex re notatu reddebatur dignum, quod feminæ (licet antea jam variolis istisque severioribus laborassent quædam) perpetuo cum ægrotis hac variolarum specie affectis vel infantibus vel adultis versantes quibusdam plerumque pustulis in facie, manubus & pectore erumpentibus & pustulis variolosis accurate similibus afficerentur, quæ procul dubio a variolarum incrustatarum materia cutim harum partium inficiente ortum trahebant. Quæ quoque pustulæ veris variolis omnino similes erumpebant, maturescebant & decidebant. Mihi nota est fœmina, (*) quæ plus quam quadraginta in altero faciei & pectoris latere gerebat, cum infans, cui auxilio erat sæpius hujus lateris partibus incumberet. Illas, quibus cutis erat tenerior, & quæ malignarum variolarum affectis ægroti adstabant, eruptionibus his præ reliquis fuisse

(*) Dom. HICK'S nutrix.

se afflictas, observavi. Cujus indolis plura occurrebant exempla.

In hujus constitutionis principiis variolæ multo erant maligniores, quam hoc vel binis proxime preterlapsis mensibus. Licet vero istæ crudelissime sævirent, quidam tamen valde benignis laborabant infantes, neque ullo, quam conveniente purgante post illas indigebant remedio.

IV.

DISSERTATIO DE AURORA BOREALI

Die octavo Octo. 1726. apparente, & descripta in epistola ad editorem commentationum philosophicarum R. S. A. (*)

QUamquam phænomenon, *aurora borealis*, dictum, haud raro in ipsa hac mundi parte, annis proxime præterlapsis visum est, nos tamen hactenus admodum imperfectas de causis ejus exortus fecisse conjecturas, existimo. Itaque cum ego credam, fore, ut fidelis hujus phænomeni historia multo plura ad varias ejus causas detegendas conducat, ut vobis sequentem dissertationem de illo, quod die 8. Octobris apparuit & prouti apud nos Plymuthi observatum fuit, ob oculos ponam, mihi ipsi erit hono-

(*) Vid. Philosophical Transactions. Ann. 1726. N. 399. p. 132.

nori. Hora sexta & dimidia Jovem jam splendentem percipiens, Telescopium meum ad istum observandum applicabam, cum subito striæ quædam lucidæ decem circiter gradus supra horizontem in N. E. apparerent, & hemisphærium multo clarius illustratum videretur. Luminis borealis hoc esse initium existimans, oculos meos ad horizontis longitudinem a W. ad E ab exortu ad occasum sollicite dirigebam, propiusque versus W apicem pespiciebam, qui quasi ingentem rubicundo-igneum repræsentabat obeliscum, ad altitudinem triginta vel quadraginta graduum sese extollentem, qui horizonti ad perpendiculum & quidem cum ejus basi insidere videbatur. Ejus apex fere stellam coronæ septentrionalis splendentem attingebat: cui columna quædam angustior vel duæ ejusdem coloris & formæ propius adstabant. Interim versus exortum insigniter increscebat lumen, & multo fiebat vividius, prouti luna, se a nube corruscante obtegitur. Sic se in columnas distribuebat, quæ vix ad magnam extendebantur longitudinem, subitoque evanescentes tuncque subito revertentes non in N. E. solum, sed quoque magis versus Septentrionem apparebant.

Horæ quarta circiter parte ab observationis meæ initio præterlapsa, ab arcu quasi vel basi nigra (qua ratione melius hoc exprimam, nescio) extensa per totam septentrionis horizontem, qui illam proprius in apicibus. W. & E. N. intersecare videretur, plurimæ pyramidales luminis columnæ quocunque ex loco oriebantur; mox hic, mox hic, mox illic inæqualis crassiciei, altitudinis & splendoris: nunc subito emicantes, nunc non minus subito evanescentes, columnæ vero istæ a septentrione exortum versus positæ magis splendentes micabant & lucidæ erant illis occasum versus, quibus igneus magis & rutilans erat color. Magnæ in occasu columnæ semper eadem remanebat positio, altitudo & forma, prouti observabam, dum oculum meum versus murum E. & W. propiorum dirigerem.

Inter arcum & horizontem nebula quasi nigra, obscura apparebat, ex qua undique lucis radii emitti videbantur: quam-

quamvis nigra vero ista apparebat, stellæ tamen satis clare per illam discerni poterant. Qui arcus dum primum appareret, vix altius quam quindecim aut viginti gradus (in ejus parte altissima) super horizontem extolli videbatur, at ejus altitudo continuo increscebat, & ex omnibus ejus partibus quolibet temporis momento emittebantur luminis coni, qui omnes ad unum Zenith propiorem vergere videbantur punctum, ut circuli aut arcus verticales globi versus polos vergunt, licet illum nondum per varios gradus attingerent.

Hora septima audita columnæ occasum versus tam splendentes & vividæ apparebant ut illæ in E. exceptis illis W. propioribus. Etsi arcus crura interdum admodum ordinata beneque definita viderentur; interdum tamen, mox in media, mox in alia, iterum in alia parte deprimi videbantur; ac nonnunquam ista cum pari anomalia extendebantur: illud vero certum erat, nullum lumen aut luminis fulgur durante toto hujus phænomeni tempore apparuisse in arca nigra arcum inter & horizontem inclusa; tunc quoque, cum summum ejus culmen attigisset, quod contigit decem circiter aut duodecim minuta ante horam octavam; quo tempore quadraginta circiter gradus supra horizontem esse judicabam. Tunc ex omni arcus parte, inprimis vero ex septentrionali vel parte ejus summa radii emanabant, aut lucidæ columnæ mirum in modum splendentes & coruscantes projiciebantur incredibili cum velocitate versus verticem, ubi convergentium columnarum cuspides propius a centro abesse videbantur; & subito ab omni cœli plaga, coruscantes, micantes luminis radii Zenith versu semittebantur; qui circa sextum aut octavum gradum versus meridiem collecti, parvum circulum duorum aut trium graduum in diametro formabant, cujus limites multo erant lucidiores quam centrum: Cygni caudam inter & Lacertæ hic formatus esse videbatur circulus, tunc propius meridiano.

Pulchrum hoc spectaculum cum stella, quam nobilissimus Ordo periscelitis gerit, comparari potest, radii vero pyramidales erant inversi; atque radii aut striæ partis meri-

ridionalis longitudine sua multum ab illis ex N. differebant; inprimis isti directe ex S. provenientes vix decimum quintum a centro aut circulo attingebant gradum, cum e contrario illi ex occasus & exortus plagis provenientes admodum essent longi & fere ipsum horizontem attingerent; inprimis in apicibus E. & W. radii ipsi continuo & celerrimo tremore agitati varios valde splendentes per varias horæ secundas monstrabant colores, qualis erat albus, ruber, viridis, luteus: sed maxime permanens & prædominans color erat igneus ruber, cum carmosini & splendentis perlarum coloris aspectu: Radii rubri plerumque ex occasu oriebantur, atque color iste continuabat usque ad plenariam hujus radiati cœli dissipationem: reliqui evanescentes fumo quasi tenui similes disparebant. Radiatarum harum columnarum tremor, ut fulgur, tam celer erat, neque cessabat.

Quod mirandum spectaculum super nos in plenario suo splendore per tria vel quatuor minuta remanebat, quo tempore radii versus centrum prodigiosa cum celeritate projiciebantur, neque ab illo rejiciebantur. Interdum illi vaporibus ex fornace calcaria vel tempestate admodum calida ex terra ascendentibus similes tremiscebant, & tota hemisphærii superior pars convulsione quasi affecta esse videbatur.

Brevi temporis spatio amœna hæc evanescebat scena, & in parvas dispersas & splendentes nubes disrumpebatur, quæ semper motum tremulum retinebant; & ex illis mox hic mox illic erumpebant coruscationes. Hoc quoque tempore varia stellis similia meteora cadere observabam, prouti sæpius serena splente observatur nocte.

Licet nostra cupola coruscans paucis minutis post horam octavam auditam evanesceret, a cœli tamen regione N. E. & N. W. lucidæ continuo emittebantur coruscationes, quæ prope Zenith inter se congredientes in ipsarum congressu momentaneos circuli arcus in ipso fere loco ejusdemque diametri, cujus supra mentionem injecimus, efficiebant. Nihil nunc proveniebat a meridie & raro admodum ex ipso septentrione. Ab occasu exortæ coruscationes semper

per magis rubicundæ & igneæ erant quam illæ exortus, quæ semper magis lucidæ splendentes apparebant.

Pulchri hujus phænomeni supra nostrum caput hærentis toti eramus in contemplatione, indeque arcus alicujus lucidi per totum septentrionis horizontem extensi haud observabamus effictionem, quæ similis arcu Iridis lucidæ, splendentis lutei coloris videbatur, sub quibus omnibus quasi admodum obscura erat nubes; licet nos vero hæc Telescopio observantes, distinguere poteramus stellas minutissimas: ita ut obscuritas tantum a magnitudine luminis mox super illa dependeret. Ab hoc, non minus, quam ab illo, admodum lucidæ, splendentes omnibus ejus ex partibus oriebantur columnæ.

Nullæ sub illis apparebant coruscationes. Altitudo earum maxima esse poterat viginti aut triginta gradus. Columnarum nonnullæ quoque hujus arcus usque ad Zenith radiare videbantur.

Circa horam nonam lucidus hic sensim sensimque evanescebat arcus, cum plurimis radiis lucidis vel columnis; valde splendens vero crepusculum quasi semper per totam septentrionis horizontem remanebat, atque quædam admodum splendentes ex sereno cœlo emitti videbantur coruscationes: Hoc speciatim magis observabatur in N. E. Circa horam undecimam quasdam coruscationes perpetuo erumpentes atque sparsim columnas lucidas observabam; quædam parvæ nubes dispersæ hinc illincque per hæmisphærium distributæ videbantur, quæ semper ejus motum erumpentem & tremulum retinebant. Septentrionis crepusculum tam splendidum, quam unquam remanebat, & ita ad usque horam secundam mane auditam continuabat.

Paucæ vero istæque parvæ per omne hujus phænomeni tempus obsesvabantur nubes, atque aer erat serenus; ast circa & lucidas inter columnas, quotiescunque aut quocunque in loco illæ apparebant, aer admodum crassus & nebulosus erat; licet mox his micantibus flammis evanescentibus cœlum in eodem loco admodum clarum & serenum appareret. Quid? quod per ipsas quasdam veras co-

lu-

lumnas poteramus perfecte discernere stellas. Cygni stellas splendentes per coronam ipsam se videre, nonnulli viri existimabant nobiles.

Quod ad tempestatem phœnomenon antecedentem & subsequentem pertinet, ut de ea speciatim agam non necesse est, cum vos brevi in observationibus meis meteorologicis illam accepturos esse videam. Tempus matutinum erat serenum, licet aer esset crassus, & roris multum decideret: Mercurius erat ad triginta pollices. HAUKSBEII Thermometrum ad quinquaginta: parvus vel nullus ventus. Dies erat amœnus & calidus atque aer reddebatur multo purior. Vesper erat serenus & lenis spirabat ventus ex N. & W. Circa horam quintam temporis matutini insequentis quædam generabantur nubes, atque aer erat admodum crassus & nebulosus, hora septima nubibus obducebantur omnia, & paucæ decidebant guttulæ.

Quamquam antea plura parva auroræ borealis observassem phœnomena, hoc tamen pulchritudine, splendore & duratione omnia hujus naturæ unquam a me visa multum superabat. Equidem istud die 6. Martii 1716. extra Angliam tunc vivens, haud vidi. Plymuthi, die 16. Octobris 1726.

V.

DUO CASUS RARISSIMI,

EX EPISTOLA

Viri doctissimi JOANNIS HUXHAM, *ad* CUL. RUTTY, *M. D. R. S. Secr.* (*)

NIhil fere quam in pelvi renali & urinaria vesica calculos invenire frequentius: At quis unquam in ipsa urethra calculum ponderis unciarum quinque cum semisse invenit? En ideo casum plane mirandum.

Viginti abhinc annis penis cujusdam *Cookvvorthy* ob luem veneream, ad modum quasi *eunuchi turcici* resectus fuit: at vulnus nec probe curavit chirurgus, nec bene sanavit; cicatrice quippe obducta vix ullum urinæ iter, urethra pene occlusa. Lotium exinde exiguissimo rivulo summoque nisu reddidit; brevique inter mingendum cruciatus magnus accessit; pauloque post in media, at suprema, parte scroti tumor parvus, sensim tamen auctus in magnam demum excrevit molem, lævum ad inguens quasi vergens. Hinc urinam ejaculandi impotens prorsus factus stillicidio ejus continuo laboravit. Sed neque hac via, urethræ scilicet, omnem emulsit; enatis enim tribus quatuorve in scroto fistulis, pars forte maxima lotii ex hisce defluxit, subinde

(*) Vid. Philosophical Transactions, anno 1730. Num. 413. p. 217.

inde comitante. At ne sic quidem tumor, jam durus admodum, minime decrescebat, quinimo increvit usque.

Dira hæc inter tormenta, cum per plures jam annos miser hic, neglectus omnino, miserrimam pertraxisset vitam, ad nostrum nosocomium tandem delatus fuit. Ibi mense Julio elapso, quum summo nixu urinam, solito quod dixit ardentiorem expellere, corpus incurvando maxime, contenderet, ingens hic prolapsus est calculus, quem jam tibi misi: qui recens excretus uncias quinque cum semisse ponderis Avoird pependit. Eum mihi propere, quasi monstrum quoddam, mitti curabant nosocomii rectores. Rem certe, quod debui, plane mirabar, hominemque invisebam continuo lacerum inveni scrotum, jam minime tumidum, manum puerilem facile admittens, & ex urethra calculum elapsum fuisse deprehendi.

Atqui id forsan haud parum miraculo adjiciat, quod magnum hoc lacerumque vulnus balsamo quodam terebinthino tantum oblinendo brevi sanum evasit, ni quod parva adhuc pateat urinæ fistula in superiore parte scroti. Atque misellus ille, cui ante calculi excretionem vix ulla se movendi potentia, commode jam satis obambulat.

Non ego quidem hunc calculum in urethra primitus fuisse enatum autumo, sed ibidem loci ex arenosa materia concretum maxime. Cum enim parvus forte calculus, semen quasi hujus enormis, e renibus delapsus esset; & ob urethram fere occlusam, negato ultra itinere, in canaliculo substitisset, sabulo perpetim appellente auctus in immensam hanc molem tandem excrevit. Plymuthi. Id. Febr. 1729. 30.

CASUS ALTER PERQUAM RARUS,

Ex eadem Epistola.

PEperit nuperrime domina quædam puellulam rite & eleganter satis conformatam, ni quod in regione lumborum infima eminuerit tumor, sive sacculus, magnitudinis quasi pugni puerilis; cujus insuper pedes ad nates usque retracti posituram sartoris incoxantis exhibuerunt; nec eos movere ullo modo aut extendere, potuit. Mirum hoc & triste parentibus visum est, mirum & obstetrici & matronis adstantibus, meum ideo protinus consilium petunt.

Tumorem hunc perlustrando eum ejusdem esse generis cum illis, quos TULPIUS Cap. XXIX. & XXX. Lib. III. Observat. descripsit, suspicabar: istum ideo fomento aromatico & adstringente foveri jussi. Intra triduum autem sero summe adeo distentus evasit, ut jam extima tumoris membrana disrupta fuisset; metusque esset, ne rupto confestim tumore, serum semel & simul cum ipsa vita effluerет. Punctiunculam ergo suasi, ut lympha sensim emitteretur, edito nihilo minus prognostico, sive aperiretur tumor, sive non, eum fore lethalem.

Infans interea insomnis & ejulans parum dormivit, ad pulticulam vero satis apta.

Quarto ideo die tumorem aperuit chirurgus, facto largiore paululum, quam consuluissem, orificio, ita ut omnis intra horas viginti effluxerit humor. Hinc languor summus & frequens deliquium ad biduum saltem: at nutrice sana & julapio cardiaco cephalico refecta vicesimum ad usque diem vitam perduxit, quo frigidi sudores & tremores oborti tremulam hanc lucem extinxere.

Inciso corpore observavimus dorsalem medullam ad ultimam lumborum vertebram, nec ultra, pertigisse; sed hanc inter & os sacrum (si mavis primum os sacrum) exiens per tumores sive sacculi membranas dispertita fuit. Os sacrum porro fuit solidum penitus, nec propagines nervosas

medullæ spinalis (quibus apud anatomicos cauda equina vocabulum est) ad crura pedesque transmisit; quinimo ne quidem perforatum fuit omnino.

In quibusdam saltem a Tulpianis historiis supra citatis differt hæc nostra; neque enim aliquid matri prægnanti negatum, neque vel se ictu aut fœtum imaginatione læserat unquam, neque spina hujus infantis bifida aut lacera; quin etiam nec os sacrum solidum, nec pedes contractos & immotos meminit TULPIUS. Quandoquidem ergo singulare quid habeat hæc nostra historia, hanc ego transscripsi.

VI.
DE
MORBO COLICO
SINGULARI.

Epistola Domini HUXHAM *M. D. ad* JACOBUM JURIN *M. D. R. S. & Coll. Med. Secr.* (*).

VIR quidam Quadragenarius, biliosus, scorbuticus, inter optimates Damnonios haud infimus nuper interiit, pietatem propter erga Deum, propter universam erga homines charitatem, ab omnibus maxime desideratus.

Diu ille multumque colicis quibusdam doloribus, inferiorem præcipue abdominis regionem infestantibus, laboraverat: flatu porro perpetuo & molesto. His biennium circiter

(*) Vid. Philosophical Transactions. Ann. 1732. No 422. p. 236.

citer aut triennium ante mortem, acceſſere dejectiones biliosæ, purulentæ, fœtidiſſimæ cum ſtrigmentis ſæpe mucoſis, ſæpe ſanguineis: ita frequentes inſuper, ut perſæpe intra tres quatuorve horas alvus vel vicies ſolveretur, perſiſtente uſque teneſmo: tandem quoque prodiere carunculæ fungoſæ, lividæ, tetræ, quarum aliquæ magnitudinis ſaltem nucis myriſticæ. At vero utcunque alvus citiſſime ægrotum plerumque exercebat; nonnunquam tamen, morbo præſertim ingruente, erat adſtricta valde cum horrendo tormento; nec niſi clyſtere ducta, aut catharticis irritata reſpondebat. Subinde interea quaſi famelicus oblata quæcunque vorabat; ſubinde ne quidem delicatula, vel ad dapes exquiſitiſſimas nauſeanti, placebant; Æger autem indies emacuit. Fuit illi urina parcior & ſemper biliosa: Color vultus luridus, ſæpe ſubflavus.

Tam dira, tam longa mala infracto admodum fortique plane animo pertulit, donec ſupervenerunt demum tumor pedum œdematoſus, delirium, facies hippocratica, ſudor frigidus & oleoſus, certa, eheu nimis certa! mortis prænuncia.

Varia fuerunt a variis præſcripta medicamina, iiſque utique in arte exercitatiſſimis celeberrimiſque viris; ex ipecacuanha, ſcilicet *emetica-ſtomachica*, *deobſtruentia*, *glutinantia*, *balſamica*, adſtringentia, *clyſmata* multifaria; omnigena, incaſſum omnia, ni quod Laudanum, ad breve tempus foret miſero ſolamen. Quod Aq. Briſtol. & Bathomenſis, quid Spadana & Pyrmontenſis; & quid obſtinata, quid accuratiſſima e lacte & vegetabili diæta potuerint, inani omnino opera experiebamur; ut ut per breves aliquot dies paululum aliquando recreatus videretur.

Sicut vir optimus, dum viveret, omnibus prodeſſe alacriter, aſſidue ſtudebat; ſic, vel moriens, ſe publico devovit commodo; rogans obnixe, ut, cadavere inciſo, cauſam morbi tam pertinacis, tantam eludentis artem, perſcrutaremur; ut melior forte, detecta nempe cauſa, pateret medendi methodus, ſi quis alius forſan tali corriperetur morbo.

Aperto abdomine perſpeximus omentum conſumptum

plane & putridum, hepar prætumidum & ſcirrhoſis tuberculis, ſubalbidis, duris refertum: veſiculam felleam bile ſubnigra ſemiplenam; totum duodenum cum vicina coli parte eodem colore perfuſum: Pancreas maxime ſcirrhoſum; mediam ilei partem ad quinque fere digitos inflammatam & ferme lividam. Renes erant ſani ſatis, nec glandulæ meſentericæ æque ſcirrhoſæ ac expectaſſemus.

At, quod maxime notandum, pars coli inteſtini ſuprema, quam veteres cœtum nominarunt perperam (cum id potius ejuſdem appendici, ab iiſdem ita nominatæ, conveniat) in hocce cadavere non, quod aſſolet, reni dextro, ſeu potius internæ peritonæi laminæ renem contegenti, adnexa fuit, mediante appendice vermiculari, ſed in pelvim delapſa tres circiter infra Tulpii valvulam digitos cum ſuperiore parte inteſtini recti firmiſſime concreverat: Porro levius adhæſit peritonæi tunicæ ſuper veſicam urinariam expanſæ, ſurſum inde reflexa, faciens cum ſuperiore inteſtini parte (ſi ita dicam) angulum valde acutum, ſub cavo dein hepatis aſcendens & infra ventriculi fundum porrecta deſcendebat more ſolito & in rectum deſinebat. Cum primum autem notavimus ambo inteſtina & ſupra infraque adhæſionem gangræna affecta eſſe, ſuſpicantes hic latuiſſe fundamenta malorum, caute admodum lente proceſſimus ſcalpello in primis aperiendo rectum inteſtinum, quod ubi factum, vidimus internam tunicam *ſphacelatam* omnino, nigram quaſi atramento imbutam & maxime putidam; huic porro adhærentes ſex, ſeptemve carunculas ſubnigras, fungoſas, quarum minores magnitudine nucem avellanam æquabant. Perſcrutantes ulterius, ulcus percepimus ex hoc inteſtino in colon, ubi cohærebant, penetrans, digito mediocri facile petens: inteſtina vero adeo putrida, ut vix tactum ferrent leviorem. Majorem coli partem excrementis induratis obſervavimus infartam, etſi plures liquidas alvi dejectiones habuit, paulo ante mortem; tenuioribus nempe directe in inteſtinum rectum per ulceratum orificium tranſeuntibus; ſolidioribus autem in colo reſtantibus. Veſica urinaria fuit flaccida valde, intuſque muco ſubruſo oblita.

En fidam utique, licet minus elegantem morbi hiſto riam! en quid inciſo corpore perſpectum! ex quibus conjectura haud difficilis, quæ fuerit cauſa morbi ex anatomicis enim notum eſt; quod concretio inteſtinorum inter ſe aut cum peritonæo, motum periſtalticum minuat maxime. (*)

Unde ad locum conglutinationis tarda admodum debiliſque excrementorum impulſio, eorundem congeſtione, remora ſequentibus; forte duris & acutis lædentibus, qualia oſſa prunorum deglutita, aut tale quid; forte acribus & bilioſis humoribus non ſatis valide motu vermiculari propulſis, ſed ad angulum coli acutum ſubſiſtentibus; exinde aut inteſtini inflammatio, aut corroſio, ulcus denique ſequebantur; tandemque, in homine valde cachectico, gangræna.

I V.

(*) Vid. COVVPERI Anatomiam Explic. Tab. 34.

IV.

DISSERTATIO DE POLYPIS

Ex nautarum ab India occidentali Plymutum proxime revertentium corde extractis.

Ex Epistola JOANNIS HUXHAM *M. D. ad* D. MORTIMER. *R. S. Secr.* (*)

TIbi, Domine, mittere ausus sum sequentem relationem, quam aliqua notatu continere digna, existimo. — Quod si eam dignam judicas, quæ Regiæ Societati cognita reddatur, ut ipsi istam tradere velis, a te peto.

Tempestate maxime sicca frigidaque mensis Februarii & Martii præterlapsi. nautarum varii navibus bellicis, quibus nomen *Deptford* & *Dunkirk*, ab India occidentali advecti tussi brevi, importuna, asthmatica absque ulla exscreatione afficiebantur. — Aderat violenta & fere continua cordis palpitatio, cum perpetuo intermittente, tremulo, formicante pulsu & perpetua anxietate, dolore & cordis lapsu (sinking of the Heart) prouti appellabant. — Spiritum maxima cum difficultate trahebant, & vix lectulo jacere absque suffocatione poterant. — Humeris quasi innitebantur capita & facies erat pallida & tristis. — Lateris dolore affligebantur nonnulli, licet vix ulla appareret febris.

Plus quam viginti homines tali modo versus mensis Martii

(*) Vid. Philosophical Transactions, Anno 1742. N. 464. p. 123.

tii finem brevi temporis spatio è vivis tollebantur, licet sanguine detrahendo, vomendo, vesicatoria applicando, attenuando, diluendoque omnis adhiberetur cura & opera.

Quo facto, ut bina mortuorum, quadraginta circiter annorum, cadavera mox dissecarentur, imperabat Dom. WYATT, chirurgus nosocomii primarius, non minus egregius, quam cautus practicus. — Quorum quolibet in corde, polypos reperiens monstrosos, ea directe propriam in domum reportabat, mihique omnem rem referebat; ubi cuncta sollicite disquirebamus. Polyporum color satis prope ad colorem accedebat corii in superficie sanguinis ex corporibus summâ pleuritide vel rheumatismo affectis emissi penitusque frigefacti affecti, vel potius eo erat albidior. Valde erant tenaces atque variis laminis arctius inter se connexis compositi videbantur, quamquam sparsim vena quasi sanguifera erat interspersa. — Non carneis solum columnis cordis firmiter adhærebant, sed usque ad intercolumnia quoque vel sulcos progredientes his non minus, quam ipso ventriculorum fundo fortiter inserebantur. — Quæ radices, si ita nominare licet, erant albidiores quam polypi corpus.

Polyporum alter (ex corde JEREMIÆ MANNINGS extractus) unciæ pondus æquabat, ramis in arteria pulmonari atque cava exclusis; sed prouti ex auricula & ventriculo dextro eximebatur; erat enim massa continua utrisque fortiter adhærens.

Cordis ex ventriculo finistro extractus polypus non minus insignis, & multo firmior & compactior quam is dexter, ast ejusdem omnino erat coloris atque ventriculi lateribus usque ad cordis mucronem firme inhærebat. — Ejus rami satis late per subclaviam & carotides diffundebantur arterias, — ast parum valde per aortam. — Valvularum aortæ semilunarium alteram osseam reddi, observabam.

Pari ratione in alterius cordis cavitatibus dextris & sinistris polypi ejusdem coloris, firmitatis & tenacitatis, sed omnino non adeo magni obveniebant; eique hoc respectu appendices suas satis late per pulmonarias arterias, aortam cæteraque diffundebant.

Nad-

Nautarum mox post illos eodem modo moriebantur plurimi, quorum alterius viri juvenis viginti circiter annorum aperiebatur thorax. — Cujus in cordis auricula & ventriculo dextro magnus, sed subruber neque ut supra relati adeo albus deprehendebatur polypus; — in sinistro vero talis non occurrebat concretio.

Itaque, quamquam KERKRINGIUS aliique hanc de polyporum verorum in corde vasisque sanguiferis effictione opinionem explodere annisi sunt; MALPIGHIUS tamen, BARTOLINUS, TULPIUS, PECHLINUS aliique nobis de verorum polyporum in corde existentia, sensu strictissimo, indubitata reliquerunt exempla; atque hic tria similis indolis gravia occurrunt testimonia: talia profecto, in primis bina priora, qualia nunquam mihi in satis copiosis occurrerunt dissectionibus, quibus olim & nunc adfui.

Non possum, quin antea, quam his finem impono, mentionem faciam, me navis *Dunkirk* dictæ præfecti vicarium severa pleuroperipneumonia laborantem curasse, cujus sanguis tam erat viscidus, quam unquam vidi; qui quoque maximá cum difficultate servabatur, & cui haud prius excitari poterat exscreatio, quam die febris septimo.

Denique annotandum est, antea memoratas naves a calidiore in valde frigidum clima medio hiemis tempore & quidem aquilone diu & perpetuo spirante atque frigus ipsum insignem in gradum augente in portum pervenisse: — Pleuritides, peripneumonias cæteraque talis aeris constitutionis consuetos esse effectus; — sanguinem his morbis laborantium maxime semper esse viscidum; ac tempestatis calorem *Indiæ occidentalis* non minus, quam largum diuque continuatum spirituosorum liquorum usum horum miserorum hominum sanguinem insigniter condensasse: atque tandem in vasis thoracis sanguiferis illorum, qui his morbis moriuntur, polyposas haud raro inveniri concretiones.

VIII.

VIII.

NAUTARUM

In diu durantibus curſibus exploratoriis & longis itineribus,

SANITATEM CONSERVANDI

METHODUS.

NAutarum quam ingentem numerum paucis his abhinc annis terribilis ſcorbuti perdiderimus affectibus, ſatis notum eſt, quippe qui præcipue a malo alimentorum apparatu, aqua, cerevíſia, cæteriſque minus bonæ notæ rebus, ut vix evitandis longorum itinerum atque curſuum exploratoriorum ſequelis dependet: naturali enim modo navium apparatus a bonitate recedit, caro bovina & ſuilla corrumpitur optima, aqua putreſcit, atque cerevíſia (ad minimum talis, quali naves replentur) non diu conſervatur bona. Inde quin protractus & continuatus talis apparatus uſus gradatim humores corporum polluat, magnam ſanguinis acrimoniam inducat, iſtumque quotidie magis magiſque ad putredinis ſtatum procliviorem reddat, fieri non poteſt. Quorum affectuum vis, dum in humida, ſalina athmoſphæra continuo vivunt, & intra tecta navium aerem impurum & inquinatum inſpirant, inſigniter augetur. Hanc ipſam hujus caſus rationem eſſe, conſtans docet experientia. Ex unica navium claſſe plus, quam mille homines ægrotos, præter illos ipſo in itinere mortuos poſt trium menſium iter in terram expoſitos vidi, quorum plurimi ſcorbuto laborabant ſummo; Navium claſſe ad portum reverſa aer liberior, liquores ſalutares, alimenta nova & in primis fructus & herbæ convenientes cito ægrotorum ſanguinem & humores purificant eorumque reſtituunt ſani-

ta-

tatem. Aër liberior, novus alimentorum apparatus, fructus, & hortorum proventus, quæ cuncta Angli & Belgi in inſula St. Helenæ & promontorio bonæ ſpei reperunt; maximam ipſis in Indiæ occidentalis itineribus afferunt utilitatem; ſine quibus ipſi admodum ægrotant. Sanguinis acrimoniam corrigendi alcaleſcentem atque humorum putredinis progreſſum impediendi methodum; quæ acidis vegetabilibus & mineralibus peragitur, eſſe optimam, medicorum fugit neminem; quorum illa ſunt ſecuriora & dari poſſunt plenis buccis, hæc vero tantum guttulis.

Sanguinis ſtatum in navigantium ſcorbuto hujus naturæ ex fœtido ægrotorum ſpiritu; eorum putridis corroſis gingivis, urina fœtida profundius tincta, ulceribus ſordidis; nigris, cœruleis & caſtanei coloris maculis & eruptionibus in cute, ex frequenti calore febrili, lingua ſordida, & biliofa, cruentaque dyſenteria, quæ illum ſemper magis vel minus comitantur, apparet. Nunc quoque id ſatis cognitum eſt, vegetabilem & aceſcentem diætam & regimen, liberiorem aerem & novum alimentorum apparatum; potum ſubacidum & vinoſum illi certiſſime & cito mederi, niſi fortaſſe altiores egerit radices. In medendis affectibus ſcorbuticis valde deplorandis, a malo alimentorum apparatu, aqua perverſa, cæteriſque in longis itineribus exortis, poma aurantiorum, limonumque fructus miros edidiſſe effectus, ſatis eſt notum.

Quidquid autem morbum curat, illum quoque avertit. Itaque talis diæta & regimen, ſi in navibus adhiberi poteſt, contra conſueti navium commeatus corruptam putreſcentem qualitatem continuum exhibet antidotum ejus effectus corrigit, ad minimum mitiores reddit. Atque præfectos navium, qui vinum, vinum pomaceum, limonum fructus & alimentorum recentium apparatum cæteraque ſecum gerunt, multo minus ſcorbuto affici, quam nautarum vulgarium pauperes, qui non ita ſunt inſtructi, re vera deprehenditur. Num ergo fieri poteſt, ut generale tale in navibus inducatur regimen? Fieri poſſe reor, & ratione & experientia edoctus, methodum ſuadeo ſequentem.

Omnes naves, quæ longos curſus aut itinera ingredi volunt;

sunt, instruantur boni generosique vini pomacei, quæ ad illa sufficit, quantitate; quo acerbius illud, ita tamen ut optimæ sit notæ, eo est melius. Quod si poma tantæ utilitatis sunt in scorbuto; quin succus illorum, si fermentatione factus est liquor vinosus, admodum sit salutaris, sane fieri non potest; & sua aciditate mali corruptique commeatus alcalinam putrescentemque qualitatem ut corrigat, optime ut potus convenire videtur consuetus. Vinum hoc pomaceum ad minimum trium mensium ætatem habeat & fæcibus prorsus sit depuratum, antequam ad usum transfertur. Si quando nimis recens & impurum est, ad colicas severiores excitandas, est aptum: semel ad minimum ex majoribus doliis in bona & pura percoletur vasa; id quod multum ad ejus depurationem confert, & impedit, ne corruptio accedat, quæ illud reddit inutile. Quod si autem fortasse in acidum commutetur, quod haud raro incidit, illud tamen semper erit utile; ast, quando bene tractatur, in Indiis quoque bonum & salutare conservari posse, compertum habemus. Præter cerevisiam & aquam cuilibet nautæ per diem ad minimum mensura vini pomacei exhibeatur. Sic quoque crebriorem & liberiorem aceti usum in diæta nautis suadere velim; inprimis quando alimentorum apparatus ranciditatem contrahere incipiat. Præter ea navium tecta cæteraque sæpius laventur aut conspersgantur aceto; postquam aer crassus & putridus ex navibus ope machinæ DOM. SUTTON'S, aut D. HALES ventilatore eductus fuit, id, quod quolibet ad minimum die semel fieri debet.

Itaque in itineribus autumnalibus pomorum quantitas importari potest in naves, quæ bene selecta & cistis siccis purisque inclusa per tres quatuorve menses optime conservantur. Sic quoque limonum aurantiorumque fructus pannis (*flannel*) dictis (aut alia istorum exhalantem humiditatem imbibente re involuti) vasis siccis inclusi & frigidi satis retenti per longum temporis spatium ita conservari possunt. Quod si vero hoc non tam facile fieri potest, ex limonum succo & spiritu ex canna sacharifera educto (Rum dicto) parata mixtura (Shrua appellata) aliqua

in

in copia importetur: cum ea diu conservari possit, & multo sit salutarior quam impurus & adeo noxius spiritus ardens largis adeo manibus in navibus, alibique distributus. Nihil magis noxiam istorum spirituum qualitatem corrigere potest, quod in transitu sit dictum, quam limonum succus. Ubi aqua putrescit, limonum succus, elixirium vitrioli aut acetum semper cum illa misceatur, quibus multo minus efficitur insalutaris: Romanorum milites bibebant *Poscam* (aquam & acetum puta) pro potu ordinario, illamque admodum inveniebant salutarem utilemque.

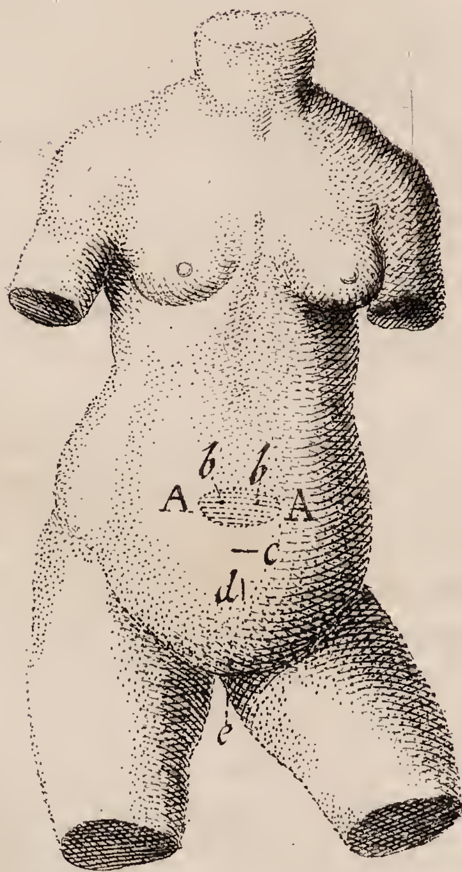
Vitrioli elixirio & aceto naves jam magna in quantitate instruuntur, & magnæ utilitatis esse inveniuntur. Nuperrime quoque lex promulgabatur, ut naves bellicæ in struerentur vino pomaceo, quod si rite & ut decet adhibetur, maximam allaturum esse utilitatem, probabiliter sum persuasus. Re ipsa jam profecto im paucis quibusdam bellicis aliisque navibus, in quibus illud, licet tantum minori in quantitate fuerit adhibitum, ita compertum est. His mihi addere liceat, ut vinum in captis navibus repartum plerumque tenue & lentum, sæpiusque modo istud conservandi corruptum, inter milites (in primis ubi vinum deficiat pomaceum) distribuatur, factu esse optimum.

Quod quidem consilium admodum videri potest pretiosum; cum vero de plurimorum hominum non minus fortium quam utilium vita agatur, expensas nulla ratione cum utilitate, inde dependente, comparari debere, existimo. Secum ubique acetum & vinum gerebant in navium classibus & exercitibus Romani, atque militum nautarumque vulgus quotidie utriusque particeps erat. Quid? quod isti multo plures impendebant sumtus ad sanitatem militum conservandam. Itaque, si populus iste illustris & prudens vitam militis Romani tanti æstimabat, ut tantis ad illam conservandam non parceret sumptibus; cur nos quoque tanti æstimare nolumus vitam nautæ Britannici, qui omnino tam fortis & tam utilis est reipublicæ?

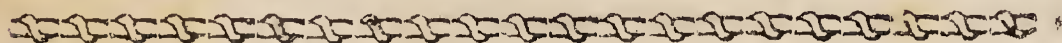
Filum abrumpere nequeo, quin mentionem faciam methodum nautas cogendi consuetam post eorum ex longis &

tæ-

pag

tædiosis itineribus reditum, omnibus rebus necessariis destitutos, de amicis & familiis privatis sollicitos & plerumque fere in malo sanitatis statu constitutos, neque tempus neque occasionem illam recuperandi ipsis permissum, multa millia ad inferos misisse: egoque ob populi honorem optaverim, ut alia classes nostras nautis instruendi methodus humanitatem & libertatem Anglorum magis decens excogitari possit. Plymuthi, die 30. Septemb. 1747.

IX.

DISSERTATIO
DE
ANGINA MALIGNA.

Libro meo *de Febribus* in publicum edito sæpius sese mihi obtulit opportunitas ex genere putridorum malignorum observandi morbum, quo mea de causis & cura febrium malignarum pestilentialium sententia abunde satis fuit confirmata. Illum puta, qui vocatur *angina maligna* (aut *ulcercus sore throat*,) quæ in hoc regno sparsim variis abhinc annis quibusdam in locis valde consueta & infantibus in primis insigniter mortifera apparuit.

Hujus morbi descriptio accurata, quam in Anglia primum accepimus, fuit illa eruditissimi *Dr.* FOTHERGILL anno 1748. Hispanicorum Italorumque medicorum varii talis morbi genus accurate descripserunt, quod sub seculi elapsi initio in Hispania variisque in locis Italiæ magna cum violentia & strage sæviit. — Simili fortasse natura erant Syriorum & Ægyptiorum illa ab ARETÆO CAPPADOCE prolata ulcera & pestilentialiter ulceratæ tonsillæ, quas in AETIO Amideno invenimus; & quædam

dam profecto fcarlatinarum febrium, quas MORTONUS defcripfit, parum his videntur abfimiles.

Vix fex vel feptem elapfi funt anni, cum eam in hac civitate ejufque vicinia deprehenderem, licet magna cum ftrage in & circa paga & oppida *Lodftvvithiel*, *St. Auftel*, *Fovvye & Liskeard*, uno vel altero anno ante fæviret. — Anni 1751. fine ufque ad *Majum* anni 1753. ifta hac in urbe locifque vicinis imprimis anno 1752. valde erat communis, atque non infantes folum, fed adultos quoque plures ifta morti tradebantur.

Cum fincera & accurata morborum, eorum fymptomatum, methodique illis medendi defcriptio, via artem falutarem promovendi fit efficaciffima, maxima cum cura morbos, de quibus agere vellent, atque bonos malofque methodi remediorumque, quæ illius tollendi caufa adhibuerunt, effectus defcribere debebant medici. — Eo vero magis hoc requiritur, quando novus aut inconfuetus occurrit morbus, cujus figna peculiaria pathognomonica & diagnoftica follicite funt notanda, & peculiari ratione defcribendum, quæ evacuatio, quod regimen & quæ remedia in illo vel juvent vel noceant.

Pluviæ magna quantitas toto anno 1751. decidit, in primis vere æftas generatim inconfueta ratione erat humida, frigida, fepiufque procellofa. — *Junii* nihilominus in principio tempeftas infigniter æftuabat & quidem obfervabantur dies admodum fervidi in *Julio* & *Augufto*, athmofphæra fere femper erat gravis & humida, barometron vero plerumque humilem tenuit ftationem. Terræ fructus crudi, aquofi & infipidi erant; meffis infigniter erat mala & omnium generum grana faciebant damnum. — Nihilo tamen minus pauci tantum obfervabantur morbi, ad minimum nulli veri epidemici morbi: variolæ vero (legione *Convvay's* menfe Majo inductæ) infigniter hac in civitate menfe *Julio* & *Augufto* diffeminabantur; & quædam putridæ & miliares febres in parte hujus comitatus meridionali occurrebant. — Licet re vera hic loci non eramus ægroti, morbi tamen hypochondriaci & hyfterici

mul-

multum prævalebant, & genus inagilitatis universalis & spirituum dejectio ubique occurrebat. Autumni tempore, multo communiores fiebant variolæ & multo pejoris indolis, quam primo earum principio erant, reddebantur, hyemisque medio veræ epidemicæ, & mortiferæ. Interea catarrhi, mucosæ, & inflammatoriæ anginæ, pleuritides & peripneumoniæ abundabant; & omnes hos morbos plerumque comitabantur erysipelatosæ vel pustulares eruptiones.

Tempestas semper continuabat humida sæpiusque valde procellosa, ventus erat varius. — Mensis *Decembris* erat frigidus, sed a die decimo quinto usque ad diem vigesimum quintum humidus. — Iidem morbi perseverabant, & circa anni finem variæ hinc & illinc occurrebant malignæ anginæ.

Anni 1752. initium erat frigidum, humidum, sæpiusve procellosum, ventus plerumque ab oriente veniebat, interim mox versus occasum, mox versus meridiem inclinabat: Barometron sæpe valde humilem tenebat stationem, licet in Januarii principio admodum in altum tollebatur cum frigore acri. — Variolæ epidemicæ perseverabant, sæpe crudæ, crystallinæ & usque ad ipsum finem incoctæ erant, interdum valde confluebant, parvæ & sessiles; nonnullæ nigræ & cruentæ atque cum petechiis sparsim conjunctæ apparebant. — Pleuroperipneumoniæ & rhæumatismi non inconsueti obveniebant; anginæ catarrhales mucosæ cum maxima tussi & larga tenuique exscreatione valde frequentes occurrebant; & jam quoque variæ malignæ atque periculosæ anginæ cum febris gradu haud parvo observabantur.

Februarii non minus initio, quam fine mercurius altam tenebat stationem, & aer erat serenus, siccus & frigidus, sed a die octavo usque ad diem vigesimum primum multum pluviæ vento generatim ex meridie spirante decidebat. — In urbe plures deprehendebantur variolæ, licet paucæ in vicinia: quidam pleuritide, peripneumonia & rheumatismis, plures catarrhali mucosa & pauci inflammatoria angina: & quidem semper maligno genere invadebantur.

Mensis *Martii* tempestas satis frigida & sicca inprimis in ejus initio & fine erat; atque barometri alta, nunquam valde humilis observabatur statio: — Variolæ multo benigniores erant, & minus frequentes: — Cæteri morbi quoque minus quidem communes, sed magis inflammatorii, nullæque anginæ malignæ inveniebantur; quidam tussi severiore & morbis cruciabantur astmaticis pertinacioribus. — Sanguis jam emissus plerumque densior & viscidior quam ante varios menses apparebat.

Aprilis initio dominium tenebat aquilo, aeremque siccum serenum & satis frigidum efficiebat; Baroscopio alto, frigidiuscula per quatuor vel quinque dies succedebat tempestas, & postea recurrebat aquilo, a die vigesimo primo spirabat W. N. W. — Sparsim variolæ, quarum quædam malignioris generis: quædam pleuritides, peripneumoniæ; rheumatismi, icterus & hydrops frequens, tusses severiores ubique obveniebant. Vermibus non minus adultorum quam infantum vexabantur plurimi.

Quamquam mense *Majo* amœna observabatur tempestas, attamen humida, frigida & minus placida erat æstas. Atmosphæra crassa & nebulosa & barometron raro in altum tollebatur, S W. & aquilo ventorum erant frequentissimi. Terræ fructus ad perfectam maturitatem non bene pervenientes aquosi & insipidi erant; mala messis mala exhibebat grana. — De spirituum dejectione, pigritia & lassitudine conquerebantur omnes. — Junio mense variolæ multo copiosiores atque per totam æstatem epidemicæ pejorisque indolis, quam vere non solum hic, sed quoque ubique in vicinis locis erant: sæpius observabantur confluentes, minores & nonnunquam nigræ cum narium hæmorrhagia præcipue in infantibus conjunctæ: petechiæ autem multo rarius, quam ego expectaveram, occurrebant: interdum istæ admodum crudæ, cristallinæ & incoctæ in largas confluebant vesicas, cutim valde corrodentes. — Reumatismi, podagra & tusses his anni temporibus consueto modo multo erant copiosiores.

Itaque nunc illud ipsum genus febrium, quod in *libri mei de aere & de morbis epidemicis* volumine primo

mio (*) anginosa nuncupatur febris, nunc sparsim magna cum violentia sæviebat, conjuncta cum scarlatina aut pustulari eruptione, quam excipiebat pruritus vehemens cuticulæque desquamatio. Horum pulsus plerumque durus, celer, parvus, respiratio calida & laboriosa cum magna præcordiorum oppressione, ex urina interdum cruda & pallida, & interdum valde tincta & turbida nihil desidebat: delirium generatim cito superveniebat. — Ægrotis plerumque in principio sanguis detrahebatur cum utilitate, & sanguis ipse sæpe erat glutinosus, licet non tali gradu, qualis in veris inflammatoriis anginis; quæ tamen raro largam sanguinis detractionem & rarissime repetitam permittebant.

Febrium tunc grassantium omnes miram ostendebant proclicitatem ad alias vel alias eruptiones, sudores, anginas & aphthas. — *Augusto* mense variolæ magis erant mortiferæ, sæpius illas exulceratio faucium periculosissima & deglutiendi comitebantur difficultas. — Nunc profecto anginæ malignæ frequentius occurrebant, quæ sæpius in variolis probabiliter erant implicitæ.

Æstate magis gratus & amœnus erat autumnus, in primis *Octobris* mensis maxima pars placebat amœnitate & serenitate, altum tenebat locum mercurius: nihilo minus athmosphæra generatim crassa & nonnunquam valde humida erat, vento plerumque ex oriente flante: *Novembris* consueto modo minus humida ac procellosa & generatim calida tempestas existebat barometro satis alto, aere tamen crasso & humido. — *Decembris* in principio mercurius insigniter in altum ferebatur, aere frigido & sicco, vento E. N. E. a sexto vero usque ad vigesimum sextum, valde humidus & nebulosus, nonnunquam procellosus & barometrum valde decidebat; versus finem ventus ex oriente re-

(*) Anno 1734. Mense April. p. 92.

redibat, mercurium in altum tollebat & restituebat bonam frigidam tempestatem.

Hac periodo durante variolæ epidemicæ ubique continuabant, & licet mense *Septembri* & *Octobri* aliquo modo mitiores evaderent, sparsim tamen valde confluentes comitabantur maculæ & narium hæmorrhagiæ. — *Decembri* illæ sæpius crudæ, copiosæ & tandem inconcoctæ valde largas vesicas, partes subjacentes profunde arrodentes excitabant: crustæ nigræ confluentium sæpius usque ad trigesimum ad minimum diem remanebant. — Sic *febris anginosa* semper perseverabat — & *anginarum malignarum Septembri* occurrebant multæ, plures *Octobri* ac *Novembri*, atque *Decembri* plurimis in hac civitate in *loco navium ædificandarum* & in omnibus circa nos vicinis locis erant communes atque tam adultorum, quam infantum magnam e vivis tollebant copiam. — Per hoc tempus simili ratione innumeræ catarrhales, mucosæ, sed minori cum severitate aut periculo obveniebant anginæ. — Mense in primis *Octobri* post tempestatem paucorum dierum nebulosam, procellosam, pluviosam a duodecimo usque ad decimum sextum diem matutinum tempus erat valde frigidum, & pruinam cum aliqua glacie efficiebat, quo tempore uno impetu centum ex populo tussi, angina & magno narium, oculorum & oris defluxu afficiebantur, quæ cum parva febre, & majori vel minori eruptione vel magno alvi fluxu erant conjuncta. — Tusses, catarrhi, rheumatismi & defluxus mense *Novembri* & *Decembri* valde erant consueti, tussi imprimis catarrhali fere quilibet aliqua ratione perturbabatur; paucæ tamen tantum occurrebant peripneumoniæ aut pleuritides; nihilo minus phthysi pulmonali corripiebantur multi & tabe moriebantur plurimi.

Per varios menses vix insignis observabatur febris, quæ vero cum angina, aphthis, & aliquali cutis eruptione erat conjuncta, idque quoque in morbis pleuriticis & peripneumonicis: tantum aeris constitutio cæteraque ad producendas eruptiones in omnibus febrium affectionibus inclinare vi-

videbantur. — Sanguis ægrotis detractus per omne hoc temporis ſpatium rarius viſcidus, ſed generatim primo intuitu, præcipue in ipſius morbi principio floridus & rarioris texturæ apparuit.

Sic anni 1753. erat finis. — Hiemis pars reliqua & hanc excipiens ver valde frigida erant humidaque: tempeſtas iſta frigida uſque ad *Majum* medium continuabat, & ver admodum ſiſtebat tardum. Tunc tempeſtas accedebat gratior & æſtas, calida, qualis vix per plures annos erat viſa, ſua amenitate placebat. Variolæ atque tam catarrhales, quam malignæ anginæ minus frequentes atque minus mortiferæ ab *Januario* uſque ad *Majum* exiſtebant, ubi prorſus ceſſabant. — Cum æſtas appropinquaret, variæ pleuritides, peripneumoniæ & multi catarrhales occurrebant morbi: ſanguis detractus nunc in genere multo denſior & viſcidior erat, quam per varios menſes antea fuerat obſervatus.

Aeris conſtitutionis & morborum brevem hanc exhibui deſcriptionem periodo iſta durante, qua anginæ cujuſcumque generis multo erant frequentiores, quam unquam antea recordor, & quibus quoque varia eruptionis cutaneæ genera maxime communia, & hac quidem in febre, quæ evenit leviſſima. — Quod eam in primis ob rationem feci, ut fortaſſe ex his ratiocinando & conjectura cauſas & naturam talium morborum aſſequi poſſemus. — Num tempeſtas frigida humidaque diuturnior illos excitabat, cum juſtam atque ordinatam impediret perſpirationem? Perſpirabile illud ſuppreſſum admodum acre redditur tandemque non minus varios, qui generali nomine ſcorbuti ſunt cogniti, producit morbos, quam quoque mox catarrhos, anginas, peripneumonias, defluxus, colicas cæteraque excitat, quæ, ut latet neminem, ſunt perſpirationis ſuppreſſæ effectus. Talis vero naturæ in indagationes deſcendendi meum nunc non eſt conſilium. Itaque ad exhibendam deſcriptionem, quantum fieri poteſt accuratiſſimam, anginæ malignæ, quæ durante periodo ſupra propoſita, anni ſpeciatim 1752. ſæviebat, progredior. — Cui medendi methodum, quam deprehendi eſſe utiliſſimam, addam.

Morbi hujus impetus in diversis hominibus valde erat diversus. — Interdum rigor cum aliqua plenitudine & ægritudine faucium & dolens colli immobilitas præcipua erant, de quibus conquererentur ægroti, symptomata. — Interdum horrore & æstu alternantibus cum aliquo capitis dolore, vertigine & pigritia ingruebat morbus. — Alios invadebat cum multo majoribus febrilibus symptomatibus, magno capitis & dorsi, crurumque dolore, ingente præcordiorum oppressione, & continuis suspiriis. — E contrario quidam hominum adultorum per unum circiter aut alterum diem quasi neque sani neque ægroti, sed inquieti & anxii obambulabant, donec lectulum petere cogerentur. — Sic primum sub impetum variabat morbus. Plerumque vero ingruebat horrore, & calore, capitis gravitate & dolore, faucium ægritudine & raucitate, aliqua tussi, ventriculi vitio; vomitu frequenti & alvi dejectionibus in primis in infantibus, qui nonnunquam severius afficiebantur, quamquam status contrarius magis communis erat adultis. — In omnibus major spirituum abjectio, subitanea debilitas, magnum pectoris pondus, & lassitudo mox ipso in principio observabatur. — Pulsus generatim deprehendebatur celer, parvus & tremulus, licet nonnunquam tardus & repens. — Urina plerumque pallida, tenuis & cruda, interim varii adultorum hominum eam parca quantitate, profunde tinctam aut turbidam sero similem emittebant. — Oculi apparebant graves, rubri & quasi lacrimantes, os sæpius plenum, rubrum & tumidum, interdum tamen pallidum & triste.

Quam levis vero morbus interdiu appareret, noctu tamen symptomata valde increscebant, & habitus multo magis augebatur febrilis; quid ? quod nonnunquam prima nocte excitabatur delirium; atque per totius morbi decursum in vesperum constanter recurrebat hæc exacerbatio. — Equidem, cum morbus jam a declinatione propius abesset, ægrotum meum, quem ego die satis temperatum & tranquillum reliqueram, totam per noctem phrenitide quadam laborasse, multo sane magis sum miratus.

Paucis horis ante ipsius morbi impetum, & nonnun-

quam,

quam ſimul cum ipſo, faucium percipiebatur inflatio & ægritudo, atque tonſillæ valde intumeſcebant & inflammabantur, & interdum parotides & glandulæ maxillares ipſo quoque in principio tumore afficiebantur ſubitaneo & majori: tanto interdum, ut minitaretur ſtrangulationem. Fauces quoque admodum ſubito monſtrabant ruborem ſumme floridum, vel potius colorem clare cremoſinum, valde nitentem & ſplendentem: atque plerumque fere in uvula, tonſillis, velo palatino & poſteriori pharyngis parte variæ albidæ vel cinereæ, hinc illincque diſperſæ apparebant maculæ, quæ ſæpe ſubito augebantur & cito unam aut utraſque obtegebant tonſillas, uvulam cæteraque: quibus tandem cruſta ulcerum ſuperficialium (quæ nihilominus nonnunquam ſatis alta parte exedebant) effingebantur. Licet tunc temporis tantum alba & humida in apice eſſet lingua; in radice tamen valde impura, craſſa, lutea aut caſtanei coloris obtegebatur pellicula. Sic nunc quoque valde nauſeoſus emittebatur ſpiritus, cujus odor infenſus de hora in horam increſcebat, & in quibuſdam tandem, ipſis quoque ægrotis nimis ſæpe reddebatur intolerabilis.

Altero aut tertio die, omnia ſymptomata inſigniter exacerbabantur & febris multo magis increſcebat, illique, qui adhuc per triginta vel quadraginta horas ſatis fortiter reſtiterant, ipſi cedere cogebantur. — Inſigniter non minus augebantur inquietudo & anxietas, quam deglutiendi difficultas. — Vertigine, dolore & gravitate afficiebatur caput, generatim majus aut minus delirium, nonnunquam pervigilium & perpetua phrenitis aderat, quamquam alii ſtupidi jacentes, ſæpius ſtertebant, ſibique ipſi obmurmurabant. — Cutis erat calida, ſicca & aſpera; rariſſime obſervabatur in ſudorem proclivitas. Urina reddebatur pallida, tenuis, cruda, ſæpius lutea & turbida. Interdum vomitus; interdum alvi laxitas inſignis, in primis in infantibus, urgebat. Ulcerum cruſtæ nunc magis auctæ, colorem induebant obſcuriorem, parteſque vicinæ magis in lividum vergebant. — Reſpiratio reddebatur difficilior, cui ſtertoris cum ſibilo genus erat adjunctum, quod quaſi ipſum

ægrotum jugulare videbatur, vox rauca & obtusa illi perfecte erat similis, quæ *a venereis in faucibus* oritur *ulceribus:* loquelæ respirationisque sonitus iste ita erat peculiaris, ut homines aliquo modo circa morbum versantes facile illum cognoscere possent sonitu illo miro; unde procul dubio medici Hispanici ipsi nomen imposuerunt *Garotillo*, quo talem, qualis a strangulatis laqueo editur sonus, exprimere voluerunt. — Sonum illum acutum, latrantem, quem sæpius in angina inflammatoria præcipimus, apud horum audivi neminem. Omnium ægrotantium spiritus valde erat nauseosus, quorundam vero in primis tempore criseos instantis tolerabiliter fœtens; quidam circa quartum aut quintum diem magnam fœtentis, purulenti muci, nonnunquam sanguine tincti, copiam exscreabant, & nonnunquam materia prorsus livida atque detestandi erat odoris. Simili ratione ex naribus quorumdam valde inflammatis & excoriatis continuo destillabat acerrimus ichor aut materia saniosa, adeo acris, ut non solum labia, genas & manus infantum hoc morbo laborantium, sed quoque digitos & brachia ipsarum nutricum, istis inservientium, corroderet: cum hæc narium exulceratio accedebat, plerumque in infantibus sternutatio vix unquam cessans excitabatur, adultorum vero pauci, ad minimum ad insignem aliquem gradum ea afficiebantur. Admiratione dignum erat, quantam hujus materiæ copiam per hanc viam eliminarent infantes, qui sæpius istam in ore, brachiis & manibus infricantes omnem vesicis obtegerent superficiem. — Cujus defluxus ex ore & naribus subitanea suppressio quosdam jugulabat infantes, & quidam tantam ejus quantitatem deglutiebant, ut excoriationem intestinorum, vehementia tormina, dysenteriam cæteraque, immo ani quoque & gluteorum excitaret excoriationem. — Non vero solum nares, fauces aliaque acerrima hac afficiebantur materia, sed ipsa quoque trachea interdum illa valde corrodebatur, & membranæ ejus internæ crusta cum plurimo sanguine & corrupta materia exspuebantur, atque ægroti per insigne temporis spatium languescentes tandem tabe

mo-

moriebantur; licet multo frequentius incideret, ut illa valde subito & violenter ad pulmones delata illos more peripneumonicorum necaret.

Interdum quosdam satis facile deglutientes summa cum admiratione perspexi, quamquam tonsillarum & faucium tumor, muci tenacis quantitas & sonitus spirandi stridens erant terribiles: quæ cuncta, hanc malignam anginam magis ab humorum acrimonia & abundantia, quab ab inflammationis violentia dependere, satis dilucide ostendere, existimo.

Plerumque fere exanthemata prægrediebatur angina, sæpius autem ante anginam eruptiones apparebant cutaneæ, quæ interdum admodum erant insignes, licet parvus aut nullus in faucibus adesset dolor: e contrario satis severa quidam corripiebantur angina ægroti, nullo eruptionis genere obsessi; quo tamen in casu, insignis interdum cutis sequebatur pruritus & desquamatio, hoc vero præcipue adultis, rarius infantibus accidit. — Interim generatim ingens satis per summam præcipue infantum corporis cutem erumpebat efflorescentia, eaque tertio aut quarto evenit die: interdum illa tantum partem aliquam, interdum fere totum corpus, rarius tamen os obtegebat: interdum ea ex genere erat erysipelatis, interdum magis repræsentabat pustulas: sæpius pustulæ valde eminebant, & colorem profunde igneum vel rubrum in primis in pectore & brachiis monstrabant, sæpius tamen parvæ erant, ut melius tactu quam visu percipi possent, atque in cute mirum efficerent scabritiei genus. Efflorescentiæ color plerumque erat cremosini coloris, aut cutis quasi succo ribesiorum oblita esse videbatur, idque etiam in ipsis digitorum apicibus, atque cutis inflammata ac tumida quasi apparebat, sæpius brachia, manus, & digiti evidenter ita obveniebant valdeque rigidi aliquo modo dolebant. — Cutis color iste cremosinus huic morbo proprius profecto esse videbatur. —

Licet eruptio plerumque ægrotis aliquod levamen ratione anxietatis, ventriculi nauseæ, vomitus, purgationis cæterorumque symptomatum afferre soleret; universalem tamen prurientem in quibusdam hominibus observabam eruptio-

ptionem sine ulla symptomatum remissione: quid? quod quæcunqoe fere symptomata, in primis febris, pectoris oppressio, anxietas & delirium multo magis aucta videbantur: egoque plures ægrotos tanta universali, pruriente eruptione, quantam unquam vidi, obtectos, phrenitide severissima morientes perspexi: Ita ut illud, prouti in summe confluentibus variolis, morbi tantam quantitatem, si ita loqui licet, denotare videretur.

Curæ meæ concreditus erat juvenis nobilis circiter annum ætatis duodecimum agens, cujus lingua & tonsillæ tam nigræ, ut atramentum, erant, & qui summa cum difficultate deglutiebat; qui perpetuo immensam nigræ, saniosæ & valde fœtentis materiæ per octo ad minimum vel decem dies exscreabat quantitatem. — Circa septimum diem febre aliquo modo imminuta, dysenteria corripiebatur cruenta, licet adhuc cum violentiore tussi, cruenta, saniosa & fœtens continuaret exscreatio; — Tandem autem profecto cum maxima omnium visentium eum, admiratione hæc superabat. — Itaque quamquam tanta severa & universalis eruptio hoc in ægroto secundo & tertio proveniebat die, quantam unquam inveni, & pruritus cutis ita intolerabilis erat, ut omnem totius corporis cutem valde impetuosa ratione dilaceraret; hæc tamen ingens & temporaria eruptio parum admodum ejus febrim & phrenitidem levabat, aut alia tristia supra proposita avertebat symptomata.

Cæterum citior & mitior eruptio fere plerumque optimum erat omen, & quando istam summæ cutis copiosior excipiebat desquamatio, exoptatissimum tunc occurrentium erat symptoma; quando vero eruptio in obscurum aut lividum mutabatur colorem, vel præmature & subito recedebat, quodlibet symptoma in pejus ruebat, & maximum imminebat periculum, in primis si purpureæ aut nigræ sparsim apparebant maculæ, ut nonnunquam accidebat; urina reddebatur limpida & convulsiones accedebant, aut mortifera finiebatur suffocatione tragœdia.

Morbi summus generatim gradus in junioribus *quinto* aut *sexto* die, in adultioribus non tam cito observabatur,

atque crisis vix prius, quam *undecimo* aut *duodecimo* & tunc quoque satis imperfecta accedebat: Adultiorum interim quidam binis aut tribus diebus e vivis abripiebantur, cum morbus vel ad pulmones delatus eos, ut peripneumonia affectos necaret, vel ad cerebrum projectus delirantem aut comate affectum trucidaret ægrotum. — In quibusdam morbus tussim valde laboriosam, exscreationem purulentam, hæmoptoen & hæcticam excitabat, ubi ægroti per varias hebdomadas languescentes tandem moriebantur tabidi.

Qund si moderatus & facilis südor tertio aut quarto die accedebat; quod si pulsus magis lentus, firmus & æqualis fiebat, quod si crustæ faucium mitiori secedebant ratione & fundus satis purus & floridus apparebat; quod si respiratio lentior & liberior aderat, & aliquis vigor alacritasque restituebatur oculis, omnia erant salva, & salutaris crisis cito efficiebatur sudoris continuatione & urina turbida. subsidente, farinosa, expectoratione copiosa, & larga valde summæ cutis desquamatione. — Quod si vero rigor accedebat & subito evanescebant exanthemata aut livida reddebantur; si pulsus debilior & celer deprehendebatur, & cutis calida & quasi arida remanebat, spirandi difficultas, oculi mortui & vitrei, urina pallida & limpida continuabant; phrenitis aut coma succedebant, cum frigido, viscido sudore in facie aut extremitatibus, in primis, si singultus, gulæ constrictio aut pectoris observabatur palpitatio, comitibus subitaneis liquidis invite profluentibus, lividis atque intolerabiliter fœtentibus dejectionibus, de vita desperabatur. — In paucis quibusdam ægrotis paulo ante terminum fatalem non os solum tumidum, pallidum, splendens & quasi pinguedine inunctum observabam, sed totum collum valde inflatum, cujus intuitus erat cadaverosus, atque totum quoque corpus aliquo modo efficiebatur œdematosum, ita ut digitorum impressorum ipsa in parte remanerent vestigia, cute haud iterum, ut fieri solet, se attollente; id, quod indicabat, sanguinem in vasis capillaribus stagnare atque fibrarum elasticitatem prorsus esse deperditam.

Ita-

Itaque cum tam varia anginarum morborumque exanthematicorum occurrerent genera, durante ista periodo; qua malignæ grassabantur anginæ; symptomatum similitudo in ipsis morborum istorum variorum principiis non parum difficultatis afferebat junioribus minusque in primis peritis medicis, methodum inveniendi, qua in ipso impetu uterentur, speciatim evacuationum respectu consuetarum: experientia satis nunc edocti, omnem sanguinis detractionem alvique purgationem ad minimum aliquem in gradum in illis, quæ vocantur anginæ malignæ, nulla prorsus ratione convenire, veritati esse consentaneum.

Licet nostros medicæ artis viros generosos, in hac regni parte illam exercentes tam sollicitos, capaces & eruditos esse, quam in plurimis Angliæ regionibus, profecto existimem, attamen, ut ipsis hujus singularis & consueti morbi naturam cognitam redderem & bene ab aliis quibusdam grassantibus morbis, non parum similitudinis cum illo alentibus, distinguerem, operam navabam. Et cum efflagitarem, ut ad parvum, celerem, inæqualem tremulum pulsum in ipso hujus malignæ anginæ impetu attenderent, licet sane nonnunquam plenus & repens, sed tunc quoque tardus & inæqualis esset; — ad magnam spirituum viriumque prostrationem, — ad perpetuam anxietatem, gemitus & magnam præcordiorum oppressionem; — ad torvos languentes, aquosos & quasi lacrimantes oculos; ad pallidam, crudam, tenuem, licet sæpius turbidam, seroque similem urinam; — ad albentem, plerumque vero humidam, licet versus radicem insigniter incrustatam linguam; — ad splendentem, cremosinum faucium colorem, cum interspersis albis aut cinereis maculis vel pustulis, & spiritu nauseoso ac nonnunquam valde fœtentes; — ad manuum, brachiorum, colli, pectoris cæterarumque partium scarlatinam vel purpuream efflorescentiam (in aliis erysipelatosam, in aliis pustularem) ad symptomata, quæ hunc morbum etiam ipsis primis diebus comitabantur; isti melius distinguebant, majori cum cautione agebant, successuque curabant feliciori. — Plura antea occurrebant exempla, ubi sanguis temere & larga copia emissus & purgationes hoc in morbo adhibi-

hibitæ fuerant, imo quidam quoque adeo ſtulti erant, ut mihi, ſanguinem detractum pulchrum *ſatis* & *ſpiſſum* fuiſſe, dicerent, tam floridum profecto ego inveniebam, ut *agni ſanguinem*, ſed tam rarum & laxum, ut penna illum diffundere potuiſſet, qui parum vel nullum ſerum relinquebat, aſt perfecte ita apparebat ut ſanguis, cui ex vena ruenti mox *ſpiritus cornu cervi* affunditur, quo ejus naturalis impeditur coagulatio.

Nihil aliud, quam hoc dicam, in quibuſdam hominibus adultis plethoricis ſanguinem aliquem in ipſis morbi principiis detrahi poſſe; & paucis quibuſdam ſanguinis emiſſionem, ſpeciatim in anginæ ſymptomatibus, & ubi ſpirandi quoque difficultas aderat inſignis, cum ſucceſſu præſcripſi: aſt addere debeo, ſanguinis ad inſignem aliquem gradum detractionem repetitam maxime eſſe noxiam, ubi præcipue primus ſanguis emiſſus talem raram & laxam monſtrabat texturam; nam ſecundus aut tertius emiſſus ſemper ut merus ſanioſus cruor occurrebat, ut ſæpiſſime annotavi, — quid? quod interdum ſanguinem primo emiſſum admodum tenui, albida aut plumbei coloris cute ſatis tenaci tectum obſervavi: ſub qua vero proxime *virideſcens, molle gelatinæ genus*, & in fundo admodum laxum, nigrum craſſamentum, vix ullo modo cohærens erat. — Interim hæc ſanguinis facies non minus, quam quæ ſupra propoſita eſt, plurem ſanguinis emiſſionem interdicit, & plerumque obſervatur, ubi pulſus palpitans (*throbbing*) & magnus æſtus in ipſo morbi acceſſu invenietur. — Me ipſum in primo hujus febris exortu in duobus vel tribus caſibus non parum erraſſe, fateor, alterum illorum eſſe veram peripneumoniam exiſtimabam, ſed angina, ſcarlatinæ eruptio & ipſæ petechiæ cito ſatis erumpentes, qualis re vera eſſet morbus, me omnino docebant.

In malignarum febrium principiis ſæpius illud ſanguinis glutinoſi & cruſta obducti inveni phænomenon, nihilominus ſanguis binis aut tribus diebus poſt ex eodem homine detractus rarus prorſus, & ut ſanies quaſi fuit diſſolutus. — Cujus rei plura mihi nuperrime occurebant exempla inter hujus loci *captivos Gallos*, qui *catervatim febre*

conta-

contagiosa pestilentiali, sæpius cum petechiis & dysenteria cruenta conjuncta moriebantur. — Quibus in febribus (ut quoque in aliis) *chirurgi Galii*, ut eorum mos est; quolibet aut ad minimum altero die sanguinem emittebant. — Atque in quibusdam eorum præfectis (ita tractatis) sanguinem tertio aut quarto emissum merum saniosum esse cruorem cognoscebam, licet primum emissus satis esset glutinosus. — Præterea methodus medendi tam erat præpostera, ut eodem tempore, quo tam negotiosi cum *lanceola* essent, *ægrotos jusculis saturatissimis*, *quæ ex carne bovina, vervecina cæterisque comparari poterant*, *replerent*, atque hoc quoque efficiebatur, licet isti perpetuo delirarent, maculis nigris vel purpureis tecti, & lingua tam nigra, ut atramentum, & tam sicca asperaque esset, ut pumicis lapis. — Magnum horum numerum medendi hujus methodi perversæ fuisse victimas, pro certo habeo.

Quæ sanguinis crusta obtecti facies in ipsis febris contagiosæ pestilentialis principiis nullo modo id, quod *in libro meo de Febribus de contagiosorum effluviorum* effectu in sanguinem in ejusmodi febribus proposui, infringit, sed potius confirmat: quamquam enim ista sanguinis crasim dissolvere & tandem re ipsa destruere intendant, homines tamen, quorum sanguinis status est viscidus densusque, febre contagiosa maligna corripi queunt, & sanguis ipse, si in ipso ejus impetu detrahitur, valde glutinosus & crusta tectus apparere potest, nihil vero minus actio fermenti contagiosi (si hac dicendi formula uti licitum est) magis magisve sanguinem dissolvet, tandem in *meram putrilaginem* saniosam convertet, & sic ille in subsequentibus ejus detractionibus apparebit. — Atque ea propter ubi justis ex rationibus in febre quadam timetur contagiosa malignitas; maxima cum cautione, quod ad sanguinis detractionem repetendam attinet, procedere oportet, cum constanter inveniatur, pulsum non minus quam vires post secundam vel tertiam sanguinis detractionem, & profecto interdum mirum in modum post primam insigniter imminui.

Sed ut ad propositum meum redeam, — si ego ad ægrotum hoc morbo affectum in ipso principio vocabar, ego

ple-

plerumque loco sanguinis detractionis jubebam clysma ex lacte, sacharo & sale injicere ad intestina evacuanda, in primis quando alvus ægroti erat obstipata. — Si quando autem dejectiones cum impetu essent conjunctæ, pauca grana *rhabarbari tosti* cum *speciebus e scordio*, decocto albo cæterisque conveniebant; & si diarrhœa adest profusa, cochlear unum aut alterum *Decocti Fracastorii Fulleri* crebrius exhiberi potest, quod talibus in casibus medicamentum est efficacissimum. — Quod si nausea & vomitus urgebant, lene emeticum in primis adultis præscribebam, quod quoque non tam faucium dolorem augebat, ut quis putare posset, quam potius generatim insigniter imminuebat. — Imo in infantibus sæpe necesse erat, ut illis crebrius cum *oximelle squillitico essentia* antimonii aut similibus vomitus excitaretur, alias magna tenacis muci copia illos prorsus jugulabat.

Tunc ego ægrotis mox *mixturam* exhibebam *salinam* ex *sale absinthii* aut *sale volatili cornu cervi* & *succo limonum* cum *aqua alexiter. simpl.* quibus additus erat *pulv. Contrayerv. C.* cum parva *Myrrhæ* & *Croci* quantitate: vel hæc ultima dabantur in *bolo* cum paucis *nitri* granis, si febris insigniter increscebat. — Sic quoque *camphoræ* additæ granum unum vel duo adultis admodum erat utile, si ventriculus illam perferebat: quod si vero illam respueret, *julapio* e camphora aut *aceto camphorato* cum *syrupo ribesiorum nigrorum*, *rubi idæi* similiumque usus sum. — Secundo aut tertio die mixturæ salinæ aut julapio temperato cardiaco aliquid de tinctura mea *corticis Peruv. alexipharmaca* addebam, quam tunc temporis in hoc morbo *corticis* ipsius substantia multo præstantiorem inveniebam; cum illa multo magis exanthematum eruptionem promoveat & multo minus sudoris exortum impediat, qui omne hujus morbi tempore maximam affert utilitatem, puta, si moderatus, æqualis & universalis est. — Id quidem quam maxime difficile erat, ut ægroto ullo modo sudor excitaretur, quando autem moderatus, æqualiter diffusus sudor tertio, quarto aut qninto die vel quoque tardius accedebat, criticus is & salutaris erat, urina mox appa-

re-

rebat magis concocta & mox quoque satis largam quantitatem *sedimenti argillacei* vel *pallide lateritii* coloris deponebat, licet antea cruda, tenuis aut limpida esset; indeque semper illam mitioribus & lenioribus diaphoreticis atque largis diluentibus cum aqua hordei, tenui sero, avenæ decorticatæ decocto, thea aut similibus promovere tentabam. — In mentem vix revocare possum, me habuisse ægrotam partum immaturum excludentem, cui sudor moderatus, lenis, universalis erumpebat, & si pruritus, interdum cum ipso accedens fere intollerabilis esset, eum tamen generatim mitigabat sudor; tandem is constanter febrim imminuebat; & dejectiones (si fortasse quædam aderant) mox cessabant; tumores colli quoque parotidum cæterarumque partium maxima ex parte diaphoresi moderata larga accedente subsidebant: sudor ipse ipsis etiam in infantibus valde olebat & fœtidus erat.

Vitrioli elixirium cum tinctura corticis peruviani plerumque dabam (infantibus tenerioribus exceptis) quod egregium est *antiputredinosum alexipharmacum*; & ut *elixirium* istud *in infuso ex malis aurantiis Hispaniensibus tostis* & *vino rubro clarificato* aut *vino rubro Portugalensi* & *aqua* parato, quæ satis grata & efficax est compositio, sumerent, sæpius jussi.

Ut os faucesque creberrime eluerentur, quam maxime necesse erat; — Gargarisma, quod plerumque præscribebam, erat *decoctum ficuum*, florum rosarum rubrarum, *myrrha* & *mel* in *vino pomaceo austero* & tenuis *seminum cydoniorum mucilago* cum rubi idæi aut ribesiorum nigrorum syrupo; atque parum *tincturæ myrrhæ per se* & *spiritus vitrioli* conchleatim interdum, in primis post gargarismata applicata sumebatur. — Et jubebam quoque, ut *vapor* ex *floribus rosarum rubrarum*, *floribus chamomillæ*, *myrrha* & *camphora in vini aceto* coctis tam calide, quam ægrotus commode perferre poterat, spiritu attraheretur, quod magnum & promptum afferebat levamen.

Licet colli, parotidum cæterarumque glandularum tumor interdum tam subito, insignis & violens accederet, ut suffocationem minitaretur, eum tamen aliqua ex parte

esse criticum generatim existimabam, indeque in eo promovendo cataplasmatibus acribus, vesicatoriis cæterisque operam ponebam, imo variis temporibus collo ab aure ad aurem applicavi maximo cum successu vesicatoria. — Quorum applicatio in angina consueta utilis est; multo magis vero in hac, ubi humores adeo acres sunt atque maligni.

Cum sæpius magna satis abdominis tensio & tumor adesset, atque eodem quoque tempore aliquo modo urina supprimeretur, *fomentum emolliens* cum nonnullis *carminativis seminibus*, aut parva *chamomillæ florum quantitas* in *lacte* & *aqua* cocta & clysma ex iisdem cum *sale* & *saccharo* paratum ad alvi, flatuum urinæque evacuationem promovendam requirebantur: quibus mox intestinis levamen afferebatur, atque præterea insigniter respiratio juvabatur, cum diaphragmatis actionem multo liberiorem redderet. — Equidem, si abdomen valde tensum & ægroti alvus esset obstipata, circa quintum aut sextum diem generatim *dosin rhabarbari*, *mannam* aut *electuarium* lenitivum exhibebam, atque post hæc plerumque *corticem* in *substantia*; sed nunquam hunc ita præscripsi, si abdomen valde tumidum & constipatum erat, neque prius, quam signa quædam coctionis aut ingruens summæ cutis apparebat *desquamatio*; ego enim deprehendebam, *tincturam* meam aut *decoctum corticis* non minorem, quid? quod meliorem edere effectum, quippe quæ multo minorem pectoris efficiant oppressionem. Tunc quoque *corticis resinæ* genere quodam, vini spiritu comparato usus sum, quod ego multum extracto consueto præfero, cum istud multo facilius in ventriculo hæreat, & multo melius retineatur; ideoque illud ut *officinale remedium* magis convenire existimo.

Cæterum quo minus in hujus morbi principiis convenire videntur purgantia, eo magis mitia, leniaque *cathartica*, qualia sunt *rhabarbarum*, manna cæteraque in fine illius sunt necessaria, ut putrida ex intestinis evacuetur colluvies, quæ alias æstum protrahit febrilem, & magnam debilitatem, appetitus defectum, abdomen tumidum atque insignes glandularum obstructiones efficit; quid? quod sæpius adstringebar, ut repetitas exhiberem calomelani do-

ſes, ad parotidum glandularumque maxillarium tumorem tollendum, quæ alias tumidæ remanebant per longum temporis ſpatium atque induratæ, tandemque interdum ſuppurabant. — Sæpius profecto neceſſe eſſe reperiebam, ut iſtas antea unguento mercuriali perfricarem, quam reſolvere valerem tumores: porro quoque calomelanum in vermibus deſtruendis conveniebat, quibus hoc tempore in primis ingens afficiebatur cumulus. — In genere vero poſt unum aut alterum purgans cito ægrotus appetitum acrem, vires corporis & animæ recuperabat: in quibuſdam nihilominus crebriores purgationes, continuatus corticis, æthiopis mineralis cæterorumque per inſigne tempus uſus, & tunc lactis aſinini cura & aer ruris liberior ad avertendam devaſtantem hecticam requirebantur: qua nonnulli octo vel decem hebdomadibus poſt primum morbi impetum moriebantur.

Hæc procul dubio *febris* ex genere *malignarum*, *peſtilentialium* erat, in qua ſanguis ſumme acer, reſolutus & putribus reddebatur. Iſtam quam maxime fuiſſe contagioſam, cum ſæpius totam inficeret familiam & in primis juniores homines, dubitabit nemo. — Ac hoc contagium valde inſignem acrimoniæ gradum in ſanguine produxiſſe, ex ipſius morbi hiſtoria ſatis luculenter apparet. — Contagium ſanguinem ſimili ratione ut acrimoniam afficere alio loco annotavi: fortaſſe *miaſmata contagioſa*, nihil aliud ſunt, quam ſummæ exacerbatæ *ſalino ſulphureæ* & vapores ex corporibus morbo infectis exhalantes. — Cadaverum putridorum fœtorem, membrorum gangræna affectorum, aerem inquinatum, fœtentem carcerem cæteraque ſanguinis *craſin* deſtruere, & febres malignas, peſtilentiales excitare, ſatis notum eſt: haud ſecus ac ſanies membri gangræna affecti, reſorpta & ad ſanguinem delata febrim ejuſdem indolis excitat. — Paucis horis *effluvia peſtilentialia* in vera peſte in ſaniſſimis hominibus reſolutionem putridam & proclivitatem ſanguinis in gangrænam excitare, cum veritate convenit: — & profecto angina hæc maligna parum ab iſta ſua virulentia differebat, cum non fauces ſolum, ſed pulmones, inteſtina, cæteraque in diſſectionibus corporum gangrænoſa & tota ſanguinis maſſa in merum

putrinum cruorem mutata apparerent. — Materiæ morbosæ quantitatem parcissimam totam sanguinis massam inficere posse, variolas inoculandi experimenta satis certo probant, ex quibus apparet, materiam variolosam ne grani quidem unius pondere ad hunc morbum excitandum satis sufficere: neque hoc mirandum est, cum satis cognitum habeamus, quam tristes effectus ex minutissima, quam mente concipere possumus, quantitate viperæ veneni vel canis rabidi excitentur.

Quamquam maligna hæc ulcerosa angina *morbus sui generis* videbatur, profecto tamen multum conveniebat cum *febre anginosa*, quam ego olim in volumine mearum *observationum de aere & morbis epidemicis* proposui: ac tale quoque febris genus nunc sparsim in hujus regionis parte multum prævalere, satis notatu est dignum: ast anginosæ sane febri multo magis erat natura inflammatoriæ, quam malignæ, de qua nunc egi, anginæ, & sanguis plerumque in illa multo densior & viscidior occurrebat, quam in hac, ideoque naturaliter multo melius sanguinis permittebat emissionem. — Re vera autem non minus in hac, quam in plurimis aliis morbis epidemicis, speciatim variolis, morbillis, febre scarlatina cæterisque fieri potest, ut morbus generalis insigniter per ægrotorum particularem mutetur constitutionem. — Sic contagium variolosum in alio fibris fortibus, elasticis & sanguine valde viscido densoque prædito, febrim quam maxime inflammatoriam, in alio debilibus laxisque fibris ac tenui resoluto sanguine instructo, febrim lentam putridam & nervosam excitat, quæ haud sufficit, ut miti ratione pustulas protrudat, multo minus, ut illas ad laudabilem producat maturationem. — Breviter, variolæ maxime inflammatoriæ pari ratione multum aut plus differunt a lentarum malignarum genere, ut *febris anginosa* ab *angina pestilentiali ulcerosa* differt. — Quantum febris scarlatina a MORTONO descripta ab illa a SYDENHAMO relata differt? — Et licet quidem peculiare quoddam contagium semper eundem peculiarem producat morbum, pro variis tamen hominibus varie differt, & hac in comparatione tractari debet. — Harum

certo ulceratarum anginarum quasdam comitabatur febris satis fortis, quæ in principiis sanguinis emissionem cum utilitate perferebat, & in quibusdam regimen requirebatur multo calidius quam in aliis, — immo variis in casibus nitrum cum diaphoreticis exhibere me oportebat. — In genere vero, multo calidiora medicamenta in hac, quam in plurimis aliis febribus necessaria fuisse, fatendum est; idque etiam sæpius, quando æstus satis erat insignis, alias pulsus mirum in modum imminuebatur, & mira mox subsequebatur anxietas & oppressio. — Tam calida profecto hoc in morbo alexipharmaca (istaque haud raro junioribus hominibus) dare debui, ad quæ præscribenda nihil, quam repetita experientia me impellere potuisset: qualia erant *crocus*, *camphora*, *pulv. Contrayervæ*, *confectio cardiaca*, theriaca Andromachi, vinum pomaceum calidum, vinum ebullitum cum aqua, tinctura corticis alexipharmaca cæteraque, atque hæc cuncta cum successu satis patente & methodum medendi probante.

Febris nomen, ut promiscue in medicinæ praxi usurpatur, non est vagum quid & indeterminatum. — Sunt quidam morbi generali hoc nomine comprehensi, quæ in ipsius febris excitatione optime curantur, exempli loco tantum sint quartana & lentæ febres atque nervosæ. — Ac angina hæc jam proposita maligna, alia febris est species, quæ satis luculenter probat, non omnes morbos acutos meris evacuantibus & refrigerantibus tractandos esse medicamentis. — diluentia propria procul dubio in omnibus conveniunt febribus, quædam autem profecto plura quam decoctum hordei & limonum succum requirunt. Ast hac de re in libro meo *de Febribus* proposui plura; & nunc pauca tantum de usu *salium volatilium alcalinorum* in febribus putridis pestilentialibus aut petechialibus addam, in quibus ne illa sæpius admodum inconvenienter adhibeantur, timeo.

Atque hic adnotandum est, sanguinem in omnibus hujus indolis febribus, semper nimium turbatum & resolutum inveniri, illumque tandem quam maxime acrem & quasi saniosum fieri & putridum. Itaque quicquid acrimoniam & sanguinis resolutionem promovere solet, illud ad

ta-

tales febres excitandas earumque malignitatem, si quædam contingat, augendam, admodum esse debet aptum: volatilia autem alcalina salina utrumque summo in gradu efficiunt: licet enim ea animalium carnes & sic quoque aliqua ex parte sanguinis e corpore emissi, retardare soleant putredinem (& hoc quoque *arsenicum* aut *sublimatus mercurius corrosivus* efficiat) cum sanguine tamen ipsa sub circulationis actione & vi suæ posito commixta ejus resolutionem indeque putredinem certissime accelerant: sic quoque cum sanguine extra corpus aut potius, si is ex vena ruit, mixta plenarie globulorum sanguineorum texturam destruunt, eadem fere ratione ut viperæ venenum copulam aut cohæsionem particularum componentium dissolvit; & sanguis ex homine robustissimo (immo quoque sanguis maxime tenax equi, ut sæpius tentavi,) ita tractatus nunquam concrescit, ut alias solet, in crassamentum, & ejus serum separat, sed ab isto tempore remanet laxus, resolutus cruor aut sanies. — Nunc porro observare mihi liceat, hæc volatilia salia alcalina (aut spiritus) larga in quantitate crebriusque sumpta etiam in sanis hominibus, ut satis cognitum est, excitare æstum febrilem, hæmorrhagias, gingivas spongiosas cruentas, spiritum fœtentem, urinam male olentem cæteraque Symptomata ingruentem sanguinis resolutionem & putredinem satis indicantia.

Præterea hi turbati atque resoluti sanguinis globuli apti sunt, ad serosas lymphaticasque arterias ingrediendas, & cum non liberum transitum ad earum ramificationes inveniant, ibidem stagnantes corrumpuntur, tandemque hæc summe tenuia vasa corrodunt, in primis si salibus acribus sunt saturati, quæ eodem tempore etiam hos adeo tenues canales valde irritant, calorem augent, & ita citiorem corruptionem tam humorum, quam vasorum efficiunt: & quando putrida hæc lympha atque serum resorpta ad sannis massam perferuntur, eo magis corruptionem accelerant generalem.

Salia quoque volatilia alcalina cuti externæ applicata eam satis cito corrodunt & ulcerant, & id sane fieri solet, ut ista interne data, multo majorem *excitent calorem* quam

calidissima alexipharmaca vegetabilia eadem in quantitate exhibita. — Illudque, ut existimo, non tam vim progressivam & circulationem sanguinis augendo quam motum intestinum & effervescentiam in eo efficiendo; accuratissime enim tentatis experimentis repertum fuit, salium volatilium alcalinorum solutiones fibrarum tonum, vasorum robur, indeque *momenta sanguinis* in *ordinario circulationis* cursu debilitare. — Atque ipse eventus ostendit, si sanguis salibus acribus abundat, pulsum fieri debilem, tenuem, celerem & tremulum, ut in summe scorbutico istoque corrupto statu sanguinis acri, qui putridam febrem, varias destructiones *a causa interna*, ut dicitur, antecedentem excitat, in quibus binis vires naturæ & speciatim arteriarum sese contrahendi robur insigniter infringuntur, licet hæc celeritate increscat, ad defectum vigoris naturalis & plenitudinis compensandum, quæ in libera & firma arteriarum sanguine juste repletarum & convenienter motarum contractione observantur. — Cordis mollities & flacciditas singularis, quæ plerumque in scorbuticis & pestilentialibus casibus deprehenduntur, a debilitate & magna ejus muscularium fibrarum relaxatione dependent. — Æstus istius irritantis peculiare genus, quod plerumque in cute hominum putridis malignisque febribus laborantium persentiscimus, a salibus acribus & sulphure sanguinis abundantibus ejusque motu intestino, neutiquam ab ejus aucta vi progressiva provenire videtur; nam in primo cutis attactu, æstus, parum valde vel vix naturali esse videtur major, sed per longum temporis spatium digitos ei applicando, ingratus persentiscitur in ea calor urens, cujus sensus per breve aliquod tempus in digitis prorsus ab ægroto remotis remanet: quod *Doctor* PRINGLE erudite in eximio libro *de morbis exercituum* (*Theatrise on the Diseases of the Army*) & GALENUS, ut candide observavit, longe ante ipsum adnotavit. — Hoc *Dominus* QUESNOY vocat *calorem acrimoniæ*, & recte satis ab *inflammationis calore* distinguit. — Qui sensus profecto ita differt, ut attactus ligni sicci valdeque calidi & immersio digiti in tepidum cornu cervi spiritum. — Atque, hanc

hanc observationem abundantiam salium acrium perspiratione in his valde putridis febribus extricatorum evidenter probare, existimo. Itaque æstus ille urens, quem ægroti his in morbis in interioribus sentiunt, licet partes corporis externæ sane sint frigidæ, probabiliter ab eadem causa exoritur. — Atque non possum, quin existimem, æstum in febribus observatum destructiones ab *interna causa* præcedentem, & comitantem, ab acrimonia & motu intestino humorum, non profecto a rapido motu progressivo oriri, pulsus enim tunc semper debilis & tenuis, licet sit celer, deprehenditur. Mirus, subitaneus & insignis fœtor, tumor & furiosæ hæmorrhagiæ provenientes ex omnibus corporis colatoriis illorum, qui putridis malignis pereunt febribus, motus intestini insignis rarefactionis & acrimoniæ humorum sunt argumenta. — Hoc plerumque eveniebat in illis, qui febre supra proposita maligna anginosa moriebantur. Totum corpus usque ad manuum pedumque digitos livore cadaveroso insigniter intumuisse, perspexi, licet prorsus fere esset frigidum, non minus quoque intolerabilis fœtor antea, quam homo re vera moriebatur, oboriebatur, eodemque tempore sanguis ex auribus, naribus, ore & intestinis effluebat: idque tunc etiam observabatur, cum valde debilis & tenuis, licet summe celer, ab ipsis esset principiis. Nonne hoc a majori dependebat aeris copia in sanguine ab intestino motu, calore & putredine exorta, quæ aerem generare, satis notum est? Nonne emphysema, in sphacelo interdum observandum, ab eadem causa dependet?

Ast, ut pergam si naturam & genesin salium animalium consideramus, fortasse paulo altius in hanc penetrare possumus materiam. — Vegetabilium acida fortissima, in cibis nostris assumta, vi vitæ cito mutantur in neutra aut in genus salis ammoniaci, & cum diutius diutiusque vasorum actioni & sanguinis calori exponantur, illa magis magisque ad alcalinam accedunt naturam, tandemque fiunt alcalina, nisi diluantur, abluantur & potu ac diæta acescente corrigantur. — Qui nulla alia re, quam mera aqua, carne & piscibus vivit homo, absque ulla re, vel acida

vel acescente, subito contrahit in omnibus humoribus valde insignem rancorem (*canknes*); febricitare incipit, tandem sanguis ejus in putredinis statum ruit. — Illorum sanguis. qui fame pereunt, summe acer redditur, quo generantur febris, phrenitis, & tantus putredinis gradus, qui omnino vitalia destruit principia. Cujus rei exemplum admodum melancolicum aliquando in viro nobili egente inveni, qui obstinata fame mortem sibi ipsi consciscere, neque vi neque persuasione per plures dies ullum cibum aut guttulam potus deglutire volebat. Qui subito febre corripiebatur, os rubore & caput ejus insigni offendebatur calore: pulsus ejus erat tenuis, at valde celer; post quinque vel sex dies ejus spiritus maxime infensus, ejus labia sicca, nigra, arida, ejus dentes & fauces putrida, nigra, cruenta, urina (si obtineri poterat) profundissimo colore tincta, majorem, quam si per mensem reposita fuisset, spargebat fœtorem; tandem perpetuo obtremiscens neque stare, multo minus incedere valebat, delirio & vertigine alternantibus correptus convulsivis mortis contentionibus crebrius afficiebatur, in quibus sæpius circa caput & pectus satis insignis excitabatur sudor, licet ejus membra prorsus frigida, pallida & corrugata essent; sudoris color erat profunde luteus & fœtor admodum nauseosus.

Itaque certa res est, salia animalia, si non juste & constanter urina eliminentur quam maxime fieri perniciosa, ut in ischuria, continuo enim magis magisque ad statum accedunt alcalinum. — Urinæ suppressionem pertinacem fieri mortiferam non tam ab aucta quantitate, quam ab acrimonia humorum dependet; satis enim cito hoc ita accidisse, perspexi, ubi ægrotus largas valde evacuationes per sudorem & alvum durante toto suppressionis tempore habuit; in mentem præcipue revoco, ante aliquot annos *renalem ischuriam* fœminæ nobili pingui die suppressionis undecimo attulisse mortem, licet ipsi bis large satis detraheretur sanguis & per totum temporis spatium alvus retineretur laxa, indeque non humorum periret abundantia. — Ab ipsius impetus tempore usque ad ejus mortem ne guttulam emittebat urinæ, quamquam non minus *cantharides*

in

in ſubſtantia earumque tincturam, quam alia medicamenta, ſpeciatim largas *calomelani* aſſumebat doſes. Etſi quidem cantharides ſatis ſperato cum effectu datas fuiſſe in iſchuriis, crebrius perſpexi; attamen, ſi illa non cito expectatione reſpondet, ſed diutius larga in quantitate continuantur, timeo, ne ſimul acribus cum ſalibus agant, & ægroti mortem accelerent, excitando deliria & convulſiones, ut pluries perſpicere mihi minus ſecunda contigit fortuna.

Sed ut ad Propoſitum meum redeam. — Salium volatilium alcalinorum affectio in corpore non adeo productioni eorum extra iſtud videtur eſſe abſimilis. — Plantæ viridis genus aliquod, quoque acidiſſimum, in magnum acervum comprimatur, ſubito calorem contrahit, & gradatim magis magiſque incaleſcit, (ad tantum tandem intenſum gradum, ſi quantitas eſt larga admodum, ut veras concipiat flammas) & hæc efferveſcentia ſubito totam maſſam reddit putridam, & ſal acidum atque eſſentiale plantæ in volatile mutat alcalinum, quod deſtillatione ex maſſa putrida elici poteſt, & ſua eſſentia nullo reſpectu à ſale alcalino volatili ex animalium ſubſtantia extricato differt; utrumque & hoc & illud ſunt effectus caloris & motus in ſalia vegetabilium, & quo diutius & fortius vi & æſtu noſtrorum ſolidorum & fluidorum ea circum aguntur, eo magis ad alcalinum ſtatum evehuntur, in quo prorſus ad uſus vitæ communes ſunt inutilia, immo fiunt quam maxime deſtruentia, ſi valde abundant, ut in vere putridis, peſtilentialibus & petechialibus febribus procul dubio fieri ſolet, ideoque, in tali caſu ægrotis ſalia alcalino volatilia exhibere, nihil aliud eſſe, quam oleum camino addere exiſtimo, hæc enim profecto ſanguinis globulos reſolvunt aut diffringunt, indeque eo citius generalem inducunt putredinem. — Quæ ſalia quoque externe cuti applicata ſubito excitant ulcus gangrænoſum: atque ſanguis illis large refertus, mutatur in lixivii acris genus, quod *fibrillas nervoſas* & *ultima vaſcula* valde veſtruit. — Et hoc profecto eo certius, frequentius & citius evenit, quam evenire ſolet, quando largo acidorum, diluentium rerumque mite mucilaginoſarum uſu in cibo & potu abluendo

cor-

corrigendoque illlud avertatur; prouti videmus, succum limonum atque acetum eorum omnino tollere acrimoniam: illa profecto ita adhibita variis in morbis mutantur in remedia utilissima.

Antea quam finem his impono, ut sequentem casum singularem afferam, mihi sit licitum, quippe qui non prorsus a proposito nostro est alienus.

Virum quendam fortuna & familia nobilem nuperrime curabam, qui ad magnæ *salium volatilium* quantitatis usum ita se adsuefecerat, ut fœminæ illum olfactu persentiscerent, ut tandem ista mirum sane in modum ederet, prouti alii homines *semen carvi sacharo conditum* edunt. — Δριμυφαγία exsecranda. Cujus effectus cito hi erant, ut febris hectica, ingentes hæmorrhagiæ ex intestinis, naribus & gingivis accederent, omnes ejus dentes exciderent, nihilque solidi edere valeret; ejus carnosæ partes insigniter diminuerentur, & ejus musculi tam molles & flaccidi efficerentur, ut musculi recens nati infantis; atque in toto ejus corpore erumperent pustulæ intolerabiliter prurientes, ita ut seipsum continuo scalperet & cutim cum unguibus impetuosum satis in modum dilaceraret; ejus urina semper profundissime tincta, turbida valdeque fœtida apparebat. — Tandem magna cum difficultate, ut hunc nocivum relinqueret gustum, commovebatur, ut tam efficaciter ejus constitutionem pervastaverat; ut, licet per varios menses miserrima ratione traheretur, tabidus tamen summoque in gradu periret marasmi; — atque ipsum multo citius mortuum fuisse, persuasum habeo, nisi constanter vina bibisset liberalius optima generosioraque, & larga in quantitate lac asininum atque succos antiscorbuticos cum succo aurantiorum sevilianorum, limonum cæterosque bene acidulatos adhibuisset.

Tantum vero missis his omnibus abest, ut existimem, salia alcalino volatilia ex materia medica ejicienda, eorumque usum omnibus in casibus esse contemnendum, ut potius certissime credam, illa in variis maxima cum utilitate exhiberi posse. Revera autem semper excipio illos supra memoratos.

OBSER-

OBSERVATIONES MEDICÆ ET CHEMICÆ

DE

ANTIMONIO.

PRÆFATIO.

UM ego ſequentem de Antimonio diſſertationem in medicorum juniorum uſum primum componerem, ut illam in peculiari libello promulgaret, bibliopolæ meo permittebam, nihilo minus eam tanto honore afficiebat regia ſocietas, ut commentationum philoſophicarum voluminis quadrageſimi octavi parti ſecundæ insereret. — Interim ibidem methodi eſſentiam aut Antimonii (quod ego adeo commendo, & quo tam frequenter utor) parandi nulla datur deſcriptio, ideoque eam hic proponam; cum in primis variæ diſquiſitiones ad methodum a me deſcriptam tentatæ fuerint; quæ methodus profecto admodum facilis & hæc eſt.

Vitri bene præparati Antimonii uncia una in pulverem redigatur, cui vini boni frigidi maderaici unciæ viginti quatuor affundantur, per decem aut duodecim dies id interdum agitando reponatur. — Quo facto ſubſideat per unum aut alterum diem, effundatur vinum, & coletur per chartam bibulam albam, & in lagena vitrea bene obturata ſervetur. — Tali modo præparatum id per plures annos bonum conſervari poteſt. — Vinum maderaicum aliis præfero, cum melius conſervetur quam plura alia vina: vinum generoſum hiſpanicum album bene quoque convenit. Aromata ſtomachica, quæ ut cum Antimonio infunderentur, antea jubebam, omitti poſſunt, cum non magni ſint momenti.

Antimonii vitrum in mortario ex orichalco vel ære confecto in pulverem redigendum vel fortius terendum non eſt, ne cupri particulæ deterantur quæ poſtea vino quoque ſolvuntur. — Hoc profecto generatim in quacumque ſubſtantia minerali duriore conterenda tam in experimentis ad medicinam pertinentibus quam aliis caute obſervandum eſt.

Vinum hoc Antimoniale in ſero lactis, infuſo Thee, vi-

vino, cerevisia, vino pomaceo, breviter quocunque in liquore aqueo aut vinoso a triginta vel quadraginta usque ad sexaginta vel octoginta guttulas adultis ut alterans, attenuans & diaphoreticum dari potest; nisi quod prima dosis plerumque lenem nauseam aut ventriculi ægritudinem, & interdum quoque lenem vomitum cum una aut altera alvi dejectione excitet. — Quodsi vero quis eo per duos aut tres dies usus est, vix ullo modo eo afficitur ventriculus. — Largiorem dosin plures alvi dejectiones & vomitum fortiorem excitaturum esse, ut mentionem faciam, vix necessarium esse videtur; ast non possum, quin profitear, hoc fieri majore cum securitate, quam in plurimis aliis emeticis aut drasticis catharticis.

Ego vero tædium parerem & acta agerem, si plura speciatim proferre vellem, siquidem hoc non in sequenti solum dissertatione, sed & in libro meo de *aere & morbis epidemicis* (*) ac in libro *de febribus* (**) præstiti. — Cæterum & hoc & quodlibet aliud medicamentum peculiarem in modum ita accommodandum est, prouti rerum ratio & ægroti conditio id exigit.

OBSER-

(*) Vid. Observat. nostræ de Aere &c. Tom. I. pag. 140.

(**) Vid. Lib. de Febribus pag. 191.

OBSERVATIONES
MEDICÆ ET CHEMICÆ
DE
ANTIMONIO.

IX bina elapſa ſunt ſecula, cum medicus Antimonialia præſcribens ex facultate expelpelleretur; quid? quod Romæ illi, qui pulverem CORNACHINI adhibebat, pœna irrogabatur, ut ad triremes mitteretur, idque ob Antimonium diaphoreticum, immixtum. Nunc e contrario Antimonium quacunque forma eſt magnum illud catholicon, quo tam empirici quam medicinæ doctores utantur. Dubio procul id eſt egregium minerale, ſi juſte præparetur & prudenter adhibeatur.

Quicunque autem antimonialibus medicamentis cum utilitate & ſucceſſu uti vult, ille ut analyſin hujus mineralis & elementa conſtitutiva bene habeat cognita & quem variæ ejus compoſitiones, præparationes & harum doſes edant effectum, ſciat, neceſſe eſt; alias loco medicamenti erit venenum. Quis enim harum rerum minus peritus crederet, ſex vel octo hepatis aut reguli Antimonii grana & multo quoque minorem ejus vitri quantitatem excitare poſſe vomitum violentiſſimum, cum e contrerio drachma una vel plus crudi aut tantum communis depurati Antimonii officinarum cum utilitate & ſucceſſu ſumi poſſint? Porro vero, ſi partes æquales Antimonii & nitri deflagrantur & in unum corpus fuſione miſcentur, admodum fortis Antimonii producitur hepar; at enim vero ſi tres hujus ſalis partes & una Antimonii detonantur ac convenienti

igne

igne calcinantur, mera calx iners aut Antimonium diaphoreticum, ut dicitur, provenit, nulla ratione emeticum aut catharticum. Ex altera parte, si quis octo nitri partes cum Antimonio liquefacit, mite admodum reguli medicinalis genus inde obtinetur. Pari ratione, si una salis tartari pars cum quinque Antimonii crudi partibus liquefiunt, valde mite Antimonium medicinale, vel ut plerumque nuncupatur, regulus Antimonii medicinalis paratur; nihilo vero minus, si duæ vel tres salis fixi alcalini & una hujus mineralis pars fusione commiscentur, valde drasticum hepatis Antimonii genus & plerumque parva reguli quantitas inde producitur. Quid? quod Antimonium bene ustulatum, calcinatum & liquefactione in vitrum sine ullius alius corporis additione mutatum, fit vehementissimum in rerum natura emeticum: si autem verum hoc vitrum radiis solis concentratis ope lentis causticæ majoris iterum calcinatur, mox in calcem inertem aut Antimonii diaphoretici genus mutatur. Idem efficitur, si Antimonii vitrum cum æquali circiter nitri quantitate deflagratur.

Hæc sunt res, de quibus nihil quam repetita nos certiores reddere possunt experimenta; quod quamvis mirum videri possit, fortasse tamen, si propius ad hujus rei disquisitionem accedimus, rationes ejus satis clare detegere poterimus.

Totius rei cardo in hoc verti videtur; purum, crudum Antimonium e multo sulphure & multo majore regulinæ metallicæ partis quantitate constat. Sulphur aut ad minimum id, quod sulphur externum appellari potest, parum vel nihil a consueto differt sulphure, ut HELMONTIUS putavit, atque BOERHAAVE, HOFFMANN & GEOFFROY evidenter probaverunt; atque, licet sulphur Antimonii arsenicale, ut dicitur, valde virulentum esse, veteres putaverint chemici, quemlibet tamen nunc hoc concedere credo. Atque sulphur hoc sulphuri vulgari simile, acido vitriolico & bituminosa aut inflammabili substantia componitur; ac quidquid BASILIUS VALENTINUS, CHARRAS, aliique de vini aceto Antimonii loquantur, nihil tamen in eo aliud, quam quod proposui,

de-

deprehenditur; neque ullum aliud salis genus in Antimonio adest, quam acidum vitriolicum, non obstantibus MAETS, DUNCAN BORNETT, cæterorumque opinionibus.

Licet vero principio sulphureo abundat Antimonium, id tamen multum superat regulinum, & profecto verum corpus aut essentiam Antimonii efficit, & in eo solo vis sita est drastica & emetica proprietas, ut *D.* GEOFFROY satis demonstravit & de quo, ut existimo, nunc pauci dubitant medici; nulla enim Antimonii præparatio existit emetica; quæ principio regulino non insigniter abundet, quam ob rem nulla Antimonii tinctura, cum spiritu vini rectificato parata ullum in gradum est emetica.

Regulina hæc substantia aut Antimonium, proprie sic dictum, est sui generis substantia metallica, tota fere volatilis, si fortiore urgetur igne, nullaque adhuc cognita ratione ad statum redigi potest malleabilem. Alius eam mercurii, alius arsenici habere naturam, vult, hæc vero vario respectu differre videntur. Nulla cognita methodo ex Antimonii regulo aut ejus floribus cum sale ammoniaco extricari potest mercurius vivus, quidquid jactaverunt alchemici imaginarii. Quantitas ista adeo parva, quam GEOFFROY ex eo extraxisse somniat, nunquam iterum ipso isto procedenti modo, materia & maxima cura adhibita extrahi poterat. Siquidem, si regulina Antimonii pars re vera mercurialis est, quomodo fieri solet, ut mercurius in forti calcinatione & præcipue in tali intenso calore, qualis ope lentis causticæ efficitur, non prorsus in auras abeat? Atque, si avolat, ut nonnulli observarunt, qui fieri solet, ut calx remanens post talem violentam ignis actionem; adeo facile mera vulgaris alicujus phlogisti additione, quale est sulphur, carbonum pulvis, animalium pinguedo aut simile quid in pristinam ejus regulinam metallicam substantiam reducatur? Ast mercurius nulla profecto in forma tam intensum sustinebit calorem, sed subito prorsus evaporat, ac sic quoque regulus, si ei mercurii esset indoles, evaporaret; cujus nihilo minus calx ignis hujus vi probata ut dixi, facile iterum in proprium

restituitur regulum. Antimonium purum ab arsenico differt, cum ne ullum quidem alii odorem, arsenico, si comburitur, proprium, habeat. Neque Antimonii regulus ullo modo, ut arsenicum in aqua aut oleo tartari per deliquium solvitur, in quo tamen arsenicum album prorsus fere dissolvitur. Præter ea particulæ arsenici & Antimonii constitutivæ prorsus figura differunt: illæ enim binas pyramides quatuor lateribus præditas & basi conjunctas ostendunt; hæ vero acubus quasi sunt similes, atque hoc speciatim in minutissimis Antimonii divisionibus, solutione, sublimatione cæterisque fieri solet, prouti in floribus Antimonii per se, & in reguli ejus solutione cum vino mirum in modum perspicitur, si ea in vitri frustulum aut similem quandam rem imposita ope microscopii contemplamur: quid? quod si in Antimonium vitrum aut calx reducitur, id spiculorum acuumque figuram iterum assumit; ac sine ulla re addita si mercurius vitæ liquefit, regulus spiculis formatus, vel mera talium aculeorum aut acuum massa oritur.

Ab hac profecto spiculis aut aculeis effecta forma (quæ in minutissimis regulinæ substantiæ particulis constanter remanet) dependere videtur hoc, ut Antimonii præparationes ejus emeticam accipiant qualitatem. Sic corpora salina aculeis suis aut acubus stimulant; mercurius sublimatus salibus pondere mercurii adhærentis exagitatis corrodit; arsenicum ejus rigidis acerrime aculeatis, gravibus particulis. Quod si enim larga sulphuris quantitate obducuntur spicula hæc regulina, ut in Antimonio crudo, talem vim non exserunt, atque si Antimonii regulus cum pluro sulphure miscetur fusione, omnino adeo redditur iners quam minera cruda. Pari tatione Antimonii regulus vel vitrum cum cera liquefacta multo, quam antea erant, redduntur mitiora. Immo ipsa venenata albi arsenici fortissimi indoles intimiore cum sulphure unione ope fusionis mirum in modum tollitur.

Itaque hæc sulphuris obductio acrium horum corporum aculeos obtundere vel vagina includere atque irritationem aufferre videtur, quam alias in tunicis ventriculi & inte-

sti-

ftinorum nerveis ederet. Hoc dilucide in vitro Antimonii cerato apparet; quod, licet per se sit omnium emeticorum violentissimum, ita tamen multo mitius redditur, & adultis a quatuor, sex vel octo ad sedecim usque grana secure & quibusdam in casibus magna cum utilitate dari potest, cum e contrario duo vel tria vitri in pulverem contriti grana vomitum excitent periculosissimum. Quibus vero in transitu addere liceat, vim vitri Antimonii cerati diu antea præparati drasticam, si denuo in pulverem subtilem conteratur, multum augeri, cum trituratione cera ab eo separetur & ejus aculei magis reddantur nudi: ita ut illud ipsum, quod mox proposui, comprobet. MARTMANNI chylista, sive vetus vitri Antimonii cum gummi mastichis præparatio, qua in spiritu vini solvitur & postea spiritus vapore dissipatur, ejusdem quidem indolis; ast non tam tuta, ut ego existimo, esse videtur. Interim neque hac neque illa vitri Antimonii præparatione, quæ repetita spiritus vini super id efficitur deflagratione, usus sum, de qua GEOFFROY dicit, grana decem vel duodecim tuto dari posse; cum pars spiritus vini oleosa spicula antimonialia involvat vel obtundat, atque vitrum aliquo modo iterum ad pristinum Antimonii statum, quem in origine habuit, reducat. Mercurialia cum sale præparata spiritus vini deflagratione super ea repetita multo mitiora reddi res est certissima.

Igitur, quo minus sulphuris externis partibus Antimonii regulinis adhæret, eo vehementior earum erit operatio & vice versa. Sic in hepatis Antimonii vulgaris præparatione magnam sulphuris partem simul deflagrat & abripit nitrum; unde Antimonii hepar emeticum fit fortissimum, (quid nitri in alcali conversio porro in hoc procedendi modo efficiat, in præsenti considerare nolo.) Atque idem omnino evenire solet, si regulus vulgaris comparatur; &, si in regulo martiali efficiendo ferri limatura adhibetur, hoc fieri solet, ut ferro sulphur absorbeatur antimoniale. Pari ratione in Antimonii calcinatione ad vitrum efficiendum, primum ustulatione & postea multo perfectius expellitur sulphur, si residuum igne fortiori liquefit in vi-

trum, unde id vim emeticam accipit violentissimam, quæ tota nihilo secius subito destruitur, si iterum cum multo sulphure fusione commiscetur.

Quamquam vero rude hoc externum sulphur non absolute ad regulinæ, metallicæ partis constitutionem est necessarium, ad reguli tamen ut reguli existentiam quam maxime postulari videtur internum aut metallicum sulphur: quod si enim Antimonium omni ejus sulphure per humidam aut siccam calcinationem, ut dicitur, prorsus privatur, corpus metallicum aut Antimonium esse definit. Ita Antimonium radiis solis fortiter concentratis expositum, in meram calcem inertem aut caput mortuum mutatur ac nullo unquam modo in naturam & formam ei ab origine propriam, nisi alicujus sulphurei corporis additione reduci potest. Idem evenit, quando larga nitri quantitas cum Antimonio deflagratur, donec omne sulphur sit combustum, ut in Antimonio fit diaphoretico vulgari. Sic quoque in humida calcinatione hoc fieri solet, quando spiritus vitrioli fortis regulinæ massæ affunditur, qui eam extrahit atque phlogiston relinquit liberum; pari enim ratione hæc calx non, nisi pabulo aliquo sulphureo intimius cum ea fusionis ope mixto reduci potest. Olei vitrioli odor sulphureus insignis, si id destillatione aut pari quadam re expellitur, phlogiston & unde hoc veniat, prodit. Præterea calx ista omnino alba est, neque ullo modo cum nitro deflagrare vult; quod, omnem sulphuream materiam deficere, est argumento. Nihilo secius calx hæc sulphure proprio addito subito in regulum mutatur, & tunc cum nitro more consueto deflagrat.

Ergo, aliquod sulphur internum metallicum (quod vero fortasse parum aut nihil a vulgari externo sulphure differt) ad terræ metallicæ compositionem & quoque ad regulinam substantiam ac formam effigendam summe necessarium esse, apparet, sine quo ea iners & minus cohærens remanet moles, omni Antimonii virtute prorsus privata. Sic pulvis, minera aut cineres ferri haud nocent & tuto deglutiri possunt; quod si vero ex eo cultri & acus fuerunt effecti, casus immensum in modum mutatur. Inter-

terni hujus principii ſulphurei neceſſitatem non in Antimonii ſolum, ſed quoque in perfectiorum metallorum compoſitione cognoſcimus, quæ lentium cauſticarum ope (vel alia ratione) calcinata in ſtatum eis proprium metallicum malleabilem non, niſi additione alicujus ſulphuris, ut diſſolutarum particularum terrarum metallicarum conjunctionis vinculi, reduci poſſunt. Quodlibet vero ſulphur, vel animale vel vegetabile vel minerale, pinguedinem, pulverem carbonum ſeu ſulphur ipſum, æquali ratione iſtarum terrarum concretionem & cujuſcunque metalli differentis regenerationem efficere, adnotatu ſatis eſt dignum; ita ut tantum ſulphur ut ſulphur eſſe videatur, quod ſolum ad novam compoſitionem requiritur. Haud abſimili ratione, ut in vegetabilibus ad ſtaminum cohæſionem requiritur oleum conglutinans, quo igne conſumpto, ea in meras mutantur cineres. Ergo, metallorum differentiam a differentibus terris metallicis ſpecificis, ut ita dicam, & non a differente proportione, compoſitione & puritate principiorum ſulphureorum aut mercurialium, ut *D.* HOMBERG aliique crediderunt, dependere, hoc comprobare videtur. Interim, quomodo unorum eorundemque carbonum ſulphur ad formam atque ſubſtantiam ex cineribus non ſolum ferri, cupri, & ſtanni, ſed quoque pari modo ex calce argenti & auri metallicam eis propriam reſtituendam, inſervire poſſit, me fugit. Porro autem, ſi hæ terræ metallicæ origine ſua re vera ſunt mercurialis indolis, & ita poſt calcinationem remanent, qui fieri ſolet, ut earum mercurius talem immenſum caloris gradum, qualis iſte lentium cauſticarum eſt, perferant? cum e contrario nulla mercurii præparatio cognita, multo minus vero mercurius ipſe tertiam ejuſmodi caloris partem ſuſtineat, quin totus diſſipetur, atque hanc ob rationem mercurialia, ut mercurialia, nunquam in vitrum poſſint converti: quæ vero metallorum terræ aut cineres hunc immenſum caloris gradum ſuſtinent, in vitrum convertuntur ideoque non ſunt mercurialis indolis; atque eorum calx alicujus ſulphuris additione iterum in metallum reduci poteſt: ego vero credo, fo-

re , ut nemo dicat , carbones ipsis in reductione reddere mercuriale principium.

Hic fortasse quis ex me querere posset , quænam arguant , in bene purgato Antimonii regulo aut ejus vitro adesse sulphur? ad hæc respondeo, nullus dubitasse poterit qui in regulo adsit, cui notum est , optimum Antimonii regulum cum nitro perfecte candescenti crucibulo injectum deflagrare & plures vel minores exhibere scorias; quæ cum sale fixo alcalino liquefactæ hepatis Antimoni speciem efficiant ; atque sulphur facile separari potest , si in aqua regia dissolvitur. Hoc vero cognitu haud est difficile; non adeo facile ; non adeo facile profecto in Antimonii vitro detegitur sulphur, sed evidenter adest ; quando enim vitrum in pulverem tenuissimum contritum cum vini aceto destillato fortissimo digeritur , eum maxime tingit & imbuit emetica qualitate: atque tinctura hæc evaporatione in extractum redacta tincturam præbet sulphuream, si spiritus vini affunditur rectificatus : quando autem cum eo ipso vitro modus procedendi cum aceto vini destillato aut ejus spiritu concentrato variis temporibus repetitur, id tandem ei neque tincturam, neque vim emeticam impertitur, sed mortua, obscure tincta , iners remanet massa , cum omne sulphur extractum & in meram calcem reductum fuerit vitrum. Siquidem vitrum Antimonii ipsum aliquo modo cum nitro deflagrabit; ex quibus, id semper aliquid principii sulphurei retinere, apparet; atque, si id mitius & innoxium reddere volumus, ut vitri sulphur cum nitro aut ope lentis causticæ comburatur, necesse est: quod profecto metallicæ vitri naturæ est destructio.

Spicularum vero regulinarum præsentiam in Antimonii vitro & quidem istam formam demonstrare , cui maxima ex parte qualitatem adscripsisse videor emeticam , res est multo difficilior ; cum tamen Antimonii vitrum omnium ejus præparationum sit violentissima . Ipso in vitro spiculas aut acus nullo modo apparere , ego ipse profiteor ; vere autem apparent , si vitrum in vino digeritur & dissolvitur atque deinde hujus liquoris guttula

vi-

vitri frustulo injecta ope microscopii consideratur. Atque porro, vitrum Antimonii cum pauco sulphure vulgari in regulum reductum formam commonstrat striatam acubus similem. Pari modo Antimonium calcinatum modico igne liquefactum sæpius exhibet massam, quæ partim regulum striatum, & partim vitrum refert; tam parva interest differentia. In vitro vulgari sal non apparet, licet illud vere insit & interdum adeo laxe cum terra vitrescibili componatur, ut vinum, in ejusmodi lagenis vitreis ex tali perversa vitrea materia præparatis reservatum, aliquid ex sale dissolvat, indeque male sapiat, & insalubre fiat. Præterea vitri Antimonii cerati præparatio non parum veritatem illius, quod proposui, confirmare videtur, fortasse enim cera cum eo liquefacta nihil aliud efficit, quam ut partes regulinas acutas involvat: atque hoc eo magis probabile esse videtur, cum larga sulphuris quantitas cum arsenico albo liquefacta arsenici spicula involvat eaque multo minus, quam antea erant, reddat noxia. Pari ratione ex vitro Antimonii ipso, cum justa sulphuris quantitate efficitur species reguli admodum mitis.

Medicamentorum quorundam agendi modus quam maxime difficilis est explicatu. Quis dicere potest, cur unum aut bina opii crudi grana somnum inducant profundum? vel cur parca cantharidum dosis adeo peculiari & forti ratione afficiat vias uriniferas? cur duo aut tria elaterii grana majori violentia operentur quam quinque aut sex jalappæ? sive cur admodum parva vitri Antimonii quantitas excitet vomitum adeo periculosum?

Antimonii vero qualitas emetica sive ab ejus spiculis sive minus dependeat, ea profecto regulinæ substantiæ inest; nulla enim hujus mineralis præparatio, nisi quæ regulinis partibus insigniter referta est, vim habet emeticam; quæ partes, nisi plurimo cum sulphure obducantur, semper vim vomitum excitandi exserunt; atque hoc efficiunt, seu in substantia seu proprio quodam menstruo, quale est vinum, vinum pomaceum, vini acetum vel simile quid, dissolutæ dentur. Aqua ut aqua nihil ex regulo Antimonii solvit, cum neque metallicas partes afficiat, vini spiritus nullo

modo in partem regulinam edit effectum ; acidum vero vegetabile saponaceum in utramque vim suam exserit , & veram regulinam extrahit substantiam , siquidem quasi valde attenuatum tartarum emeticum liquidum vel Antimonii solutionem efficit. Atque ita profecto acida vegetabilia vim suam in ferrum & cuprum exserunt ; quæ neque aqua pura neque spiritu puro afficiuntur, admodum prompte vero vino, vino pomaceo, limonum succo , similibusque dissolvuntur.

Cæterum hoc me ad sequentem observationem perducit ; licet aqua simplex ex puro Antimonii regulo nihil extrahat , aqua tamen pluviosa & fluviorum aliquo modo in crudi Antimonii corpus agit ac ex eo lacteum colorem, & sulphureum antimonialem odorem & saporem dissolvit , si cum eo moderato solis aut ignis calore digeritur. Atque hanc aquam ita refertam ac large potam in cutaneis aliisque morbis magnam præstitisse utilitatem, compertum fuit. Cum vero menstruum hoc aquosum procul dubio aliquid ex sulphure antimoniali solvat, pari ratione simul aliquid ex partibus regulinis tenuioribus sulphuri adhærentibus abripere potest ; haud secus, ac fere omnes aquæ sulphureæ naturales magis aut minus ex alio quodam minerali principio, & plures in primis earum aliquid ex marte continent. Atque porro, quicquid alii de Antimonio crudo in substantia dato sentiant, KUNKELIUS, HOFFMANN & GEOFFROY , tamen , id in variis morbis maximam afferre utilitatem, afferunt ; ego, vero, mihi tantas adesse rationes, quantæ sufficiant ut eorum sententiæ subscribam, existimo . Quin multum utilitatis in variis equorum, animalium cicurium aliorumque morbis præstet, vix dubitari potest , ideoque satis commode assumendum est , partes regulinas cum sulphureis in sanguinis massam intrare ; atque pari ratione viam per vasa lactea cæteraque corporis humani invenire ac valde salutares edere posse effectus. Per plures abhinc annos Antimonium & mercurium vivum contrita in æthiopem antimonialem , ut a me dicitur, optimo cum successu in variis vasibus , speciatim in morbis cutaneis, glandulis scrophulosis obstructis , rheuma-

tis-

tiſmis cæteriſque dedi, quando æthiops vulgaris minus deprehendebatur efficax. Quod medicamentum ut officinale paratum ſervetur, diu jam juſſi; id vero ex crudi Antimonii in tenuiſſimum pulverem contriti partibus; ex mercurii vivi puri partibus quatuor; ſulphuris florum partibus duabus paratur. Quæ in ſubtiliſſimum pulverem contrita a ſcrupulo ſemis uſque ad drachmas duas dari poſſunt.

Hic ſeſe mihi offert mentionem faciendi occaſio, quod licet cinabaris Antimonii, methodo conſueta poſt butyrum Antimonii ſublimata, parum ratione virtutis aut compoſitionis a vulgari factitia cinnabari differre videatur, cinnabaris tamen Antimonii quæ nunc plerumque ex æthiope minerali & Antimonio crudo inter ſe ſublimatis paratur, procul dubio aliquid non minus ex partibus ſulphureis quam regulinis ſecum abreptis habet; ſatis enim cognitum habent chemici, quam facile Antimonii flores in conſueta uſtulatione, ubi ignis multo minor quam in cinnabaris ſublimatione, aſcendant. Nunc autem his floribus eſſe naturam regulinam, vomitum fortiter excitare atque facile in verum reduci poſſe regulum, cuilibet notum eſt. Sulphur quidem abundans eum in præparatione cinnabarina bene involvit: nihilominus largas cinnabaris Antimonii doſes nauſeam & vomitum in primis in tenerioribus ventriculis excitaſſe, ſæpius obſervavi. Tunc vero, hanc ipſam ob rationem hæc Antimonii cinnabaris quibuſdam in caſibus multo efficacior eſſe poteſt, quam vulgaris factitia aut ipſa cinnabaris nativa. Sed nunc in primis ad quaſdam obſervationes de variis Antimonii præparationibus vulgaribus faciendas proprias accedo.

Antimonium vulgare vel crudum officinarum fuſoriarum ex ejus minera in vaſis conicis noſtris crucibulis fuſoriis ſimilibus eliquatum fuit, unde maſſa eliquata & frigefacta exempta aliquo modo ſacchari conum refert. Cum vero hac in fuſione ponderoſiores aut metallicæ partes in fundo ſubſideant, leviores in loco ſuperiore remaneant; hoc in Antimonii regulo cæteriſque parandis alicujus momenti res eſt, qua de parte coni Antimonium eligatur; nam quo propius

pius a coni apice sumitur, eo magis regulo abundat; atque ejusmodi quantitatis datæ effectus, cæteris paribus, multo erit insignior, quam si a basi propius desumatur. Pari modo hoc attendendum est, quando in substantia Antimonium datur, aut coquitur vel infunditur ad potiones, quibus non sine utilitate additur.

Antimonii partem regulinam magna sulphuris quantitate involutam, ut in Antimonio crudo, nullam emeticam vel drasticam vim exserere, antea proposui: quod si vero Antimonium ustulatione diu protracta aut calcinatione maxima ex parte sulphure hoc externo privatur, eo magis qualitatem accipit emeticam, quo magis consumitur sulphur. Atque Antimonium hoc in cineres redactum ut ita dicam, si majori ignis gradu subjicitur, & liquefit in regulum atque porro quoque in vitri speciem, ejus sulphureo involucro, adeo privatur, ut spicula regulina quasi nuda appareant, ac violentiam in ventriculum exserant maximam. Atque id antea quam in proprium regulum aut vitrum mutatum fuit, post longam & convenientem ustulationem non parvum vis emeticæ accipit gradum, ut cuilibet patebit, qui id in substantia vel convenientem in modum cum vino aut vino pomaceo digestum dabit. Quamquam enim cum BOERHAAVIO dicere nequeo, id violentum esse emeticum, HOFFMANNUM tamen, qui id prorsus iners pronunciat, deceptum fuisse, bene novi. Quod Antimonium in cineres redactum & adeo jam sulphure ejus externo ope calcinationis privatum, magis ab eo liberatur, si per insigne temporis spatium in admodum forti igne liquefactum retinetur & in vitrum convertitur; quod meris fere partibus constat regulinis, prouti ex ejus gravitate specifica, Antimonio crudo vel quoque ipso hepate majore manifestum est; ac licet regulus sub vitri forma lateat, is tamen semper satis facile in proprium reduci potest regulum, ideoque ut talis cum quolibet qualitatem emeticam communicat menstruo, cui regulus ipse illam impertiretur, cum non minus, quam ejus substantia, vomitorium sit violentissimum. Quid? quod si in Antimonii calcinati liquefactione in vitrum ignis non satis fortis

est,

eſt, ac bene dirigitur, ipſius maſſæ liquefactæ pars altera in vitrum coit: adeo parva intercedit differentia.

Ipſe profecto Antimonii regulus non, non niſi externi ſulphuris deſtructione poteſt præparari: exempli gratia, Antimonii crudi partes octo, tartari crudi partes ſex, & nitri puri partes tres in tenuem pulverem ſiccum redactæ uno tempore cochlearis parvi menſura in candens injici debent crucibulum, unde quamlibet injectionem mox excipit ingens deflagratio. In fundo maſſæ vehementiori igne liquefactæ interdum plus, interdum minus deprehenditur reguli; prouti ignis cæteraque fuerunt pertractata. Qua in re cautione opus eſt, ut in fuſionis principio filo ferreo vel ſimili re removeantur cruſtæ, ut ad formationem reddatur aptior. Hic ſulphuris Antimonii externi maxima pars deflagratione conſumitur, ac tartarus & nitrum tali modo in alkali ignis ope mox converſa uniuntur cum ſulphure ſuperſtite & ita ſulphuris hepatis ſpeciem efficiunt, quæ pari modo ex regulina ſubſtantia plus ſolvit & abripit; (nam ſulphuris hepar cum aliqua metalli ſpecie liquefactum eam diſſolvit & maſſam in aqua ſolubilem efficit) ita ut hac procedendi methodo maxima Antimonii & ſalium pars mutetur in ſcoriam aut croci Antimonii ſpeciem in ſuperficie reguli, atque hoc in primis fieri ſolet, ſi fuſio diu continuatur. Tali ratione regulus inſignem in modum partibus ſuis ſulphureis privatus, admodum forte fit emeticum, ex cauſis ſupra allatis. Licet hæc ſit conſueta regulum ad minimum parva in quantitate comparandi methodus; attamen longe minorem reguli quantitatem ſiſtit, quam variis aliis procedendi methodis obtinetur; non enim ſolum violenta & repetita deflagratione plures ſulphureæ, ſed quoque regulinæ abſumuntur partes, quæ ſub forma flammæ, fumi & florum, ſi in propriis vaſis colliguntur, aſcendunt; atque hi facile iterum reduci poſſunt in regulum. Præterea ſalium quantitas in comparatione nimia eſt. Nam poſtquam ea in alcali mutata & cum ſulphure unita fuerunt, plures regulinas abſumunt partes, ita ut, ſi ignis fortis diutius continuatur, parum admodum in fundo remaneat. Multo copioſior in comparatione

ob-

obtineri potuiſſet regulus, ſi tartarus & nitrum antea fuſione mixta & in fluxum nigrum, ut dicitur, eſſent mutata. Aſt hoc quoque in caſu maſſa liquefacta, ut primum ea tenuior fluit, effundenda aut ab igne removenda; alias non parva pars vi & duratione ignis abit evaporatione; unde ea propter in comparatione augentur ſcoriæ. Multo vero major reguli quantitas producitur, ſi duæ partes Antimonii puri cum una parte limaturæ ferri vel clavorum fruſtulis liquefiunt, quibus quoque una nitri puriſſimi & ſicci pars injectione addenda eſt. Quæ procedendi methodus fere dimimiam reguli partem præbet. Pari modo hic nitrum comburit ſulphur; ferrum vero imprimis ſulphur ſuſcipit & ſe cum eo in ſcoriis unit; quæ, in tranſitu ſit dictum, in pulverem tenuem redactæ cum tanto vel meliori effectu, quam Antimonium martiale cacheticum LUDOVICI adhiberi poſſunt. Eas maximam in leucophlegmatia & fluore albo pertinaci præſtitiſſe utilitatem pluries ſum expertus.

Si quando Antimonium prius igne in calcem redigitur; ac ſi vitrum comparare velimus, vel in aqua calcis vivæ ſaturata recenti pluries coquitur, maxima ſulphuris pars abſumitur atque Antimonium ita præparatum multo majorem reguli quantitatem in comparatione præbet, quam ſi Antimonium crudum liquefactum eſt; quo in caſu vero ſalium adhibitorum quantitas multo minor, quam in conſueta methodo eſſe debet, eaque antea in fluxum nigrum ſunt reducenda. Antimonium in calcem redactum atque fere cum æquali ſaponis nigri quantitate liquefactum multo plurem regulum, quam methodo KUNCLELII, STHALII vel alia paratum, prebet, ex libra una novem decem proveniunt unciæ: ego vero re ipſa hanc methodum nunquam tentavi cum mihi verus ſapo niger non eſſet ad manus; fortaſſe quodlibet aliud ſalino ſulphureum remedium idem efficeret.

Nihilo minus hæc in genere tenenda eſt obſervatio, ubi tantum parva harum quantitas in hoc aut aliis tentaminibus uno tempore liquefit, ſemper minorem reguli copiam in comparatione provenire, quam ſi experimentum multo

lar-

largiore cum quantitate fuit captum. Siquidem re vera maxima differentiæ pars ab ipso dependet Antimonio, cum aliud præ alio partibus regulinis abundet. Immo Antimonium unius ejusdemque coni hoc respectu vel a basi vel ab apice sumptum insigniter differt.

Salium effectus in Antimonium multo clarius apparebit, si ad nitri operationem in vulgaris Antimonii hepatis præparatione attendimus. Scilicet si partes Antimonii & nitri æquales in tenuem pulverem redactæ & intime mixtæ deflagrantur & in crucibulo aut mortario ferreo liquefiunt, ejus productum erit Antimonii hepar, quod a scoriis est separandum. Qua in agendi methodo primo sulphur fere omne conflagratione comburitur: ac postea ejus residuum avide imbibitur a nitro, nunc in alcali ope intensioris caloris converso, quod, hac ratione regulinas partes dissolvit & intimius cum eo conjungit, haud secus ac hepar sulphuris vulgare dissolvit ac assumit omnes metallorum species. Hoc præcipue a nitri mutatione in alcali ejusque subsequente uninone cum sulphure Antimonii atque tali hepatis sulphuris dissolventis formatione, ut cum metallica Antimonii parte conjungatur, dependere, evidenter apparet: salis enim tartari vel cinerum clavellatorum partes tres cum duobus Antimonii liquefactæ, eundem accuratissime effectum, hoc est, hepar Antimonii producunt, sine ulla nitri admixtione vel adjumento. Atque ab intimiore adeo largæ partis sulphuris hepatis cum metallica parte pendet, ut parum reguli vel nullus, sed tantum substantia unius formæ semi vitrea in fundo subsideat: immo si non tantum, quantum sufficit, liquefit, nullas præbet scorias. Interim si cineres clavellari & Antimonium celeriter igne admodum vivido & forti liquefiunt, reguli pars interdum major, interdum minor in fundo reperitur. Quodsi autem multo minor quantitas salis alcalini adhibetur, multo minor sulphuris Antimonii pars absumitur, atque tali modo efficitur is, qui MARGRAAFIO, HOFFMANNO aliisque dicitur regulus medicinalis, qui tantum parvam vim exserit emeticam, cum satis sulphuris ad spicula regulina involvenda fuerit relictum. Quando vero multo largior sa-

lis

lis alcalini fixi quantitas (ut circiter duæ partes ad unam Antimonii) cum eo fuſione commiſcetur; tantum ſulphuris ſalibus abſumitur, ut parum ad ſpicula regulina obducenda relinquatur, quod ſufficere poſſit ad ejus vim valdé draſticam impediendam. Antimonii hepar methodo conſueta quantitate nitri æquali paratum, dupla parte plus feré in ejus operatione amittit deflagratione, quam id cum alcali fixo; hoc vero qualitate non adeo vitrea, & magis apta deprehenditur, ut aeris humiditate deliqueſcat. Nihilominus utriuſque crocus, ſi perfecte fuit edulcatus, eandem fere continet vim. Ille profecto, qui cum dimidia nitri quantitate paratur, inſignem in modum eſt debilior; cum multo minor ſulphuris involventis pars fuit abſumta; quando præcipue ignis fortis non adhibitus & materia antea eſt exemta, quam ſcoriæ ſatis ſeparatæ ſint. Reguli Antimonii vulgaris ſcoriæ ipſæ non minus ejuſdem ſunt indolis, quam hepatis Antimonii ſpecies, quæ proprio fluxu aliqua ex parte facile in regulum reduci poteſt: ita ut, ſi nitrum in alcali converſum, cineres clavellati, vel ſal tartari cum hoc minerali ſulphureo fuſione miſcentur, Antimonii hepar producatur, ex quo bene abluto metallorum vel magis proprie Antimonii provenit crocus. Atque cum hæc maſſa hepatica in aqua fervente ſolvi poſſit, in ſolutione ſubſidet Antimonii ſulphur, præcipue ſi cum acido vegetabili aut minerali præcipitatur: quod vero ſulphur ſemper plus aut minus particularum regulinarum continet, unde præcipue id primæ præcipitationis ſemper inſignem in modum eſt emeticum. Quid? quod partem Antimonii regulinam & ſulphuream ita cum ſalibus alcali fixis uniri poſſe, ut tota fere Antimonii quantitas cum æquali circiter ſalis tartari vel cinerum clavellatorum parte fuſione mixta ſic mutari queat in ſulphuris aurati, ut dicitur, ſpeciem, res eſt certiſſima; re vera autem hoc nihil eſt aliud, quam verus crocus Antimonii ſulphureus. Nihilo ſecius ſalis, ſulphuris & reguli cohæſio in hoc hepatico concreto facile acidorum affuſione in ſolutionem ejus aqueam diſſolvi poteſt, quæ acida cum ſalia alcalina fortiter attrahant, partes ſulphureæ & regulinæ ſubito fundum petunt.

Ne-

Neque hæ admodum firmiter uniuntur, cum salia alcalina fusione durante sulphur Antimonii aliquo modo a partibus regulinis separent. Cohæsionem tantum laxam esse, manifestum est; alias tanta sulphuris quantitas, quanta in sulphure aurato deprehenditur, si intimius cum partibus regulinis esset conjuncta, ita spicula ejus obducere debuisset, ut vix ullam in tunicis ventriculi cæterorumque intestinorum efficere potuisset irritationem insignem, prouti in Antimonio crudo ejusque ex sulphure & regulo reductione videre est. Porro, licet prima sulphuris aurati præcipitatio regulinis partibus insigniter sit referta, secunda tamen aut tertia præcipitatio multo pauciores continet & fere tota sulphurea & vix ullum in modum est emetica. Quod si vero hæc mitiora vel potius leve sulphur habere cupias, non nimium acidi præcipitantis primum affundas; vel, quod melius erit, lixivium aut solutionem Antimonii per aliquot dies aeri frigido liberiori exponas; ita enim sulphur regulinum impurum ipsum fundum petet; quo facto acidum consueto more instillare poteris; atque si hoc justis gradibus parvaque quantitate peragis, post secundam aut tertiam præcipitationem sulphur fere purum subsidebit: quæ, sulphur cum regulo in solutione hepatis non adeo firmiter unitum esse, demonstrant: Interim, quod in transitu sit dictum, cum antimoniale lixivium, ex hepate paratum adeo regulinis partibus abundet, ac hæ minus involutæ sint, id constanter magis aut minus emeticum esse necesse est, quicquid etiam Dom. LEMERY in contrariam afferat partem. Ast hoc non solum, quod in hujus viri tractatu de Antimonio excipi potest.

Cum sulphur auratum his temporibus in medicina frequentius adhibeatur, major in ejus præparatione attentio, quam plerumque fieri solet, necessaria esse videtur: prima enim præcipitatio certissime non parum differt a subsequente, cum ei & color obscurior, & gravitas specifica major indeque plures regulinæ sint partes. Itaque alicujus momenti res est, quam diu lixivium antimoniale antea reponatur, quam acidum affundatur; illud ipsum enim tempore plus de substantia sulphureo-regulina dimittit; si id in primis

mis in atmosphæra fumo aceti, sulphure aut similibus repleta reponitur; ac tali in casu succedens præcipitatio cum acido multo mitior erit, cum non tam metallica, quam potius sulphurea sit. Sic quoque quantitas & qualitas acidi præcipitantis non carent effectu. Vini acetum magis augebit vim emeticam; & salis aut vitrioli spiritus præcipitatum præbet non adeo aptum ad commixtionem cum calomelano, ut in D. PLUMERS pilulis alterantibus cæterisque. Igitur magna quoque cura in sulphure aurato abluendo habenda est; nam salia acida non tam facile, ut nonnulli credunt, abluuntur, & procul dubio aliquid ex illis simul præcipitatur. Quis crederet, tantam salis quantitatem in calce argenti ex solutione aquæ fortis ope salis marini præcipitata latere, quæ, licet perfecte abluta & prorsus insipida sit (qualis est luna cornea, in quam facile fusione mutatur) tamen, si duæ partes cum una reguli Antimonii parte intime miscetur & destillantur, admodum causticam butyri Antimonii præbent speciem. Quam leve vero & purum Antimonii sulphur desideratur, si id non aliquid ex regulo continet, haud majorem edere potest effectum quam sulphur vulgare.

Kermes minerale olim tam celebre (idque jure) quam ullum aliud antimoniale nostris temporibus, est quoque hepatis Antimonii species & ejusdem ut sulphur auratum naturæ, etsi præparandi modus valde differre videtur. Id paratur, dum Antimonium crudum in pulverem contritum in forti lixivio nitri fixi aut in alcali conversi (sal tartari vel cineres clavellati idem omnino præstant) coquitur. Hic salia alcalina sulphuri affixa cum eo uniuntur; unde hæpatis sulphuris liquida species, quæ dissolvit, vel potius proprie suscipit sibique plures unit regulinas partes. Atque ita re ipsa id fit mitior quidam Antimonii crocus, prouti evidenter apparet, cum aliqua ei insit vis emetica atque regulum convenienti fusione præbeat.

Kermes mineralis aut sulphuris aurati speciem præparandi alius deprehenditur modus, qui raro aut nunquam, licet optimum judicem, adhibetur; atque hic est, ut Antimonium crudum in tenuem pulverem redactum in aqua

cal-

calcis vivæ admodum forti per unam circiter horam coquatur & decoctum colatum tartari crudi aut ejus crystallorum in aqua fervente solutione præcipitetur. Crudi Antimonii decoctum hoc adeo limpidum est ut aqua fontana; repositione vero tenui obducitur cuticula pulcherrime omnibus iridis coloribus variegata. At enim vero liquor hic perfecte limpidus acidi alicujus vegetabilis aut mineralis affusione mox turbatur & colore croci profundo tingitur ac magna sulphuris Antimonii pars, cui aurantiorum color est, præcipitatur, haud secus ac in vulgari decocti scoriarum ex regulo aut hepate Antimonii fieri solet præcipitatione. Licet non minus hoc sulphur auratum, quam aliud simile sit alchemicorum auro, de quo tanta loquuntur & quod avide expectant adepti, color tamen speciosior plura promittit, quam vere continet: quod si enim juste abluitur, separatur & siccatur, id vix quadragesimam partem ab eo retinet, quod tempore præcipitationis habere videbatur. Sulphur hoc mitius & magis fixum esse, quam illud ex scoriis paratum existimo: Nihilo minus id partibus regulinis abundat, prouti ex aurantiorum colore & qualitate emetica, qua præditum est, apparet. Decoctum hoc æque bene limonum aut aurantiorum hispaniensium succo, (quo speciosissimum obtinetur præcipitatum,) aut solutione salis ammoniaci, aut urina recenti præcipitari potest: ipsa quoque saliva hoc præstabit: nam cum ego hujus decocti perfecte limpidi cochlear unum ore tenerem, id mox colore tingebatur profunde luteo: ut non acida solum vegetabilia & mineralia, sed pari modo salia neutra decoctum hoc antimoniale præcipitent.

Decoctum hoc Antimonii cum aqua calcis vivæ aliis quoque consiliis inservit; nam minerale hoc ita coctum magna ex parte sulphure ejus superficiali privatur, si in primis bis aut ter in aqua calcis vivæ recenti fortique coquitur. Atque tunc pulvis bene ablutus & siccus tam aptus est ad regulum vel vitrum Antimonii efficiendum, quam si Antimonium consueta via ustulatur & calcinatur. Atque fortasse Antimonium ita præparatum variis in casibus interne datum potest esse efficacius, quam crudum: si il-

lud ad decem vel quindecim grana datur; sæpius vomitum & alvum leniter, in primis in ejus usus principio movet.

Inde sulphur auratum, kermes minerale, de quibus jam supra disputatum fuit, pulverem RUSSELII aut panaceam Antimonii sine igne WILSONII unius ejusdemque indolis esse, apparet, licet profecto ratione virtutis aliquo modo differant & in eorum operatione sint incerta; ideoque ad ea paranda manus cautæ & ad ea cum utilitate adhibenda judicium bonum requiruntur. In scoriis enim unius ejusdemque reguli Antimonii speciei regulinum præ aliis dominabitur principium, si ea per longum temporis spatium in igne forti, quam si per multo brevius retinetur; nihil dicam de illis, quæ antea ratione modi præcipitandi, cæterorumque protuli. Atque kermes minerale ipsum non parum differt, prouti cum lixivio fortiori vel debiliori fuit paratum; prouti magis aut minus sollicite fuit ablutum & edulcatum, & prouti tandem vini spiritus super id vel fuit, vel non fuit deflagratus. Quicunque id dare velit parvis dosibus, ut uno aut duobus incipiat granis; quando vero, ea convenire, invenerit, dosin gradatim ad octo vel decem grana augere potest, si in primis id cum aliquo extracto resinoso, balsamo naturali aut simili re intime fuit commixtum. Ast doses nulla ratione nimis celeriter sese excipiant: nam antimonialia solida per insigne temporis spatium sine ullo patente effectu in corpore hærere possunt, tandem vero omnia subito maxima cum violentia operantur; si præcipue vinum, vinum pomaceum, aut aliud quoddam acidum vegetabile superbibatur.

Quamquam sal commune cum Antimonio liquefactum nihil fere magis quam ejus fusionem promovere videtur, ideoque parva ejus quantitate in Antimoni hepate & regulo medicinali parando additur, ejus tamen maxime concentratum acidum admodum peculiarem in substantiam regulinam edit effectum, cum eam non solum multo volatiliorem, sed quoque maxime causticam reddat, prouti in butyro vel oleo Antimonii vulgari videre est; in hac enim præparatione mercurius sublimatus corrosivus nihil

præ-

præter ejus acidum omni phlegmate privatum contribuit ; quod fortius quam mercurium attrahit regulus ; atque hæc unita liquidum maxime corrosivum destillatione proveniens efficiunt ; ex quo simplicis aquæ affusione id præcipitatur , quod valde improprie mercurius vitæ appellatur , cum ei nihil ex mercurio quam nomen sit, atque revera, si bene cum aqua fervida edulcatur, merus remanet Antimonii regulus, prouti clare, si is liquefit, apparet. Etsi variæ aliæ butyrum Antimonii præparandi methodi (eæque minus periculosæ) deprehenduntur ; hæc tamen cum mercurio sublimato corrosivo regulum quasi nudum commonstrat, quando præcipitatur ac sulphur Antimonii cum mercurio relinquitur ; quæ facile in cinnabarin sublimantur : ita ut hæc supra propositam doctrinam confirment ; nam cum regulo Antimonii satis puro & mercurio sublimato corrosivo nulla præparari potest cinnabaris, cum regulo non plus sulphuris sit ; quam ad ejus metallicam formam & constitutionem absolute est necessarium .

Ego vero in praxi mercurio vitæ raro & quidem ante aliquot annos in quibusdam casibus maniacis usus sum : is semper se præbebat ut valde rude medicamentum & brevi mihi erat tædio . Quodsi quis tale quid adhibere cupiat , illi celeberrimi D. STAHL suaserim præparationem ; scilicet , Antimonii butyro rectificato sensim sensimque atque parum uno tempore affundatur bonum vini alcohol , primum calor in mixtura oritur insignis, mox ea redditur lactea, atque admodum alba quædam gelatinosa massa subito præcipitatur . Quæ per unum aut alterum diem in leni calore digesta, cum aqua postea fervente satis edulcata siccata & cum vini spiritu deflagrata pulverem in operatione mercurio vitæ vulgari multo tutiorem, licet semper emeticum &, ut vir iste ait valde sudoriferum & anodynum præbet. Dosis ejus est tria vel quatuor grana . Eum sudorem largiter promovere expertus sum , si præcipue parum per vomitum aut alvum operatur, ut profecto plurima drasticorum antimonialium efficere solent . Mercurii vitæ aliam præparationem inscriptione purgantis ex Antimonio securissimi suadet MAETS ; quod paratur, si mercurii vitæ una

pars cum duabus nitri partibus fusione miscetur, atque tunc massa hæc cum æquali salis communis quantitate bene conteritur. Quo facto sal bene abluendum & massa probe edulcanda est. Quod sane adeo tutum deprehendo medicamentum, ut virtute parum a vulgari bezoar minerali differat: unicuique, qui sequentem considerat observationem, facile apparebit ratio.

Antimonium diaphoreticum & cerussa Antimonii non multo plus quam hujus metalli sunt mortui cineres interno aut metallizante, ut ita loquar, sulphure repetita cum nitro deflagratione privati; ita ut parum ab eis expectandum esse in usu medico, credam, cum utrumque sit calx iners, in qua contextus & forma regulina prorsus sunt destructa; ita ut aqua regia, quæ tam facile Antimonium crudum aut ejus regulum afficit, ea non tangat, multo minus dissolvat: quod, naturam Antimonii metallicam in his præparationibus maxime esse destructam, argumento est. Atque licet utrumque proprio fluxu iterum in regulum reduci possit, hoc tamen nunquam sine alicujus phlogisti aut sulphureæ substantiæ additione fieri potest. Atque sic profecto quælibet Antimonii calx humida aut sicca via parata fusione cum aliqua inflammabili re in vasis clausis mutari potest in regulum, quod reguli & formam & virtutem maxima ex parte non minus a sulphureo principio, quam a terra metallica pendere, ostendit. Num hic in transitu adnotatu sit dignum nescio, calcem Antimonii cum sulphure minerali reductam formam assumere striatam; cum animali vero vel vegetabili phlogisto reductam reguli Antimonii vulgaris formam laminatam monstrare. An hoc tantum ab acido dependet vitriolico? Mercurius vitæ per se liquefactus aculeatam quoque vel acubus similem refert speciem: unde?

Pari ratione hic casus re ipsa in perfectissimis corporibus metallicis occurrit, quæ suam metallitatem, ut eam nominat BECHER, ut malleabilitatem aliasque metallicas proprietates plenaria sulphuris interni metallici aut componentis destructione amittunt, prouti videre est, si metalla ope lentis causticæ aut igne culinari intensiore calcinantur: sul-

phur

phur hoc internum probabiliter id eſt, quod ALBERTUS MAGNUS per humidum unctuoſum ſubtile intelligit, quod, ut is ait, eſt prima metallorum materia, & ſulphuri componenti aut oleo vegetabili omnino analoga; quod prorſus combuſtum totam maſſam in cineres converſam relinquit. Hic autem, quod in tranſitu ſit dictum, clare ſatis apparet, pabulum illud ſulphureum ita ad calcis Antimonii reductionem neceſſarium admodum ab ipſa luminis aut ignis ſubſtantia differre: licet enim magna luminis agentis aut ignis pars calci adhæreat, prouti a magno ponderis augmento in regulo Antimonii radiis ſolis vel igne culinari calcinato manifeſtum eſt, nihil tamen ad ejus ſtatum contribuit metallicum; e contrario plenarie illud deſtruit; atque radii ſolis aut ignis particulæ non conjungunt, ſed diſpergunt regulinas aut metallicas partes, cum conjunctionis vinculum ſulphur internum deſtruant. Pari modo oleum vitrioli vel ſpiritus nitri, duo concentrata & maxime ignea acida regulum ex Antimonio extrahunt idque in calcem mutant, cum phlogiſton aut principium ſulphureum ſolvant, unde metallica ſubſtantia prorſus turbatur. Atque hoc ita evenire, ex odore forte ſulphureo, qui acidorum ad Antimonium affuſione oritur, apparere videtur. Oleum profecto vitrioli inflammabilem partem Antimonii attrahit, ſeque cum ea in verum ſulphur minerale unit. Itaque ignea hæc acida fere eadem ratione ac radii ſolis aut ipſe ignis vim ſuam exſerere videntur in Antimonium; ac hoc præter plura alia eſt argumento, magnam inter lucem & acida eſſe affinitatem; quod D. ISAACUS NEWTON jam dudum demonſtravit.

Regulinæ ſubſtantiæ ſulphuris interni deſtructionem hac in calcinatione formæ regulinæ indeque vis Antimonii emeticæ eſſe deſtructionem; aliqua ex parte ex eis, quæ ſupra propoſui, apparet, ac magis, ſi noſtram attentionem ad ſequentia vertere volumus experimenta, patebit. Quod ſi tantum æquales Antimonii & nitri partes deflagrantur & fuſione miſcentur, ſolum ſulphur externum involvens in tantum abſumitur, ut ſpicula regulina relinquantur nuda, quæ admodum fortiter tunicas ventriculi cæteraque irritare

possunt. Quodsi vero tres nitri partes ad unam Antimonii adduntur, per repetitam fortem deflagrationem non sulphur solum externum, sed internum quoque prorsus dissipatur ac in calcem inertem redigitur massa. Pari ratione ferrum, stannum, cuprum cum dupla aut tripla nitri quantitate in cineres rediguntur atque metallica natura privantur. Nitri puri non multo plus quam duæ partes ad unam reguli Antimonii hunc in calcem innoxiam mutat, cum in regulo multo minor sulphuris quantitas quam in crudo Antimonio sit comburenda: atque æqualis circiter nitri quantitas vitri Antimonii violentiam prorsus destruit, cum in eo solummodo tantum sulphuris superesset, quantum ad regulinam naturam conservandam sufficiebat. Sic nitri quinque partes ad duas mercurii vitæ additæ, eum in substantiam inertem vel bezoardicum minerale convertunt. Sed de his hæc sufficiant. — Quicquid nitrum deflagratione efficit, illud lens caustica intensa vi radiorum solis concentratorum præstat; qua Antimonium, ejus regulus & vitrum in meram mutantur calcem, quoniam omne sulphur prorsus fuit combustum. Quid? quod si ullum horum per longum temporis spatium actioni ignis fortis vulgaris exponitur, id in meras redigitur cineres, quæ nunquam iterum in regulum aut vitrum, quam ope alicujus phlogisti, ut sulphure animali, vegetabili aut minerali reduci possunt. Atque hoc quoque ad ferri, stanni, cupri cæterasque calces reducendas requiritur. Nullum in ulla Antimonii calce, ita parata, remanere sulphur, ex eo manifestum est, quod nulla cum nitro deflagrabit neque in statum regulinum sine addito aliquo phlogisto reduci potest. Regulinam naturam ac contextum his in præparationibus destructa esse, ex eo patet, quod eas nulla ratione afficiat aqua regia, quæ omnem Antimonii regulum adeo perfecte & facile dissolvit: indeque eæ omni emetica qualitate sunt privatæ.

In omnibus vero his calcinationibus cum nitro, tres ad minimum hujus salis partes ad unam crudi Antimonii adhiberi debent. alias sulphur internum non tantum, quantum sufficit, comburitur, & spicula regulina ita haud de-

struun-

ſtruuntur, ut iners calx remaneat; quod ſi enim duæ tantum nitri partes adhibentur, id ſemper vim retinet emeticam, prouti in eo, quod Antimonium emeticum mitius appellat BOERHAAVIUS, videre eſt: pari modo hoc fieri ſolet, ſi nitro in ceruſſæ Antimonii præparatione inſigniter parcas, quæ quoque valde remanebit draſtica. Quod ſi æqualis nitri & vitri Antimonii quantitas in crucibulo candente per aliquod temporis ſpatium igni forti exponuntur, calx quidem pulcherrima aut Antimonium diaphoreticum, ſed prorſus iners provenit: ſi vero nitri tertia pars bis, vel tantum dimidia adhibetur, calx non adeo alba fit (quoniam ſulphur non prorſus fuit combuſtum); indeque ſemper remanet emetica, ſi in primis tantum dimidia pars nitri cum Antimonio injecta fuit.

Hac methodo variæ pulverum antimonialium parari poſſunt ſpecies, magis aut minus efficaces, prouti plus aut minus nitri fuit adhibitum; quæ caute parata & prudenter data inſignem præſtare poſſunt utilitatem in medicina, multo profecto majore cum ſecuritate quam Antimonium diaphoreticum aut ejus ceruſſa.

Quibus omnibus vero in calcinationibus non nitri ſolum quantitas, ſed & ejus qualitas bene conſideranda eſt; quoddam enim nitrum ſale communi inſigniter abundat indeque minus corrigit, ut dicitur, vel potius deſtruit regulum.

Ego vero vitri, reguli aut croci Antimonii infuſionem cum vino bono generoſo omnibus aliis hujus mineralis præparationibus longe præfero, cum ſit tutiſſima, certiſſima ac efficaciſſima; atque vinum hoc antimoniatum cum vitro aut regulo paratum optimum eſſe, exiſtimo: niſi enim hepar Antimonii cum juſta nitri quantitate & convenien te ignis gradu præparatur, aliter fieri nequit, quin interdum debilius ſit & interdum non ſeparandas emittat ſcorias; quibus id, cæteris paribus, multo efficitur debilius. Porro hepar in tenuem pulverem eſt redigendum atque repetita ablutione in aqua fervente (vel potius decoctione) adulcandum; alias plus nitri in alcali converſi croco hepatico adhærens vim menſtrui vinoſi infringet. Hoc olim mi-

nus, quam fieri debuisset, attendebatur; atque, quantum vinum benedictum, ut tunc appellabatur, inter se differret bene recordor. Profecto, cum vitro Antimonii bono vel cum regulo puro paratur, ista non adest incertitudo. Quodsi regulus adhibetur martialis, aliquo modo ferruginei principii fieri potest particeps. Vinum post sufficientem infusionem semper est colandum.

In hac infusione vitri, vel reguli Antimonii cum vino regulina substantia saponaceo hoc, spirituoso tartareo menstruo dissolvitur & regulina pars quam maxime attenuatur; alias ea cum vino per sacculum colatorium non transiret, in vino soluta atque cum eo intime commixta per per plures annos remaneret. Ita ut Antimonium tali modo paratum quasi in solutis principiis nobis offeratur; vel potius sic tartari emetici liquidi maxime attenuati efficitur species, cui omnis Antimonii est vis & virtus, cum ventriculo & intestinis admodo fortem inferre irritationem valeat, si unciæ unius aut duarum sumitur quantitas; at enim vero dosis parcior duarum aut trium drachmarum tantum nauseam, lenem vomitum, ac unam aut alteram alvi dejectionem, nisi quoque sudorem aut valde auctam perspirationem excitat: a triginta vero ad sexaginta vel octoginta guttulas datum, generatim merum fit alterans & diaphoreticum, quod per intimos recessus & ultimos totius systematis vasculosi ramos cum parva vel nulla naturæ perturbatione transit, simul tamen omnes animales secretiones & exscretiones, speciatim cutis, intestinorum, viarum urinariarum, ductuumque salivalium leni totius nervorum & vasculorum compagis irritatione evidenter promovet.

Itaque cum vinum hoc antimoniale adeo facile cum sanguine & animalibus humoribus misceatur & per omnia corporis emissaria tam libere & tam facile transeat, istud cum securitate dari & cum utilitate bis, ter, aut quoque quater in viginti quatuor horis parva dosi repeti & ita per aliquot dies continuari potest: cum e contrario preparationes Antimonii solidæ in earum operatione sint incertæ, utpote quæ interdum per longum temporis spatium in ventriculo & intestinis hæreant, antea quam evidentem exserant

rant effectum; & tunc uno impetu eo majore violentia & pertinacia irritent, ut haud raro ægroti vires citius quam Antimonii vis exhauriantur. Atque hoc non parum est timendum & interdum vere accidit, si kermes minerale, sulphur auratum, crocus Antimonii mitior & ipse regulus medicinalis aliique pulveres antimoniales aut pilulæ dantur & nimis cito & frequenter repetuntur, ut cuilibet, qui tali medicamentorum genere liberius est usus, notum esse debet; interdum hypercatharsis uno impetu nec opinato accedit, si in primis vinum, vinum pomaceum aut aliud acidum vegetabile bibitur.

Porro, antimonialia in substantia data, antea in ventriculo solvi debent, quam per vasa lactea transire & cum sanguine misceri possint, ita ut æque ac alterantia, diaphoretica cæteraque agant. In hac vero præparatione liquida pars regulina jam dissoluta & exquisitissime attenuata est, ita ut maxima cum facilitate ad sanguinem transeat. Præter ea antimonium hac in forma jucundissima ratione, sine eo ut percipiatur aut major aliqua creetur nausea, quam quæ vino excitatur, dari posse, adnotandum venit. Res profecto singularis momenti, si ægroti nobis obveniunt delicatuli & in primis infantes, quibus ut repetitæ medicamentorum exhibeantur doses, sæpius necesse est. Itaque id hujus præparationis præstantiam non parum profecto auget, quod adeo sit jucunda & haud difficile celari & quocunque in liquore convenienti dari possit; idque, inquam, non minus in hominibus adultis, quam in infantibus. Haud raro vomere & purgare eos quam maxime postulatur, nihilo minus res est difficillima, eis vulgaria medicamenta tali occasione consueta exhibere; cum e contrario vinum antimoniale in eorum potu ordinario maxima cum utilitate & securitate dari possit. Ego id admodum frequenter cum successu a decem usque ad quadraginta guttas infantibus unius aut duorum annorum in tussi vehementissima & oppressionibus asthmaticis dedi, quando tentamen plura medicamenta nauseosa ingurgitandi suffocationem & convulsiones minitabatur.

Num ergo credendum, hoc medicamentum adeo tutum

& mite non tanta efficacitate, quanta alterans & diaphoreticum, esse præditum; ad quæ respondeo, cum hoc convenienti dosi datum ventriculum & intestina adeo fortiter irritare valeat; id minori dosi exhibitum in arteriis sanguiferis & lymphaticis inefficax hærere, assumendum non non est, atque ad utrumque quam aptissimum esse videtur, & in eventu aptum est ad totum vasorum systema stimulandum purgandumque. Hæc ea confirmant, quæ nobis occurrunt, si satis larga Antimonii essentiæ dosis, exempli gratia tres vel quatuor drachmæ dantur, siquidem fere semper largus subsequitur sudor, nisi mox vomitu rejiciatur. Itaque sia remanet & in motum venit, vasorum actio in fluida contenta & tota humorum circulatio efficacissime promovetur; atque talis profecto stimulus in ultimis sanguiferarum, serosarum & lymphaticarum arteriarum ramis, ubi motus naturaliter maxime lentus est, & ubi stagnationes ac has excipientes seri & lymphæ corruptiones quam aptissimæ sunt ad putridam colluviem progignendam, sæpissime maxime est necessarius. Salium omnis generis speciatim salis communis utilitatem quandam in eo consistere existimo; ut æque ac stimulus agat generalis; indeque usus moderatus adeo est salutaris. Itaque tali universali non solum maximorum, sed quoque minutissimorum corporis vasorum stimulo medicamentum hoc omnes jam effictas, vel incipientes obstructiones in minutissimis quoque canalibus removere molitur; indeque naturales secretiones & excretiones optimo cum successu promovet; in quibus rite procedentibus sanitatis ipsius versatur cardo.

Igitur in rheumanismis obstinatis, in frigidis scorbuticis affectionibus, in plurimis morbis cutaneis, in asthmaticis, leucophlegmaticis & ictericis ægritudinibus, inveterata pertinaci cephalalgia, vertigine, epilepsia, & mania antimonialia & in primis vinum antimoniale quam maxime conveniunt. Cujus utilitatis plura his in casibus exempla mihi in praxi mea occurrerunt, atque id a variis egregiis & in medicina exercitatis viris cum utilitate fuisse abhibitum, simul sum gaudio affectus.

Antea quam hanc rem mittam, porro mihi addere liceat,

ceat, me vinum hoc antimoniale aut Antimonii essentiam, ut eam nuncupo, non minus in quibusdam acutis, quam chronicis morbis, & præcipue in febribus lentis, inordinatis debilibus intermittentibus & remittentibus, catarrhalibus febribus, in peripneumonia notha, immo quoque in peripneumonia vera post convenientes evacuationes, versus finem, quando exscreatio præmature suppressa & magna anxietas & spirandi difficultas fuerunt excitatæ, admodum frequenter exhibere. In pari rerum circumstantia istud quoque convenit in variolis; atque Deo juvante in quibusdam casibus desperatis admodum feliciter successisse, mihi videre contigit; cum interdum exscreatio cum leni vomitu, interdum cum una alteraque alvi dejectione & interdum miti sudore universali rediret. Talibus in casibus olim miro cum successu exhibebatur kermes minerale, & quod fere eadem ratione operabatur: nihilominus Antimonii essentiam multo tutiorem certioremque esse, compertum habeo; licet hic pulvis triginta circiter vel quadraginta abhinc annis in Gallia & Germania idque jure, si convenienti tempore & dosi datur, fama sit celebratus; præmaturus tamen & imprudens ejus usus cito eum infamem fecit. Atque hoc plerumque omnibus medicamentis evenit empyricis; quæ omnibus in casibus & omnibus temporibus ut bona jactantur; quamquam enim re ipsa ea per se, dum convenienti ratione administrantur, bona esse possunt, eorum tamen usus promiscuus & imprudens sæpius ex antidotis efficit venena; prouti re ipsa nonnullis aliis recentibus evenit arcanis.

Denique has hic prolatas observationes omnino novas esse, ut aliquis putet, non postulo; maximam earum partem vulgo esse cognitam concedo, atque ut tales eas proposui, sine eo, ut peculiares proferrem scriptores aut largos processus describerem, de quibus consueti rerum chemicarum libri consuli possunt; siquidem bene cognitum habebam, varias alias largiorem copiam præparandi esse vias, multo commodiores neque adeo sumptuosas, ubi nitro cæterisque parcatur. Ego vero, nisi me omnia fallunt, aliqua ratione Antimonii naturam in lucem protuli novam; ad mi-

minimum id junioribus, quorum officium est, ut antimonialia præparent & exhibeant, magis reddidi cognitum, quam fortasse ullo alio in tractatui occurrit. Atque cum antimonialia medicamenta nostris temporibus adeo fama celebrata sint, ut hic libellus medicinæ cultoribus tradatur, res non adeo absona esse videtur; fortasse quoque magis experti viri eo incitari poterunt, ut antimonialium virtutes ac doses & meliores & certiores efficiant, quæ adhuc non parum incertæ deprehenduntur.

Porro quoque in his componendis mihi istud erat consilium, ut usum illius, quod ego essentiam Antimonii, aut vinum antimoniale appello, (aromata enim in eo non magni sunt momenti) ut tutissimam & utilissimam Antimonii præparationem commendem. Multis variisque medicamentis antimonialibus per triginta circiter annos usus sum; atque mihi sufficienti experienria edocto fatendum est, me illud omnibus aliis præferre, licet tantum absit, ut omnes solidas Antimonii præparationes improbem; ego vero, nullam hac majorem aut meliorem in medicina edere effectum, atque paucas vel nullam cum pari securitate dari posse, assero. Quarum de plurimis me cum CELSO dicere posse, existimo: *his varie medici utuntur, ut magis, quid quisque persuaserit sibi, appareat, quam quid evidenter compererit.*

Ast præter hæc omnia neque hoc neque aliud medicamentum aut præparatio morbo medebitur, nisi eis prudenter utamur. Homo aliquis tam perfecte scire poterit, quo modo securis, malleus aut serra efficiatur, quam chemicus, qua ratione hoc vel illud peculiare paretur medicamentum; nihilo secius & ille minime bonus esse potest faber lignarius, & hic minime bonus medicus: arcanum in eo positum est, quomodo illa adhibeantur.

F I N I S.

IN-

INDEX RERUM NOTABILIUM ET AUCTORUM.

A

B

C

D

E

F

—— len-

G

H

I

K

L

M

NI-

N

P

Q

R

S

SU-

T

U

V

VA-

W

Finis Index Materiarum.

ERRATA.	CORRIGE.
Pag. 100. prodeſt	lædit.
101. morbum	ægrum.
201. inchoatata	inchoata.
214. cætum	cæcum.
174. Hotlerius	Hollerius.
238. ægrotom	ægrotum.
243. putriuum	putridum.

